

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

НЕГАРА ОЛЕНА ВІТАЛІЇВНА

УДК 35.072.22:342.95 (477) (043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**АНТИКОРУПЦІЙНА СУБ'ЄКТНІСТЬ
НАДАВАЧІВ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ:
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА**

081 – Право

08 – Право

подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело_____ О.В. Негара

Науковий керівник

БІЛА-ТІУНОВА Любов Романівна,

доктор юридичних наук, професор

Одеса – 2026

АНОТАЦІЯ

Негара О.В. Антикорупційна суб'єктність надавачів публічних послуг: теоретико-правова характеристика. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право (галузь знань 08 – Право). – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2026.

Дисертація є першим у науці вітчизняного адміністративного права монографічним дослідженням антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг, у якому визначено її зміст, структуру, особливості правового регулювання, а також обґрунтовано напрями удосконалення антикорупційного законодавства у відповідній сфері.

Визначено, що публічна послуга – це діяльність уповноваженого суб'єкта, яка заснована на наявності власних або делегованих повноважень, має юридичну та/або соціальну значущість, обумовлену наявністю публічного інтересу, що спрямовано на адресне задоволення приватного інтересу фізичною або юридичної особи за її зверненням або без такого. Виокремлено такі ознаки публічної послуги, як: (а) публічно-владний характер; (б) спрямованість на задоволення приватного інтересу; (в) надання за зверненням фізичних та юридичних осіб, або без такого; адресність; (г) юридична значущість та/або соціальна значущість (здатність впливати на суспільство в цілому та впорядковувати суспільні відносини зокрема); (д) обумовлена наявністю публічного інтересу.

Обґрунтовано, що під антикорупційною суб'єктністю слід розуміти особливу якісну характеристику правового статусу функціонерів та квазіфункціонерів публічного сектору, що має вираження в сукупності встановлених антикорупційним законодавством вимог, обмежень, заборон, обов'язків, гарантій та спеціальних прав, які покликані мінімізувати корупційні ризики, пов'язані з виконанням ними публічних функцій. Визначено, що

антикорупційна суб'єктність окреслює не здатність суб'єкта у цілому бути учасником антикорупційних правовідносин, а специфічний режим «антикорупційного навантаження» її публічно-службового чи прирівняного до нього статусу. Встановлено, що антикорупційна суб'єктність не є різновидом загальної правосуб'єктності, а є спеціальною, функціонально обумовленою характеристикою правового становища певної групи суб'єктів, яка відображає спрямованість державної антикорупційної політики на підвищення доброчесності, підзвітності та прозорості осіб, наділених певним обсягом владних управлінських функцій.

З'ясовано, що з теоретико-правової точки зору надавачів публічних послуг доцільно аналізувати у трьох взаємопов'язаних вимірах: (1) як суб'єктів публічного управління у власному розумінні (класичні функціонери публічного сектору – органи державної влади, органи місцевого самоврядування та їх посадові особи); (2) як суб'єктів делегованих повноважень – приватних осіб, яким законом або на підставі договору доручено виконання публічно значущих функцій; (3) як учасників публічно-правових відносин, що здійснюють владні або квазівладні дії стосовно конкретних адресатів. Встановлено, що такий підхід сприяє розумінню надавачів публічних послуг як носіїв особливого публічно-службового чи квазіслужбового статусу, який об'єктивно породжує корупційні ризики й робить їх закономірним об'єктом спеціального антикорупційного регулювання. Обґрунтовано доцільність віднесення надавачів публічних послуг до квазіфункціонерів публічного сектору з огляду на природу правового статусу та зважаючи на обсяг і характер наданих публічно-владних повноважень.

Визначено, що положеннями чинного законодавства у сфері запобігання корупції закріплено відкритий перелік надавачів публічних послуг. Встановлено момент набуття та втрати антикорупційної суб'єктності кожним окремим представником надавачів публічних послуг, зокрема: а) для більшості надавачів публічних послуг моментом набуття антикорупційної суб'єктності є набуття повноважень щодо надання публічних послуг; б) втрата антикорупційної суб'єктності здебільшого пов'язується із припиненням повноважень щодо

надання публічних послуг. Встановлено, що до переліку надавачів публічних послуг законодавством також віднесено уповноважених осіб або службових осіб Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та державних реєстраторів.

Виявлено проблему множинної антикорупційної суб'єктності однієї особи у випадку одночасного підпадання під декілька пунктів ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» та обґрунтовано необхідність її нормативного врегулювання. Обґрунтовано, що правове регулювання антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг здійснюється великою кількістю нормативно-правових актів різної юридичної сили, зокрема Конституцією України, законами та кодексами України, підзаконними актами. Виокремлено два рівні нормативно-правових актів, якими визначено антикорупційну суб'єктність надавачів публічних послуг, зокрема такі, як: 1) загальний (Конституція України, Закон України «Про запобігання корупції», КУпАП); 2) спеціальний (закони та підзаконні нормативні акти, якими визначено правовий статус кожного виду надавачів публічних послуг).

Визначено, що під антикорупційним обмеженням слід розуміти встановлення законом або іншим нормативно правовим актом допустимих меж та умов поведінки визначених законодавством суб'єктів з метою протидії корупції, запобігання виникненню корупційних ризиків під час реалізації публічних (владних) управлінських функцій, та недопущення використання повноважень чи службових можливостей з метою задоволення приватних інтересів. Встановлено, що на надавачів публічних послуг поширюються обмеження, пов'язані із використанням службових повноважень чи свого становища, а також щодо одержання подарунків.

Обґрунтовано доцільність застосування щодо надавачів публічних послуг антикорупційних обмежень після припинення виконання повноважень, пов'язаних щонайменше із заборогою розголошення інформації, яка стала відома у зв'язку із наданням публічних послуг. Встановлено доцільність поширення щодо окремих видів надавачів публічних послуг обмеження щодо

сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності нормами спеціального законодавства (наприклад, нотаріусів, оцінювачів тощо).

Встановлено, що обмеження щодо використання службових повноважень та становища надавачами публічних послуг полягає у забороні використання службових повноважень, службового становища та пов'язаних із ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або задоволення приватного інтересу. Доведено, що обмеження щодо використання службових повноважень та становища виступає підґрунтям для формування ціннісно-етичних орієнтирів у діяльності надавачів публічних послуг. Сформовано пропозиції щодо удосконалення актів законодавства, якими регулюється діяльність надавачів публічних послуг, заборонаю щодо використання службових повноважень та свого становища. Визначено особливості застосування обмеження щодо одержання подарунків відносно надавачів публічних послуг і запропоновано внесення змін до законодавства, яким врегульовано правовий статус кожного окремого виду надавачів публічних послуг.

Констатовано, що на надавачів публічних послуг поширюються вимоги Закону України «Про запобігання корупції» щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. Виокремлено перелік обов'язкових відомостей, які мають бути відображені у письмовому повідомленні про надходження пропозиції неправомірної вигоди або подарунка та повідомленні повідомлення про факт виявлення у службовому приміщенні майна, що може бути неправомірною вигодою або подарунку. Визначено, що у випадку виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка, має бути складений акт. Висунуто пропозиції щодо форми та змісту акта про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка.

З'ясовано, що під конфліктом інтересів слід розуміти наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, який протирічить меті, з якою такі повноваження були надані, та обумовлює необ'єктивність або упередженість під час прийняття

рішень, або вчинення чи невчинення дій під час виконання наданих повноважень. Встановлено, що чинним законодавством визначено два види конфлікту інтересів – потенційний та реальний. Обґрунтовано, що застосування самотійних заходів врегулювання конфлікту інтересів є можливим лише за умови, коли приватний інтерес може бути реально, остаточно та об'єктивно усунутий самою особою, а факт такого усунення – належним чином підтверджений документально. Встановлено, що стосовно надавачів публічних послуг неможливо беззастережно застосувати заходи зовнішнього врегулювання конфлікту інтересів. Адаптовано заходи зовнішнього врегулювання конфлікту інтересів до особливостей діяльності кожного окремого виду надавачів публічних послуг та запропоновано зміни до чинного законодавства.

Встановлено, що у випадку порушення вимог законодавства у сфері запобігання корупції, надавачі публічних послуг притягуються до юридичної відповідальності. Обґрунтовано, що юридичну відповідальність слід розглядати як багатокомпонентне явище, що поєднує у собі елементи правовідносин, обов'язку, санкції та державного примусу, а також враховує роль вини як необхідної умови її настання. Визначено, що за вчинення надавачем публічних послуг правопорушення, пов'язаного з корупцією, останній може бути притягнутий до кримінальної, адміністративної, дисциплінарної та цивільно-правової відповідальності.

Визначено, що підставою для притягнення до адміністративної відповідальності є вчинення адміністративного правопорушення. Встановлено, що надавачі публічних послуг можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, визначені ст.ст. 172-5 (порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків), 172-7 (порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів), 172-9-2 (порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля) КУпАП.

Встановлено, що за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, надавачів публічних послуг може бути притягнуто до дисциплінарної

відповідальності. Визначено, що дисциплінарна відповідальність є заходом впливу, націленим на підтримання трудової дисципліни та недопущення порушень законодавства під час виконання наданих повноважень. Обґрунтовано, що особливістю дисциплінарної відповідальності надавачів публічних послуг є наявність спеціального регулювання, яке є індивідуальним для кожного окремого виду надавачів публічних послуг.

З'ясовано, що цивільно-правова відповідальність застосовується до надавачів публічних послуг за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, у порядку, визначеному Цивільним кодексом України. Обґрунтовано, що цивільно-правова відповідальність виступає механізмом забезпечення відшкодування шкоди, завданої рішеннями, діями чи бездіяльністю надавачів публічних послуг приватним суб'єктам та державі. Визначено, що притягнення надавачів публічних послуг до цивільно-правової відповідальності здійснюється у судовому порядку виключно у випадку, коли вчинене надавачем публічних послуг правопорушення, пов'язане з корупцією, мало наслідком завдання матеріальної чи моральної шкоди.

Запропоновано зміни і доповнення зміни і доповнення до: Законів України: «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», «Про нотаріат», «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні», «Про судову експертизу», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про оцінку впливу на довкілля», «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)», «Про третейські суди», Кодексу України з процедур банкрутства; підзаконних актів: Положення про трудовий арбітраж, Положення про експерта та експертну групу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

Ключові слова: антикорупційна правосуб'єктність, антикорупційне законодавство, запобігання корупції, конфлікт інтересів, антикорупційні обмеження, публічні послуги, надавачі публічних послуг, дисциплінарна відповідальність, адміністративна відповідальність, службова дисципліна,

цивільно-правова відповідальність, посадова особа, публічна служба, державна служба, державний службовець.

SUMMARY

Nehara O.V. Anti-corruption legal capacity of public service providers: theoretical and legal framework. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 081 – Law (field of knowledge 08 – Law). – National University “Odesa Law Academy”, Odesa, 2026.

The dissertation is the first monographic study of the anti-corruption legal capacity of public service providers in the science of domestic administrative law, which defines its content, structure, features of legal regulation, and also substantiates the directions for improving anti-corruption legislation in the relevant field.

It is determined that a public service is an activity of an authorized entity, which is based on the presence of its own or delegated powers, has legal and/or social significance, due to the presence of public interest, which is aimed at the targeted satisfaction of a private interest by an individual or legal entity upon its request or without such. The following features of a public service are distinguished: (a) public-authority nature; (b) orientation towards the satisfaction of a private interest; (c) provision upon the request of individuals and legal entities, or without such; targeting; (d) legal significance and/or social significance (the ability to influence society as a whole and regulate social relations in particular); (e) due to the presence of public interest.

It is substantiated that anti-corruption legal capacity should be understood as a special qualitative characteristic of the legal status of public sector functionaries and quasi-functionaries, which is expressed in the set of requirements, restrictions, prohibitions, obligations, guarantees and special rights established by anti-corruption legislation, which are designed to minimize corruption risks associated with the performance of public functions by them. It is determined that anti-corruption legal capacity does not outline the ability of a subject as a whole to be a participant in anti-

corruption legal relations, but a specific regime of the “anti-corruption burden” of its public service or equivalent status. It has been established that anti-corruption legal capacity is not a type of general legal personality, but is a special, functionally determined characteristic of the legal status of a certain group of subjects, which reflects the focus of state anti-corruption policy on increasing the integrity, accountability, and transparency of persons vested with a certain amount of power and management functions.

It was found that from a theoretical and legal point of view, it is advisable to analyze public service providers in three interrelated dimensions: (1) as subjects of public administration in the proper sense (classical public sector functionaries - state authorities, local self-government bodies and their officials); (2) as subjects of delegated powers - private individuals who are entrusted by law or on the basis of a contract with the performance of publicly significant functions; (3) as participants in public legal relations that carry out authoritative or quasi-authoritative actions in relation to specific addressees. It was established that such an approach contributes to the understanding of public service providers as carriers of a special public service or quasi-service status, which objectively generates corruption risks and makes them a natural object of special anti-corruption regulation. The feasibility of classifying public service providers as quasi-officials of the public sector is substantiated, given the nature of the legal status and the scope and nature of the public authority granted.

It was determined that the provisions of the current legislation in the field of corruption prevention enshrine an open list of public service providers. The moment of acquisition and loss of anti-corruption legal capacity by each individual representative of public service providers was established, in particular: a) for most public service providers, the moment of acquisition of anti-corruption legal capacity is the acquisition of authority to provide public services; b) the loss of anti-corruption legal capacity is mostly associated with the termination of authority to provide public services. It was established that the list of public service providers also includes authorized persons or officials of the Deposit Guarantee Fund of Individuals and state registrars.

The problem of multiple anti-corruption legal capacity of one person in the case of simultaneous falling under several clauses of Article 3 of the Law of Ukraine “On Prevention of Corruption” is identified and the need for its regulatory regulation is substantiated. It is substantiated that the legal regulation of the anti-corruption legal capacity of public service providers is carried out by a large number of regulatory legal acts of different legal force, in particular the Constitution of Ukraine, laws and codes of Ukraine, and by-laws. Two levels of regulatory legal acts are distinguished, which determine the anti-corruption legal capacity of public service providers, in particular such as: 1) general (Constitution of Ukraine, Law of Ukraine “On Prevention of Corruption”, Code of Ukraine of Administrative Offenses); 2) special (laws and by-laws that determine the legal status of each type of public service providers).

It is determined that anti-corruption restrictions should be understood as the establishment by law or other regulatory legal act of permissible limits and conditions of behavior of entities specified by law in order to counteract corruption, prevent the emergence of corruption risks during the implementation of public (governmental) management functions, and prevent the use of powers or official opportunities for the purpose of satisfying private interests. It is established that public service providers are subject to restrictions related to the use of official powers or their position, as well as to the receipt of gifts.

The feasibility of applying anti-corruption restrictions to public service providers after the termination of their powers, related at least to the prohibition of disclosure of information that became known in connection with the provision of public services, has been substantiated. The feasibility of extending restrictions on concurrent employment and combination with other types of activities with the norms of special legislation to certain types of public service providers has been established (for example, notaries, appraisers, etc.).

It has been established that restrictions on the use of official powers and positions by public service providers consist in a ban on the use of official powers, positions and related opportunities for the purpose of obtaining undue benefit or satisfying private interest. It has been proven that restrictions on the use of official powers and positions

serve as the basis for the formation of value and ethical guidelines in the activities of public service providers. Proposals have been made to improve the legislative acts regulating the activities of public service providers, the ban on the use of official powers and positions. The features of the application of restrictions on receiving gifts in relation to public service providers have been determined and amendments to the legislation regulating the legal status of each individual type of public service providers have been proposed.

It was established that providers of public services are subject to the requirements of the Law of Ukraine “On Prevention of Corruption” regarding the prevention and resolution of conflicts of interest. A list of mandatory information that must be reflected in a written notification of receipt of an offer of an unlawful benefit or gift and a notification of the fact of discovery of property in the office that may be an unlawful benefit or gift is identified. It was determined that in the case of discovery of property that may be an unlawful benefit or gift, an act must be drawn up. Proposals were made regarding the form and content of the act on the discovery of property that may be an unlawful benefit or gift.

It was found that a conflict of interest should be understood as the presence of a private interest in the area in which a person exercises his official or representative powers, which contradicts the purpose for which such powers were granted, and causes impartiality or bias in decision-making, or the commission or non-commitment of actions in the exercise of the powers granted. It was established that the current legislation defines two types of conflict of interest - potential and real. It was substantiated that the application of independent measures to regulate the conflict of interest is possible only if the private interest can be really, finally and objectively eliminated by the person himself, and the fact of such elimination is duly documented. It was established that it is impossible to unconditionally apply measures for external regulation of conflict of interest in relation to public service providers. Measures for external regulation of conflict of interest were adapted to the specifics of the activities of each individual type of public service providers and amendments to the current legislation were proposed.

It is established that in case of violation of the requirements of the legislation in the field of corruption prevention, public service providers are held legally liable. It is substantiated that legal liability should be considered as a multi-component phenomenon that combines elements of legal relations, obligation, sanction and state coercion, and also takes into account the role of guilt as a necessary condition for its occurrence. It is determined that for the commission of an offense related to corruption by a public service provider, the latter may be held criminally, administratively, disciplinarily and civilly liable.

It has been determined that the basis for bringing to administrative responsibility is the commission of an administrative offense. It has been established that public service providers may be brought to administrative responsibility for offenses related to corruption, defined in Articles 172-5 (violation of statutory restrictions on receiving gifts), 172-7 (violation of requirements for preventing and resolving conflicts of interest), 172-9-2 (violation of legislation in the field of environmental impact assessment) of the Code of Ukraine of Administrative Offenses.

It is established that for committing an offense related to corruption, public service providers may be subject to disciplinary liability. It is determined that disciplinary liability is a measure of influence aimed at maintaining labor discipline and preventing violations of the law during the exercise of the powers granted. It is substantiated that a feature of the disciplinary liability of public service providers is the presence of special regulations, which are individual for each separate type of public service providers.

It is found that civil liability is applied to public service providers for committing corruption-related offenses in accordance with the procedure established by the Civil Code of Ukraine. It is substantiated that civil liability is a mechanism for ensuring compensation for damage caused by decisions, actions or inaction of public service providers to private entities and the state. It is determined that civil liability of public service providers is brought to court only in cases where the corruption-related offense committed by the public service provider resulted in material or moral damage.

Amendments and additions have been proposed to: Laws of Ukraine: “On Audit of Financial Statements and Auditing Activities”, “On Notaries”, “On Bodies and Persons Enforcing Judicial Decisions and Decisions of Other Bodies”, “On Valuation of Property, Property Rights and Professional Valuation Activities in Ukraine”, “On Forensic Expertise”, “On Scientific and Scientific-Technical Expertise”, “On Environmental Impact Assessment”, “On the Procedure for Resolving Collective Labor Disputes (Conflicts)”, “On Arbitration Courts”, the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures; subordinate legislation: Regulations on Labor Arbitration, Regulations on the Expert and Expert Group of the National Agency for Quality Assurance in Higher Education.

Keywords: anti-corruption legal capacity, anti-corruption legislation, prevention of corruption, conflict of interest, anti-corruption restrictions, public services, public service providers, disciplinary liability, administrative liability, service discipline, civil liability, official, public service, civil service, civil servant.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Негара О.В. Заходи запобігання корупції у діяльності надавачів публічних послуг. *Нове українське право*. 2025. № 5. С. 181–191. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.5.25>
2. Негара О.В. До питання антикорупційної суб'єктності аудиторів як надавачів публічних послуг. *Правові новели*. 2026. № 28. С. 199–207. DOI: <https://doi.org/10.32782/ln.2026.28.25>.
3. Негара О.В. До питання антикорупційної суб'єктності нотаріусів як надавачів публічних послуг. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2026. № 4. С. 144–148. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2026-4/31>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Негара О.В. Суб'єктна асистемність квазіфункціонерів публічного сектору (у контексті протидії корупції). *Priority directions of science and technology development: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20–22 лют. 2021 р.)*. Київ, 2021. С. 927–934.
5. Nehara O.V. Inhomogeneity of anti-corruption subjectivity of evaluators and experts. *Сучасні тенденції розвитку законодавства України в контексті проведення державних реформ: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 04 берез. 2021 р.)* / відп. ред. Т.А. Латковська; МОН України, Чернівець. юрид. ін-т Нац. ун-ту «Одес. юрид. акад.». Чернівці, 2021. С. 121–123.
6. Негара О.В. До питання тлумачення терміна «публічна послуга». *Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень: у 2 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.)* / за заг. ред. С.В. Ківалова. Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. Т. 2. С. 75–78.
7. Негара О.В. Неоднорідність антикорупційної суб'єктності оцінювачів та експертів. *Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квіт.

2024 р.) / за заг. ред. С.В. Ківалова ; відп. за вип. М.Р. Аракелян. Одеса, 2024. С. 70–72.

8. Негара О.В. Сегментування статусів незалежних посередників і членів трудового арбітражу (для антикорупційних цілей). *Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 16 трав. 2025 р.): у 2 т. Одеса, 2025. Т. 1. С. 75–78. URL: <https://hdl.handle.net/11300/30761>.

9. Негара О.В. Правове регулювання антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг. *Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху: сучасні виклики*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квітня 2026 р.). Одеса: Фенікс, 2026. Т. 1. С. 82–85.

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ НАДАВАЧІВ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ	16
1.1. Стан наукових досліджень антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг	16
1.2. Теоретико-методологічна характеристика надавачів публічних послуг як суб'єктів, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства	30
1.3. Види надавачів публічних послуг.....	40
1.4. Правове регулювання антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг.....	60
Список використаних джерел до Розділу 1.....	79
РОЗДІЛ 2. ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ТА ПОВ'ЯЗАНИМ З КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕННЯМ НАДАВАЧАМИ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ.....	87
2.1. Загальна характеристика антикорупційних обмежень, що поширюються на надавачів публічних послуг.....	87
2.2. Обмеження щодо використання службових повноважень та становища надавачами публічних послуг	103
2.3. Обмеження щодо одержання подарунків надавачами публічних послуг..	113
Список використаних джерел до розділу 2.....	132
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОБМЕЖЕНЬ НАДАВАЧАМИ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ	140
3.1. Запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка у діяльності надавачів публічних послуг.....	140

3.2. Врегулювання конфлікту інтересів у діяльності надавачів публічних послуг	164
3.3. Юридична відповідальність за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією	200
Список використаних джерел до Розділу 3.....	230
ВИСНОВКИ.....	240
ДОДАТКИ	246

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

Державний реєстратор ЮОФОПГО – державний реєстратор юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань

Експерт ННТЕ – експерт наукової і науково-технічної експертизи

ЕКОВД – Експертна комісія з оцінки впливу на довкілля

Закон-2258 – Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність»

Закон-1508 – Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення»

Закон-1952 – Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»

Закон-755 – Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань»

Закон-743 – Закон України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань»

Закон-1780 – Закон України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну або політичну вагу в суспільному житті (олігархів)»

Закон-1700 – Закон України «Про запобігання корупції»

Закон-52/95 – Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу»

Закон-3425 – Закон України «Про нотаріат»

Закон-1403 – Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»

Закон-1689 – Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг»

Закон-2059 – Закон України «Про оцінку впливу на довкілля»

Закон-2658 – Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні»

Закон-137/98 – Закон України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)»

Закон-922 – Закон України «Про публічні закупівлі»

Закон-4452 – Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»

Закон-4038 – Закон України «Про судову експертизу»

Закон-1701 – Закон України «Про третейські суди»

Закон-5007 – Закон України «Про ціни і ціноутворення»

ЗтВКІ – запобігання та врегулювання конфлікту інтересів

КЗпП України – Кодекс законів про працю України

КПЕО – Кодекс професійної етики оцінювача

КПЕПВ України – Кодекс професійної етики приватних виконавців України

Кодекс-2597 – Кодекс України з процедур банкрутства

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення

КІ – конфлікт інтересів

Концепція від 15.02.2006 – Концепція розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 .02.2006 № 90-р

КК України – Кримінальний кодекс України

Мін'юст – Міністерство юстиції України

НСПП – Національна служба посередництва і примирення

НАЗК – Національне агентство з питань запобігання корупції

НАЗЯВО – Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти

ОВД – оцінка впливу на довкілля

ПК України – Податковий кодекс України

Положення про експерта та ЕГ НАЗЯВО – Положення про експерта та експертну групу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти

Положення про ЕКОВД – Положенням про Експертну комісію з оцінки впливу на довкілля, затвердженим наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України 06 липня 2021 року № 452

Порядок передачі дарунків – Порядок передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям

ППЕН України – Правила професійної етики нотаріусів України –

ФГВФО – Фонд гарантування вкладів фізичних осіб –

ЦК України – Цивільний кодекс України –

ЦПК України – Цивільний процесуальний кодекс України –

Член ЕКОВД – член експертної комісії з оцінки впливу на довкілля

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасний етап розвитку української державності характеризується глибокими трансформаційними процесами, спрямованими на утвердження принципів верховенства права, демократичного врядування, відкритості та підзвітності суб'єктів владних повноважень та осіб, долучених до реалізації публічної влади. Одним із ключових викликів, що супроводжує ці процеси, залишається корупція як системне соціально-правове явище, що підриває ефективність діяльності державного апарату, нівелює довіру громадян до інститутів влади та створює загрози національній безпеці. У цьому контексті особливого значення набуває формування та реалізація комплексної державної антикорупційної політики, яка передбачає не лише притягнення до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень, але й створення ефективних механізмів запобігання появі корупційних проявів.

Прийняття у 2014 р. Закону України «Про запобігання корупції» стало визначальним етапом інституціоналізації антикорупційної політики в Україні та заклало підґрунтя для формування нових підходів до визначення кола суб'єктів, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства, зокрема законодавець розширив перелік суб'єктів, діяльність яких може мати корупційні ризики за рахунок поширення вимог законодавства у сфері запобігання корупції на надавачів публічних послуг. Наведене новітнє законодавче положення безперечно потребує відповідного як теоретико-методологічного, так і організаційно-процедурного осмислення його ролі і значення у контексті єдиного державно-правового механізму запобігання корупції в умовах євроінтеграції України до ЄС. При цьому слід зазначити, що на теперішній час, незважаючи на нормативне закріплення факту поширення антикорупційного законодавства на надавачів публічних послуг як квазіфункціонерів публічного сектору, у вітчизняній юридичній науці відсутнім є комплексне та системне дослідження антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг. Наявні

дослідження здебільшого спрямовано на фрагментарний аналіз заходів запобігання корупції у діяльності окресленої групи квазіфункціонерів публічного сектору, зокрема на дослідженні окремих аспектів антикорупційного законодавства, адміністративно-правового статусу надавачів публічних послуг або загальних питань надання публічних послуг, залишаючи поза увагою взаємозв'язок між наданими публічно-владними управлінськими функціями, та корупційними ризиками, які у зв'язку із цим виникають.

Актуальність дослідження антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг обумовлюється: по-перше, відсутність єдиного підходу щодо розуміння сутності антикорупційної суб'єктності, а також недостатня визначеність поняття «публічна послуга» як у доктрині, так і в національному законодавстві; по-друге, міжгалузевим характером окресленої проблематики (питання антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг знаходяться на межі адміністративного права, антикорупційного права, теорії держави і права, цивільного права, кримінального права та інших галузей); по-третє, трансформацією ролі держави у сучасному суспільстві, яка супроводжується поступовим розширенням кола суб'єктів, залучених до реалізації публічної влади, зокрема шляхом надання публічних послуг, що створює нові моделі взаємодії між державою, суспільством та приватними суб'єктами, у межах яких виникають додаткові корупційні ризики, що потребують належного правового регулювання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано на кафедрі адміністративного і фінансового права Національного університету «Одеська юридична академія» відповідно до плану наукових досліджень «Адміністративне, адміністративне процесуальне та фінансове право у людиноцентристському вимірі в цифрову еру» (на 2021–2025 рр.), що є складовою теми: «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у комплексній теоретико-правовій характеристиці сутності антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг, визначенні особливостей їх правового статусу як суб'єктів, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства, а також розроблення науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання заходів запобігання корупції у діяльності зазначеної групи суб'єктів. Досягнення поставленої мети зумовлює необхідність вирішення таких завдань:

визначити стан наукових досліджень антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг;

здійснити теоретико-методологічну характеристику надавачів публічних послуг як суб'єктів, на яких поширюється дія законодавства у сфері запобігання корупції;

виокремити види надавачів публічних послуг відповідно до чинного законодавства;

охарактеризувати нормативно-правове регулювання антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг;

встановити та охарактеризувати систему антикорупційних обмежень, що поширюються на надавачів публічних послуг;

охарактеризувати обмеження щодо використання службових повноважень та свого становища надавачами публічних послуг;

визначити обмеження щодо одержання подарунків надавачами публічних послуг;

виокремити та охарактеризувати заходи запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка у діяльності надавачів публічних послуг;

визначити механізми врегулювання конфлікту інтересів у діяльності надавачів публічних послуг;

виокремити види та охарактеризувати особливості юридичної відповідальності надавачів публічних послуг за правопорушення, пов'язані з корупцією;

надати пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства з питань антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг.

Об'єктом дослідження є запобігання корупції в Україні як правове явище.

Предметом дослідження є антикорупційна суб'єктність надавачів публічних послуг.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є система підходів, принципів і методів наукового пізнання. Для всебічного дослідження антикорупційної суб'єктності у її розвитку, взаємозв'язку з трансформаціями публічного адміністрування, розширенням кола суб'єктів антикорупційного законодавства та змінами у сфері надання публічних послуг було застосовано діалектичний метод. Системний метод (системно-структурний і системно-функціональний) використано у п.п. 1.2, 1.4, 2.1, 3.2 для аналізу антикорупційної суб'єктності як цілісної системи, що включає суб'єктний склад, права, обов'язки, обмеження, заборони та механізми їх забезпечення. Загальнонаукові методи (системно-структурний, системно-функціональний) були застосовані при опрацюванні теоретико-правових питань за темою дослідження [р. 1]; формально-логічні методи (аналізу, синтезу, дедукції, індукції, аналогії) було використано під час аналізу сучасного стану наукових досліджень антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг [п. 1.1], ознак публічної послуги [п. 1.1], визначення поняття функціонера та квазіфункціонера публічного сектору [п. 1.2], антикорупційної суб'єктності [п. 1.1], антикорупційного обмеження [п. 2.1], юридичної відповідальності [п. 3.3], класифікації видів надавачів публічних послуг [п. 1.3]. Єдність історичного та логічного методів дозволила здійснити ретроспективний аналіз еволюції наукових підходів до розуміння антикорупційної суб'єктності та розвитку правового регулювання у сфері запобігання корупції [п. 1.1]. Також були застосовані спеціально-наукові методи, зокрема: формально-юридичний (догматичний) – під час дослідження сутності антикорупційних обмежень, передбачених нормами Закону-1700 [п.п. 2.1, 2.2., 2.3, 3.1, 3.2], визначення моменту набуття і припинення антикорупційної суб'єктності надавачів

публічних послуг [п. 1.3], особливостей застосування антикорупційних обмежень у діяльності надавачів публічних послуг [п.п. 2.1, 2.2], заходів запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності надавачів публічних послуг [п. 3.2], порядку запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка у діяльності надавачів публічних послуг [п. 3.1], особливостей притягнення надавачів публічних послуг до юридичної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією [п. 3.3]; порівняльно-правовий – дозволив здійснити зіставлення норм, що закріплюють засади запобігання корупції у діяльності функціонерів та квазіфункціонерів публічного сектору, та норм, якими регулюється правовий статус кожного окремого надавача публічних послуг [п.п. 2.2, 2.3, 3.1, 3.2].

Науково-теоретичне підґрунтя дисертації становлять наукові праці таких провідних фахівців, як: Т. Аверочкіна, К. Афанасьєв, О. Банчук, Н. Берlach, Л. Біла-Тіунова, Н. Вапнярчук, В. Венедиктов, М. Веселов, Б. Витвицький, А. Габуда, О. Гладун, К. Годуєва, К. Данченко, Ю. Дрофич, В. Жонокуй, З. Загинеї, І. Задоя, Д. Калаянов, І. Канзафарова, Б. Карнаух, С. Ківалов, Т. Ківалова, О. Клок, Т. Коломоєць, В. Колпаков, Д. Корецька-Шукєвіч, Л. Ладіна, Є. Легеза, Т. Лебєдєва, Д. Лук'янець, В. Луць, І. Магновський, А. Машков, В. Образцова, С. Олейников, О. Панфілов, В. Пацкан, Г. Писаренко, В. Примак, П. Рабінович, С. Рощупкін, О. Світличний, О. Стець, А. Стрельников, В. Тимошук, О. Тодощак, В. Франчук, Є. Фролова, М. Хавронюк, О. Хамходера, С. Чаусовська, Ю. Шиндель та ін.

Нормативну основу дослідження становлять акти національного законодавства України у сфері запобігання корупції, що визначають засади функціонування публічної влади, правовий статус суб'єктів, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства, особливості діяльності надавачів публічних послуг, зміст антикорупційних обмежень, порядок ЗтВКІ, а також підстави та види юридичної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнення практики, звіти НАЗК, судові рішення.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному теоретико-правовому дослідженні антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг, визначенні її змісту, структури, особливостей правового регулювання, а також обґрунтуванні напрямів удосконалення антикорупційного законодавства у відповідній сфері. У межах здійсненого дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків:

уперше:

визначено, що антикорупційна суб'єктність є особливою якісною характеристикою правового статусу функціонерів і квазіфункціонерів публічного сектору, що має вираження у сукупності встановлених антикорупційним законодавством обмежень, заборон, обов'язків, гарантій і спеціальних прав, спрямованих на мінімізацію корупційних ризиків при здійсненні публічно значущих функцій;

доведено, що антикорупційна суб'єктність не є різновидом правосуб'єктності, а має самостійний спеціально-правовий характер;

обґрунтовано концепцію «антикорупційного навантаження» правового статусу, відповідно до якої антикорупційна суб'єктність визначається обсягом покладених на неї антикорупційних вимог та обмежень, а не здатністю особи бути учасником правовідносин;

визначено поняття «публічна послуга» як діяльність уповноваженого суб'єкта, яка: здійснюється на підставі власних або делегованих повноважень, має юридичну та/або соціальну значущість, є обумовленою публічним інтересом, є спрямованою на адресне задоволення приватного інтересу фізичної чи юридичної особи;

виявлено проблему множинної антикорупційної суб'єктності однієї особи у випадку одночасного підпадання під декілька пунктів ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» та обґрунтовано необхідність її нормативного врегулювання;

удосконалено:

наукові підходи щодо визначення сутності публічних послуг, зокрема характеристики таких, як: інституційного, функціонального та фінансового підходів та обґрунтування необхідності їх комплексного поєднання;

класифікацію надавачів публічних послуг як суб'єктів антикорупційного законодавства з урахуванням функціонального критерію здійснення публічно значущих повноважень;

набули подальшого розвитку:

положення щодо поширення антикорупційного законодавства на суб'єктів, які не є класичними функціонерами публічного сектору, але здійснюють публічно-владні управлінські функції;

відмежування публічних послуг від таких суміжних категорій, як: «послуги» та «адміністративні послуги»;

теоретичні засади застосування антикорупційних обмежень, зокрема щодо використання службових повноважень, одержання подарунків та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності надавачів публічних послуг;

наукові підходи щодо аналізу корупційних ризиків у діяльності надавачів публічних послуг, з урахуванням їх функціональної ролі у механізмі реалізації прав і свобод;

положення щодо удосконалення антикорупційного законодавства, спрямованого на підвищення ефективності правового регулювання діяльності надавачів публічних послуг;

запропоновано зміни і доповнення до: Законів України: «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», «Про нотаріат», «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні», «Про судову експертизу», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про оцінку впливу на довкілля», «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)», «Про третейські суди», Кодексу України з процедур банкрутства; підзаконних актів: Положення про трудовий

арбітраж, Положення про експерта та експертну групу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

Практичне значення одержаних результатів. Обґрунтовані та сформульовані у дисертації висновки і рекомендації можуть бути використаними у:

науково-дослідній діяльності – для подальшої розробки наукових проблем, пов’язаних з визначенням: антикорупційної суб’єктності як самостійної категорії адміністративного права; доктрини правового статусу надавачів публічних послуг; концепції квазіфункціонерів публічного сектору; наукових підходів до сутності публічних послуг та їх співвідношення з адміністративними послугами; змісту антикорупційних обмежень, заходів запобігання корупції, їх застосування; теоретичних основ притягнення функціонерів та квазіфункціонерів публічного сектору до відповідальності за правопорушення, пов’язані з корупцією;

законотворчій діяльності – для вдосконалення антикорупційного законодавства, насамперед Закону України «Про запобігання корупції», та нормативно-правових актів, якими врегульовано правовий статус та засади діяльності надавачів публічних послуг. Запропоновані положення можуть бути використані при підготовці змін до законів, підзаконних нормативно-правових актів, державних програм і стратегій у сфері антикорупційної політики;

правозастосовній діяльності – для удосконалення практичної діяльності НАЗК; судових органів; органів виконавчої влади та місцевого самоврядування; суб’єктів, уповноважених на надання публічних послуг;

навчальному процесі – при викладанні таких навчальних дисциплін, як: «Адміністративне право», «Запобігання та протидія корупції в Україні», «Публічна служба в Україні», «Право в публічному управлінні»; для підготовки монографій, підручників, навчальних та навчально-методичних посібників, практикумів із зазначених дисциплін.

Апробація матеріалів дисертації. Основні результати дисертації доповідалися та обговорювалися на міжнародних і всеукраїнських науково-

практичних конференціях, а також круглих столах, зокрема таких, як: VI Міжнародна науково-практична конференція «Priority directions of science and technology development» (м. Київ, 20-22 лютого 2021 р.), Сучасні тенденції розвитку законодавства України в контексті проведення державних реформ (м. Чернівці, 04 березня 2021 р.), Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень (м. Одеса, 19 травня 2023 р.), Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів (м. Одеса, 26 квітня 2024 р.); Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час (м. Одеса, 16 травня 2025 р.); Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху: сучасні виклики (м. Одеса, 22 квітня 2026 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення і висновки дисертації викладено у 9 публікаціях, у т.ч.: 3 – у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого МОН України переліку, 6 – у тезах доповідей за матеріалами науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, які включають десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (219 найменувань, розміщених на 25 сторінках) та 3 додатки (розміщені на 26 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 271 сторінка, із яких основний текст – 213 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ НАДАВАЧІВ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ

1.1. Стан наукових досліджень антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг

Прийняття Закону-1700 [1] стало передумовою для здійснення дослідження теоретичних засад та механізмів правового регулювання антикорупційної суб'єктності публічних службовців та осіб, прирівняних до них. Наукові пошуки в цьому напрямку здійснюються представниками різних галузей права, зокрема: адміністративного, службового, адміністративно-деліктного, кримінального, а також загальнотеоретичної юриспруденції, що підкреслює складність та багатоаспектність феномену антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг. Більше того, з'ясування стану дослідження антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг обумовлено потребою узагальнити наявні доктринальні напрацювання, визначити проблемні питання та шляхи їх вирішення, а також виокремити ключові напрямки подальших наукових досліджень.

Визначення стану наукових досліджень антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг в першу чергу передбачає необхідність здійснення аналізу тих праць, що стосуються власне розуміння антикорупційної суб'єктності, характеристики поняття «публічні послуги» та його відмежування від інших близьких за змістом правових категорій, визначення суб'єктів, що здійснюють надання публічних послуг.

Щодо визначення змісту поняття антикорупційної суб'єктності слід сказати наступне. Словосполучення «антикорупційна суб'єктність» не має законодавчого закріплення та використовується виключно в правовій доктрині (наприклад, в працях Хамходери О. [2], Стрельникова А. [3;4] тощо), однак

тлумачення вказаного поняття вітчизняні науковці не здійснювали. Зазначене обумовлює потребу визначення поняття «антикорупційна суб'єктність», виокремлення його ознак та змістовних компонентів в межах дисертаційного дослідження.

За своєю формою поняття «антикорупційна суб'єктність» та «правосуб'єктність» є спільнокореневими та походять від слова «суб'єкт». Отже, вони мають однакове словотвірне походження, що дає можливість здійснювати їх тлумачення виходячи із подібного підходу із певними застереженнями. Так, поняття «правосуб'єктність» є загальноправовим і широко застосовується в межах теорії права, в той же час як поняття «антикорупційна суб'єктність» є спеціально-правовим, що обумовлює наявність особливостей його тлумачення та застосування. Вбачається, що для належного аналізу поняття «антикорупційна суб'єктність» необхідним є визначення етимології та морфологічного походження складових.

Так, поняття «суб'єктність» є відприкметниковою абстрактною назвою, утвореною суфіксами -н та -ість від основи -суб'єкт-, яка позначає або здатність діяти як суб'єкт, або статус суб'єкта. Термін «антикорупційний» є прикметником, позначає ознаку іменника, із яким вживається, та завдяки наявності приставки -анти вказує на власну протидію, протиставлення корупції як явищу. За такого поелементного тлумачення можна дійти висновку, що поняття «антикорупційна суб'єктність» позначає фактичну здатність бути суб'єктом, який протидіє корупції, або статус суб'єкта, який протидіє корупції.

Подібний підхід видається обмеженим та невиправданим, оскільки ігнорує ключові мовні явища і призводить до викривлення або повної втрати початкового змісту поняття «антикорупційна суб'єктність». Окрім цього, застосування поелементного підходу призводить до: по-перше, отримання занадто абстрактного визначення, яке унеможливорює його належне практичне застосування, та, по-друге, втрати семантичної цінності словосполучення, що обумовлює втрату ідемності словосполучення. Таким чином, визначення понять «антикорупційна суб'єктність» та «правосуб'єктність», повинно здійснюватися

з урахуванням їх теоретико-правових особливостей та сфери застосування, а отже першочергово слід з'ясувати зміст правосуб'єктності.

Варто сказати, що змістовній характеристиці поняття «правосуб'єктність» присвячено значну кількість наукових праць вчених-правників. Так, колектив авторів навчального посібнику «Словник термінів і визначень з курсу «Загальна теорія держави і права» визначає правосуб'єктність як «здатність виступати суб'єктом у правовідносинах» [5, с. 32]. Доволі схожий підхід міститься і у підручнику для студентів юридичних вищих навчальних закладів «Загальна теорія держави і права», де під правосуб'єктністю розуміється «можливість і здатність особи бути суб'єктом правовідносин з усіма правовими наслідками» [6, с. 340]. Ці визначення очевидно мають описовий характер та не визначають зміст, сутність і правову природу досліджуваного поняття.

Автори підручнику «Загальна теорія права», здійснюючи аналіз суб'єктів правовідносин, підкреслили, що «та чи інша особа визнається суб'єктом правовідносин, якщо вона має здатність бути суб'єктом права, тобто наділена правосуб'єктністю. Завдяки правосуб'єктності особа як суб'єкт права потенційно, узагалі здатна бути учасником правовідносин. Правосуб'єктність є своєрідним правом на право» [7, с. 228]. Запропоноване визначення більшою мірою не розкриває сутність правосуб'єктності, а встановлює взаємозв'язок між правосуб'єктністю та правовідносинами, а, отже, лише опосередковано вказує на змістовні аспекти досліджуваного поняття.

Н. Крестовська під правосуб'єктністю пропонує розуміти «зумовлену правом здатність суб'єкта права володіти суб'єктивними юридичними правами та юридичними обов'язками» [8, с. 127]. Варто сказати, що таке розуміння відображає класичний доктринальний підхід до визначення правосуб'єктності як базової, передумовної юридичної характеристики особи, що не зводиться до сукупності конкретних правомочностей, а має системоутворюючий характер.

Узагальнюючи наведені доктринальні підходи, можна дійти висновку, що правосуб'єктність у сучасній вітчизняній юриспруденції розглядається як самостійна й базова правова категорія, що відображає загальну здатність особи

бути учасником правовідносин із усіма юридично значущими наслідками у конкретній сфері. Вона не зводиться до сукупності наданих прав і покладених обов'язків, а є передумовою їх набуття та реалізації, та визначає потенційну участь особи у правовому житті. Під різними формулюваннями автори фактично сходяться на тому, що правосуб'єктність є стійким правовим станом особи, її правовою здатністю виступати як суб'єктом права, так і суб'єктом правовідносин. Саме завдяки наявності правосуб'єктності особа визнається повноправним учасником регульованих правом суспільних відносин, що дозволяє розглядати цю категорію як фундаментальний елемент механізму правового регулювання.

На відміну від правосуб'єктності, антикорупційна суб'єктність позначає не здатність бути учасником правовідносин у сфері запобігання і протидії корупції, а поширення вимог антикорупційного законодавства та конкретних заходів запобігання корупції на конкретного суб'єкта. Цей підхід є виправданим з огляду на те, що вступати у правовідносини у сфері запобігання і протидії корупції може будь-яка фізична та юридична особа. Так, фізичні особи, у випадку наявності у них достовірної інформації про вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, можуть брати участь у правовідносинах у сфері запобігання корупції як викривачі. Так, Розділом VIII Закону-1700 регулюються питання захисту викривачів, яким надаються додаткові права та гарантії у зв'язку із набуттям такого статусу (безпосередньо особі яка стала викривачем та його близьким особам). Окрім цього, фізичні особи можуть вступати у правовідносини у сфері запобігання корупції як особи, які пропонують, обіцяють або надають неправомірну вигоду функціонерам або квазіфункціонерам публічного сектору.

Щодо юридичних осіб, вказані суб'єкти також можуть бути учасниками правовідносин у сфері запобігання і протидії корупції. Так, згідно з ч. 7 ст. 55 Закону-1700, «за ініціативою фізичних осіб, громадських об'єднань, юридичних осіб може проводитися громадська антикорупційна експертиза чинних нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів» [1]. Отже,

юридичні особи та громадські об'єднання можуть вступати у правовідносини у сфері запобігання і протидії корупції, зокрема як суб'єкти, які проводять антикорупційну експертизу.

Наведені приклади вказують на те, що фізичні та юридичні особи, які володіють загальною правосуб'єктністю, можуть вступати у правовідносини, що врегульовано нормами антикорупційного законодавства, як представники приватного сектору без набуття статусу функціонера або квазіфункціонера публічного сектору. Зазначене свідчить про те, що антикорупційна суб'єктність не може позначати здатність бути учасником відносин у сфері запобігання корупції, оскільки такою здатністю фактично володіє будь-який суб'єкт права, якого наділено загальною правосуб'єктністю. Антикорупційна суб'єктність за своєю сутністю не дублює близькі та співзвучні правові категорії, а має власний унікальний теоретико-правовий зміст. Фактично, антикорупційною суб'єктністю володіють виключно особи, які зазначені у ч. 1 ст. 3 Закону-1700 [1], тобто функціонери та квазіфункціонери публічного сектору, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства.

Таким чином можна зробити висновок, що під антикорупційною суб'єктністю слід розуміти особливу якісну характеристику правового статусу функціонерів та квазіфункціонерів публічного сектору, що виражається в сукупності встановлених антикорупційним законодавством вимог, обмежень, заборон, обов'язків, гарантій та спеціальних прав, які покликані мінімізувати корупційні ризики, пов'язані з виконанням ними публічних функцій. Загалом, антикорупційна суб'єктність окреслює не здатність суб'єкта бути учасником антикорупційних правовідносин, а специфічний режим «антикорупційного навантаження» її публічно-службового чи прирівняного до нього статусу.

Структурно антикорупційна суб'єктність охоплює: 1) нормативно визначене коло осіб, на яких поширюється дія спеціальних антикорупційних обмежень (ч. 1 ст. 3 Закону-1700); 2) комплекс позитивних обов'язків (подання декларацій, ЗтВКІ, повідомлення про суттєві зміни в майновому стані тощо); 3) систему обмежень і заборон (щодо отримання подарунків, сумісництва,

суміщення з іншими видами діяльності, спільної роботи близьких осіб) у поєднанні з гарантіями захисту прав зазначених осіб. Саме крізь призму антикорупційної суб'єктності виявляється специфіка правового статусу функціонерів та квазіфункціонерів публічного сектору порівняно з іншими суб'єктами права, для яких антикорупційні вимоги не мають системного, всеосяжного характеру. Таким чином, наявність антикорупційної суб'єктності зумовлює обов'язок особи дотримуватися визначених законодавством антикорупційних стандартів поведінки та нести спеціальну юридичну відповідальність за їх порушення.

Слід акцентувати увагу на тому, що антикорупційна суб'єктність є спеціальною, функціонально обумовленою характеристикою правового становища певної групи суб'єктів, яка відображає спрямованість державної антикорупційної політики на підвищення доброчесності, підзвітності та прозорості осіб, наділених певним обсягом владних управлінських функцій. Зазначене обумовлює неможливість визначення антикорупційної суб'єктності як різновиду загальної правосуб'єктності.

У контексті аналізу антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг потребує окремої уваги дослідження поняття «публічна послуга». Вперше у вітчизняному законодавстві поняття «публічна послуга» було вжито у Концепції від 15.02.2006. Відповідно до п. 1 Концепції від 15.02.2006, «послуги, що надаються органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, які перебувають в їх управлінні, становлять сферу публічних послуг» [9]. Аналіз зазначеного положення свідчить про відсутність змістовної характеристики самого поняття «публічна послуга», що обумовило появу логічно невиправданих підходів до його тлумачення. У той же час, іншими положеннями Концепції від 15.02.2006 було закладено ключові аспекти розуміння публічних послуг, зокрема: виокремлено види публічних послуг залежно від суб'єкта, що їх надає (державні і муніципальні), та визначено адміністративні послуги як «важливу складову як державних, так і муніципальних послуг» [9].

Так, зважаючи на сферу застосування Концепції від 15.02.2006 (а саме розвитку системи надання адміністративних послуг), у вітчизняних науковців виникла хибна думка про доцільність ототожнення понять «публічна послуга» та «адміністративна послуга». Подекуди поняття «публічна послуга» використовувалося вченими для визначення змісту окремих її видів. Так, К. Афанасьєв у навчальному посібнику «Адміністративні послуги» зазначав, що «адміністративними послугами є публічні (тобто державні та муніципальні) послуги, що надаються органами виконавчої влади, виконавчими органами місцевого самоврядування й іншими уповноваженими суб'єктами, і надання яких пов'язане з реалізацією владних повноважень» [10, с. 28]. Видається, що зазначене визначення не повністю розкриває зміст поняття «адміністративна послуга», зокрема не містить вказівки на усі ключові ознаки, за допомогою яких вдається відмежувати це поняття від суміжних за змістом. Більше того, таке визначення унеможлиблює відмежування діяльності суб'єктів владних повноважень щодо надання адміністративних послуг як виду публічних послуг, від іншої діяльності, пов'язаної із реалізацією владних повноважень, що не належить змістовно до сфери послуг.

Як висновок, варто сказати, що положення Концепції від 15.02.2006 хоча і сформували фундамент праворозуміння в контексті визначення публічної послуги, проте на теперішній час вони є застарілими та не відповідають ступеню розвитку ні вітчизняного законодавства, ні доктрини адміністративного права. За таких обставин, доречним є аналіз існуючих підходів до тлумачення поняття «публічна послуга», а також дослідження чинного законодавства в цій сфері.

Так, Є. Легезою було проведено аналіз основних підходів до визначення поняття «публічна послуга», на підставі чого запропоновано авторське розуміння як «врегульованої публічно-правовими нормами діяльності органів публічної адміністрації із розгляду заяви фізичної або юридичної особи про видачу адміністративного акта (дозволу, ліцензії, реєстрації, посвідчення, сертифіката тощо), що спрямовано на забезпечення їх прав і законних інтересів та/або на виконання особою визначених законом обов'язків» [11, с. 130].

Уявляється, що таке визначення хоча і характеризується чіткістю та лаконічністю, має низку недоліків. Зокрема, дефініція звужує зміст поняття «публічна послуга», фактично ототожнюючи її з адміністративною послугою, результатом якої є прийняття адміністративного акта. Окрім цього, до складу суб'єктів, що надають публічні послуги, вчена відносить лише «органи публічної адміністрації» (не деталізуючи їх склад та/або приналежність до них). Так, у випадку застосування вузького підходу до розуміння органів публічної адміністрації, поза увагою залишається значна кількість суб'єктів, які за певних умов можуть надавати публічні послуги тощо.

Заслуговує на увагу думка В. Тимощука, який аналізуючи адміністративну процедуру та адміністративні послуги, зазначив, що «державні і комунальні послуги разом можна назвати публічними послугами. Тобто публічні послуги – це всі послуги, що надаються публічним сектором, а також приватним сектором під відповідальність публічної влади та за рахунок публічних коштів» [12, с. 119]. Подібний підхід не є виправданим та доволі обмежено характеризує сутність публічної послуги, зводячи її фактично до діяльності щодо надання будь-яких «послуг» за рахунок публічних коштів. Окрім цього, вчений визначив як другорядну ознаку публічних послуг, в тому числі і адміністративних, їх типовість, або ординарність, та вказав, що «ця ознака є особливо актуальною для адміністративних послуг, які можуть надаватися через «універсами послуг», «єдині офіси», де спілкування між адміністративним органом і особою фактично є «документальним» і, як правило, не вимагає особистого контакту з особою» [12, с. 120]. Наведена позиція є виправданою при здійсненні первинної класифікації, проте звужує поняття публічних послуг до інституційно-фінансового критерію, відсуваючи на другий план їх правову та функціональну природу. Кваліфікація «типовості/ординарності» як другорядної ознаки фактично описує спосіб організації надання послуги (універсами, через «єдині офіси», документальний обіг), а не сутність послуги, а також не охоплює випадків, в яких доречною є індивідуалізація, особистий контакт тощо. Отже, запропонований підхід методологічно зручний, але концептуально недостатній:

змістовно вірна дефініція публічних послуг має поєднувати інституційний, функціональний і правовий критерії, в межах яких стандартність є більшою мірою наслідком вимог до якості, передбачуваності та підзвітності, а не основоположною ознакою.

На думку Г. Писаренко публічні послуги є «послугами, що надаються публічним сектором або іншими суб'єктами під відповідальність публічної влади і за рахунок публічних коштів» [13, с. 163]. Ключовими характеристиками публічних послуг за такого підходу визначено саме інституційну та фінансову складову. Зазначений підхід дозволяє пов'язати публічні послуги із функціями соціальної держави та із системою бюджетного фінансування, однак водночас робить дефініцію надто широкою та абстрактною, адже за наведеного підходу складно відмежувати власне публічні послуги від інших видів діяльності публічного сектору (зокрема, владно-управлінської чи господарської), а також не конкретизовано правові наслідки їх надання, процедурні форми та адміністративно-правовий характер такої діяльності.

Дещо іншу концепцію до визначення публічних послуг використала Ю. Шиндель зазначаючи, що під публічною послугою слід розуміти «діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування або державних чи муніципальних підприємств, установ, організацій за кошти державного або місцевого бюджетів усіх рівнів» [14, с. 58-59]. Автор фактично ототожнює публічні послуги із будь-якою іншою діяльністю публічної адміністрації, адже акцентує увагу на таких двох аспектах, як: (1) організаційно-інституційна природа (яка полягає у належності суб'єкта надання публічної послуги до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та підпорядкованих ним суб'єктам) та (2) фінансування за рахунок коштів державного або місцевого бюджету. За таких обставин, запропоноване визначення: не розкриває змісту поняття «публічна послуга»; не визначає адміністративно-правового характеру діяльності щодо надання публічних послуг; залишає поза увагою можливість надання публічної послуги недержавними суб'єктами, яким делеговано відповідні повноваження.

Здійснюючи аналіз та класифікацію публічних послуг, С. Чаусовська запропонувала визначати публічні послуги як «діяльність органів публічної влади, об'єднань громадян, фізичних осіб, інших суб'єктів різних рівнів, що здійснюється за рахунок публічних і приватних коштів, з надання (передачі) фізичним і юридичним особам певних матеріальних чи нематеріальних благ, які є соціально значущими та приносять користь суспільству й державі» [15, с. 107]. Вбачається, що ця дефініція є теоретико-правовим надбанням з огляду на те, що підкреслює багатоманітність суб'єктів надання публічних послуг, а також вказує на суспільну значущість результату надання публічної послуги. Разом з тим, запропоноване визначення не в повній мірі відображає сутність публічних послуг, та є занадто абстрактним, адже фактично ототожнює публічні послуги з будь-якою діяльністю публічної адміністрації та приватного сектору, що приносить користь суспільству. Загалом критерій «суспільної користі» є оціночним та не може бути єдиною вирішальною рисою при розмежуванні публічних послуг від інших видів діяльності суб'єктів публічної адміністрації, зокрема діяльності щодо надання адміністративних послуг. Окрім того, сумнівним видається акцент на результат надання публічної послуги у вигляді «надання (передачі) фізичним і юридичним особам певних матеріальних чи нематеріальних благ, які є соціально значущими», адже за таких умов сутність публічних послуг розмивається. Також відсутніми є інші конкретно визначені критерії, які могли б сприяти відмежуванню публічних послуг від іншої суспільно корисної, але приватно-правової діяльності.

Під поняттям «публічна послуга» О. Світличний пропонує «розуміти суспільно значущу публічно-владну діяльність здійснювану органами державної влади (переважно виконавчої) та органами місцевого самоврядування, іншими вповноваженими суб'єктами, які належать до сфери управління вказаних органів, зокрема й на підставі делегованих повноважень за рахунок коштів державного бюджету та бюджету органів місцевого самоврядування» [16, с. 201]. Це визначення має низку переваг порівняно із іншими дослідженими дефініціями, оскільки не містить оціночних категорій, є чітким та лаконічним.

Проте, видається, що обмеження суб'єктного складу шляхом включення до нього лише органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів, «які належать до сфери управління вказаних органів» значно звужує перелік надавачів публічних послуг та не відповідає положенням чинного законодавства. Так, Законом-1700 до переліку надавачів публічних послуг включено аудиторів, нотаріусів, приватних виконавців, оцінювачів, а також експертів, арбітражних керуючих, незалежних посередників, членів трудового арбітражу, третейських суддів під час виконання ними цих функцій, інших осіб, визначених законом (пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3) [1].

Аналіз наявних у науковій літературі підходів до визначення поняття «публічна послуга» вказує на відсутність уніфікованого його розуміння. Разом з тим, доктринальне розуміння поняття «публічна послуга» має відповідати не лише надбанням теорії публічного права, а й положенням чинного законодавства.

Варто акцентувати увагу на тому, що окрім Концепції від 15.02.2006, визначення окремих змістовних компонентів поняття «публічна послуга», зокрема окреслення сфери публічних послуг шляхом виокремлення суб'єктів їх надання, здійснювалося у листі Міністерства юстиції України від 18.12.2009 № 967-0-2-09-22 «Щодо надання роз'яснення термінів, які застосовуються у Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення». Цим листом визначалося, що «сферу публічних послуг становлять послуги, що надаються органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, які перебувають в їх управлінні» [17].

Тривалий час у нормах чинного законодавства поняття «публічна послуга» використовувалося, однак тлумачення його змісту було відсутнім. Із прийняттям Закону-1689 [18] ситуація докорінно змінилася, оскільки вперше на законодавчому рівні було визначено «засади надання електронних публічних послуг, публічних послуг, комплексних електронних публічних послуг, автоматичного режиму надання електронних публічних послуг» [18].

Відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 1 Закону-1689, публічна послуга визначається як «юридично або соціально значуща дія суб'єкта надання публічної (електронної публічної) послуги, у тому числі адміністративна послуга, за заявою (зверненням, запитом) суб'єкта звернення або без такого звернення, у результаті якої набуваються, переходять, припиняються права та/або здійснюються обов'язки суб'єктом звернення, надаються відповідні матеріальні та/або нематеріальні блага суб'єкту звернення» [18]. Серед очевидних переваг нормативного визначення поняття «публічна послуга» варто відмітити його комплексний характер, який одночасно охоплює юридичну й соціальну значущість вказаної діяльності, чітку вказівку на ініціатора надання публічної послуги, деталізацію правових наслідків надання публічної послуги конкретно визначеному адресату. Відсилка у визначенні поняття «публічна послуга» на «суб'єкта надання публічної послуги» дозволяє скоригувати перелік надавачів публічних послуг, змістовно не обтяжуючи при цьому саму дефініцію. Недоречним видається ускладнення визначення конструкцією «у тому числі адміністративна послуга». Так, публічна послуга є явищем поліструктурним, яке охоплює велику кількість послуг, які надаються державою та іншими уповноваженими державою суб'єктами, тому позначення лише одного виду публічних послуг у визначенні вказаного терміну не несе жодного сутнісного навантаження. Слід погодитися із думкою А. Стрельникова, що положення Закону № 1689-IX «в частині визначення терміну «публічна послуга» та інших споріднених правових категорій, не можуть без застережень застосовуватись для цілей антикорупційного законодавства» [19, с. 347–348]. Зазначеним обумовлюється потреба комплексного перегляду підходів до розуміння поняття «публічна послуга».

На підставі вищезазначеного, видається можливим виокремлення ключових ознак публічних послуг, які дозволять відмежувати діяльність щодо надання таких послуг та інших видів діяльності, що здійснюється суб'єктами владних повноважень та суб'єктами делегованих повноважень.

Так, публічну послугу (у розумінні її як особливого виду діяльності суб'єктів владних повноважень та суб'єктів делегованих повноважень) характеризують такі ознаки, як: (1) публічно-владний характер (надання публічної послуги здійснюється на підставі наявності владних повноважень – власних або делегованих); (2) спрямованість на задоволення приватного інтересу (результат надання публічної послуги має на меті забезпечити реалізацію прав, свобод, законних інтересів та/або виконання обов'язків фізичних осіб, реалізацію прав, інтересів та/або обов'язків юридичних осіб); (3) надання за зверненням фізичних та юридичних осіб, або без такого; (4) адресність (тобто спрямованістю на конкретно визначену фізичну або юридичну особу); (5) юридична значущість (тобто здатність породжувати правові наслідки – бути підставою для виникнення, зміни, припинення права та/або обов'язку) та/або соціальна значущість (тобто здатність впливати на суспільство в цілому та впорядковувати суспільні відносини зокрема); (6) обумовлення наявністю публічного інтересу (перелік публічних послуг, які надаються, визначається з огляду на наявні потреби суспільства, задовольняючи важливі для великої кількості осіб інтереси та потреби).

Таким чином, публічна послуга являє собою діяльність уповноваженого суб'єкта, що здійснює її на підставі власних або делегованих повноважень, має юридичну та/або соціальну значущість, обумовлену публічним інтересом, і яку спрямовано на адресне задоволення приватного інтересу фізичної чи юридичної особи за її зверненням або без такого. При цьому, суб'єктом надання публічної послуги може бути будь-який суб'єкт – як орган владних повноважень, так і представники приватного сектору, уповноважені на здійснення такої діяльності. Саме тому при визначенні поняття публічної послуги прив'язка до суб'єкта її надання є недоречною.

Узагальнюючи викладене, можна дійти висновку, що антикорупційна суб'єктність надавачів публічних послуг є самостійною спеціально-правовою категорією, яка не зводиться до загальної правосуб'єктності й не може тлумачитися лише як «здатність бути учасником правовідносин у сфері

запобігання корупції». Її сутність полягає у специфічному «антикорупційному навантаженні» правового статусу функціонерів та квазіфункціонерів публічного сектору, визначених ч. 1 ст. 3 Закону-1700, що виражається у комплексі встановлених законодавством обмежень, заборон, обов'язків, гарантій і спеціальних прав, спрямованих на мінімізацію корупційних ризиків при здійсненні публічних функцій. Такий підхід дозволяє відмежувати антикорупційну суб'єктність від суміжних категорій, зберігаючи її унікальний теоретико-правовий зміст і підкреслюючи роль як інструменту реалізації державної антикорупційної політики.

Щодо визначення поняття «публічної послуги», слід зазначити, що аналіз доктринальних підходів до розуміння поняття «публічна послуга» і еволюції його нормативного закріплення засвідчує відсутність єдиного, загальновизнаного підходу та наявність істотних розбіжностей між вченими щодо сутності цієї категорії. Більшість запропонованих дефініцій або надмірно звужують зміст публічної послуги (фактично ототожнюючи її з адміністративною послугою), або ж навпаки – розмивають його, зводячи сутність публічної послуги до будь-якої суспільно корисної діяльності публічної адміністрації, що фінансується за рахунок публічних коштів. Нормативне визначення, що міститься у Законі-1689, в цілому оцінюється позитивно, оскільки передбачає юридичну й соціальну значущість публічної послуги, її адресний характер та правові наслідки надання, хоча запропоноване визначення не є досконалим з позиції юридичної техніки.

Виокремлення ключових ознак публічної послуги та формулювання узагальненої авторської дефініції створює необхідне теоретичне підґрунтя для подальшого дослідження антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг, уточнення кола таких суб'єктів та змісту покладених на них антикорупційних обов'язків.

1.2. Теоретико-методологічна характеристика надавачів публічних послуг як суб'єктів, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства

З метою здійснення належного правового аналізу надавачів публічних послуг як суб'єктів, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства, слід звернутися до положень Закону-1700. У цілому, дія Закону-1700 поширюється на дві основні групи суб'єктів, зокрема такі, як: функціонери та квазіфункціонери публічного сектору. Термін «функціонер» походить з теорії французького публічного права. Правовий статус функціонера у Франції в сучасній доктрині трактується як «особлива публічно-правова, статутна ситуація», а не як результат укладання трудового договору. Вказане очевидно впливає з тексту Кодексу загальної публічної служби Французької Республіки (*Code général de la fonction publique*), відповідно до якого функціонер розглядається як суб'єкт, правове становище якого прямо визначається законом і підзаконними актами, а не умовами індивідуального трудового договору (контракту) (art. L1) [20].

Характеризуючи окреслену модель, Елен Полья підкреслює, що «французький функціонер, який підпорядковується статуту, перебуває в правовій та нормативній залежності щодо публічної адміністрації», а сам статус розглядається як «необхідний правовий інструмент для закріплення прав, а також обов'язків, зокрема етичного характеру, за функціонерами» [21]. Таким чином, статус функціонера у французькій теорії публічного права є не просто сукупністю прав та обов'язків, а цілісною публічно-правовою конструкцією, яка одночасно гарантує права та встановлює суворі службові, етичні та антикорупційні вимоги.

Відповідно до французької доктрини та офіційних джерел (зокрема норм законодавства Франції) поняття «функціонер» слід визначати за допомогою вузького та широкого підходів. У вузькому розумінні функціонером є державний службовець (тобто посадова особа органу публічної влади). У широкому

розумінні, функціонером є публічний агент (на фр. «agent public»), який: (1) перебуває у статусній нормативній залежності щодо держави, (2) виконує завдання публічної адміністрації від імені держави чи територіальної громади та (3) наділений статутним публічно-правовим статусом, який поєднує підвищені службові та етичні обов'язки з особливими гарантіями (стабільність служби, процедурні гарантії дисциплінарної відповідальності, захист від свавілля адміністрації тощо) [20].

Адаптуючи досягнення французької доктрини публічного права, можна зробити висновок, що для вітчизняної теорії адміністративного права найбільш прийнятним є підхід, за якого під функціонерами розуміються публічні службовці. У межах антикорупційного законодавства під функціонерами слід розуміти осіб, визначених п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону-1700, тобто осіб, уповноважених «на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» [1]. Положення п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700 до суб'єктів, на яких поширюється дія Закону, зараховує також осіб, «які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» [1]. До вказаної групи осіб, які прирівнюються до функціонерів публічного сектору, включається чимала кількість спеціальних суб'єктів. Головною метою такого «прирівняння» є потреба охопити якомога більшу кількість суб'єктів, які за родом своєї діяльності мають корупційні ризики. Як приклад, пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700 передбачено поширення антикорупційного законодавства на «посадових осіб юридичних осіб публічного права, які не зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті» [1]. Наведене підтверджує висунуту гіпотезу щодо мети визначення для цілей антикорупційного законодавства переліку осіб, прирівняних до функціонерів публічного сектору, у вигляді охоплення якомога ширшого кола суб'єктів із спеціальними правообмеженнями, які визначаються з урахуванням специфічного обсягу їх повноважень.

Так, згідно з пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700, його дія поширюється на членів Ради Національного банку України [1]. Відповідно до ч. 1 ст. 10 Закону

України «Про Національний банк України», «Голова Національного банку, який призначається на посаду Верховною Радою України за поданням Президента України, входить до складу Ради Національного банку за посадою» [22]. Разом з тим, положення пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700 містить застереження щодо входу Голови Національного банку України до переліку осіб, прирівняних до функціонерів публічного сектору, адже Голова Національного банку України входить до переліку функціонерів публічного сектору (пп. «а» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону-1700). Проте, подібного роду застереження в частині окреслення суб'єктів, на яких поширюється дія антикорупційних обмежень, є більшою мірою виключенням. Зазвичай, норми антикорупційного законодавства такою інформацією не навантажені, що очевидно прослідковується при детальному аналізі положення пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700. Цей приклад наочно демонструє дійсність висунутого припущення щодо мети впровадження відкритого та безсистемного (тобто такого, що допускає підпадання одного суб'єкта під дію декількох пунктів та/або підпунктів ч. 1 ст. 3 Закону-1700) переліку суб'єктів, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства.

Окрім цього, до переліку осіб, прирівняних до функціонерів публічного сектору, включено суб'єктів, які «входять до складу конкурсних та дисциплінарних комісій» [1], утворених відповідно до законів України. Важливим у цьому контексті є уточнення, здійснене законодавцем, відносно того, що такі суб'єкти при цьому «не є особами, зазначеними у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 частини першої цієї статті» [1]. Вказаним положенням розширюється перелік суб'єктів, які володіють антикорупційною суб'єктністю (при цьому очевидно допускається можливість подвійної або потрійної антикорупційної суб'єктності однієї і тієї самої особи). Водночас, застосування окресленого підходу не лише кількісно розширює коло носіїв антикорупційної суб'єктності, але й інституційно ускладнює механізм антикорупційного регулювання, та породжує комплексну проблему щодо вирішення питання щодо співвідношення різних антикорупційних режимів правового регулювання (тобто

обсягу заходів запобігання корупції, що застосовано до однієї особи, яка підпадає під дію декількох пунктів та/або підпунктів ч. 1 ст. 3 Закону-1700).

Уявляється, що така концепція втілена при визначенні обсягу антикорупційної суб'єктності осіб, визначених у пп. «г» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700. Так, згідно вказаного положення до осіб, на яких поширюється дія Закону-1700, включено «голови та члени експертних команд з оцінювання повсякденного функціонування особи, а також голови, їх заступники, члени та секретарі позаштатних постійно діючих військово-лікарських і лікарсько-льотних комісій, які при цьому не є особами, зазначеними у пункті 1 частини першої цієї статті» [1]. Зазначене свідчить про орієнтацію законодавця передусім на функціональний критерій при визначенні факту наявності чи відсутності в особи антикорупційної суб'єктності. На зазначену особливість також звертав увагу А. Стрельников, який підкреслив, що «аналіз законодавчих змін щодо визначення антикорупційної суб'єктності патронатних службовців повинен першочергово ґрунтуватися на функціональному аспекті ідентифікації суб'єктності (наявність чи відсутність повноважень чи пов'язаних із ними можливостей), а не на посадовому» [23, с. 262]. Таким чином, вирішальним є не формально-службовий статус відповідних осіб, а зміст їх повноважень, пов'язаних із ухваленням рішень, що істотно впливають на обсяг прав, обов'язків та гарантій фізичних осіб (зокрема у сфері соціального забезпечення, проходження військової служби, допуску до польотів тощо). Фактичне прирівняння членів таких комісій до функціонерів публічного сектору в антикорупційно-правовому сенсі покликано мінімізувати ризики зловживань при прийнятті експертних рішень, які мають високий ступінь дискреції та є вразливими до корупційного впливу. Одночасно це підтверджує тенденцію до розуміння антикорупційної суб'єктності як спеціального правового режиму, що поширюється на осіб із квазівладними, експертно-регулятивними функціями, навіть за відсутності у них класичного службового статусу функціонера публічного сектору.

Окремої уваги заслуговує зміст пп. «г» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700, оскільки ця норма побудована на підставі іншого сутнісного підходу. Так, вказаним положенням до осіб, на яких поширюється дія Закону-1700, включено осіб, які «визнані такими, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархами) відповідно до Закону-1780» [24]. Для розуміння втіленого законодавцем підходу щодо зазначеного виду осіб, яких для цілей Закону-1700 прирівняно до функціонерів публічного сектору, та його відмежування від застосованого при визначенні антикорупційної суб'єктності інших осіб, прирівняних до функціонерів, слід звернутися до питання визначення правового статусу «олігархів». Перелік ознак, якими характеризуються «олігархи», визначений ч. 1 ст. 2 Закону-1780. Поширення дії антикорупційного законодавства на осіб, які відповідають критерію «олігарх», у цілому видається концептуально обґрунтованим, оскільки це властиво превентивній природі антикорупційного регулювання. Більше того, визначений Законом-1780 перелік критеріїв для віднесення особи до числа «олігархів» об'єктивно зумовлює високий корупційний потенціал, створюючи передумови для неформального впливу на прийняття рішень органами публічної влади, формування регуляторної політики, розподіл публічних ресурсів. У цьому контексті включення олігархів до сфери дії антикорупційного законодавства спрямовано на усунення асиметрії, за якої формальні носії владних повноважень підлягають спеціальному антикорупційному режиму, тоді як фактичні центри політико-економічного впливу залишаються поза його межами. Водночас, доречність поширення антикорупційного законодавства на «олігархів» не є беззастережною і прямо залежить від якості правового механізму, закладеного у відповідному спеціальному законі. Йдеться насамперед про ризики розмитості меж між статусом «олігархів» та статусом «кінцевого бенефіціара» або іншої особи, яка відповідає одночасно не всім трьома критеріям, визначеним ч. 1 ст. 2 Закону-1780, що зумовлює небезпеку селективного застосування норм права.

Сумнівним видається не сам факт поширення спеціальних антикорупційних заходів на осіб, які мають значну економічну та політичну вагу

в суспільному житті, а зазначення олігархів в тексті п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700, який включає осіб, які для цілей Закону-1700 «прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» [1]. Наведене формулювання очевидно передбачає наявність певного обсягу владних повноважень, наділення якими робить правовий статус суб'єктів, визначених у п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700, подібним до правового статусу функціонерів публічного сектору. Разом з тим, виходячи із переліку критеріїв, які виокремлюються для вирішення питання щодо включення особи до Реєстру осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів), вказані суб'єкти не володіють владними управлінськими повноваженнями. Окрім цього, корупційні ризики, притаманні зазначеній категорії осіб, мають принципово іншу природу, ніж ризики, характерні для функціонерів публічного сектору та осіб, прирівняних до функціонерів публічного сектору. Джерелом корупційних ризиків олігархів є не здійснення безпосередніх публічно-владних управлінських повноважень, а спроможність системно впливати на носіїв таких повноважень шляхом концентрації економічних ресурсів, медійного контролю та участі у політичних процесах.

Якщо для класичного суб'єкта, який володіє антикорупційною суб'єктністю, корупційний ризик може бути пов'язано із можливістю зловживання власною владою, то для олігархів, ключовим є ризик «приватного захоплення» публічної влади, або ж феномену «state capture» у його доктринальному розумінні (наприклад, у площині публічних фінансів та управління державною власністю корупційні ризики олігархів проявляються у вигляді привілейованого доступу до державних ресурсів). За таких умов публічна адміністрація ризикує перетворитися з арбітра, що забезпечує розумний баланс інтересів між державою та приватними суб'єктами, на інструмент реалізації олігархічних стратегій. Таким чином, онтологія корупційних ризиків, притаманних олігархам, є відмінною від класичних суб'єктів, уповноважених на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування, адже корупційні ризики олігархів мають прояв не у

потенційному зловживанні власними публічно-владними повноваженнями (яких такі особи фактично не мають), а у високій спроможності впливати на поведінку та рішення суб'єктів, яких такими повноваженнями наділено.

Слід акцентувати увагу на тому, що у доктрині адміністративного права вищезазначене доцільно кваліфікувати як ризик інституційного перекосу системи публічного управління, коли публічний інтерес витісняється приватним, а формально законні управлінські рішення втрачають легітимність через очевидну орієнтацію на інтереси обмеженого кола осіб. Як наслідок, вбачається методологічно некоректним «прирівнювати» олігархів до суб'єктів, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, без наявності у них власних публічно-владних повноважень. Таке прирівнювання фактично розмиває концепт антикорупційної суб'єктності як спеціальної характеристики статусу функціонерів публічного сектору та осіб, прирівняних до них. Для олігархів нормативно коректним є забезпечення окремого режиму правового впливу, спрямованого не на регламентацію їх «службового» статусу (якого вони не мають), а на обмеження можливостей непропорційного впливу на публічну владу через механізми прозорості економічної діяльності, контролю концентрації власності, регулювання лобізму, медіа власності та фінансування політичної діяльності.

Стосовно надавачів публічних послуг слід зауважити, що вони становлять окрему специфічну категорію суб'єктів, на яку поширюється дія антикорупційного законодавства, попри те що формально не належать до класичних публічних службовців. Фактично йдеться про осіб, які виконують роль квазіфункціонерів публічного сектору, оскільки беруть участь у здійсненні публічно значущих функцій та впливають на реалізацію прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб. З огляду на етимологію, префікс «квазі-» (від лат. «quasi-» – ніби, майже, немовби) у складі складних слів вживається для позначення явищ, що мають ознаки «несправжнього» або «уявного», однак за своїм змістом наближаються до відповідного «повноцінного» явища. У цьому контексті надавачів публічних послуг доцільно розглядати як своєрідних

«умовних» публічних службовців, тобто суб'єктів, які «майже» виконують функції публічної служби та користуються окремими елементами публічно-владного статусу. Саме ця «квазіслужбова» природа їхньої діяльності й обумовлює необхідність поширення на них спеціального антикорупційного режиму.

Зазначене підтверджується положеннями Закону-1700. Так, згідно з ст. 3 Закону-1700, надавачів публічних послуг віднесено до суб'єктів, які «для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» [1]. Метою такого «прирівнювання» є потреба поширити антикорупційне законодавство на діяльність окресленої групи осіб. У цьому контексті показовим є те, що законодавець вибудовує підхід до антикорупційної суб'єктності через функціональний компонент правового статусу, наділяючи відповідною суб'єктністю всіх осіб, які здійснюють публічно-владні управлінські функції та реалізують владні повноваження. Подібна логіка видається внутрішньо узгодженою й концептуально виправданою з огляду на завдання державної антикорупційної політики.

Додатковим підтвердженням доцільності особливого правового регулювання (зокрема антикорупційного) діяльності надавачів публічних послуг є те, що останні своєю діяльністю забезпечують від імені держави реалізацію суб'єктивних публічних прав фізичних осіб. Зазначене обумовлює не лише делегування надавачам публічних послуг певного обсягу публічно-владних повноважень, але й передбачає покладання у зв'язку із цим специфічних обов'язків.

Водночас, попри те, що надавачі публічних послуг дійсно користуються окремими публічно-владними повноваженнями, традиційно притаманними державним службовцям та посадовим особам місцевого самоврядування, їхній правовий статус не є тотожним. Наприклад, різниться порядок доступу до відповідної діяльності (призначення чи обрання), відмінними є встановлені до кандидатів цензи, система організаційного підпорядкування та підзвітності,

обсяг компетенції, а також процедура та підстави притягнення до юридичної відповідальності. Додатково слід ураховувати, що превентивні антикорупційні інструменти, запроваджені щодо функціонерів публічного сектору та щодо надавачів публічних послуг, істотно відрізняються за видами заходів та характером застосування. Характеризуючи надавачів публічних послуг як суб'єктів, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства, слід зазначити таке: положення пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700 не просто визначає перелік надавачів публічних послуг, а окреслює останніх як осіб, «які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги» [1]. Із наведеного положення Закону-1700 випливає щонайменше два висновки: по-перше, надавачі публічних послуг зазвичай є державними службовцями або посадовими особами місцевого самоврядування, та, по-друге, держава наділяє повноваженнями щодо надання публічних послуг суб'єктів, які не є функціонерами публічного сектору. У свою чергу, зроблені висновки дають підстави стверджувати, що надавачі публічних послуг, як підгрупа квазіфункціонерів публічного сектору, є неоднорідною та такою, що характеризується безсистемністю. Окрім цього, техніко-юридична конструкція вказаної правової норми побудована за концепцією, застосованою щодо більшості квазіфункціонерів публічного сектору, яка обумовлена метою охопити якомога ширше коло суб'єктів, які мають специфічне право порівняно із іншими суб'єктами. Для підтвердження цієї гіпотези слід звернутися до положення пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700, яке містить відкритий перелік надавачів публічних послуг, адже зазначення останніх закінчується формулюванням «інші особи, визначені законом» [1]. Однак, використання законодавцем відкритої формули «інші особи, визначені законом» свідчить не лише про прагнення охопити максимально широкий спектр квазіфункціонерів публічного сектору, але й про закладену в норму динамічність суб'єктного складу надавачів публічних послуг. Ця конструкція фактично надає положенню пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700 рамкового характеру, конкретизуючи його зміст у спеціальних законах, що встановлюють статус суб'єктів, уповноважених

на надання публічних послуг. Такий підхід забезпечує гнучкість правового регулювання та дозволяє своєчасно реагувати на трансформації публічної сфери, появу нових видів професійної діяльності з вираженим публічно значущим компонентом.

Разом з тим за окресленого підходу породжується велика кількість проблем системного характеру, насамперед пов'язаних із відсутністю чітко визначених критеріїв віднесення суб'єкта до надавачів публічних послуг. За таких умов розширення переліку відбувається на підставі індивідуальних характеристик, у відповідь на конкретні політико-правові запити, що об'єктивно ускладнює побудову цілісної доктрини антикорупційної суб'єктності квазіфункціонерів публічного сектору у цілому, та надавачів публічних послуг, зокрема. Водночас, відкритість переліку надавачів публічних послуг зумовлює й нерівномірність антикорупційного навантаження на різні категорії суб'єктів. Частина з них фактично наближається за обсягом покладених обмежень та обов'язків до класичних функціонерів, тоді як інші підпадають під дію антикорупційного законодавства лише в окремих, вузько окреслених аспектах своєї діяльності.

З огляду на наведене, з теоретико-правової точки зору, надавачів публічних послуг доцільно аналізувати у кількох взаємопов'язаних вимірах. По-перше, як суб'єктів публічного управління у власному розумінні (класичні функціонери публічного сектору – органи державної влади, органи місцевого самоврядування та їх посадові особи). По-друге, як суб'єктів делегованих повноважень – приватних осіб, яким законом або на підставі договору доручено виконання публічно значущих функцій. По-третє, як учасників публічно-правових відносин, що здійснюють владні або квазівладні дії стосовно конкретних адресатів. У такій площині вони постають не лише як «надавачі послуг» у технічному значенні, але і як носії особливого публічно-службового чи квазіслужбового статусу, який об'єктивно породжує корупційні ризики й робить їх закономірним об'єктом спеціального антикорупційного регулювання.

Методологічно дослідження надавачів публічних послуг як квазіфункціонерів публічного сектору ґрунтується передусім на таких підходах, як: системний, функціональний, інституційний та аксіологічний. Системний підхід дозволяє розглядати надавачів публічних послуг як складову цілісної публічно-службової системи, що включає органи влади, комунальні та державні підприємства, установи й організації, а також приватних суб'єктів, наділених делегованими повноваженнями. Функціональний підхід акцентує увагу на змісті діяльності надавачів публічних послуг, що покликана призводити до настання юридично й соціально значущих результатів, що безпосередньо впливають на обсяг прав і обов'язків адресатів. Інституційний підхід дає змогу врахувати організаційно-правовий статус надавачів (тобто належність надавачів публічних послуг до державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, службових осіб юридичних осіб публічного права, або самозайнятих осіб, зокрема нотаріусів, приватних виконавців, аудиторів тощо). Аксіологічний підхід зосереджується на ціннісних орієнтирах діяльності надавачів публічних послуг.

Надавачі публічних послуг виступають не просто адресатами загальних норм антикорупційного законодавства, а суб'єктами, щодо яких запроваджено особливий превентивний режим. За таких обставин, для належного розуміння правової природи надавачів публічних послуг як носіїв антикорупційної суб'єктності недостатньо констатувати сам факт існування відкритого переліку. Доцільним є визначення суб'єктів, які у положенні пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700 прямо не згадані, проте здійснюють надання публічних послуг.

1.3. Види надавачів публічних послуг

Для досягнення цілей антикорупційного регулювання важливим завданням є окреслення конкретного кола суб'єктів, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства. Це питання має не лише теоретичне, але й

практичне значення, оскільки від належного визначення кола суб'єктів, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства, залежить можливість застосування превентивних механізмів запобігання корупції.

Надавачі публічних послуг, будучи квазіфункціонерами публічного сектору, входять до числа суб'єктів, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства, та відповідно їх перелік також потребує чіткості та визначеності, адже від цього залежить дієвість антикорупційних приписів. У цьому контексті варто підкреслити, що антикорупційні обов'язки та обмеження мають персоніфікований характер та визначаються для конкретних категорій суб'єктів, в тому числі надавачів публічних послуг, у зв'язку з виконанням ними публічно-владних управлінських функцій, під час реалізації яких виникають (або можуть виникнути) корупційні ризики. За відсутності чіткого переліку або принаймні зрозумілих критеріїв віднесення суб'єкта до кола надавачів публічних послуг виникає правова невизначеність щодо того, на яких саме осіб поширюються антикорупційні обмеження, зокрема щодо ЗтВКІ, обмеження щодо одержання подарунків, використання повноважень чи пов'язаних із ними можливостей тощо. У такій ситуації антикорупційне регулювання втрачає передбачуваність, а правозастосування стає неоднаковим та потенційно вибіркоким.

Окрім цього, потреба у конкретизації переліку надавачів публічних послуг зумовлена тим, що публічні послуги надаються різними за правовою природою суб'єктами, що створює умови, за яких певний суб'єкт, який фактично здійснює діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, через формальні особливості свого організаційно-правового статусу не підпадає під сферу дії антикорупційного законодавства. За таких обставин конкретизація кола надавачів публічних послуг дозволяє забезпечити пропорційність антикорупційного впливу. Слід мати на увазі, що для цілей антикорупційного законодавства важливо не лише окреслити чітко коло суб'єктів, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства, але й визначити момент набуття та припинення антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг, а саме встановити, з якого моменту або з настання якої обставини особа

набуває статус надавача публічних послуг, набуває антикорупційну суб'єктність, чи кожен надавач публічних послуг набуває антикорупційну суб'єктність одночасно з набуттям статусу надавача публічних послуг, а також визначити момент втрати статусу надавача публічних послуг, припинення антикорупційної суб'єктності, встановити, чи щодо кожного надавача публічних послуг момент втрати такого статусу є одночасно і моментом припинення антикорупційної суб'єктності.

З огляду на важливість окреслення чіткого кола надавачів публічних послуг як суб'єктів, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства, а також встановлення моменту набуття та припинення антикорупційної суб'єктності окресленої групи квазіфункціонерів публічного сектору, необхідно здійснити аналіз правового статусу надавачів публічних послуг, прямо згаданих у тексті Закону-1700, а також визначити інших суб'єктів, які у нормах Закону-1700 не згадані, проте здійснюють надання публічних послуг та підпадають під дію антикорупційного законодавства.

Як уже зазначалося, надавачі публічних послуг складають особливу групу квазіфункціонерів публічного сектору, неповний перелік яких прямо визначений у пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700 [1]. Аналіз норм Закону-1700 дозволяє виокремити такі види надавачів публічних послуг, як: аудитори, нотаріуси, приватні виконавці, оцінювачі, експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді. Поряд з цим відповідно до змістовно-розширювального поділу з урахуванням норм спеціальних законодавчих актів, якими визначено правовий статус суб'єктів, уповноважених на надання публічних послуг, видається можливим до надавачів публічних послуг віднести і уповноважену особу або службову особу ФГВФО та державного реєстратора.

Видається за необхідне охарактеризувати кожен з названих видів надавачів публічних послуг. Відповідно до пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700, до надавачів публічних послуг належать аудитори. Згідно з п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону-2258, аудитором є «фізична особа, яка підтвердила кваліфікаційну придатність до

провадження аудиторської діяльності, має відповідний практичний досвід та зареєстрована у Реєстрі аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності» [25]. Вимоги до особи, яка бажає набути статус аудитора визначені ч. 1 ст. 19 Закону-2258 [25]. Системний аналіз Закону-2258 дає підстави встановити, що для аудиторів моментом набуття повноважень фактично виступає реєстрація у Реєстрі аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності, одночасно із яким набувається також антикорупційна суб'єктність. Втрата статусу аудитора здійснюється в порядку, визначеному Законом-2258, проте втрата статусу аудитора не є підставою для одночасної втрати антикорупційної суб'єктності. Так, «деякі із антикорупційних обмежень поширюються на фізичну особу, яка мала статус аудитора, після втрати права на провадження аудиторської діяльності» [26, с. 204].

Положенням ч. 8 ст. 10 Закону-2258 щодо аудитора закріплено обмеження щодо укладання трудового договору із суб'єктами, яким аудитор надавав послуги протягом певного строку. Таким чином, якщо у особи статус аудитора був припинений до закінчення строку дії заборони, передбаченої ч. 8 ст. 10 Закону-2258, окреслена заборона діє навіть після виключення особи з Реєстру аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності.

Відповідно до Закону-1700, до надавачів публічних послуг належать нотаріуси. Згідно з ч. 1 ст. 3 Закону-3425, нотаріусом є «уповноважена державою фізична особа, яка здійснює нотаріальну діяльність у державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві або незалежну професійну нотаріальну діяльність, зокрема посвідчує права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняє інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності» [27]. Вимоги до нотаріусів визначені ч. 2 ст. 3 Закону-3425 [27]. Системний аналіз окресленого положення Закону-3425 дозволяє зробити висновок, що на відміну від аудиторів, до нотаріусів висувається ширше коло вимог, у тому числі щодо наявності громадянства України, освіти, володіння державною мовою та стажу роботи.

Організаційно-правові форми діяльності визначено у ч. 1 ст. 3 Закону-3425, а саме закріплено, що нотаріус здійснює свою діяльність «у державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві або незалежну професійну нотаріальну діяльність» [27]. Залежно від обраної форми діяльності, «правовий статус нотаріуса та обсяг антикорупційних обмежень нотаріуса різняться ..., адже займаючи посаду в державній нотаріальній конторі чи державному нотаріальному архіві нотаріус фактично входить до іншої групи квазіфункціонерів публічного сектору» [28, с. 146]. Так, особа, яка займає посаду в державній нотаріальній конторі, є суб'єктом, на якого поширюється дія пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700, адже у відповідності до ч. 3 ст. 17 Закону-3425 державна нотаріальна контора є юридичною особою публічного права, а тому завідувачий державної нотаріальної контори одночасно виступає нотаріусом (тобто надавачем публічних послуг) та посадовою особою юридичної особи публічного права (державної нотаріальної контори). Вказана обставина передбачає поширення на завідувача державної нотаріальної контори ширшого кола заходів запобігання корупції порівняно з обсягом антикорупційних обмежень, під дію яких підпадає приватний нотаріус. При цьому, нормами Закону-1700 поділу нотаріусів як надавачів публічних послуг на державних та приватних не передбачено.

Системний аналіз положень Закону-3425 дозволяє зробити висновок, що особа набуває статус нотаріуса або у зв'язку із призначенням на посаду у державній нотаріальній конторі або державному нотаріальному архіві, або у зв'язку із реєстрацією приватної нотаріальної діяльності. Зазначене очевидно впливає з п. 2 Порядку видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю, згідно з яким «свідоцтво є підставою для призначення на посаду державного нотаріуса або для реєстрації приватної нотаріальної діяльності» [29]. Набуття статусу нотаріуса одночасно є моментом виникнення антикорупційної суб'єктності. Припинення повноважень нотаріуса, виходячи зі змісту ч. 4 ст. 17, ч. 1 ст. 30-1 Закону-3425, здійснюється з моменту прийняття наказу територіальними органами Мін'юсту. Втрата антикорупційної суб'єктності

нотаріусів відбувається одночасно із припиненням повноважень нотаріусів. Якщо нотаріус обіймав посаду завідувача державної нотаріальної контори або державного нотаріального архіву, певний обсяг антикорупційної суб'єктності зберігається за особою, яка мала статус нотаріуса довічно.

Відповідно до Закону-1700, до надавачів публічних послуг належать приватні виконавці. Згідно з ч. 1 ст. 16 Закону-1403, «приватним виконавцем може бути громадянин України, уповноважений державою здійснювати діяльність з примусового виконання рішень у порядку, встановленому законом» [30]. Вимоги до особи, яка має бажання набути статус приватного виконавця, закріплено ч. 1 ст. 18 Закону-1403 [30]. Отримання статусу приватного виконавця здійснюється в порядку ст. 21 Закону-1403, з якого випливає, що приватний виконавець набуває антикорупційну суб'єктність надавача публічних послуг з моменту отримання посвідчення приватного виконавця. Разом з тим, право на здійснення діяльності у приватного виконавця виникає з дня внесення інформації про нього до Єдиного реєстру приватних виконавців України (відповідно до ч. 3 ст. 22 Закону-1403). Окреслена особливість вирізняє приватних виконавців серед інших надавачів публічних послуг, адже фактично приватний виконавець набуває антикорупційну суб'єктність до моменту виникнення у нього права на реалізацію діяльності щодо надання публічних послуг (тобто до моменту виникнення права на здійснення діяльності у приватного виконавця), тоді як у інших надавачів публічних послуг антикорупційна суб'єктність виникає одночасно із набуттям повноважень щодо надання публічних послуг.

Діяльність приватного виконавця припиняється «з дня внесення до Єдиного реєстру приватних виконавців України інформації про припинення діяльності приватного виконавця» (відповідно до ч. 1 ст. 45 Закону-1403) [30]. Припинення діяльності приватного виконавця є підставою для втрати приватним виконавцем антикорупційної суб'єктності.

Відповідно до Закону-1700, до надавачів публічних послуг належать оцінювачі. Вимоги до особи, яка бажає набути статус оцінювача, визначено

ч. 1 ст. 6 Закону-2658 [31]. Вказаною нормою передбачено, що до оцінювачів як надавачів публічних послуг не висувається спеціальних вимог, зокрема щодо: освіти (щонайменше загальної середньої); стажу професійної діяльності; досягнення певного віку; володіння державною мовою. Видається, що такий підхід є несумісним із статусом суб'єкта надання публічних послуг з огляду на сутність правової природи оціночної діяльності.

Порядок набуття статусу оцінювача закріплений ст.ст. 14, 15 Закону-2658, із системного аналізу яких можна дійти висновку, що особа набуває статус оцінювача з моменту отримання кваліфікаційного свідоцтва оцінювача. Одночасно із набуттям статусу оцінювача у останнього виникає антикорупційна суб'єктність. Разом з тим, обсяг антикорупційних обмежень, які застосовуються щодо оцінювача, обумовлюється обраною організаційно-правовою формою діяльності. Так, ч. 1 ст. 5 Закону-2658 передбачено, що до суб'єктів оціночної діяльності належать суб'єкти господарювання (фізичні особи-підприємці та юридичні особи), а також органи державної влади та органи місцевого самоврядування. У випадку, коли оцінювач здійснює діяльність як фізична особа-підприємець, він виступає квазіфункціонером публічного сектору та підпадає під дію пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700. Окрім цього, оцінювач може займати посаду оцінювача в юридичній особі (незалежно від її організаційно-правової форми та форми власності). Якщо така юридична особа є юридичною особою приватного права, то оцінювач виступає квазіфункціонером публічного сектору та підпадає під дію пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700. У разі, коли оцінювач займає посаду в юридичній особі публічного права, він також виступає квазіфункціонером публічного сектору, та може підпадати під дію або пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700 (як посадова особа юридичної особи публічного права), або під дію пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700 (як оцінювач – надавач публічних послуг). У випадку, коли оцінювач займає посаду у органі державної влади, органі місцевого самоврядування, він може або мати статус функціонера публічного сектора та підпадати під дію пп. «в» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону-1700 (як державний службовець, службовець органу місцевого

самоврядування), або мати статус функціонера публічного сектора та підпадати під дію пп. «и» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону-1700 (як посадова чи службова особа іншого державного органу), або мати статус квазіфункціонера публічного сектора та підпадати під дію пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700 (як працівник органу державної влади, органу місцевого самоврядування, який не є державним службовцем чи посадовою особою органу місцевого самоврядування).

Припинення повноважень оцінювача здійснюється Фондом державного майна України шляхом відкликання кваліфікаційного свідоцтва оцінювача з підстав, передбачених ст. 18 Закону-2658. Разом з тим, одночасно з моментом відкликання кваліфікаційного свідоцтва оцінювача антикорупційна суб'єктність оцінювача припиняється не у всіх випадках. Так, якщо оцінювач здійснює свою діяльність як суб'єкт господарювання (як фізична особа-підприємець, або як оцінювач у складі юридичної особи приватного права), то припинення антикорупційної суб'єктності оцінювача відбувається одночасно із відкликанням кваліфікаційного свідоцтва оцінювача. У випадку, коли оцінювач за своїм статусом належав до функціонерів публічного сектору, або був посадовою особою юридичної особи публічного права, певний обсяг антикорупційної суб'єктності зберігається за особою, що мала статус оцінювача, довічно (зокрема йдеться про антикорупційні обмеження, визначені Розділом VI Закону-1700).

Відповідно до Закону-1700, до надавачів публічних послуг належать експерти. У тлумачному словнику, визначено, що експертом є «фахівець, що робить експертизу» [32, с. 367]. Поняття «експертиза» визначається як «розгляд, дослідження якої-небудь справи, якогось питання з метою зробити правильний висновок, дати правильну оцінку відповідному явищу [32, с. 368]. У цілому експертна діяльність є специфічним видом професійної діяльності, яку пов'язано, у першу чергу, із володінням необхідним рівнем знань у певній галузі.

Чинним законодавством України поняття «експерт» як уніфікований термін для позначення однієї професії або єдиного статусу не застосовується. Зазвичай, термін «експерт» використовується як родове позначення особи, яка

має спеціальні знання і залучається до підготовки висновків або рішень у конкретній процедурі. Залежно від мети та особливостей проведення експертизи різняться норми спеціального законодавства, якими встановлюються підстави залучення експерта, вимоги до його кваліфікації, порядок підтвердження статусу та юридичні наслідки висновку експерта.

Видається за необхідне розглянути особливості правового статусу та антикорупційної суб'єктності експертів на прикладі судових експертів. Так, цей вид експертів є найбільш інституціоналізованим різновидом, питання діяльності якого унормовуються положеннями Закону-4038 [33]. Вимоги до судових експертів визначені ст. 10 Закону-4038 [33]. Статус судового експерта набувається особою після проходження атестації (в порядку ст. 16 Закону-4038) та присвоєння особі кваліфікації експерта у відповідній галузі. Документом, який підтверджує наявність кваліфікації судового експерта за відповідною експертною спеціальністю є свідоцтво. Відповідно, особа набуває статус судового експерта з моменту отримання свідоцтва і, таким чином, набуває антикорупційної суб'єктності. Залежно від обраної форми діяльності (як приватний судовий експерт або як судовий експерт державної спеціалізованої установи) різняться обсяг антикорупційних обмежень, яких поширено на відповідних експертів. Так, у випадку здійснення діяльності судовим експертом приватно, тобто без оформлення трудових відносин із державною спеціалізованою експертною установою, судовий експерт виступає квазіфункціонером публічного сектору та підпадає під дію пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700. У випадку, коли судовий експерт перебуває у трудових відносинах із державною спеціалізованою експертною установою, він може або мати статус функціонера публічного сектору та підпадати під дію пп. «в» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону-1700 (як державний службовець), або мати статус функціонера публічного сектора та підпадати під дію пп. «и» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону-1700 (як посадова чи службова особа іншого державного органу), або мати статус квазіфункціонера публічного сектора та підпадати під дію пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700 (як посадова особа юридичної особи публічного права), або мати

статус квазіфункціонера публічного сектора та підпадати під дію пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700 (як працівник державної спеціалізованої експертної установи, який не є державним службовцем чи посадовою особою).

Стосовно обсягу антикорупційної суб'єктності судових експертів слід зазначити таке. Статус судового експерта особою набувається з моменту отримання свідоцтва і зберігається до моменту прийняття рішення експертно-кваліфікаційною комісією про припинення права на проведення судової експертизи (в порядку ст. 16-2 Закону-4038). Відповідно, антикорупційні обмеження, передбачені для експертів як виду надавачів публічних послуг діють протягом всього періоду чинності свідоцтва, яке надає право судовому експерту проводити судові експертизи. Стосовно антикорупційної суб'єктності судових експертів, які займали посади судових експертів у державних спеціалізованих установах ситуація інша. Так, обмеження щодо спільної роботи близьких осіб (ст. 27 Закону-1700) поширюються лише на тих судових експертів, які є функціонерами публічного сектора, та тривають лише на час фактичного зайняття посади. Одночасно із звільненням з посади судового експерта державної спеціалізованої установи обмеження щодо спільної роботи близьких осіб на судового експерта не поширюється. Разом з тим, деякі антикорупційні обмеження на судових експертів, які є функціонерами публічного сектора або квазіфункціонерами публічного сектора, визначеними пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700, поширюються довічно (наприклад, щодо нерозголошення інформації).

Окрім судових експертів, до окресленої підгрупи квазіфункціонерів публічного сектора також слід відносити експертів НАЗЯВО, які порівняно із іншими, мають спеціальний правовий статус, виняткове правове регулювання як професійної діяльності, так і антикорупційної суб'єктності. Вимоги до експерта НАЗЯВО визначено абз. 1 п. 2 розділу I Положення про експерта та ЕГ НАЗЯВО [34]. При цьому, зважаючи на зміст абз. 2 п. 2 розділу I Положення про експерта та ЕГ НАЗЯВО, моментом набуття повноважень експертом НАЗЯВО є момент укладання цивільно-правового договору у відповідності до п. 5 розділу I

Положення про експерта та ЕГ НАЗЯВО. Момент набуття повноважень експертом НАЗЯВО одночасно є моментом набуття зазначеним суб'єктом антикорупційної суб'єктності. Щодо припинення антикорупційної суб'єктності, зважаючи за зміст положення абз. 2 п. 2 розділу I Положення про експерта та ЕГ НАЗЯВО, припинення повноважень експерта НАЗЯВО в межах акредитаційної процедури також є моментом припинення антикорупційної суб'єктності.

Відповідно до Закону-1700, до надавачів публічних послуг належать арбітражні керуючі. Вимоги до арбітражного керуючого визначені ч. 1 ст. 11 Кодексу-2597 [35]. На підставі системного аналізу положень Кодексу-2597 можна зробити висновок, що чинне законодавство чітко та послідовно визначає правову модель доступу до професії та легітимації діяльності арбітражного керуючого, у якій поєднано дві взаємопов'язані юридичні передумови: отримання свідоцтва як результат проходження встановленої законом процедури підтвердження кваліфікації, і внесення відомостей до Єдиного реєстру арбітражних керуючих України як інструмент публічної верифікації статусу. Окрім цього, зважаючи на специфіку та важливість діяльності арбітражного керуючого, законодавством передбачено чіткі, зрозумілі та об'єктивно виправдані вимоги до особи, яка має намір отримати статус арбітражного керуючого.

Повноваження арбітражного керуючого у відповідності до ч. 4 ст. 17 Кодексу-2597 набуваються «з дня внесення інформації про нього до Єдиного реєстру арбітражних керуючих України» [35]. Відповідно, антикорупційна суб'єктність надавача публічних послуг набувається арбітражним керуючим одночасно із набуттям права розпочати здійснення діяльності арбітражного керуючого. Разом з тим, не дивлячись на те, що відповідно до ч. 1 ст. 10 Кодексу-2597, «арбітражний керуючий є суб'єктом незалежної професійної діяльності» [35], обсяг його антикорупційної суб'єктності збільшується або зменшується залежно від фактичного виконання арбітражним керуючим повноважень. Так, арбітражний керуючий прирівнюється до службової особи підприємства, установи, організації, яка є боржником (у відповідності до ч. 2 ст. 10 Кодексу-

2597). Логічно, що таким підприємством-боржником може виступати як юридична особа публічного права, так і юридична особа приватного права. Виходячи із наведеного, у разі призначення арбітражного керуючого керуючим санацією або ліквідатором юридичної особи публічного права, арбітражний керуючий набуває статус посадової особи юридичної особи публічного права, та, відповідно, підпадає під дію пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700. За таких обставин обсяг антикорупційних обмежень, які застосовуються щодо арбітражного керуючого, збільшується. З моменту завершення процедури санації або ліквідації юридичної особи публічного права арбітражний керуючий втрачає статус посадової особи юридичної особи публічного права та втрачає антикорупційну суб'єктність квазіфункціонера, визначеного п.п. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700 (за винятком антикорупційних обмежень, які зберігають свою дію без обмеження у часі). Проте, не дивлячись на зміну обсягу антикорупційної суб'єктності, арбітражний керуючий продовжує бути носієм антикорупційних обмежень, передбачених для надавачів публічних послуг.

Втрата антикорупційної суб'єктності надавача публічних послуг арбітражним керуючим відбувається внаслідок втрати статусу арбітражного керуючого. Зважаючи на положення ч. 3 ст. 27 Кодексу-2597, з моменту внесення до Єдиного реєстру арбітражних керуючих України відомостей щодо припинення свідоцтва арбітражного керуючого, останній втрачає антикорупційну суб'єктність надавача публічних послуг, при цьому залишаючись носієм антикорупційних обмежень, дія яких нормами Закону-1700 не обмежена у часі.

До надавачів публічних послуг також належать незалежні посередники. Згідно із ст. 10 Закону-137/98, незалежним посередником є «визначена за спільним вибором сторін особа, яка сприяє встановленню взаємодії між сторонами, проведенню переговорів, бере участь у виробленні примирною комісією взаємоприйняттого рішення» [36]. Жодних кваліфікаційних вимог або порядку набуття статусу незалежного посередника Закон-137/98 не містить. Кваліфікаційні вимоги до незалежного посередника розкриваються в Розділі 6

Положення про посередника [37], аналіз якого свідчить про те, що діяльність незалежного посередника характеризується значним рівнем професійності (що обумовлено вимогами, які висуваються до посередника), та потребує регулярного підвищення кваліфікації (згідно з п. 2.10. Положення про посередника, «підвищення кваліфікації та повторна атестація посередника проводиться кожні три роки» [37]). Із змісту п. 2.7. Положення про посередника очевидно випливає, що незалежний посередник набуває антикорупційну суб'єктність з дня включення до Списку посередників.

Разом з тим, на відміну від інших надавачів публічних послуг, для незалежного посередника діяльність у складі примирної комісії не є основним та єдиним видом діяльності. Так, із змісту ст. 8 Закону-137/98 випливає, що незалежний посередник виступає членом примирної комісії, і, відповідно, має право на отримання «вільного від роботи часу» для участі у проведенні переговорів при вирішенні трудового спору (конфлікту). Таким чином, незалежний посередник може мати іншу оплачувану роботу, яка має постійний характер та є для незалежного посередника основним способом заробітку. За таких обставин, незалежний посередник, фактично не беручи участі у діяльності примирної комісії (можливо, жодного разу з моменту включення до Списку посередників), все одно є носієм антикорупційної суб'єктності та особою, на яку поширюється дія антикорупційних обмежень. Втрата антикорупційної суб'єктності незалежним посередником здійснюється одночасно із втратою статусу незалежного посередника, тобто припиненням його повноважень у випадках, визначених п. 2.11 Положення про посередника.

Наступним видом надавачів публічних послуг є члени трудового арбітражу. Виходячи зі змісту Закону-137/98, трудовий арбітраж є спеціально уповноваженим органом щодо вирішення трудового спору (конфлікту). Персональний склад трудового арбітражу доволі різноманітний, що обумовлює складність визначення обсягу антикорупційних обмежень, дія яких поширюється на членів трудового арбітражу. Порядок утворення та діяльності трудових арбітражів визначені Положенням про трудовий арбітраж [38].

На підставі аналізу положень Закону-137/98 та Положення про трудовий арбітраж, видається можливим виокремити такі групи членів трудового арбітражу, як: (1) функціонери публічного сектору (народні депутати України, представники органів державної влади або органів місцевого самоврядування, фахівці Національної служби посередництва і примирення); (2) квазіфункціонери публічного сектору, які підпадають під дію пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700 (посадові особи юридичних осіб публічного права); (3) квазіфункціонери публічного сектору, які підпадають під дію пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700 (члени трудового арбітражу, на яких не поширюється дія інших пунктів та підпунктів ч. 1 ст. 3 Закону-1700).

Члени трудового арбітражу, які є функціонерами публічного сектору, є носіями антикорупційної суб'єктності, яка відповідає їх статусу. Водночас, з моменту включення їх до складу трудового арбітражу на них як функціонерів публічного сектору не покладається жодних додаткових антикорупційних обмежень. Подібна ситуація складається щодо членів трудового арбітражу, які є квазіфункціонерами публічного сектору, та на яких поширюється дія пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700. Членами трудового арбітражу, на яких не поширюється дія інших пунктів та підпунктів ч. 1 ст. 3 Закону-1700, окрім пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700, є арбітр (як специфічний суб'єкт, який може залучатися до роботи трудового арбітражу) та фізична особа (як можливий учасник трудового арбітражу).

До членів трудового арбітражу (окрім арбітра) чинним законодавством не висувається жодних вимог (ані кваліфікаційних, ані щодо наявності освіти, ані щодо віку, ані щодо володіння державною мовою). Як видається, залучення до роботи трудового арбітражу як специфічного виду діяльності щодо вирішення трудових спорів (конфліктів) фізичних осіб (без деталізації щонайменше вимог щодо певного рівня освіти та/або професійної підготовки) є сумнівним та таким, що потенційно може перешкоджати ефективній роботі трудового арбітражу як колегіального органу.

Стосовно арбітра слід зазначити, що його завдання, функції, права та обов'язки визначаються Положенням про арбітра [39], відповідно до якого (п. 1.2.) ним є «підготовлена Національною службою посередництва і примирення особа, яка в разі залучення її сторонами колективного трудового спору (конфлікту) для участі в роботі трудового арбітражу, набуває статусу члена трудового арбітражу і має право розгляду колективного трудового спору (конфлікту) з метою прийняття рішення по його суті» [39]. Вимоги до арбітра визначено розділом 6 Положення про арбітра [39]. У цілому аналіз змісту Положення про арбітра свідчить про те, що його діяльність характеризується значним рівнем професійності (що обумовлено вимогами, які висуваються до арбітра) і потребує регулярного підвищення кваліфікації (у відповідності до п. 2.9. Положення про арбітра [39]). У цьому контексті допущення до членства у трудовому арбітражі фізичних осіб, щодо яких не висуваються жодні вимоги (щодо рівня кваліфікації та підвищення кваліфікації), є недоречним.

Набуття повноважень арбітра здійснюється з моменту включення останнього до Списку арбітрів у порядку, визначеному п. 2.7. Положення про арбітра. Одночасно із набуттям повноважень арбітр також набуває антикорупційну суб'єктність. Виходячи зі змісту п.п. 2.2., 2.3. Положення про трудовий арбітраж, антикорупційна суб'єктність членом трудового арбітражу, який не є функціонером публічного сектору, посадовою особою юридичної особи публічного права або арбітром, набувається з моменту укладання угоди про утворення трудового арбітражу, якою до складу трудового арбітражу включено фізичну особу. Разом з тим, як і з незалежними посередниками, виконання повноважень арбітра для фізичної особи та повноважень члена трудового арбітражу не є працею, яка виконується на постійній основі, а фактично є додатковим видом зайнятості. За таких обставин, арбітр або інша особа, які входять до складу трудового арбітражу, не беручи участі у діяльності трудового арбітражу, є носіями антикорупційної суб'єктності та особами, на яку поширюється дія антикорупційних обмежень.

Втрата антикорупційної суб'єктності арбітром як членом трудового арбітражу відбувається одночасно із припиненням повноважень арбітра з підстав, визначених п. 2.10. Положення про арбітра. Втрата антикорупційної суб'єктності членом трудового арбітражу, який не є функціонером публічного сектору, посадовою особою юридичної особи публічного права або арбітром, відбувається або (1) одночасно з припиненням повноважень члена трудового арбітражу з підстав, визначених п. 2.8. Положення про трудовий арбітраж, або (2) одночасно з припиненням повноважень трудового арбітражу (на підставі п. 2.8. Положення про трудовий арбітраж [38]).

Відповідно до Закону-1700, до надавачів публічних послуг належать третейські судді під час виконання ними цих функцій. Згідно з абз. 3 ст. 2 Закону-1701, третейським суддею є «фізична особа, призначена чи обрана сторонами у погодженому сторонами порядку або призначена чи обрана відповідно до цього Закону для вирішення спорів у третейському суді» [40]. Вимоги до третейського судді визначені ст. 18 Закону-1701 [40]. Системний аналіз норм Закону-1701 дає можливість зазначити, що за домовленістю сторін третейського розгляду до третейських суддів можуть бути висунуті додаткові вимоги, зокрема до головуючого складу третейського суду та інших третейських суддів, залучених до третейського розгляду (які мають бути викладені у тексті третейської угоди). Проте, сумнівним видається передбачення нормами Закону-1701 мінімальних заборон, несумісних із статусом третейського судді, та одночасного винесення ключового елементу професійної придатності відповідного судді у площину приватного нормотворення. Така конструкція, з одного боку, відповідає природі третейського розгляду як альтернативної процедури та відображає автономію волі сторін; однак, з іншого боку, вона є концептуально сумнівною з огляду на те, що фактично допускає доступ до здійснення третейського розгляду осіб, які можуть не мати належної фахової підготовки, зокрема юридичної освіти. Перенесення визначальних кваліфікаційних вимог із рівня закону на рівень регламенту постійно діючого третейського суду або третейської угоди означає, що професійна компетентність третейського судді (а у колегіальному складі – не

лише головуючого, а й інших арбітрів) не гарантується загальнообов'язковим нормативним стандартом. У результаті виникає ризик, що розгляд спору здійснюватиметься некомпетентними суб'єктами, які не володіють необхідними знаннями для належної оцінки правових позицій, доказів і процедурних питань, що прямо впливає на якість рішення та реальну можливість сторін ефективно реалізувати право на справедливий і професійний розгляд спору в межах третейської юрисдикції.

Набуття статусу третейського судді залежить від організаційно-правової форми діяльності третейського суду як недержавного колегіального органу, утвореного «для вирішення спорів, що виникають із цивільних та господарських правовідносин» (абз. 2 ст. 2 Закону-1701) [40]. Згідно з ч. 1 ст. 7 Закону-1701, «в Україні можуть утворюватися та діяти постійно діючі третейські суди та третейські суди для вирішення конкретного спору (суди *ad hoc*)» [40]. Відповідно, момент виникнення антикорупційної суб'єктності та тривалість дії антикорупційних обмежень (момент втрати антикорупційної суб'єктності) для судді третейського суду фактично не залежить від того, в якому саме третейському судді (постійно діючому чи суді *ad hoc*) останній здійснює діяльність.

Зважаючи на зміст ст.ст. 2, 3, 14 Закону-1701, «третейський суддя, який здійснює свою діяльність в складі постійно діючого третейського суду, набуває антикорупційну суб'єктність з моменту його призначення чи обрання із списку третейських суддів (у порядку, визначеному у ч. 3 ст. 14 Закону-1701)» [40]. Втрата антикорупційної суб'єктності третейським суддею постійно діючого третейського суду відбувається одночасно із припиненням повноважень судді третейського суду у порядку ст. 21 Закону-1701.

Виходячи із змісту ст.ст. 8, 16 Закону-1701, третейський суддя, який здійснює діяльність у третейському суді *ad hoc*, набуває антикорупційну суб'єктність з моменту укладання третейської угоди. Втрата антикорупційної суб'єктності для такого третейського судді відбувається одночасно із

припиненням повноважень судді третейського суду у порядку ст. 21 Закону-1701.

Окрім перелічених видів надавачів публічних послуг, відповідно до Закону-1700, до цієї групи суб'єктів належать й інші особи, яких визначено законом. Слід акцентувати увагу на тому, що окремого нормативно-правового акта, яким би визначався виключний перелік надавачів публічних послуг, прийнято не було. Зазначене обумовлює необхідність аналізу приписів законодавчих актів, якими врегульовано питання відповідальності надавачів публічних послуг. Так, наприклад, диспозицією ст. 365-2 КК України до переліку надавачів публічних послуг включено уповноважену особу або службову особу ФГВФО, а також державного реєстратора.

Відповідно до п. 17 ч. 1 ст. 2 Закону-4452, уповноваженою особою ФГВФО є «працівник Фонду, який від імені Фонду та в межах повноважень, передбачених цим Законом та/або делегованих Фондом, виконує дії із забезпечення виведення банку з ринку під час здійснення тимчасової адміністрації неплатоспроможного банку та/або ліквідації банку» [41]. Діяльність уповноваженої особи ФГВФО має юридично-правову природу, подібну до професійної діяльності арбітражного керуючого. Сутнісною відмінністю діяльності уповноваженої особи ФГВФО та арбітражного керуючого є організаційно-правова форма діяльності: арбітражний керуючий є «суб'єктом незалежної професійної діяльності» (ч. 1 ст. 10 Кодексу-2597) [35], в той час як уповноважена особа ФГВФО перебуває у трудових відносинах з «юридичною особою публічного права» (ч. 2 ст. 3 Закону-4452) [41] як найманий працівник. Разом з тим, як неодноразово наголошувалося, при вирішенні питання щодо наявності чи відсутності антикорупційної суб'єктності, першочергове значення має наявність публічно-владних управлінських функцій або інших повноважень, а не організаційно-правова форма діяльності суб'єкта. За таких обставин, обґрунтованою видається думка щодо можливості доцільності уповноваженої особи ФГВФО до переліку надавачів публічних послуг.

Одночасно із цим, слід наголосити на тому, що ФГВФО є «юридичною особою публічного права» (ч. 2 ст. 3 Закону-4452) [41], у зв'язку із чим уповноважена особа може також підпадати під дію пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700, будучи посадовою особою юридичної особи публічного права. Зважаючи на те, що уповноважена особа є фактично працівником ФГВФО, антикорупційна суб'єктність надавача публічних послуг у неї виникає з моменту призначення на посаду та припиняється одночасно із звільненням з займаної посади.

Слід сказати, що положеннями Закону-4452 не визначено поняття «службова особа ФГВФО» та відповідно не виокремлено особливостей їх правового статусу тощо. Щодо поняття службової особи ФГВФО варто сказати, що для цілей кримінально-правової кваліфікації воно визначено ч. 3 ст. 18 КК України [42]. Застосовуючи аналогію права, можна дійти висновку, що під службовою особою ФГВФО слід розуміти працівника, який від імені ФГВФО наділений спеціальним повноваженням. За таких обставин очевидно є доречність віднесення службових осіб ФГВФО до переліку надавачів публічних послуг. Більше того, окремо слід звернути увагу на те, що службові особи, так само як і уповноважені особи ФГВФО, можуть одночасно бути посадовими особами ФГВФО, та відповідно підпадати під дію пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700 як посадові особи юридичної особи публічного права. Зважаючи на те, що службова особа є фактично працівником ФГВФО, антикорупційна суб'єктність надавача публічних послуг у неї виникає з моменту призначення на посаду та припиняється одночасно із звільненням з займаної посади.

Стосовно визначення правового статусу державного реєстратора як надавача публічних послуг слід зазначити таке. Відповідно до ч. 1 ст. 10 Закону-1952, державним реєстратором прав на нерухоме майно виступає особа, яка «перебуває у трудових відносинах з суб'єктом державної реєстрації прав» [43], нотаріус, а також державний, приватний виконавець (у випадках, передбачених Законом-1952). Системний аналіз ст. ст. 6, 10 Закону-1952 дозволяє зазначити, що державні реєстратори прав на нерухоме майно виступають: або (1) державними службовцями, які займають посаду державної служби в

Міністерстві юстиції України або його територіальних органах (тобто фактично виступають функціонерами публічного сектору та підпадають під дію пп. «в» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону-1700), або (2) посадовими особами органів місцевого самоврядування (тобто фактично виступають функціонерами публічного сектору та підпадають під дію пп. «в» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону-1700), або (3) нотаріусами (які фактично є самостійним суб'єктом надання публічних послуг, правовий статус яких як надавачів публічних послуг було проаналізовано), або (4) державними виконавцями (які є державними службовцями, тобто виступають функціонерами публічного сектору та підпадають під дію пп. «в» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону-1700), або (5) приватними виконавцями (які фактично є самостійним суб'єктом надання публічних послуг, правовий статус яких як надавачів публічних послуг було проаналізовано).

Фактично, державний реєстратор прав на нерухоме майно є суб'єктом, який має або статус функціонера публічного сектору (як державний службовець, посадова особа органу місцевого самоврядування), або є нотаріусом чи приватним виконавцем, та фактично є надавачем публічних послуг, прямо зазначеним у пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700. Зазначене вказує на відсутність потреби додатково зазначати державного реєстратора прав на нерухоме майно як окремого, самостійного надавача публічних послуг та носія антикорупційної суб'єктності.

Згідно з п. 5 ч. 1 ст. 1 Закону-755, державним реєстратором ЮОФОПГО є «особа, яка перебуває у трудових відносинах з суб'єктом державної реєстрації, нотаріус» [44]. Системний аналіз положень Закону-755 дозволяє зробити висновок, що державні реєстратори ЮОФОПГО виступають або (1) державними службовцями, які займають посаду державної служби в Міністерстві юстиції України або його територіальних органах (тобто фактично виступають функціонерами публічного сектору та підпадають під дію пп. «в» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону-1700), або (2) посадовими особами органів місцевого самоврядування (тобто фактично виступають функціонерами публічного сектору та підпадають під дію пп. «в» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону-1700), або (3) нотаріусами (які фактично є

самостійним суб'єктом надання публічних послуг, правовий статус яких як надавачів публічних послуг було проаналізовано).

Таким чином, державний реєстратор ЮОФОПГО є суб'єктом, який має або статус функціонера публічного сектору (як державний службовець, посадова особа органу місцевого самоврядування), або є нотаріусом, та фактично є надавачем публічних послуг, прямо зазначеним у пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700, у зв'язку із чим відсутня потреба додатково зазначати державного реєстратора ЮОФОПГО як окремого, самостійного надавача публічних послуг та носія антикорупційної суб'єктності.

Разом з тим, для цілей дисертаційного дослідження перелік видів надавачів публічних послуг буде обмежено нормами Закону-1700, що обумовлюється вимогами щодо обсягу здійсненого виду наукових робіт.

На підставі аналізу переліку суб'єктів, які належать до надавачів публічних послуг, пропонуємо здійснювати їх класифікацію залежно від професійних вимог (цензів) на: (1) кваліфікованих надавачів публічних послуг (аудитори, нотаріуси, привітні виконавці, арбітражні керуючі тощо) та (2) некваліфікованих надавачів публічних послуг (незалежні посередники, члени трудового арбітражу тощо). До кваліфікованих надавачів публічних послуг спеціальним законодавством висуваються вимоги щодо освіти, професійної підготовки, стажу діяльності тощо. Відносно некваліфікованих надавачів публічних послуг жодних вимог щодо наявності спеціальної підготовки не висувається.

1.4. Правове регулювання антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг

Змістовно правове регулювання антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг можна поділити на два рівні, зокрема такі, як: загальні акти законодавства (ті, що стосуються всіх без виключення надавачів публічних послуг) та спеціальні акти (ті, що регулюють питання діяльності кожного окремого виду надавачів публічних послуг). До загальних нормативно-правових

актів, що регулюють питання антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг слід віднести Конституцію України, Закон-1700, КУпАП, КК України тощо. Конституція України [45] – Основний Закон держави, що регулює засади формування та реалізації державної політики в усіх сферах суспільного життя. Конституційне регулювання антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг має опосередкований характер, адже Основний Закон не визначає ані самої категорії «надавач публічних послуг», ані спеціальних антикорупційних статусів, проте закріплює засади, які зумовлюють можливість і межі покладення на таких осіб спеціальних обов'язків та вимог щодо доброчесності, підконтрольності та відповідальності.

Так, В. Пацкан, аналізуючи зв'язок між верховенством права та корупцією, підкреслив, що такий взаємозв'язок «є фундаментальним для розуміння ефективності антикорупційних заходів. Верховенство права створює основу для прозорості, підзвітності та справедливості в суспільстві, що є ключовими факторами у запобіганні та боротьбі з корупцією» [46, с. 546]. У цьому контексті, принцип верховенства права та вимога правової визначеності передбачають, що законодавець має не лише чітко окреслити, які саме суб'єкти належать до кола адресатів антикорупційного регулювання, але й передбачити для таких суб'єктів ефективні способи контролю та звітності, які будуть відповідати принципу пропорційності. Окрім цього, принцип верховенства права та його складові виступають ціннісним орієнтиром, який має пронизувати всю діяльність функціонерів та квазіфункціонерів публічного сектору. Принцип законності як елемент верховенства права, у свою чергу, обумовлює, що ані розширення, ані звуження кола суб'єктів, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства, не може здійснюватися довільно або через підзаконні механізми, якщо йдеться про покладення юридично значущих обмежень, обов'язків та підстав відповідальності. Вбачається, що антикорупційна суб'єктність надавачів публічних послуг має конструюватися законом як передбачуваний інструмент визначення правового статусу, а не як оціночна характеристика, що залежить від ситуаційного тлумачення.

До загальних нормативно-правових актів, що регулюють питання антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг, належить Закон-1700, відповідно до преамбули якого цей акт «визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень» [1]. Закон-1700 має визначальне значення для правового регулювання антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг та виконує системоутворюючу функцію, оскільки закріплює суб'єктний склад осіб, на яких поширено дію законодавства у сфері запобігання корупції, а також визначає антикорупційні заборони та обмеження, що змістовно складають обсяг антикорупційної суб'єктності функціонерів та квазіфункціонерів публічного сектору.

Варто акцентувати увагу на тому, що саме норми Закону-1700 безпосередньо регулюють питання антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг, що обумовлює необхідність їх деталізованого аналізу. В першу чергу, слід звернутися до положення пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700, яким визначено перелік надавачів публічних послуг, визначений для цілей антикорупційного законодавства. Доречно відмітити, що положеннями пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700 закріплено не персонально-організаційний, а функціональний критерій охоплення антикорупційного законодавства, оскільки основним є здійснення діяльності, яка створює корупційні ризики, співмірні з ризиками у сфері виконання публічних функцій, що одночасно із цим породжує проблему відмежування професійної діяльності, яка має ознаки надання публічної послуги, від діяльності приватного характеру, яка, відповідно, не передбачає передумов виникнення антикорупційної суб'єктності.

У контексті дослідження правового регулювання антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг неможливо оминати увагою положення Закону-1700, якими визначається значення термінології. Так, до норм-дефініцій, якими послуговується антикорупційна суб'єктність надавачів публічних послуг, слід віднести положення абз. 7 ч. 1 ст. 1 (поняття «корупція»), абз. 8 ч. 1 ст. 1

(поняття «неправомірна вигода»), абз. 11 ч. 1 ст. 1 (поняття «подарунок»), абз. 2 ч. 1 ст. 1 (поняття «пряме підпорядкування»), абз. 13 ч. 1 ст. 1 (поняття «приватний інтерес»), абз. 10 ч. 1 ст. 1 (поняття «потенційний конфлікт інтересів»), абз. 14 ч. 1 ст. 1 (поняття «реальний конфлікт інтересів»), абз. 17 ч. 1 ст. 1 (поняття «член сім'ї»), абз. 3 ч. 1 ст. 1 (поняття «близькі особи»), абз. 5 ч. 1 ст. 1 (поняття «корупційне правопорушення»), абз. 12 ч. 1 ст. 1 (поняття «правопорушення, пов'язане з корупцією»), абз. 9 ч. 1 ст. 1 (поняття «посадова особа юридичної особи публічного права») тощо. Ці положення мають значення для правового регулювання антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг, оскільки перетворюють загальну вимогу доброчесності під час виконання публічних функцій на юридично визначені критерії, придатні для однакового застосування.

Наступним логічним кроком аналізу правового регулювання антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг є послідовний аналіз норм Закону-1700, які встановлюють для осіб, що надають публічні послуги, спеціальні антикорупційні обмеження. Так, на надавачів публічних послуг, які не підпадають під дію інших пунктів та підпунктів ч. 1 ст. 3 Закону-1700, поширюються антикорупційні обмеження, передбачені ст. 22 (щодо використання службових повноважень чи свого становища), ст. 23 (щодо одержання подарунків), ст. 24 (щодо запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поведінки з ними), ст. 28 (щодо ЗтВКІ), ст. 60 (щодо прозорості та доступу до інформації).

Доречність дослідження положень Закону-1700 в контексті аналізу правового регулювання антикорупційної суб'єктності обумовлено тим, що обсяг та зміст антикорупційних обмежень фактично становить обсяг власне антикорупційної суб'єктності надавача публічних послуг. Детальніше антикорупційні обмеження, які поширюються на надавачів публічних послуг, будуть досліджені в наступних розділах дисертаційного дослідження.

Окремою складовою антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг є відповідальність за корупційні та пов'язані з корупцією

правопорушення. Щодо адміністративної відповідальності слід зазначити, що перелік адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, визначено главою 13-А КУпАП [47]. Надавачі публічних послуг є суб'єктами адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, передбачених ст. 172-5 КУпАП (порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків); ст. 172-7 КУпАП (порушення вимог щодо ЗтВКІ); ст. 172-9-2 КУпАП (порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля). Стосовно кримінальної відповідальності важливо звернути увагу на те, що нормами КК України прямо визначено корупційний злочин, спеціальним суб'єктом вчинення якого є надавач публічних послуг. Так, ст. 365-2 КК України встановлює кримінальну відповідальність за зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги [42]. Окремим складом кримінального злочину є вчинення підкупу особи, яка надає публічні послуги (ст. 368-4 КК України).

Вбачається, що норми КУпАП та КК України є джерелом правового регулювання антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг, оскільки визначають спеціальні склади правопорушень і злочинів, у яких надавач публічних послуг прямо визначений як суб'єкт або як адресат неправомірного впливу, а також установлюють юридичні наслідки порушення вимог доброчесності у цій сфері. Таким чином, зазначені нормативно-правові акти не лише забезпечують охорону публічних інтересів шляхом закріплення складів правопорушень та злочинів, але й нормативно окреслюють межі допустимої поведінки надавачів публічних послуг у ситуаціях КІ, неправомірної вигоди та зловживання професійними повноваженнями. Крім того, через фіксацію спеціальних складів правопорушень та злочинів окреслені акти виконують функцію кримінально-правового та адміністративно-деліктного маркування підвищеної суспільної небезпеки окремих зловживань у сфері надання публічних послуг.

Спеціальні нормативно-правові акти, які є джерелом правового регулювання антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг, регулюють питання діяльності кожного окремого виду надавачів публічних

послуг. Уявляється, що доцільним є визначення норм права, якими врегульовано антикорупційну правосуб'єктність надавачів публічних послуг, за кожним окремим їх видом.

Стосовно аудиторів, галузевим законодавчим актом, який регулює їх діяльність є Закон-2258, який визначає додаткові заходи, покликані забезпечити аудитора від появи корупційних ризиків під час провадження аудиторської діяльності. Положення Закону-2258 формують системний підхід до питання антикорупційної суб'єктності аудиторів. Закон-2258 окремо передбачає як вимогу щодо несумісності зі статусом аудитора притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією (ч. 4 ст. 4 Закону-2258), що свідчить про формування щодо аудиторів належного ціннісного та превентивного стандарту доброчесності, який виходить за межі суто професійно-технічних вимог до кваліфікації та підтверджує підвищену суспільну довіру, що покладається на аудитора як на надавача публічних послуг.

Нормами Закону-2258 передбачено часткове дублювання та розширення змісту антикорупційних обмежень, передбачених нормами Закону-1700, зокрема ч. 5 ст. 4 містить заборону щодо використання аудиторами повноважень «з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки чи пропозиції щодо такої вигоди для себе чи інших осіб» [25]; ч. 6 ст. 10 визначено обмеження для аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності «права вимагати або приймати гроші або негрошові подарунки від юридичної особи та іншого утворення без статусу юридичної особи, яким надаються аудиторські послуги, або пов'язаної особи, крім випадків та в розмірі, дозволених законодавством» [25].

Окремо слід зауважити, що антикорупційна суб'єктність аудиторів розширюється нормами Закону-2258. Так, розділ VI Закону-1700, яким врегульовано правила етичної поведінки, поширюється лише на функціонерів публічного сектору та квазіфункціонерів, зазначених у пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3. У той же час, ч. 1 ст. 8 Закону-2258 закріплює обов'язок аудиторів та суб'єктів

аудиторської діяльності «забезпечити етичну професійну поведінку із дотриманням пріоритету суспільних інтересів, загальних норм моралі, принципів незалежності та об'єктивності, професійної компетентності, конфіденційності та професійної таємниці» [25].

Окрім цього, ст. 26 Закону-1700 передбачено обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування, яке поширюється лише на функціонерів публічного сектору. Разом з тим, положення ч. 8 ст. 10 Закону-2258 встановлює для аудиторів та інших суб'єктів, які беруть участь у здійсненні аудиторської діяльності займати посади в юридичних особах, призначатися або обиратися в органи управління юридичних осіб, яким надавалися послуги з обов'язкового аудиту фінансової звітності.

Також прикладом розширення антикорупційної суб'єктності аудиторів є положення ч. 4 ст. 10 Закону-2258, яким встановлено заборону на надання аудиторських послуг у разі наявності обставин, що створюють ризик залежності аудитора або КІ, яка поширюється не лише на аудитора і суб'єкта аудиторської діяльності, але й на ключових партнерів з аудиту, власників, посадових осіб та всіх залучених до виконання завдання осіб, а також на їх близьких родичів і членів сім'ї. Слід наголосити на тому, що правове регулювання антикорупційної суб'єктності аудиторів останнім часом зазнало змін. Так, ч. 3 ст. 4 Закону-2258 в редакції від 29.12.2022 року [25] було передбачено обмеження щодо сумісництва та суміщення аудиторської діяльності із іншими видами діяльності. Разом з тим, Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення правових засад провадження аудиторської діяльності в Україні» [48] ч. 3 ст. 4 Закону-2258 було виключено. Як видається, подібні законодавчі новації мають негативний вплив на провадження антикорупційної політики та очевидно не можуть сприйматися як удосконалення правового регулювання, адже фактично являють собою звуження обсягу антикорупційної суб'єктності аудиторів як квазіфункціонерів публічного сектору.

Стосовно нотаріусів слід зауважити, що спеціальним законодавчим актом, що регулює їх діяльність, є Закон-3425. Для цілей антикорупційного законодавства також становлять інтерес підзаконні акти, що регулюють особливості діяльності нотаріусів, а саме ППЕН України [49]. Нормами Закону-3425 передбачено часткове дублювання та розширення змісту антикорупційних обмежень, передбачених нормами Закону-1700. Так, положення ч. 3 ст. 3 Закону-3425 встановлює обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища та майже дослівно дублює зміст ч. 1 ст. 22 Закону-1700.

Стосовно розширення обсягу антикорупційної суб'єктності нотаріусів слід зазначити таке. Положенням ст. 25 Закону-1700 встановлено обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, яке поширюється виключно на функціонерів публічного сектору. Разом з тим, положенням ч. 4. ст. 3 Закону-3425 передбачено для нотаріусів обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності. Окрім цього, розділ VI Закону-1700, який регулює правила етичної поведінки, поширюється лише на функціонерів публічного сектору та квазіфункціонерів, зазначених у пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3. У той же час, відповідно до абз. 2 ст. 5 Закону-3425, на нотаріусів поширюється обов'язок щодо дотримання правил професійної етики. ППЕН України, у свою чергу, також передбачають положення, що є запобіжниками для порушення антикорупційного законодавства нотаріусами та виступають ціннісними орієнтирами діяльності нотаріуса. Наприклад, зміст розділу XIII ППЕН України дублюють положення ч. 3 ст. 3 та ч. 4. ст. 3 Закону-3425.

Додатково слід звернути увагу на зміст ст. 27 Закону-1700, яка встановлює обмеження щодо спільної роботи близьких осіб для функціонерів публічного сектору. Згідно із методичними рекомендаціями НАЗК, «зміст обмеження спільної роботи близьких осіб, згідно вимог антикорупційного законодавства полягає у забороні: (1) мати у прямому підпорядкуванні близьких їм осіб; (2) бути прямо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам» [50]. Метою цього обмеження виступає запобігання КІ, забезпечення об'єктивності, прозорості та неупередженості в управлінні. Коли йдеться про

нотаріусів, логічно зауважити, що в класичному вигляді обмеження щодо спільної роботи близьких осіб на нотаріусів поширити неможливо. Проте, переслідуючи мету запобігти виникненню КІ у діяльності нотаріуса, ст. 9 Закону-3425 було передбачено заборону щодо вчинення нотаріальних дій нотаріусами «на своє ім'я і від свого імені, на ім'я і від імені свого чоловіка чи своєї дружини, його (її) та своїх родичів (батьків, дітей, онуків, діда, баби, братів, сестер), а також на ім'я і від імені працівників даної нотаріальної контори, працівників, що перебувають у трудових відносинах з приватним нотаріусом, або працівників даного виконавчого комітету» [27] та відсутність права у нотаріусів «посвідчувати заповіти та довіреності на своє ім'я і від свого імені, на ім'я і від імені свого чоловіка або своєї дружини, його (її) та своїх родичів (батьків, дітей, онуків, діда, баби, братів, сестер)» [27]. Окрім того, положеннями Закону-3425 одразу визначено наслідки вчинення правочинів чи посвідчення документів на порушення вимог ст. 9 Закону-3425, а саме визнання таких нотаріальних та прирівняних до них дій недійсними. Таким чином, обсяг антикорупційної суб'єктності нотаріусів зазнав змін та збільшився через передбачення додаткових заборон для нотаріуса як особливого надавача публічних послуг.

Діяльність приватних виконавців регулюється спеціальним законодавчим актом – Законом-1403, а також КПЕПВ України [51]. Положення Закону-1403 формують системний підхід до питання антикорупційної суб'єктності приватних виконавців. Окремо передбачається як вимога щодо несумісності зі статусом приватного виконавця вчинення корупційного правопорушення або порушення, пов'язаного з корупцією (п. 4 ч. 3 ст. 18 Закону-1403), що засвідчує закріплення підвищеного превентивного стандарту поведінки для цієї категорії надавачів публічних послуг. Така законодавча конструкція виходить за межі суто професійно-технічних критеріїв і відображає ціннісну вимогу до бездоганної репутації як елементу правового статусу приватного виконавця, що є обґрунтованим з огляду на характер його діяльності, пов'язаної з примусовим виконанням рішень. У цілому, положення Закону-1403 доволі обмежено

визначають перелік антикорупційних обмежень для приватних виконавців, хоча деякі норми розширюють обсяг антикорупційних обмежень для приватних виконавців, порівняно із переліком обмежень, визначених Законом-1700. Так, положенням ст. 25 Закону-1700 встановлено обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, яке поширюється виключно на функціонерів публічного сектору. У той же час ч. 3 ст. 18 Закону-1403 передбачено поширення ідентичного за змістом обмеження на приватних виконавців. Таким чином, обсяг антикорупційної суб'єктності приватних виконавців (порівняно із положеннями Закону-1700) збільшився через передбачення додаткових антикорупційних заборон.

Стосовно КПЕПВ України, зазначимо, що його положення додатково деталізують зміст антикорупційних обмежень для приватних виконавців. Так, ст. 19 КПЕПВ України [51] передбачено обов'язок відмовлятись від пропозицій неправомірної вимоги або подарунка від учасників виконавчого провадження, та визначає порядок дій приватного виконавця при отриманні пропозиції неправомірної вигоди, формуючи передумови для забезпечення належної поведінки приватних виконавців. Положенням ст. 22 КПЕПВ України деталізовано обмеження щодо КІ у діяльності приватних виконавців, завдяки чому забезпечується індивідуалізація окресленого антикорупційного обмеження та враховується при його застосуванні специфіка діяльності приватного виконавця.

Спеціальним законодавчим актом, який регулюється діяльність оцінювачів є Закон-2658 [31]. Частково питання антикорупційної суб'єктності також визначаються КПЕО [52]. Подібно до нормативного регулювання правового статусу аудиторів та приватних виконавців, Законом-2658 встановлено вимогу щодо несумісності зі статусом оцінювача накладання адміністративного стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією (ч. 2 ст. 6). За такого підходу вимоги доброчесності інтегруються у механізм допуску та збереження професійного статусу надавача публічних послуг, що обґрунтовується значущістю результатів оціночної діяльності та підвищеною

потребою у довірі до неупередженості оцінювача під час виконання ним професійних обов'язків.

Положення Закону-2658 в частині визначення антикорупційних обмежень оцінювачів частково дублюють положення Закону-1700, зокрема ч. 4 ст. 6 встановлено обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища та майже дослівно продубльовано зміст ч. 1 ст. 22 Закону-1700.

Додатковим, специфічним видом антикорупційних обмежень для оцінювачів є заборона здійснення оціночної діяльності щодо об'єктів, які перебувають у власності самого оцінювача, осіб, з якими оцінювач перебуває у трудових відносинах, осіб, з яким оцінювач має родинні зв'язки тощо, що передбачено ч. 1 ст. 8 Закону-2658. Окреслене обмеження, за своєю суттю, інституціоналізує імператив неупередженості у сфері оцінки та переводить потенційний конфлікт інтересів у площину прямої правової заборони, не залишаючи його вирішення на розсуд самого оцінювача. КПЕО [52] у п. 8 розділу II додатково деталізує зміст антикорупційних обмежень оцінювача, визначаючи одним із принципів етичної поведінки оцінювача принцип запобігання КІ, що свідчить про врахування специфіки діяльності оцінювача, адже п. 8 розділу II КПЕО деталізовано перелік суб'єктів, у відносинах із якими у оцінювача потенційно може виникати конфлікт інтересів.

Правове регулювання діяльності експертів здійснюється одночасно декількома нормативними актами, залежно від видів експертиз. Діяльність судових експертів регулюється Законом-4038 [33], яким передбачено низку антикорупційних обмежень для судових експертів. Так, положення ч. 4 ст. 10 Закону-4038 встановлено заборону для судових експертів «використовувати свої повноваження з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки та пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб» [33]. Подібне за змістом застереження у діяльності функціонерів та квазіфункціонерів публічного сектору закріплено ст. 22 Закону-1700, що свідчить про часткове дублювання положень цього законодавчого акта

у тексті Закону-4038. Окрім цього, передбачено вимогу щодо несумісності судових експертів у зв'язку із притягненням до відповідальності за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією (ч. 1 ст. 11 Закону-4038). Водночас, положеннями ст. 11 Закону-4038 не передбачено можливості позбавлення особи свідоцтва, яким підтверджується наявність кваліфікації судового експерта за відповідною експертною спеціальністю, разом з тим встановлює процесуальну перешкоду для реалізації повноважень у формі залучення до проведення судової експертизи та виконання обов'язків судового експерта. У цьому випадку законодавець застосовує не санкційно-каральну, а превентивно-фільтраційну модель несумісності, коли корупційно релевантна поведінка не позбавляє статусу судового експерта, проте тимчасово унеможлиблює використання повноважень у судово-експертній діяльності, для якої вирішальним є підвищений стандарт довіри до неупередженості та доброчесності.

Діяльність експертів ННТЕ регулюється Законом-52/95 [53]. Цим нормативно-правовим актом доволі обмежено унормовується питання антикорупційної суб'єктності експертів ННТЕ. Так, положенням ч. 9 ст. 21 Закону-52/95 передбачено заборону «приймати від фізичних та юридичних осіб, заінтересованих у певних висновках експертизи, коштовні подарунки, грошову винагороду тощо» [53]. Зазначене обмеження за своїм призначенням та частково змістом відповідає обмеженню щодо одержання подарунків, передбаченому ст. 23 Закону-1700. Окрім цього, нормами Закону-52/95 передбачено запобіжник щодо вчинення експертом ННТЕ дій (проведення експертизи) в умовах реального КІ, а саме заборону «поєднання в одній особі функцій автора розробки чи іншим чином заінтересованої особи та її експерта» [53], що фактично означає нормативне закріплення вимоги структурної неупередженості експерта та усунення первинного джерела приватного інтересу ще на стадії допуску до виконання експертної функції.

Діяльність експертів з ОВД регулюється Законом-2059 [54]. Положеннями ч. 1 ст. 10 Закону-2059 визначено порядок утворення експертних комісій з ОВД, з аналізу якого випливає, що експерт з ОВД не може здійснювати проведення

експертизи з ОВД самостійно, а функціонує лише у складі експертної комісії. Жодних антикорупційних обмежень положення Закону-2059 не містять, проте, на відміну від інших надавачів публічних послуг, визначених пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700, ч. 2 ст. 10 Закону-2059 [54] прямо передбачено поширення на членів ЕКОВД вимог Закону-1700. Положення ч. 2 ст. 10 Закону-2059 [54] забезпечує правову визначеність щодо поширення на експертів з ОВД загальних антикорупційних обов'язків і обмежень, але водночас свідчить про відсутність у спеціальному законі додаткових, спеціально адаптованих запобіжників, які б враховували специфіку експертної діяльності у сфері ОВД.

Порядок роботи ЕКОВД встановлюється Положенням про ЕКОВД [55], п. 19 якого закріплено заборону для членів ЕКОВД щодо прийняття рішень в умовах КІ (потенційного чи реального), та містить посилення на поширення на членів ЕКОВД вимог Закону-1700. Вказане має значення для практичного застосування, оскільки визначає очікувану модель поведінки в межах процедур роботи ЕКОВД та орієнтує на превентивне усунення ситуацій, здатних поставити під сумнів об'єктивність експертних висновків. Посилання на розповсюдження дії Закону-1700 на членів ЕКОВД означає, що обов'язок незалежності та неупередженості не є лише формальним застереженням, а підкріплюється загальними антикорупційними механізмами.

Окрему групу експертів складають експерти НАЗЯВО, діяльність яких здебільшого регулюється підзаконними нормативними актами. Згідно з п. 2 розділу I Положення про експерта та ЕГ НАЗЯВО [34], експертом НАЗЯВО є «особа, залучена до акредитаційної експертизи, яка володіє необхідними знаннями та навичками, зокрема у сфері забезпечення якості вищої освіти, що дають їй змогу ефективно здійснювати оцінювання якості освітніх програм та освітньої діяльності закладів вищої освіти за цими програмами і розробляти рекомендації щодо покращення якості вищої освіти» [34]. На відміну від інших видів експертів, наявність спеціальних знань та кваліфікації у експертів НАЗЯВО підтверджується не свідоцтвом, а фактом включенням особи до Реєстру експертів НАЗЯВО. Щодо антикорупційних застережень, Положення про

експерта та ЕГ НАЗЯВО містить лише посилання на заборону включення до Експертної групи експертів, «які мають реальний чи потенційний конфлікт інтересів» (пп. 4 п. 2 Розділу IV Положення про експерта та ЕГ НАЗЯВО) [34]. Очевидно позитивним моментом правового регулювання антикорупційної суб'єктності експертів НАЗЯВО є окреслення переліку «типових ситуацій конфлікту інтересів, в яких може опинитися експерт» (додаток 2 до Положення про експерта та ЕГ НАЗЯВО) [34], який деталізує положення щодо ЗтВКІ, закріплених ст. 28 Закону-1700, адаптуючи їх до специфіки діяльності експертів НАЗЯВО.

Діяльність арбітражних керуючих регулюється таким спеціальним законодавчим актом, як Кодекс-2597, що містить незначну кількість норм присвячених питанням антикорупційної суб'єктності арбітражних керуючих, що обумовлено метою та призначенням цього Кодексу. Разом з тим, положення Кодексу-2597 [35] закладають основні передумови антикорупційної суб'єктності арбітражних керуючих та містять посилання безпосередньо на норми Закону-1700. Так, ч. 4 ст. 12 Кодексу-2597 передбачено обов'язок арбітражного керуючого додержуватися вимог Закону-1700. Окрім цього, Кодекс-2597 передбачає підстави для відсторонення арбітражного керуючого від здійснення повноважень у справі про банкрутство (неплатоспроможність) через недотримання вимог Закону-1700, зокрема у зв'язку із виникненням КІ. Досліджені положення Кодексу-2597 відображають цілеспрямоване закріплення антикорупційної суб'єктності арбітражного керуючого, яке полягає у нормативному поєднанні здійснення процесуально значущих повноважень із підвищеними вимогами доброчесності, що зумовлені підвищеними корупційними ризиками у діяльності арбітражного керуючого.

Окремо слід звернути увагу на те, що нормами Закону-1700 та Кодексу-2597 не встановлено обмежень для арбітражного керуючого щодо суміщення та сумісництва з іншими видами діяльності. Проте, відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 19 Кодексу-2597, «факт зайняття діяльністю, несумісною з діяльністю арбітражного керуючого» [35] є дисциплінарним проступком.

Відповідно, очевидно є наявність прогалин у законодавстві, що регулює діяльність арбітражних керуючих, що підлягає додатковому дослідженню. Окрім того, зі змісту п. 1 ч. 2 ст. 19 Кодексу-2597 не зрозуміло, яка саме діяльність є несумісною з діяльністю арбітражного керуючого (адже це може бути як і інша оплачувана діяльність, або інша безоплатна діяльність, або виконання публічних повноважень на громадських засадах, тобто безоплатно, тощо).

Правовий статус незалежних посередників як надавачів публічних послуг регулюється Законом-137/98, а також низкою підзаконних актів, зокрема Положенням про посередника [37], Положенням про примирну комісію [56], Положенням про порядок розгляду колективного трудового спору (конфлікту) примирною комісією за участю незалежного посередника [57], Правилами етики посередника (незалежного посередника) [58], а також Регламентом роботи примирної комісії по розгляду і вирішенню колективного трудового спору (конфлікту) [59]. Аналіз положень Закону-137/98 дає можливість зробити висновок, що питання антикорупційної суб'єктності незалежних посередників його нормами не врегульовано взагалі, адже жодна норма, яка регулює діяльність примирної комісії (ст. 8), порядок вирішення колективного трудового спору (конфлікту) примирною комісією (ст. 9) або безпосередньо статус незалежного посередника (ст. 10) не має ніяких вказівок або антикорупційних застережень щодо діяльності як незалежних посередників, так і членів примирної комісії.

Стосовно Положення про посередника слід зазначити, що єдиною нормою, яка опосередковано регулює антикорупційну суб'єктність незалежних посередників, встановлюючи ціннісні орієнтири діяльності незалежних посередників, є п. 5.2.10 Положення про посередника, відповідно до якого посередник зобов'язаний «бути прикладом законослухняності, неухильно додержувати Правил етики посередника (незалежного посередника) й завжди поводитися так, щоб зміцнювати віру сторін колективного трудового спору (конфлікту) у чесність, незалежність та неупередженість своєї діяльності в якості незалежного посередника» [37]. Разом з тим, власне Правила етики посередника (незалежного посередника) [58] не містять жодних етичних вимог щодо

поведінки незалежного посередника, які мали б на меті забезпечення уникнення корупційних ризиків у його діяльності.

Розділ 5 Положення про примирну комісію [56] визначає статус члена примирної комісії, яким жодних вимог щодо несумісності або антикорупційних запобіжників не передбачено. Окремо слід звернути увагу на те, що Положенням про порядок розгляду колективного трудового спору (конфлікту) примирною комісією за участю незалежного посередника [57] також не передбачено ані чітко визначених процедурних стандартів діяльності незалежного посередника, ані розгорнутого переліку процесуальних прав та обов'язків сторін під час такого розгляду. Зокрема, поза межами регламентації залишається питання визначення критеріїв неупередженості незалежного посередника та ЗтВКІ у його діяльності. Регламентом роботи примирної комісії щодо розгляду і вирішенню колективного трудового спору (конфлікту) [59] також не встановлює чітких процесуальних стандартів діяльності незалежного посередника та не визначає вичерпного переліку процесуальних прав і обов'язків сторін під час такого розгляду. Окрім того, поза сферою регулювання залишається питання критеріїв неупередженості членів трудового арбітражу та механізмів ЗтВКІ у їхній діяльності. На підставі наведеного, очевидно впливає, що спеціальним законодавством питання антикорупційної суб'єктності незалежного посередника не регулюється взагалі, що свідчить про недосконалість та неповноту положень досліджених нормативно-правових актів.

Закон-137/98 є спеціальним законодавчим актом, який є одним з основних актів, що регулює діяльність членів трудового арбітражу. Іншими актами, що регулюють діяльність цього виду надавачів публічних послуг є: Положення про трудовий арбітраж [36], Положення про арбітра [39], Правила етики арбітра (члена трудового арбітражу) [60], Регламент роботи трудового арбітражу по розгляду і вирішенню колективного трудового спору (конфлікту) [61]. Аналіз положень Закону-137/98 дає можливість зробити висновок, що питання антикорупційної суб'єктності членів трудового арбітражу його нормами не врегульовано взагалі, адже жодна норма, яка регулює діяльність трудового

арбітражу (ст. 11), порядок вирішення колективного трудового спору (конфлікту) трудовим арбітражем (ст. 12) не має ніяких вказівок або антикорупційних застережень щодо діяльності членів трудового арбітражу.

Стосовно Положення про арбітра, єдиною нормою, яка опосередковано регулює антикорупційну суб'єктність незалежних посередників, встановлюючи ціннісні орієнтири діяльності незалежних посередників, є п. 5.1.3 Положення про арбітра, у відповідності до якого арбітр зобов'язаний «дотримуватись вимог чинного законодавства цього Положення та Правил етики арбітра (члена трудового арбітражу)» [39]. Аналізуючи положення Правил етики арбітра (члена трудового арбітражу) [60], слід констатувати, що вони не містять жодних етичних вимог до поведінки членів трудового арбітражу, які мали б на меті забезпечення уникнення корупційних ризиків у його діяльності. Регламентом роботи трудового арбітражу по розгляду і вирішенню колективного трудового спору (конфлікту) [61] також не передбачено чітко визначених процедурних стандартів діяльності незалежного посередника та переліку процесуальних прав та обов'язків сторін під час такого розгляду. Окрім того, поза межами регламентації залишається питання визначення критеріїв неупередженості членів трудового арбітражу та ЗтВКІ у їх діяльності. Серед законодавчих та підзаконних актів, які регулюють питання діяльності членів трудового арбітражу, та розкривають зміст антикорупційної суб'єктності членів трудового арбітражу, можливо виділити лише Положення про трудовий арбітраж. Так, п. 2.5 Положення про трудовий арбітраж закріплює базові вимоги до персонального складу трудового арбітражу, спрямовані на забезпечення неупередженості та професійної спроможності членів трудового арбітражу, а також на ЗтВКІ шляхом прямої заборони включення до складу трудового арбітражу представників сторін колективного трудового спору (конфлікту).

Положенням п. 2.6 Положення про трудовий арбітраж визначено підстави для відводу або самовідводу, аналіз яких дозволяє зробити висновок, що підстави для відводу або самовідводу члена трудового арбітражу адаптовані під специфіку діяльності власне трудового арбітражу та відображають можливі

корупційні ризики у діяльності члена трудового арбітражу. Додатковою гарантією неупередженості та об'єктивності члена трудового арбітражу під час виконання ним повноважень є п. 2.7 Положення про трудовий арбітраж, яким встановлено обов'язок члена трудового арбітражу повідомляти про наявність підстав для відводу, або заявляти самовідвід [38], що, у системному вимірі, забезпечує своєчасне реагування на потенційний конфлікт інтересів або інші обставини, здатні поставити під сумнів незалежність трудового арбітражу загалом та його членів зокрема, та спрямоване на підтримання довіри сторін до процедури вирішення трудового спору (конфлікту) трудовим арбітражем, а також підсилює легітимність його рішення.

Стосовно третейських суддів слід звернути увагу на те, що спеціальним законодавчим актом, який регулює їх діяльність є Закон-1701 [40]. Окремо слід зазначити, що особливості діяльності третейських судів (залежно від виду) деталізується або в регламенті постійно діючого третейського суду, або в третейській угоді. Норми Закону-1701 визначають стандарти діяльності третейських судів, що може бути доповнено або уточнено за бажання сторін третейського розгляду. У зв'язку із тим, що кожний окремо утворений третейський суд фактично функціонує на підставі актів, що мають приватно-правову природу, в цьому дослідженні аналізуватись будуть виключно норми, що визначають антикорупційні обмеження третейських суддів, закріплені нормами Закону-1701.

На підставі системного аналізу змісту Закону-1701 можна дійти висновку про обмежене правове регулювання антикорупційної суб'єктності третейських суддів, адже більшість питань відбору та визначення персонального складу третейського суду належать до відання сторін третейського розгляду. При цьому, Закон-1701 закріплює стандарти ЗтВКІ третейських суддів, не визначаючи жодних інших антикорупційних застережень у своїх нормах. Так, положення ч. 1 ст. 18 досліджуваного законодавчого акта фіксують загальні кваліфікаційні та етичні критерії допуску особи до роботи третейського суду, а також інституціоналізують вимоги незалежності й неупередженості третейського

судді, підкреслюючи їх визначальне значення для легітимності третейського розгляду та зміцнення довіри сторін до окресленого механізму вирішення спорів. Положеннями ч. 1 ст. 19 Закону-1701 визначено випадки, за яких третейський суддя підлягає відводу або самовідводу. Слід підкреслити, що підстави для відводу або самовідводу третейського судді містяться у ч. 1 ст. 19, які адаптовано під специфіку діяльності третейського суду та які відображають можливі корупційні ризики у діяльності третейських суддів. Додатковою гарантією неупередженості та об'єктивності третейських суддів під час виконання ним повноважень є положення ст. 20 Закону-1701, якими передбачено обов'язок третейського судді повідомляти про обставини, що є підставою для відводу або самовідводу, а також повідомляти про це сторін третейської угоди. На підставі аналізу ст. 20 Закону-1701 можна зробити висновок, що його норми закріплюють комплекс процедурних і етичних запобіжників, спрямованих на гарантування незалежності, неупередженості та об'єктивності третейських суддів під час виконання повноважень.

У цілому, нормативно-правове регулювання антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг охоплює велику кількість нормативно-правових актів, що пов'язано із різноманітністю видів надавачів публічних послуг. Умовно нормативно-правові акти, які регулюють антикорупційну суб'єктність досліджуваної групи квазіфункціонерів публічного сектору можна поділити на загальні та спеціальні. До загальних актів належать Конституція України, Закон-1700, а також КУпАП та КК України в частині, яка визначає засади кримінальної та адміністративної відповідальності надавачів публічних послуг як спеціальних суб'єктів правопорушень. До спеціальних актів належать закони та кодекси України, які визначають правовий статус кожного окремого виду надавачів публічних послуг, зокрема Закон-2258, Закон-3425, Закон-1403, Закон-2658, Закон-4038, Закон-52/95, Закон-2059, Закон-137/98, Закон-1701, Кодекс-2597, а також підзаконні акти, а саме акти НАЗК, акти НАЗЯВО, акти НСПП, ППЕН України, КПЕПВ України, КПЕО, Положення про ЕКОВД.

Список використаних джерел до Розділу 1

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Дата оновлення: 30.05.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#top> (дата звернення: 05.06.2026 р.).
2. Хамходера О.П. Антикорупційна суб'єктність патронатних службовців: ірраціональності піврічних новацій. *Правове життя сучасної України: у 3 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.)* / відп. ред. М.Р. Аракелян. Одеса: Гельветика, 2020. Т. 2. С. 30–34.
3. Стрельников А.В. Антикорупційна суб'єктність патронатних службовців: ретроспектива нормативного регулювання. *Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 16 трав. 2025 р.)* : у 2 т. Одеса, 2025. Т. 1. С. 44–47.
4. Стрельников А.В. Адміністративна правосуб'єктність та антикорупційна правосуб'єктність: поняття, ознаки та співвідношення. *Український політико-правовий дискурс*. 2026. № 23 (2026). <https://doi.org/10.5281/zenodo.20653574> (дата звернення: 30.05.2026 р.).
5. Словник термінів і визначень з курсу «Загальна теорія держави і права»: навч. посіб. Київ: УАВС, 1995. 80 с.
6. Загальна теорія держави і права: [підруч. для студ. юрид. вищих навч. закл.] / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М.В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О.В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
7. Загальна теорія права: підручник / за заг. ред. М.І. Козюбри. Київ: Ваїте, 2015. 392 с.
8. Теорія держави і права : навчальний посібник/ Крестовська Н.М., Матвєєва Л.Г., Тицька Я О., Атаманова Н.В., Арабаджи Н.Б. Міжнародний гуманітарний ун-т. 2021. 193 с.
9. Про схвалення Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади: Розпорядження КМУ від 15.02.2006 № 90-р.

Дата оновлення: 15.02.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/90-2006-p?utm_source=chatgpt.com#Text (дата звернення 01.12.2025 р.).

10. Афанасьєв К.К. Адміністративні послуги: навч. посіб. Луганськ: РВВЛДУВС, 2010. 175 с.

11. Легеза Є.О. Щодо визначення публічних послуг в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 6. С. 129–131.

12. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / авт.-упоряд. В.П.Тимощук. Київ: Факт, 2003. 496 с.

13. Писаренко Г.М. Адміністративні послуги в Україні. *Актуальні проблеми держави і права*. 2005. № 26. С. 160–165.

14. Шиндель Ю.І. Кримінально-правова характеристика зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2014. 170 с.

15. Чаусовська С.І. Поняття публічних послуг та їх класифікація. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2017. № 1(57). С. 102–108.

16. Світличний О.П. Публічні послуги: сутнісні характеристики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2. С. 199–202.

17. Щодо надання роз'яснення термінів, які застосовуються у Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення»: Лист Мін'юсту України від 18.12.2009 № 967-0-2-09-22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v967-323-09#Text>. (дата звернення 01.10.2025 р.).

18. Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг: Закон України від 15.07.2021 № 1689-IX. Дата оновлення: 02.09.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20#Text>. (дата звернення 01.10.2025 р.).

19. Стрельников А.В. Правова категорія «публічна послуга» як змістовний критерій визначення суб'єктів, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2025. № 5. С. 345–348.

20. Code général de la fonction publique : Dernière mise à jour des données de ce code : 01 décembre 2025. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000044416551/2022-03-01 (дата звернення: 01.10.2025 р.).

21. Hélène Pauliat. «Fonction publique» dans l'Encyclopédie du management public. Public !. 07.03.2023. URL: https://igpdepublic.hypotheses.org/4335?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 02.10.2025 р.).

22. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. Дата оновлення: 01.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 01.05.2026 р.).

23. Стрельников А.В. Особливості нормативно-правового регулювання антикорупційної суб'єктності патронатних службовців. *Право та державне управління*. 2025. № 1. С. 258–265.

24. Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів): Закон України від 23.09.2021 № 1780-IX. Дата оновлення: 24.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 01.10.2025 р.).

25. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII. Дата оновлення: 26.12.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення: 30.12.2025 р.).

26. Негра О.В. До питання антикорупційної суб'єктності аудиторів як надавачів публічних послуг. *Правові новели*. №28/2026. С. 199-207.

27. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. Дата оновлення: 01.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#top> (дата звернення: 02.01.2026 р.).

28. Негра О.В. До питання антикорупційної суб'єктності нотаріусів як надавачів публічних послуг. *Юридичний електронний науковий журнал*. №4/2026. С. 144-148.

29. Про затвердження Порядку видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю : Наказ Мін'юсту України від 11.07.2012 № 1043/5.

Дата оновлення: 20.11.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1170-12#n63> (дата звернення: 13.10.2025 р.).

30. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02.06.2016 № 1403-VIII. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#n73> (дата звернення: 13.11.2025 р.).

31. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001 № 2658-III. Дата оновлення: 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text> (дата звернення: 05.06.2026 р.).

32. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ: Наук. думка, 1970 1980. Т. 2: Г-Ж / ред. тому: П.П. Доценко, Л.А. Юрчук. 1971. 550 с.

33. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. Дата оновлення: 01.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 10.01.2026 р.).

34. Положення про експерта та експертну групу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти: Протокол НАЗЮОВО від 27.08.2024 року №15 (65). Дата оновлення: 18.11.2025. URL: <https://surl.li/xvxсyx> (дата звернення: 23.12.2025 р.).

35. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 № 2597-VIII. Дата оновлення: 26.12.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#n6> (дата звернення: 01.01.2026 р.).

36. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03.03.1998 № 137/98-ВР. Дата оновлення: 13.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 01.12.2025 р.).

37. Про затвердження Положення про посередника: Наказ Національної служби з посередництва та примирення від 18.11.2008 № 133. Дата оновлення:

18.11.2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0133299-08#Text> (дата звернення: 10.01.2026 р.).

38. Про затвердження Положення про трудовий арбітраж: Наказ Національної служби з посередництва та примирення від 01.12.2020 № 68. Дата оновлення: 01.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0068299-20#Text> (дата звернення: 02.12.2025 р.).

39. Про затвердження Положення про арбітра: Наказ Національної служби з посередництва та примирення від 18.11.2008 № 132. Дата оновлення: 18.11.2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0132299-08#Text> (дата звернення: 02.12.2025 р.).

40. Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 № 1701-IV. Дата оновлення: 15.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15#Text> (дата звернення: 04.12.2025 р.).

41. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 № 4452-VI. Дата оновлення: 19.04.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text> (дата звернення: 05.12.2025 р.).

42. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Дата оновлення: 17.07.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#top> (дата звернення: 05.12.2025 р.).

43. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV. Дата оновлення : 18.11.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text> (дата звернення: 05.12.2025 р.).

44. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 № 755-IV. Дата оновлення: 18.11.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text> (дата звернення: 05.12.2025 р.).

45. Конституція України: Основний Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://surl.li/xvxsux> (дата звернення: 10.12.2025 р.).

46. Пацкан В.В. До питання зв'язку верховенства права та корупції. *Актуальні проблеми юридичної науки*. 2023. № 6. С. 541–546.

47. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X. Дата оновлення: 11.12.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 16.12.2025 р.).

48. Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення правових засад провадження аудиторської діяльності в Україні: Закон України від 20.09.2022 № 2597-IX. Дата оновлення: 20.09.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-20#n53> (дата звернення: 20.12.2025 р.).

49. Про затвердження Правил професійної етики нотаріусів України: Наказ Мін'юсту України від 07.06.2021 № 2039/5. Дата оновлення: 31.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0759-21#top> (дата звернення: 21.12.2025 р.).

50. Щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, дотримання обмежень щодо запобігання корупції: Методичні рекомендації НАЗК від 21.10.2022 р. № 13. URL: <https://surl.li/xvxсyx>. (дата звернення: 22.12.2025 р.).

51. Кодекс професійної етики приватних виконавців України: рішення З'їзду приватних виконавців України № 7 від 26.10.2021. Дата оновлення: 12.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0007943-21#Text> (дата звернення: 22.12.2025 р.).

52. Про затвердження Кодексу професійної етики оцінювача: наказ ФДМ України від 28.04.2025 № 627. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0867-25#Text> (дата звернення: 22.12.2025 р.).

53. Про наукову і науково-технічну експертизу: Закон України від 10.02.1995 № 51/95-ВР. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80#n129> (дата звернення: 22.12.2025 р.).

54. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 № 2059-VIII. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text> (дата звернення: 22.12.2025 р.).

55. Про забезпечення участі експертів у здійсненні оцінки впливу на довкілля : Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 06.07.2021 № 452. Дата оновлення: 06.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1279-21#n18> (дата звернення: 22.12.2025 р.).

56. Про затвердження Положення про примирну комісію: Наказ Національної служби з посередництва та примирення від 01.12.2020 № 67. Дата оновлення: 01.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0067299-20#Text> (дата звернення: 23.12.2025 р.).

57. Про затвердження Положення про порядок розгляду колективного трудового спору (конфлікту) примирною комісією за участю незалежного посередника: Наказ Національної служби з посередництва та примирення від 11.05.2004 № 71. Дата оновлення: 19.07.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0071299-04#Text> (дата звернення: 23.12.2025 р.).

58. Про затвердження Правил етики посередника (незалежного посередника): Наказ Національної служби з посередництва та примирення від 24.01.2001 № 45. Дата оновлення: 24.01.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0045299-01#o106> (дата звернення: 23.12.2025 р.).

59. Про затвердження Регламенту роботи примирної комісії по розгляду і вирішенню колективного трудового спору (конфлікту): Наказ Національної служби з посередництва та примирення від 08.08.2008 № 94. Дата оновлення: 08.08.2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0094299-08#Text> (дата звернення: 23.12.2025 р.).

60. Про затвердження Правил етики арбітра (члена трудового арбітражу): Наказ Національної служби з посередництва та примирення від 08.09.2000 № 72. Дата оновлення: 08.09.2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0072299-00#Text> (дата звернення : 23.12.2025 р.).

61. Про затвердження Регламенту роботи трудового арбітражу по розгляду і вирішенню колективного трудового спору (конфлікту): Наказ Національної

служби з посередництва та примирення від 08.08.2008 № 95. Дата оновлення: 08.08.2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0095299-08#Text> (дата звернення : 23.12.2025 р.).

РОЗДІЛ 2

ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ТА ПОВ'ЯЗАНИМ З КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕННЯМ НАДАВАЧАМИ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ

2.1. Загальна характеристика антикорупційних обмежень, що поширюються на надавачів публічних послуг

Аналіз антикорупційних обмежень, що поширюються на надавачів публічних послуг, слід розпочати з визначення поняття та призначення антикорупційного обмеження як спеціального заходу впливу. Поняття антикорупційних обмежень досліджувалося різними науковцями, зокрема С. Ківаловим [1], Л. Білою-Тіуною [1], Т. Лебедєвою [2], І. Магновським [3] тощо.

Антикорупційним законодавством закріплений «комплекс обмежень та зобов'язань для публічних службовців, які у сукупності створюють первинний рубіж протидії корупції, що має превентивно убезпечувати суспільство від корупційних правопорушень. Його безпосередньою метою є не притягнення до кримінальної відповідальності, а запобігання виникненню передумов корупції (протиправному зв'язку з приватними особами, матеріальній чи моральній залежності публічного службовця тощо), зменшення латентності корупційних діянь і сприяння виявленню їхніх ознак у поведінці та житті посадовців» [1, с. 320].

Наведений підхід коректно відображає превентивну природу антикорупційного регулювання, в межах якого система обмежень і зобов'язань функціонує як первинний бар'єр протидії корупції, спрямований не на реакцію у формі покарання, а на недопущення формування корупційних ризиків і залежностей, що спотворюють здійснення повноважень. Така логіка підкреслює, що ефективність антикорупційної політики значною мірою залежить від завчасної нейтралізації конфліктів інтересів, неправомірних зв'язків і

матеріальних стимулів, а також від підвищення прозорості способу життя та поведінкових маркерів, які полегшують виявлення корупційних проявів і зменшують їх прихованість.

Поняття та зміст антикорупційних обмежень державних службовців Т. Лебедєва пропонує визначати як «встановлення законодавчих меж у реалізації окремих суб'єктивних прав державних службовців, що здійснюється з метою протидії корупції, а в довгостроковій перспективі – належного функціонування держави та інститутів громадянського суспільства, додержання прав і свобод людини і громадянина» [2, с. 116]. Запропонована дефініція є концептуально вдалою в частині визначення нормативної природи антикорупційних обмежень, які полягають у встановленні «меж у реалізації прав державного службовця» [2, с. 116], однак потребує уточнення. По-перше, зведення обмежень лише до меж реалізації суб'єктивних прав звужує зміст антикорупційних обмежень, оскільки антикорупційне регулювання охоплює не тільки заборони, але й позитивні обов'язки, процесуальні вимоги та стандарти поведінки, зокрема декларування, повідомлення про конфлікт інтересів, заходи врегулювання КІ, дотримання етичних правил тощо. По-друге, дефініція не відмежовує власне антикорупційні обмеження від ширшої категорії – правообмежень державного службовця, пов'язаних з дисципліною, безпекою або політичною нейтральністю, які можуть мати іншу мету, ніж протидія корупції. У зв'язку із наведеним доцільно підкреслити спрямованість антикорупційних обмежень на мінімізацію корупційних ризиків і запобігання неправомірній вигоді. По-третє, зазначення довгострокових цілей на кшталт належного функціонування держави, інститутів громадянського суспільства та забезпечення прав людини є ціннісно обґрунтованим, але надто широким та абстрактним. Додатково в цьому контексті слід зауважити, що запропонована конструкція методологічно ускладнює застосовність дефініції. За запропонованого Т. Лебедєвою підходу будь-яке обмеження державної служби може бути виправдане такими довгостроковими цілями.

На думку І. Магновського та А. Назарчук антикорупційні обмеження є «певними винятками з правового статусу осіб, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства, що носять превентивний характер та спрямовані на запобігання негативних наслідків діяльності як даних суб'єктів, так стану суспільних відносин в цілому» [3, с. 431]. Звертає на себе увагу акцентування уваги науковцями саме на превентивній природі антикорупційних обмежень та їх зв'язку з особливим правовим статусом осіб, на яких поширюється антикорупційне законодавство, однак такий підхід до визначення має і низку концептуальних і термінологічних недоліків. По-перше, позначення обмежень як «винятків з правового статусу» [3, с. 431] є надто невизначеним. Відкритим залишається питання щодо того, від яких саме загальних правил відступають такі «винятки», чи йдеться в цьому контексті про обмеження прав, про спеціальні заборони, чи про додаткові обов'язки та процедури. В той же час антикорупційні інструменти часто мають комбінований характер і не завжди можуть бути описані як «виняток». По-друге, посилення на «спрямування на запобігання негативних наслідків» [3, с. 431] є оціночним та методологічно розмитим, оскільки не окреслює специфічного предмета охорони, а саме недопущення неправомірної вигоди, КІ, зловживання повноваженнями та інших корупційних ризиків, що і становлять ядро антикорупційного регулювання. По-третє, посилення на «запобігання негативних наслідків діяльності» [3, с. 431] може створити хибний акцент на загальній шкідливості діяльності таких осіб, тоді як логіка обмежень полягає у нейтралізації ризиків, зумовлених доступом до владних або публічно значущих повноважень.

Здійснюючи власне тлумачення словосполучення «антикорупційне обмеження», першочергово пропонуємо застосувати поелементний підхід. За тлумачним словником, поняття «обмежувати» має декілька значень: (1) «установлювати певні межі для чого-небудь; зв'язувати щось, когось певними умовами»; (2) «не допускати поширення чого-небудь; локалізувати. Те саме, що мінімізувати» [4]. Термін «антикорупційний» визначається як той, що «спрямований проти корупції, який протидіє їй» [5]. Відповідно,

антикорупційним обмеженням є встановлення законом або іншим нормативно правовим актом допустимих меж та умов поведінки визначених законодавством суб'єктів з метою протидії корупції, запобігання виникненню корупційних ризиків під час реалізації публічних (владних) управлінських функцій, та недопущення використання повноважень чи службових можливостей з метою задоволення приватних інтересів.

Запропоноване визначення чітко фіксує нормативну природу антикорупційного обмеження, визначає його адресатів як суб'єктів, окреслених законодавством, і прямо пов'язує зміст антикорупційного обмеження з установами меж та умов поведінки. Окрім того, здійснення акценту на превенції корупційних ризиків під час здійснення публічних управлінських функцій та унеможливлення використання повноважень або службових можливостей для задоволення приватних інтересів дозволяє відмежувати антикорупційні обмеження від інших видів службових чи професійних обмежень.

Стосовно аналізу заходів запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням, зазначимо, що Законом-1700 до заходів запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням відносяться: 1) обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища (ст. 22); 2) обмеження щодо одержання подарунків (ст. 23); 3) обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 25); 4) обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування (ст. 26); 5) обмеження щодо спільної роботи близьких осіб (ст. 27) [6]. Слід звернути увагу на те, що не всі антикорупційні обмеження, визначені Законом-1700 у розділі IV, поширюються на надавачів публічних послуг як особливу підгрупу квазіфункціонерів публічного сектору.

Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища. Окреслене обмеження закріплюється ч. 1 ст. 22 Закону-1700 [6] та поширюється на функціонерів та квазіфункціонерів публічного сектору.

Сутність зазначеного обмеження полягає в забороні використання службових повноважень, службового становища, пов'язаних з ними можливостей з метою отримання неправомірної вигоди.

О. Хамходера визначає службові повноваження як сукупність «прав, обов'язків та поєднаних в одну правомочність правообов'язків службовця, що пов'язані з виконанням передбачених для його посади публічних завдань і функцій» [7, с. 429]. У коментарі до Закону-1700 службові повноваження визначено як «офіційно покладені на певну особу обов'язки здійснювати яку-небудь службову діяльність, а також окремі переваги, надані їй для максимально ефективного здійснення зазначених обов'язків» [8, с. 167]. У зв'язку з наведеним пропонується визначати службові повноваження як «обсяг владних управлінських функцій, якими наділено функціонера або квазіфункціонера публічного сектору» [9, с. 184]. Окремо слід підкреслити, що обсяг службових повноважень кожного окремого функціонера та квазіфункціонера публічного сектору визначається на підставі конкретного нормативно-правового акту.

Стосовно службового становища, науково-практичний коментар до Закону-1700 сутності цього діяння не розкриває. О. Хамходера під службовим становищем розуміє «пов'язані із зайняттям посади службовий вплив чи авторитет, спроможність давати вказівки підлеглим особам чи організаціям і контролювати їх діяльність» [7, с. 429]. Наведене дозволяє стверджувати, що «службове становище безпосередньо пов'язане із зайняттям конкретної посади, яка характеризується наявністю владних управлінських функцій (як приклад, здійснення владного розпорядчого впливу щодо підлеглої особи тощо)» [9, с. 184].

Службові можливості не мають зв'язку із службовими повноваженнями та службовим становищем, проте пов'язані із ними, та виступають підґрунтям для впливу на третіх осіб. О. Хамходера в цьому контексті додатково підкреслює, що службові можливості «зумовлюються статусно-репутаційним значенням займаної посади» [7, с. 429]. Окреслена ознака дозволяє відмежувати між собою

використання службового становища та службових можливостей, як співзвучних та подібних за змістом категорій.

Використання службового становища дозволяє вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення шляхом використання наданих повноважень щодо підлеглої особи (зокрема, шляхом надання наказу або розпорядження). В той же час використання службових можливостей полягає у спроможності схилити до прийняття конкретного рішення не підпорядкованого, не підконтрольного та не підзвітного суб'єкта (так, керівник апарату Верховного Суду може сприяти призначенню на посаду державної служби своєї близької особи керівником апарату районного у м. Києві суду). Детальніше особливості застосування обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища надавачами публічних послуг буде розглянуто у підрозділі 2.1 розділу 2 цього дослідження.

Обмеження щодо одержання подарунків. Зазначене обмеження передбачене ч. 1 ст. 23 Закону-1700, та поширюється на функціонерів публічного сектору та квазіфункціонерів публічного сектору, визначених пп.пп. «а»-«г» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700.

Змістовно обмеження полягає у забороні «безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб» [6]. Поняття подарунку визначено у абз. 11 ч. 1 ст. 1 Закону-1700 [6], яке розкриває сутність «подарунку» через визначення переліку майнових цінностей, тобто матеріальних та нематеріальних активів, що мають конкретно визначену вартість, які надають або одержують «безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової» [6].

Термін «безоплатно» означає, що подарунок надається без здійснення оплати. Тобто, одержуючи подарунок, обдарований не передає жодних благ у відповідь дарувальнику. Зауважимо, що факт передання будь-якого об'єкту безоплатно не означає, що отримувачу було вручено «подарунок» у розумінні Закону-1700. До прикладу, нормами ЦК України передбачено ряд випадків, коли товар або послуги можуть надаватися особі безкоштовно (безоплатно),

наприклад, у випадку продажу товару неналежної якості (ст. 708 ЦК України [10]). Логічно, що за таких обставин безоплатне усунення продавцем недоліків товару не може вважатися подарунком у розумінні абз. 11 ч. 1 ст. 1 Закону-1700.

Стосовно надання/одержання подарунку «за ціною, нижчою мінімальної ринкової» [6], чинним законодавством поняття мінімальної ринкової ціни не визначено, як і не передбачено критеріїв визначення такої ціни.

Законом-5007 передбачено, що ціною виступає «є виражений у грошовій формі еквівалент одиниці товару» [11], та закріплює наступні види цін: вільні (ст. 11), державні регульовані (ч. 1 ст. 12), фіксовані (п. 13 ч. 1 ст. 1), граничні (п. 2 ч. 1 ст. 1). Аналіз положень Закону-5007 свідчить про те, що у випадку купівлі товарів, щодо яких застосовуються державні регульовані ціни, ціною, нижчою за мінімальну ринкову можна вважати ціну, яка є меншою за ту, що встановлена суб'єктами, передбаченими ч. 1 ст. 12 Закону-5007 [11]. Окрім цього, ціною, нижчою за мінімальну ринкову можна вважати ціну, яка є меншою за фіксовану ціну, а також ціну, яка є меншою за граничну ціну. Щодо вільних цін, питання визначення ціни, нижчої за мінімальну ринкову залишається відкритим.

Законом-922 також виділяється значна кількість видів цін, зокрема: (1) ціна тендерної пропозиції (ч. 4 ст. 26); (2) узгоджена ціна (ч. 4 ст. 26); (3) договірна ціна (абз. 3 ч. 1 ст. 41); (4) приведена ціна (п. 23 ч. 1 ст. 1); (5) аномально низька ціна (п. 3 ч. 1 ст. 1). Для цілей антикорупційного регулювання найбільший інтерес викликає категорія «аномально низька ціна», яка логічно має сутність, наближену до категорії «ціна, нижча за мінімальну ринкову». З визначення поняття аномально низької ціни, закріпленого п. 3 ч. 1 ст. 1 Закону-922 [12], випливає, що аномально низька ціна визначається на підставі співставлення цін, запропонованих учасниками тендерної закупівлі на початковому етапі аукціону, та цін, запропонованих тими самими суб'єктами на завершальному етапі аукціону. Разом з тим, коли йдеться про визначення ціни, яка є нижчою за мінімальну ринкову, відсутня можливість аналогічним методом встановити

ступінь відхилення вартості певного товару та/або послуги, придбаної функціонером або квазіфункціонером публічного сектору, від середньої вартості ідентичного за своїми ознаками товару та/або послуги на ринку (зважаючи на те, що відносно абсолютної більшості товарів діє вільне ціноутворення).

ПК України виділено також чимало видів цін, зокрема (1) мінімальна ціна продажу (абз. 2 п. 14.1.70 п. 14.1 ст. 14); (2) індикативна ціна (абз. 2 п. 14.1.70 п. 14.1 ст. 14); (3) котирувальна ціна (п. 14.1.94-1 п. 14.1 ст. 14); (4) максимальна роздрібна ціна (п. 14.1.106 п. 14.1 ст. 14); (5) звичайна ціна (п. 14.1.70 п. 14.1 ст. 14); (6) ринкова ціна (п. 14.1.219 п. 14.1 ст. 14) [13].

Найбільш цікавим з позиції встановлення ціни, нижчої за мінімальну ринкову для цілей запобігання корупції є категорії «звичайна ціна» та «ринкова ціна», зважаючи на тлумачення яких можна зробити висновок, що мінімальною ринковою ціною є ціна, найнижча серед тих, що склалися на ринку. У коментарі до Закону-1700 з цього приводу зазначається, що мінімальною ринковою ціною є «ціна не попиту, а пропозиції – гранично мінімальна ціна, яку продавці на ринку ще згодні взяти за свій товар (роботу, послугу)» [8, с. 62]. З наведеного аналізу випливає, що у будь-якому випадку, доведення факту надання подарунку функціонеру або квазіфункціонеру публічного сектору у вигляді товару або послуги за ціною, нижчою за мінімальну ринкову, в кожному окремому випадку має здійснюватися на підставі аналізу ринкових цін на конкретний товар або послугу.

Окремої уваги слід приділити аналізу майнових цінностей, які у розумінні абз. 11 ч. 1 ст. 1 Закону-1700 є подарунком, та до яких належать грошові кошти. Чинне законодавство України містить чимало визначень поняття грошових коштів, які здебільшого стосуються питань ведення бухгалтерського обліку. Так, згідно з абз. 7 п. 2 Національного стандарту (положення) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності, грошовими коштами є «готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання» [14]. Відповідно до абз. 2 п. 3 Порядку обліку особистих грошей, цінностей і речей осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, а також

виданого їм речового майна, грошами (грошовими коштами) є «готівка та кошти у безготівковій формі в національній валюті (гривні)» [15]. Згідно з ст. 192 ЦК України, грошами (грошовими коштами) в Україні є «грошова одиниця України – гривня», а також «іноземна валюта» [10].

Відповідно, грошовими коштами для цілей антикорупційного законодавства слід вважати готівку та безготівкові кошти у національній валюті України та в іноземній валюті, включно з коштами на банківських рахунках, а також депозитами до запитання. У контексті протидії корупції це означає, що подарунок у формі грошових коштів може бути переданий не лише шляхом фізичної передачі готівкових коштів, але й через банківський переказ, зарахування на рахунок, поповнення платіжного інструменту або інший безготівковий платіж, якщо він має характер безоплатного надання майнової вигоди та не є оплатою за правомірно надані послуги чи виконані роботи.

Стосовно категорії «інше майно», сам контекст застосування прикметника «інший» в положенні абз. 11 ч. 1 ст. 1 Закону-1700, спонукає до думки, що грошові кошти для цілей антикорупційного законодавства також вважаються майном. Відповідно до ч. 1 ст. 190 ЦК України, майном «як особливим об'єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки» [10]. Вказане положення доволі вузько трактує визначення поняття «майно», та має на меті задовольнити потреби цивільно-правового регулювання. В межах антикорупційного законодавства словосполучення «інше майно» покликане охопити всі можливі об'єкти матеріального світу, які можуть виступати об'єктом цивільних прав та можуть бути переданими іншим фізичним та/або юридичним особам.

Виходячи з положення ч. 1 ст. 177 ЦК України, об'єктами цивільних прав виступають «речі, гроші, цінні папери, цифрові речі, майнові права, роботи та послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні та нематеріальні блага» [10]. Відповідно, кожен із об'єктів цивільних прав (за винятком нематеріальних благ) можуть виступати подарунком в межах антикорупційного регулювання.

Згідно з ч. 1 ст. 179 ЦК України, річчю є «предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки» [10]. Відповідно, подарунком у контексті антикорупційного законодавства може виступати будь-яких об'єкт, який підпадає під правовий режим речі, врегульований ч. 1 ст. 189 ЦК України [10].

Відповідно до абз. 1 ч. 1 ст. 179-1 ЦК України, цифровою річчю є «благо, що створюється та існує виключно у цифровому середовищі та має майнову цінність» [10]. Окрім того, згідно з абз. 2 ч. 1 ст. 179-1 ЦК України, цифровою річчю також є «віртуальні активи, цифровий контент та інші блага» [10]. За такого підходу криптовалюта (тобто цифрова валюта, яка не має матеріального (грошового) вираження) виступає цифровою річчю та є об'єктом цивільних прав, а тому може виступати подарунком в контексті антикорупційного законодавства. Загалом будь-які цифрові речі для цілей антикорупційного законодавства можуть виступати подарунком.

Згідно з ч. 1 ст. 194 ЦК України, цінні папери також виступають об'єктами цивільних прав, та, відповідно, можуть бути подарунком в контексті антикорупційного законодавства.

Окремим видом подарунку для цілей антикорупційного законодавства може виступати підприємство як єдиний майновий комплекс, «що використовується для здійснення підприємницької діяльності» (ч. 1 ст. 191 ЦК України) [10].

Також подарунком в контексті ст. 23 Закону-1700 можуть передбачатися валютні цінності. Згідно з п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про валюту і валютні операції», до валютних цінностей належать «національна валюта (гривня), іноземна валюта та банківські метали» [16]. Відповідно до п. 13 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними», до банківських металів відносять «золото, срібло, платина, метали платинової групи, доведені (афіновані) до найвищих проб у зливках і порошках, що мають сертифікат якості, а також монети, вироблені з дорогоцінних металів» [17]. Очевидно, що подарунком в розумінні Закону-1700 можуть також

виступати і валютні цінності, зокрема банківські метали, які не є грошовими коштами.

Згідно з абз. 11 ч. 1 ст. 1 Закону-1700, подарунком також є «переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи» [6]. За тлумачним словником під перевагою розуміється (1) «якість, властивість, що вигідно відрізняє кого-, що-небудь від когось, чогось»; (2) «більша, ніж у кого-небудь, кількість (війська, техніки і т. ін.); переважання в кількості»; (3) «виключне, особливе право на що-небудь; привілей» [18]. Відповідно, в контексті антикорупційного законодавства під перевагою належить розуміти надання функціонеру або квазіфункціонеру публічного сектору додаткового блага (матеріального чи нематеріального), яке зробить становище такого суб'єкта кращим за становище інших осіб.

Перевагою може виступати як безпідставне надання привілеїв (наприклад, безпідставне надання статусу учасника бойових дій або особи з інвалідністю), так і надання блага (у вигляді майна, переваги, послуги тощо), яке належить суб'єкту *ipso jure* (лат. – «за законом») поза чергою (наприклад, отримання особою виплати одноразової грошової допомоги у зв'язку із загибеллю (смертю) Захисника чи Захисниці України не у порядку черговості, передбаченому п. 15 Порядку призначення та виплати окремим категоріям осіб з числа членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) члена сім'ї [19].

Подібну логіку переслідував колектив авторів науково-практичного коментаря до Закону-1700, та підкреслив, що «синоніми слова «переваги» – слова «пріоритет», «привілей», «першість» («першочерговість»), «вищість», «виключне право» [8, с. 54]. В розумінні Закону-1700 будь-яка перевага може виступати подарунком, навіть якщо вона надавалася *ipso jure*.

Термін «пільга» розуміється як «повне або часткове звільнення від дотримання встановлених законом загальних правил, виконання яких-небудь обов'язків» [20]. У коментарі до Закону-1700 підкреслюється, що пільгою є «надання додаткових можливостей майнового чи немайнового характеру» [8, с. 55], на підставі чого виділяються майнові та немайнові пільги.

До майнових пільг відносять «пільги, що надаються у виді додаткових виплат, повного або часткового звільнення окремих категорій громадян від обов'язкових платежів» [8, с. 55]. Прикладом майнових пільг є субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива, призначені в порядку, визначеному Положенням про порядок призначення житлових субсидій [21]. До немайнових пільг можна віднести трудові пільги, що полягають у наданні скороченої тривалості робочого часу (на підставі ст. 51 КЗпП України) [22], наданні додаткових відпусток відповідним категоріям громадян (на підставі ст. 16-2 Закону України «Про відпустки») [23], наданні соціальних відпусток (на підставі ст.ст. 17-20 Закону України «Про відпустки») [23] тощо. Зазвичай пільги встановлюються на підставі спеціальних актів законодавства, які визначають як категорії суб'єктів, які мають право на їх отримання, так і порядок надання таких пільг. Очевидно, що подарунком у розумінні Закону-1700 можуть виступати як майнові, так і немайнові пільги.

За тлумачним словником послугою є (1) «дія, вчинок, що дає користь, допомогу іншому»; (2) «робота, виконувана для задоволення чийх-небудь потреб; обслуговування» [24]. Згідно з п. 17 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про захист прав споживачів», під послугою розуміється «діяльність виконавця з надання (передачі) споживачеві певного визначеного договором матеріального чи нематеріального блага, що здійснюється за індивідуальним замовленням споживача для задоволення його особистих потреб» [25]. Виходячи зі змісту ст. 903 ЦК України, послуги можуть надаватися замовникові за плату, або безоплатно. Для цілей антикорупційного регулювання не має значення, чи надається послуга за плату чи безоплатно, будь-яка послуга в такому контексті може вважатися подарунком.

Окрім наведеного, подарунком можуть бути «нематеріальні активи». Термін нематеріальний актив «не означає, що йдеться про блага нематеріального характеру. Під нематеріальними активами зазвичай розуміють саме майнові права на певні об'єкти права інтелектуальної власності, як-от: комп'ютерні

програми; бази даних; винаходи, промислові зразки; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні таємниці» [8, с. 56].

Очевидно, що запропонований перелік можливих об'єктів подарунка не є вичерпним та може бути розширений за рахунок інших результатів інтелектуальної, творчої діяльності та засобів індивідуалізації. Зокрема, до нематеріальних активів належить віднести майнові права на твори літератури, науки і мистецтва, майнові права на корисні моделі, права на використання доменних імен та інших ідентифікаторів у мережі Інтернет, якщо вони мають майновий характер і можуть бути відчужені; права за ліцензійними договорами на використання об'єктів права інтелектуальної власності (у тому числі виключні ліцензії), а також права вимоги на передання або надання такого використання, якщо вони оформлені як майнові права тощо.

Специфічним нематеріальним активом, який має визначену вартість, є ігрові предмети, розміщені на платформі «Steam». Правове регулювання ігрових предметів на вказаній платформі базується на поєднанні внутрішніх правил корпорації Valve та національного законодавства. Основний принцип полягає в тому, що віртуальні предмети (скіни) є частиною «Контенту та Послуг», на які Valve надає обмежену, невиключну ліцензію. Фактично користувач не володіє ігровими предметами як майном, а лише має обмежену ліцензію на їх використання, що впливає із розділу 2 Угоди підписника Steam [26]. При цьому, не зважаючи на пряму заборону здійснювати виведення коштів на банківські картки, або на перепродаж придбаного цифрового контенту (віртуальних ігор) та віртуальних предметів (зокрема ігрових), не виключається можливість перепродажу зазначеного цифрового контенту через сторонні ресурси.

Очевидно, що подібного роду нематеріальний актив може не бути сприйнятий як неправомірна вигода або подарунок через юридично не передбачену можливість здійснити «обмін» вказаного об'єкта на певну фізичну матеріальну цінність. Проте, ігрові предмети мають виражений ціновий еквівалент (хоч і на ринку платформи Steam). Додатково в цьому контексті слід

звернути увагу на те, що іноді вартість ігрових предметів може бути набагато більшої, ніж допускає уява. Так, за даними, що містяться у відкритому доступі, «скін для автомата АК-47 з Counter-Strike став найдорожчим скіном для гри, який коли-небудь продавався публічно. Це не перший випадок, коли скін Counter-Strike коштує багато, але перший, вартість якого перевищує \$1 млн» [27].

Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності передбачено ст. 25 Закону-1700. Виходячи зі змісту ч. 1 ст. 25 Закону-1700 [6], зазначене антикорупційне обмеження на надавачів публічних послуг не поширюється. Разом з тим, підгрупа надавачів публічних послуг є неоднорідною, чим обумовлено закріплення заборони щодо суміщення та сумісництва з іншими видами діяльності нормами спеціального законодавства для окремих надавачів публічних послуг. Зазначимо, що суміщенням вважається «одночасне виконання роботи з декількох професій (спеціальностей) на одному й тому ж підприємстві чи в організації протягом робочого дня нормальної тривалості» [28, с. 221]. Сумісництвом, у свою чергу, виступає «виконання працівником, окрім своєї основної роботи, іншої регулярно оплачуваної роботи на умовах трудового договору у вільний від основної роботи час на тому ж або на іншому підприємстві, в установі, організації або у громадян» [28, с. 218]. При цьому, «для правильного розуміння заборонених видів сумісництва та суміщення слід ураховувати, що потрібно широко трактувати зміст сумісництва та суміщення, які (на відміну від їх визначення у трудовому законодавстві) не обмежуються єдиною формою закріплення – трудовим договором» [7, с. 438]. Окрім того, для цілей антикорупційного законодавства не має потреби у відмежуванні суміщення та сумісництва. Два терміни було вжито законодавцем якраз з метою охопити всі можливі види зайнятості, які могли б виконуватися одночасно із основною діяльністю функціонера.

Досліджуване обмеження спеціальним законодавством закріплюється для нотаріусів (ч. 4 ст. 3 Закону-3425 [29]), приватних виконавців (ч. 3 ст. 18 Закону-1403 [30]). При цьому, щодо інших надавачів публічних послуг спеціальним законодавством передбачаються додаткові трудові гарантії за основним місцем

роботи (наприклад, для незалежних посередників та членів трудового арбітражу (ч. 1 ст. 14 Закону-137/98 [31])) Вказане підтверджує неоднорідність правового статусу видів надавачів публічних послуг та підкреслює нагальну потребу визначити обмеження щодо суміщення та сумісництва з іншими видами діяльності для всіх без виключення надавачів публічних послуг, для яких надання публічної послуги виступає єдиним видом зайнятості, з метою уникнення корупційних ризиків у їх діяльності, та передбачити додаткові механізми запобігання корупції.

Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування передбачене ст. 26 Закону-1700, та поширюється лише на функціонерів публічного сектору.

Видається, що доречним було б запровадження обмежень після припинення виконання публічних повноважень також і для квазіфункціонерів публічного сектору, адже фактична наближеність до приватного сектору не є запорукою беззаперечної неупередженості у діяльності надавачів публічних послуг [9, с. 186-187]. При цьому, як і з обмеженням щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, спеціальними актами обмеження після припинення діяльності надавача публічних послуг передбачені, зокрема, для арбітражних керуючих (ч. 6 ст. 12 Кодексу-2597 [32]), оцінювачів (ч. 1 ст. 31 Закону-2658 [33]) тощо. Вбачається, що застосування обмежень після припинення діяльності до надавачів публічних послуг є доцільним і обґрунтованим та очевидно узгоджується з метою антикорупційного законодавства.

Обмеження щодо спільної роботи близьких осіб передбачено ст. 27 Закону-1700 та поширюється лише на функціонерів публічного сектору. Зазначений захід запобігання корупції полягає у забороні мати у пряму підпорядкуванні близьку особу. Перелік суб'єктів, які вважаються близькими особами визначений абз.абз. 4, 17 ч. 1 ст. 1 Закону-1700 [6]. Сутність прямого підпорядкування розкривається у абз. 3 ч. 1 ст. 1 Закону-1700 [6]. Проте, зважаючи на «особливості організації роботи надавачами публічних послуг не

передбачають обов'язкової наявності підпорядкованих осіб, у зв'язку із чим нівелюється потреба у встановленні такого виду обмежень» [9, с. 187]. Запровадження заборони щодо спільної роботи відносно надавачів публічних послуг має здійснюватися з урахуванням особливостей їхнього правового статусу. На відміну від функціонерів публічного сектору, більшість таких осіб провадить діяльність на приватно-правових засадах, а тому надмірно суворі обмеження здатні порушити належний баланс між публічним інтересом у запобіганні корупції та приватними правами і свободами надавача публічних послуг.

У цілому, антикорупційні обмеження, визначені Законом-1700, утворюють єдину, взаємопов'язану систему запобіжників, покликаних мінімізувати корупційні ризики у діяльності функціонерів та квазіфункціонерів публічного сектору. Разом з тим, зважаючи на неоднорідність надавачів публічних послуг, обсяг антикорупційного навантаження на кожного окремого представника досліджуваної групи квазіфункціонерів публічного сектору різниться.

Аналіз норм Закону-1700 свідчить про поширення на надавачів публічних послуг антикорупційні обмежень, передбачених ст.ст. 22 та 23 Закону-1700. Визначено, що відносно окремих представників надавачів публічних послуг спеціальним законодавством встановлені антикорупційні обмеження, які передбачено ст.ст. 25 та 26 Закону-1700. Аналіз сутності зазначених антикорупційних обмежень свідчить про нагальну потребу поширення дії на надавачів публічних послуг обмежень після припинення виконання повноважень, що обумовлюється необхідністю уникнення розголошення інформації, яка стала відомою у зв'язку із наданням ними публічних послуг. Також відносно окремих видів надавачів публічних послуг (зокрема нотаріусів, аудиторів, приватних виконавців, арбітражних керуючих, судових експертів), для яких надання публічних послуг є єдиною професійною формою зайнятості, доцільним уявляється впровадження обмеження щодо суміщення та сумісництва з іншими видами діяльності.

2.2. Обмеження щодо використання службових повноважень та становища надавачами публічних послуг

Надавачі публічних послуг, виступаючи квазіфункціонерами публічного сектору, спроможні здійснювати владно-розпорядчий вплив на приватних суб'єктів. Частина з представників зазначеної групи квазіфункціонерів публічного сектору наділена контрольними повноваженнями (зокрема арбітражні керуючі), інші ж мають виключні компетенції, яких не має жоден інший суб'єкт права (наприклад, нотаріуси). Сам факт наявності публічних функцій становить достатню підставу для встановлення запобіжників, покликаних унеможливити використання службових повноважень, свого становища та пов'язаних із ними можливостей у приватних інтересах носія таких повноважень.

Обмеження щодо використання службових повноважень та свого становища передбачено ч. 1 ст. 22 Закону-1700 [6]. У дисертаційному дослідженні уже було встановлено, які дії слід кваліфікувати як використання службових повноважень, службового становища та пов'язаних із ними можливостей, тому за необхідне вбачається здійснити характеристику інших його змістовних складових. Законом-1700 прямо зазначено, що такі дії вчиняються з метою «одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі використовувати будь-яке державне чи комунальне майно або кошти в приватних інтересах» [6].

Поняття неправомірної вигоди є новою для антикорупційного законодавства. Вперше зазначене поняття було введено у вітчизняне законодавство Законом-1508 [34], яким передбачалася можливість притягнути до адміністративної відповідальності особу за отримання вигоди нематеріального характеру. До прийняття згаданого закону корупційним адміністративним правопорушенням та корупційним злочином вважалися дії, предметом вчинення яких виступав «хабар».

Правова кваліфікація корупційних правопорушень (адміністративних та кримінальних) ускладнювалася тим, що поняття «хабар» має виключно майновий характер. Зазначене очевидно впливає зі змісту постанови Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 № 5, згідно якої «оскільки одержання хабара є корисливим злочином, його предмет має виключно майновий характер. Послуги, пільги і переваги, які не мають майнового характеру (похвальні характеристика чи виступ у пресі, надання престижної роботи тощо), не можуть визнаватися предметом хабара» [35]. Тобто поза межами правової кваліфікації було залишено значну частину благ, які можуть бути метою вчинення корупційних правопорушень.

Категорія «неправомірна вигода» подібних недоліків не має, та, зважаючи на її визначення, є оціночною категорією, у якій визначальним є не матеріальна чи нематеріальна природа певного блага, а його юридична дефектність, тобто відсутність правової підстави для обіцянки, пропозиції, надання або одержання. Вказане принципово відмежовує «неправомірну вигоду» від правомірних платежів і благ, що мають законне підґрунтя. Так, правомірними є компенсація витрат, надання функціонеру або квазіфункціонеру публічного сектору передбачених законом форм майнового чи немайнового забезпечення, відшкодування завданих збитків тощо.

Зміст неправомірної вигоди розкривається у абз. 8 ч. 1 ст. 1 Закону-1700, відповідно до якого неправомірною вигодою вважаються «грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав» [6]. Майнові об'єкти неправомірної вигоди аналізуються у підрозділі 2.1. Щодо розуміння інших вигод «нематеріального чи негрошового характеру» [6], за тлумачним словником вигодою є те, що «дає добрі наслідки в чому-небудь, якийсь прибуток» [36]. Відповідно зазначена конструкція покликана охопити якомога більшу кількість тих благ або вигод, які не мають матеріального характеру, заради отримання яких функціонер або квазіфункціонер публічного сектору здатен знехтувати

покладеними на нього публічними обов'язками та вчинити корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення.

Логічно, що розвиток суспільства випереджує розвиток нормативно-правового регулювання антикорупційних обмежень, що обумовлює неможливість передбачення в нормах антикорупційного законодавства всіх можливих варіантів нематеріальних чи негрошових благ. У зв'язку із зазначеним, закріплена у абз. 8 ч. 1 ст. 1 Закону-1700 дефініція неправомірної вигоди повною мірою узгоджується з метою антикорупційного регулювання, оскільки охоплює широкий спектр майнових і немайнових форм корисливої зацікавленості та забезпечує належний рівень правозастосовної визначеності, дозволяючи відмежовувати правомірну вигоду від неправомірної.

Окрім того, положення Закону-1700 встановлюють заборону «у тому числі використовувати будь-яке державне чи комунальне майно або кошти в приватних інтересах» [6]. Тлумачення поняття приватний інтерес здійснюється у абз. 13 ч. 1 ст. 1 Закону-1700 та визначається через категорію інтерес, що не в повній мірі розкриває зміст окресленої категорії. Ґрунтовний аналіз категорії «інтерес» здійснив Конституційний Суд України, та зазначив, що «у загальносоціологічному значенні категорія «інтерес» розуміється як об'єктивно існуюча і суб'єктивно усвідомлена соціальна потреба, як мотив, стимул, збудник, спонукання до дії; у психології - як ставлення особистості до предмета, як до чогось для неї цінного, такого, що притягує» [37]. В межах антикорупційного регулювання приватним інтересом охоплюється широке коло зацікавленостей матеріального та/або нематеріального характеру функціонера або квазіфункціонера публічного сектора. Визначення поняття «приватний інтерес» у нормах Закону-1700 починається з займенника «будь-який», що обумовлює можливість настільки широкого використання цієї категорії, наскільки це доречно буде у певних обставинах. Зазначеним додатково підтверджується, що обмеження щодо використання службових повноважень чи службового становища має всеохоплюючий характер та покликане створити ціннісно-етичні межі діяльності функціонера або квазіфункціонера публічного сектору.

Кожен вид надавачів публічних послуг має як спеціальне нормативно-правове регулювання, так і характеризується специфікою професійної діяльності, що обумовлює доцільність аналізу спеціального законодавства.

Положенням ч. 5 ст. 4 Закону-2258 для аудиторів закріплюється обмеження щодо використання повноважень «з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки чи пропозиції щодо такої вигоди для себе чи інших осіб» [38], проте не визначається особливостей його застосування щодо аудиторів, відсутні посилання на заборону використання свого становища та можливостей з метою отримання неправомірної вигоди тощо. Фактично, ч. 5 ст. 4 Закону-2258 носить декларативний характер, формуючи ціннісне підґрунтя діяльності аудитора.

Згідно з ч. 3 ст. 3 Закону-3425, для нотаріусів закріплено заборону використання повноважень «з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки чи пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб» [29]. Проте, Закон-3425 не визначає особливостей застосування передбаченого антикорупційного обмеження у діяльності нотаріусів.

ППЕН України [39] у розділі XIII також лише декларують загальну заборону щодо використання повноважень, фактично дослівно дублюючи положення ч. 3 ст. 3 Закону-3425. При цьому, очевидною є наявність ризику зловживання службовим становищем у діяльності нотаріусів (наприклад, вчинення дій, що містять ознаки корупції щодо підлеглої особи – помічника нотаріуса) або службовими можливостями (зокрема, спонукання до вчинення конкретних нотаріальних дій одним нотаріусом на прохання іншого нотаріуса), що обумовлює необхідність конкретизації положень Закону-3425 та ППЕН України.

Діяльність приватних виконавців регулюється нормами Закону-1403 [30], а також КПЕПВ України [40]. Проте, Закон-1403 не містить заборони щодо використання приватним виконавцем своїх повноважень взагалі. КПЕПВ України хоча і містить положення щодо заборони неправомірної вигоди (ст. 19), запобігання КІ у діяльності приватних виконавців (ст. 22), застережень щодо

використання повноважень та пов'язаних з ними можливостей у діяльності приватних виконавців не містить, що очевидно негативно впливає на забезпечення реалізації антикорупційних застережень у діяльності вказаного виду надавачів публічних послуг.

Діяльність оцінювачів регулюється нормами Закону-2658 [33], яким закріплено для оцінювачів заборону використання повноважень (ч. 4 ст. 6 Закону-2658). Проте, нормами Закону-2658 не передбачено заборони щодо використання становища та пов'язаних із ними можливостей, деталізації зазначених заборон у діяльності оцінювача. КПЕО [41] не містить ані закріплення для оцінювачів заборони використання повноважень та пов'язаних із ними можливостей, ані заборони щодо отримання обіцянки/пропозиції неправомірної вигоди із зазначенням дій внаслідок надходження такої обіцянки/пропозиції. Зазначене очевидно негативно впливає на правове регулювання антикорупційної суб'єктності оцінювачів.

Слід наголосити на наявності ризику зловживання становищем (наприклад, вчинення дій, що містять ознаки корупції щодо підлеглої особи) або службовими можливостями (наприклад, спонукання до здійснення оцінки майна, щодо якого наявний приватний інтерес, іншим оцінювачем) у діяльності оцінювачів, що обумовлює необхідність конкретизації положень Закону-2658 та КПЕО в частині закріплення обмеження щодо використання повноважень, свого становища та пов'язаних із ними можливостей у діяльності оцінювачів.

Діяльність експертів регулюється чималою кількістю нормативно-правових актів, зокрема Законом-4038 [42], Законом-52/95 [43], Законом-2059 [44], Положенням про ЕКОВД [45], Положенням про експерта та ЕГ НАЗЯВО [46] тощо. Положенням ч. 4 ст. 10 Закону-4038 закріплено заборону для судових експертів щодо використання повноважень «з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки та пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб» [42], без зазначення заборони використання становища та пов'язаних із повноваженнями можливостей. При цьому, ч. 4 ст. 10 Закону-4038 недостатньо для уникнення зловживань у діяльності судових експертів, зокрема

використання свого становища (наприклад, вчинення дій, що містять ознаки корупції щодо підлеглої особи) або пов'язаних із ними можливостей (наприклад, спонукання до винесення в межах конкретної справи одним експертом висновку, який задовольняє приватний інтерес іншого експерта на прохання останнього) судовим експертом.

Стосовно експертів ННТЕ Законом-52/95 не передбачено обмеження щодо використання повноважень та свого становища. Зазначене свідчить про недосконалість та фрагментарність нормативно-правового регулювання антикорупційної суб'єктності вказаного виду надавачів публічних послуг. Доречним є доповнення ст. 4 Закону-52/95 новою частиною наступного змісту: «Експертам забороняється використовувати свої службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі використовувати будь-яке державне чи комунальне майно або кошти в приватних інтересах». Внесення запропонованих змін забезпечить формування належного правового та ціннісного підґрунтя діяльності експертів наукової і науково-технічної експертизи, дотримання ними вимог законодавства у сфері запобігання корупції.

Стосовно членів ЕКОВД, Закон-2059 не містить обмеження щодо використання повноважень та свого становища. Положення про ЕКОВД [45] також не закріплює обмеження щодо використання повноважень чи свого становища членами ЕКОВД. Разом з тим, цілком можливим є використання зазначеними суб'єктами не лише наданих повноважень, а також і пов'язаних із ними можливостей (наприклад, спонукання інших членів ЕКОВД до підтримки конкретного рішення), що обумовлює належність поширення на членів ЕКОВД обмеження щодо використання повноважень та свого становища, передбаченого ст. 22 Закону-1700.

Специфічним видом експертів є експерти НАЗЯВО, діяльність яких регулюється лише підзаконними актами, прийнятими НАЗЯВО, зокрема Положенням про експерта та ЕГ НАЗЯВО [46]. Проте, Положенням про експерта та ЕГ НАЗЯВО не закріплюють для експертів НАЗЯВО обмеження щодо

використання повноважень та свого становища, що в свою чергу свідчить про недосконалість нормативного регулювання антикорупційної суб'єктності експертів НАЗЯВО.

Серед усіх видів надавачів публічних послуг найбільш прогресивними в частині визначення обсягу антикорупційної суб'єктності є положення Кодексу-2597, ч. 4 ст. 12 [32] якого передбачено поширення на арбітражних керуючих обмеження щодо використання повноважень. Положення ч. 4 ст. 12 Кодексу-2597 містить не лише посилання на норми Закону-1700, але й додатково визначає сутність обмеження, яке поширюється на арбітражного керуючого як надавача публічних послуг, що очевидно сприяє реалізації принципу юридичної визначеності та додатково формує підґрунтя для уникнення подвійного трактування норм чинного законодавства в частині визначення обсягу антикорупційної суб'єктності арбітражних керуючих.

Разом з тим, Кодекс-2597 не визначає обмеження для арбітражного керуючого щодо використання свого становища (наприклад, можливість впливати на підлеглих осіб після призначення його керуючим санацією або ліквідатором, або можливість впливати на помічника арбітражного керуючого) чи пов'язаних із повноваженнями та/або становищем можливостей (наприклад, здатність впливати на дії арбітражного керуючого, призначеного керуючим санацією або ліквідатором підприємства-боржника, щодо якого існує приватний інтерес іншого арбітражного керуючого).

Діяльність незалежних посередників регулюється нормами Законом-137/98 [31], а також низкою підзаконних актів, зокрема Положенням про посередника [47], Положенням про примирну комісію [48], Положенням про порядок розгляду колективного трудового спору (конфлікту) примирною комісією за участю незалежного посередника [49], Правилами етики посередника (незалежного посередника) [50]. Закон-137/98 не містить жодних вказівок або антикорупційних застережень щодо діяльності як незалежних посередників, так і членів примирної комісії, що очевидно не сприяє формуванню ціннісно-етичних орієнтирів у діяльності незалежних посередників,

покликаних уникнути використання службових повноважень, свого становища та пов'язаних з ними можливостей з метою задоволення приватного інтересу. Окрім того, очевидно негативним аспектом виступає те, що підзаконними актами, які регулюють діяльність незалежних посередників також не висувається жодних антикорупційних застережень, зокрема щодо використання службових повноважень чи свого становища, що свідчить про нагальну потребу перегляду в цілому правового регулювання діяльності незалежних посередників, зокрема в частині закріплення заходів запобігання корупції у їх діяльності.

Стосовно діяльності примирної комісії, Регламент роботи примирної комісії по розгляду і вирішенню колективного трудового спору (конфлікту) [51] не передбачає процедурних стандартів діяльності незалежних посередників (та інших членів примирної комісії), а також антикорупційних запобіжників функціонування примирної комісії як колегіального органу, в тому числі в частині зазначення обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища з метою задоволення приватного інтересу, що свідчить про потребу комплексного перегляду правового регулювання діяльності примирної комісії як спеціально уповноваженого суб'єкта щодо розгляду і вирішення колективних трудових спорів (конфліктів).

Діяльність членів трудового арбітражу регулюється нормами Закону-137/98 [31], а також низкою підзаконних актів, зокрема Положенням про трудовий арбітраж [52], Положенням про арбітра [53], Правилами етики арбітра (члена трудового арбітражу) [54], Регламентом роботи трудового арбітражу по розгляду і вирішенню колективного трудового спору (конфлікту) [55], які не містять жодних антикорупційних обмежень чи застережень для членів трудового арбітражу, що обумовлюється застарілістю окреслених підзаконних актів, які набули чинності задовго до прийняття Закону-1700 та в більшості випадків не актуалізувалися з часів прийняття.

Наведене підтверджує недосконалість правового регулювання антикорупційної суб'єктності членів трудового арбітражу, та свідчить про очевидну невідповідність підзаконних актів, що унормовують питання

діяльності досліджуваної групи надавачів публічних послуг, сучасному стану розвитку публічного права України. При цьому, вирішення окресленої проблематики потребує комплексного підходу до перегляду правового регулювання діяльності членів трудового арбітражу, який включає не лише передбачення запобіжників виникнення корупційних ризиків у діяльності окресленої групи квазіфункціонерів публічного сектору, а й переосмислення порядку утворення та діяльності трудового арбітражу як суб'єкта, спеціально уповноваженого розглядати та вирішувати колективні трудові спори (конфлікти).

Діяльність третейських суддів регулюється нормами Закону-1701 [56], проте більшість питань відбору та визначення персонального складу третейського суду належать до відання сторін третейського розгляду або впорядковується регламентом постійно діючого третейського суду. Разом з тим, Закон-1701 не закріплює щодо третейських суддів обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища, що очевидно не сприяє формуванню у їх діяльності ціннісно-етичних орієнтирів, покликаних уникнути використання службових повноважень, свого становища та пов'язаних з ними можливостей з метою задоволення приватного інтересу.

Додатково слід наголосити на тому, що згідно з пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700 третейські судді є суб'єктами, що підпадають під дію Закону-1700 на «час виконання ними цих функцій» [6]. Зазначене обумовлює потребу деталізації у галузевому законодавстві особливостей застосування обмеження щодо використання повноважень та свого становища третейськими суддями. Так, Закон-1701 має передбачати поширення на третейський суддів, які здійснюють свою діяльність в постійно діючому третейському суді, дії антикорупційних обмежень на весь період заняття посади третейського судді. Щодо третейських суддів, які займають посаду на підставі третейської угоди, дія антикорупційних обмежень має тривати протягом строку дії такої третейської угоди. На підставі наведеного пропонується доповнити ст. 18 Закону-1701 новою частиною наступного змісту: «Третейським суддям, які входять до складу третейського

суду для вирішення конкретного спору, забороняється використовувати свої службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, з метою задоволення приватного інтересу, на час здійснення третейського розгляду. Третейським суддям, які займають посаду у постійно діючому третейському суді, забороняється використовувати свої службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, з метою задоволення приватного інтересу, на час зайняття посади у постійно діючому третейському суді».

Аналіз Закону-1700 свідчить, що обмеження щодо використання повноважень та пов'язаних із ними можливостей виступає ціннісно-етичним орієнтиром, який має на меті сформувати належну модель поведінки надавача публічних послуг, засновану на принципах доброчесності, неупередженості, законності та пріоритетності публічного інтересу над приватним. Проаналізоване обмеження спрямоване не лише на запобігання вчиненню корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, а також на забезпечення суспільної довіри до діяльності суб'єктів публічної адміністрації в цілому та надавачів публічних послуг, зокрема. У цьому контексті обмеження щодо використання повноважень та свого становища має превентивний характер, оскільки покликане мінімізувати ризики виникнення корупційних ризиків у діяльності надавачів публічних послуг. Нормативне закріплення та практична реалізація обмеження щодо використання повноважень та свого становища становить необхідний елемент механізму адміністративно-правового забезпечення доброчесності у сфері надання публічних послуг.

Аналіз застосування обмеження щодо використання повноважень та свого становища у діяльності надавачів публічних послуг свідчить про його комплексний адміністративно-правовий характер, що поєднує у собі як регулятивну, так і превентивну функції. З одного боку, досліджуване обмеження встановлює чіткі межі допустимої поведінки надавачів публічних послуг під час реалізації наданих публічних повноважень, а з іншого виступає засобом

попередження зловживання службовим становищем, неправомірного використання службових можливостей та виникнення конфлікту між публічним і приватним інтересом у діяльності надавачів публічних послуг.

2.3. Обмеження щодо одержання подарунків надавачами публічних послуг

Обмеження щодо одержання подарунків виступає одним із центральних антикорупційних застережень, покликаних забезпечити унеможливлення виникнення КІ у діяльності функціонерів та квазіфункціонерів публічного сектору. Прикладне значення окресленого обмеження полягає у встановленні чітких меж допустимої взаємодії функціонера або квазіфункціонера публічного сектору з приватними та підлеглими особами, а також унеможливленні прихованого стимулювання до прийняття конкретних та/або потрібних рішень.

Загалом інститут дарування (тобто безоплатного передання цінностей) за своєю природою є цивільно-правовим, проте термін «подарунок» для цілей антикорупційного регулювання не є тотожним поняттю «дарунка», вживаного у нормах ЦК України. Так, згідно зі ст. 718 ЦК України, «дарунком можуть бути рухомі речі, в тому числі гроші та цінні папери, а також нерухомі речі. Дарунком можуть бути майнові права, якими дарувальник володіє або які можуть виникнути у нього в майбутньому» [10]. Відповідно до абз. 11 ч. 1 ст. 1 Закону-1700, подарунком є «грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової» [6]. Таким чином, антикорупційне законодавство не лише передбачає ширший перелік об'єктів, які можуть виступати предметом дарування, але й визначає додатковий критерій – надання/одержання «безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової» [6]. Окрім того, відповідно до ч. 1 ст. 718 ЦК України, «за договором дарування одна сторона (дарувальник) передає або зобов'язується передати в майбутньому другій стороні (обдаровуваному) безоплатно майно (дарунок) у власність» [10]. 3

наведеного можна зробити висновок, що «дарунок» в контексті цивільного законодавства є об'єктом, з приводу якого укладається цивільний правочин – договір дарування, який може бути укладений як в усній, так і у письмовій формі (з обов'язковим нотаріальним посвідченням або без такого).

Окрім того, відносно договорів дарування, укладених у письмовій формі та нотаріально посвідчених, для обдаровуваного передбачено обов'язок зі сплати державних податків і зборів у розмірі, встановленому нормами ПК України. У свою чергу антикорупційне законодавство не висуває вимог ані щодо укладення правочину між функціонером або квазіфункціонером з приводу надання/отримання «подарунка», ані вимоги щодо форми такого правочину (зокрема нотаріального посвідчення), ані вимог щодо сплати податків та зборів від вартості «подарунка». Для цілей антикорупційного законодавства «подарунком» визнається об'єкт, який (1) визначений у абз. 11 ч. 1 ст. 1 Закону-1700, (2) надається/одержується функціонером або квазіфункціонером публічного сектору, або на їх прохання іншим суб'єктам; (3) надання або одержання відбувається «безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової» [10].

Ще однією особливістю, яка відмежовує поняття «дарунка» у цивільному законодавстві та «подарунка» в антикорупційному законодавстві є положення ч. 2 ст. 717 ЦК України, відповідно до якої «договір, що встановлює обов'язок обдаровуваного вчинити на користь дарувальника будь-яку дію майнового або немайнового характеру, не є договором дарування» [10]. Зазначене є підставою для визнання цивільного правочину недійсним. В межах антикорупційного законодавства передбачено пряму заборону на одержання подарунків «у зв'язку із здійсненням ... діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування» [10], що є правопорушенням, пов'язаним з корупцією та є підставою для притягнення функціонера або квазіфункціонера публічного сектору до адміністративної відповідальності за ст. 172-5 КУпАП.

Виходячи із системного тлумачення положень глави 55 ЦК України, залежно від форми договору можна виділити усні та письмові (ст. 719 Ц ЦК

України); залежно від об'єкта дарування – договори дарування рухомих речей, нерухомих речей, а також майнових прав (ст. 718 ЦК України) тощо. Разом з тим, зазначені види дарунків застосовні лише для цивільно-правового регулювання, та, як нами було встановлено, не можуть беззастережно використовуватись для цілей антикорупційного регулювання, адже не відповідають меті законодавства у сфері запобігання корупції.

Системне тлумачення ст. 23 Закону-1700 також дозволяє виділити три види подарунків: (1) повністю заборонені подарунки; (2) повністю дозволені подарунки; (3) подарунки, дозволені за певних умов. Пропонуємо детальніше розглянути кожен із видів подарунків, визначених у Законі-1700. Пропонуємо детальніше розглянути види подарунків, визначені для цілей законодавства у сфері запобігання корупції.

До повністю заборонених подарунків включаються подарунки, визначені в ч. 1 ст. 23 Закону-1700, відповідно до якої функціонерам та квазіфункціонерам публічного сектору забороняється «вимагати, просити, одержувати подарунки ... 1) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; 2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи» [6].

Слово «вимагати» має декілька значень: 1) «домагатися чого-небудь примусом, погрозами, насильством»; 2) «зобов'язувати до чого-небудь, змушувати робити саме так» [57]. Для цілей антикорупційного законодавства, під вимаганням подарунка слід розуміти цілеспрямовані дії функціонера або квазіфункціонера публічного сектора, покликані примусити фізичну чи юридичну особу надати майнове благо, що згідно з Законом-1700 визначається як подарунок, безпосередньо суб'єкту, що його вимагає, або для близької йому особи.

Слово «просити» має декілька значень: 1) «звертатися з проханням до кого-небудь, домагатися чогось; спонукати кого-небудь зробити, виконати щось»; 2) «пропонувати кому-небудь робити щось»; 3) «виражає ввічливе, але настійне прохання до кого-небудь зробити щось або не робити чогось»; 4) «потребувати

чого-небудь, відчувати необхідність у чомусь» [58]. Для цілей антикорупційного законодавства, під проханням про подарунок варто розуміти дії функціонера або квазіфункціонера публічного сектора, покликані спонукати фізичну чи юридичну особу надати майнове та/або немайнове благо, що згідно з Законом-1700 визначається як подарунок, безпосередньо суб'єкту, що його просить, або для близької йому особи. При цьому, ініціатива щодо вимагання подарунка та прохання про надання подарунка належить безпосередньо функціонеру або квазіфункціонеру публічного сектору, та при цьому різниться форма, в якій таке прохання висловлюється.

Термін «одержувати» визначається як «брати, приймати кого-, що-небудь; отримувати» [59]. Для цілей антикорупційного законодавства, під отриманням подарунка слід розуміти згоду функціонера або квазіфункціонера прийняти для себе або для близької йому особи від фізичної чи юридичної особи благо, що згідно з Законом-1700 визначається як подарунок. Окремо варто наголосити, що при прийнятті подарунка ініціатива щодо його вручення належить безпосередньо приватному суб'єкту – фізичній або юридичній особі.

Окрім цього, у словосполученні «близьких їм осіб», вжитому у ч. 1 ст. 23 Закону-1700, мається на увазі не надання подарунку особі, яка згідно з абз. 4 ч. 1 ст. 1 Закону-1700 є «близькою особою», а надання подарунку будь-якій фізичній особі, яка має стійкі соціальні та/або інші зв'язки із функціонером або квазіфункціонером публічного сектору.

До повністю заборонених подарунків Закон-1700 відносить ті, що отримані у зв'язку із здійсненням владних повноважень, а також від підпорядкованої особи. Логічним видається передбачення законодавством обмеження щодо одержання подарунку, який надається у вигляді «вдячності» за належну реалізацію функціонером або квазіфункціонером публічного сектору власних посадових обов'язків. Інакше ефективність та належність діяльності публічного сектору в цілому буде знаходитись у безпосередньому взаємозв'язку із бажанням в подальшому одержати винагороду. При цьому, центральним мотивом здійснення повноважень буде виступати наявний у функціонера або

квазіфункціонера публічного сектору приватний інтерес, пов'язаний із подальшим отриманням майнового блага, що є несумісним із метою наділення функціонера або квазіфункціонера публічного сектору владними управлінськими функціями. Цілком виправданим є закріплення запобіжника у вигляді заборони щодо одержання подарунків від підлеглої особи зважаючи на можливість виникнення у керівника приватного інтересу, пов'язаного із бажанням отримати для себе чи близької для керівника особи майнове благо від підлеглої особи. Так, подібного роду ситуація має значні корупційні ризики та може створити дискримінаційні умови для підлеглих осіб, за яких питання щодо застосування заохочень чи дисциплінарних стягнень буде залежати не від якості та ефективності діяльності підлеглої особи, а від ступеня задоволеності керівника від отриманого матеріального блага у вигляді подарунку. Відповідно, встановлення чіткої заборони отримання подарунка від підлеглої особи є доречним та в повній мірі відповідає меті антикорупційного регулювання.

До повністю дозволених подарунків включаються подарунки, визначені абз. 2 ч. 2 ст. 23 Закону-1700 та ч. 3 ст. 23 Закону-1700, а саме подарунки від близької особи, подарунки, що «одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси» [6], а також «відшкодування або покриття витрат на службове відрядження» [6].

Стосовно подарунків від близьких осіб, п. 1 абз. 2 ч. 2 ст. 23 Закону-1700 під близькими особами розуміються особи, визначені у абз. 4 ч. 1 ст. 1 Закону-1700, з якими фактично функціонер та квазіфункціонер публічного сектору має у родинні зв'язки, тому доречним видається віднесення окресленої категорії подарунків до повністю дозволених. При цьому, виправданим є здійснення моніторингу дотримання вимог антикорупційного законодавства щодо отримання подарунків з метою виявлення ознак прихованої корупції через отримання подарунків від близьких осіб. Залишення окресленого питання поза межами нормативного регулювання та контролю за виконанням приписів законодавства може мати негативні наслідки у вигляді зловживань з боку функціонерів та квазіфункціонерів публічного сектору. Додатково варто

наголосити, що встановлення обмеження вартості подарунку від близької особи, тим паче щодо підгрупи квазіфункціонерів публічного сектору, виступатиме надмірним втручанням у здійснення приватних прав такої особи, та порушуватиме баланс між приватними правами та публічними інтересами. Окремо слід звернути увагу на те, що подарунок від близької особи є дозволеним за дотримання умови, що близька особа, яка його дарує, не перебуває у підпорядкуванні функціонера або квазіфункціонера публічного сектору. Наявність факту підпорядкування обумовлює застосування до подарунка від близької особи положення п. 2 ч. 1 ст. 23 Закону-1700, та, відповідно, відносить подарунок від підпорядкованої близької особи до повністю заборонених.

Також до повністю дозволених подарунків відносять «загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси» [6]. Термін «загальнодоступний» визначається як: «доступний для всіх (ціною, можливістю користування і т. ін.)» [60]. В свою чергу під «доступним» розуміється той, «який підходить багатьом» [61]. Таким чином, термін «загальнодоступність» у контексті антикорупційного законодавства слід розуміти як можливість отримати бажане благо будь-якою особою за умови дотримання однакових вимог, установлених для всіх. Термін «знижка» визначається як «зменшення, зниження призначеної, установленної ціни, оплати чого-небудь» [62]. Таким чином, загальнодоступною знижкою вважати зменшення вартості, яким може скористатися будь-який покупець.

Знижки на «виграші, призи, премії, бонуси» [6] можуть визначатися як загальнодоступні лише у випадку, якщо за умови дотримання всіх умов розіграшу, опублікованих організатором, одержати винагороду за її результатами. При цьому, умови розподілу виграшу (визначення переможця) мають бути опубліковані, а визначення переможця має відповідати опублікованим умовам. Чинним законодавством не встановлюється обмежень щодо вартості подарунка, який отримується як «загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси» [6], у зв'язку із чим їх розмір може бути необмеженим, що потенційно може породжувати

корупційні ризики у діяльності функціонерів та квазіфункціонерів публічного сектору. Проте, встановлення фінансового обмеження вартості подарунка, який отримується як загальнодоступна знижка надавачем публічних послуг, з огляду на правовий статус останнього, є надмірним втручанням у приватне життя та очевидно порушує принцип пропорційності між приватними свободами та публічними інтересами.

Також до дозволених подарунків належать «відшкодування або покриття витрат на службове відрядження» [6]. Відшкодуванням є те, «що повертається комусь за заподіяну шкоду або витрати» [63]. Вказана категорія подарунків є засобом відновлення становища функціонера або квазіфункціонера публічного сектору, яке існувало до відправлення у службове відрядження. Особливістю вказаного виду подарунку є здійснення за рахунок коштів або «державного чи місцевого бюджету» [6], або «міжнародних міжурядових організацій» [6], або «міжнародної технічної допомоги» [6], або «організатора (співорганізатора) заходу» [6], для участі в якому особа вибула у відрядження.

Розмір відшкодування за службове відрядження у конкретному грошовому вимірі має бути документально підтвердженим (фіскальними чеками, рахунками, проїзними документами тощо). За таких обставин, встановлення фінансового обмеження для окресленої категорії подарунків створить умови, за яких функціонер або квазіфункціонер публічного сектору за власний рахунок буде здійснювати забезпечення власної діяльності під час службового відрядження, що в свою чергу призведе до порушення трудового законодавства. Так, ст. 121 КЗпП України визначає право працівників «на відшкодування витрат та одержання інших компенсацій у зв'язку з службовими відрядженнями» [64]. Зазначене очевидно спричинить матеріальні збитки для функціонера або квазіфункціонера публічного сектору, що є надмірним та непропорційним обмеженням прав, свобод і законних інтересів такого суб'єкта, та очевидно є несумісним із метою антикорупційного регулювання.

Також до повністю дозволених подарунків традиційно відносять подарунки, одержані функціонерами та квазіфункціонерами публічного сектору як

подарунки «державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним підприємствам, установам чи організаціям, є відповідно державною або комунальною власністю і передаються органу, підприємству, установі чи організації» [6]. З цього приводу О. Хамходера вказав, що «такі подарунки: даруються з офіційної нагоди (делегація, державне свято тощо); даруються в публічній обстановці; приймаються лише особою, уповноваженою діяти від імені держави, територіальної громади, органу та ін.; є публічною власністю, а тому впродовж місяця передаються органу, підприємству, установі чи організації» [7, с. 435]. У відповідності до п. 4 Порядок передачі дарунків [65], факт передачі об'єкта у вигляді подарунка підтверджується актом приймання-передачі. Подібного роду вимоги відносно інших видів подарунків чинним законодавством не висувається.

У відповідності до п. 5 Порядок передачі дарунків, «операції, пов'язані з передачею дарунка органів, відображаються в бухгалтерському обліку відповідно до законодавства» [65]. Відповідно, цей вид подарунків не надходить у власність фізичної особи, яка є функціонером або квазіфункціонером публічного сектору, і від імені роботодавця, приймає подарунок, тому сумнівним видається встановлення фінансових обмежень вартості подарунка, який приймається функціонером або квазіфункціонером публічного сектору як подарунок державі, територіальній громаді чи юридичним особам публічного права.

До подарунків, дозволених за певних умов, включаються подарунки, визначені абз. 1 ч. 2 ст. 23 Закону-1700, яким встановлено можливість «приймати подарунки, які відповідають загальноновизнаним уявленням про гостинність ... якщо вартість таких подарунків одноразово не перевищує двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на день прийняття подарунка, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на 1 січня року, в якому прийнято подарунки» [6]. З наведеного положення випливає, що в абз. 1 ч. 2 ст. 23 Закону-

1700 визначені ситуативні застереження, за умови дотримання кожного з яких подарунок від неблизької непідпорядкованої особи може бути прийнятий.

По-перше, подарунок є дозволеним, якщо відповідає «загальновизнаним уявленням про гостинність» [6]. За тлумачним словником гостинним є той, який «любить приймати і частувати гостей» [66]; загальновизнаним є той, який «дістав визнання всіх» [67]. Як зазначає З. Загинеї, «зміст поняття «загальновизнане уявлення про гостинність» як іманентна властивість дозволеного подарунка в антикорупційному законодавстві України можна встановити лише шляхом аналізу українських традицій приймання гостей, висловлення їм подяки та пошани» [68, с. 43]. Очевидною є плинність та динамічність розуміння зазначеної категорії, а також оціночний характер словосполучення «загальновизнане уявлення про гостинність», який потребує додаткової деталізації та уточнення в межах антикорупційного законодавства.

Логічно припустити, що подарунок відповідає загальновизнаним уявленням про гостинність тоді, коли він (1) передається одержувачу за власною волею дарувальника; (2) надається у зв'язку із настанням святкової події (наприклад, дня народження, професійного свята, релігійного свята тощо) та/або має на меті зробити приємне обдаровуваному; (3) його вартість та факт дарування не залежать від наявності або відсутності статусу функціонера або квазіфункціонера публічного сектору; (4) дарується особою, яка має соціальні зв'язки із обдаровуваним. Вказані критерії щонайменше забезпечують можливості встановлення факту відсутності заборони на отримання подарунка, передбаченої ч. 1 ст. 23 Закону-1700, та дозволяють встановити відповідність подарунка критерію загальновизнаного уявлення про гостинність.

По-друге, «вартість таких подарунків одноразово не перевищує двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на день прийняття подарунка» [6]. Згідно з ч. 3 ст. 4 Закону України «Про прожитковий мінімум», прожитковий мінімум для працездатних осіб «щороку затверджується Верховною Радою України в законі про Державний бюджет України на відповідний рік» [69]. Так, вартість подарунку у 2025 р. не має перевищувати

6 056,00 грн (згідно з абз. 4 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про державний бюджет на 2025 рік», прожитковий мінімум для працездатних осіб у 2025 році встановлений у розмірі 3 028 гривень [70]); у 2026 р. – 6 656,00 грн (згідно з абз. 4 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про державний бюджет на 2026 рік», прожитковий мінімум для працездатних осіб у 2026 році встановлений у розмірі 3 328 гривень [71]). Доречно відмітити, що нормами Закону-1700 передбачено заборону одержання подарунку вартістю понад два прожиткових мінімумів для працездатних осіб як від однієї особи, так і від групи осіб, які передають подарунок спільно або за домовленістю. Зазначене є належним запобіжником проти одержання або занадто коштовного подарунка від групи осіб, або великої кількості недороговартісних подарунків від групи осіб за їх домовленістю.

По-третє, «сукупна вартість ... подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на 1 січня року, в якому прийнято подарунки» [6]. Одразу варто відмітити, що розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб протягом року може збільшуватися. Для обрахунку вартості одного подарунку його вартість не має перевищувати «двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на день прийняття подарунка» [6]. В той же час, сукупна вартість подарунків не має перевищувати «чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на 1 січня року, в якому прийнято подарунки» [6]. Відповідно, зазначену обставину варто враховувати при обрахунку сукупної вартості подарунків, отриманих функціонером або квазіфункціонером публічного сектору як одноразово, так і протягом року.

Складнощі від підрахунку сукупної вартості подарунків за календарний рік, подарованих від однієї особи, не виникає. Разом з тим, коли здійснюється обрахунок сукупної вартості подарунків за один рік групою осіб, норми Закону-1700 залишають неврегульованими чимало питань. Зокрема, щодо кваліфікації ситуацій, коли одна й та сама особа протягом року брала участь у колективному даруванні подарунків (з-приводу різних свят та/або подій) в складі

групи осіб та дарувала подарунки особисто від себе. Проблемним залишається питання визначення частки дарування однієї особи при спільному даруванні.

У контексті дослідження обмеження щодо одержання подарунків надавачами публічних послуг слід звернутися не лише до норм Закону-1700, а й до спеціального законодавства, яким врегульовано правовий статус кожного окремого надавача публічних послуг.

Відповідно до ч. 6 ст. 10 Закону-2258, «аудитор та суб'єкт аудиторської діяльності не мають права вимагати або приймати гроші або негрошові подарунки від юридичної особи та іншого утворення без статусу юридичної особи, яким надаються аудиторські послуги, або пов'язаної особи, крім випадків та в розмірі, дозволених законодавством» [38]. Цитоване положення є єдиною нормою Закону-2258, яка регулює обмеження щодо одержання подарунків.

У цілому, Закон-2258 враховує особливості аудиторської діяльності, у зв'язку із чим передбачає заборону вимагання або прийняття подарунка як для аудитора (як безпосереднього надавача публічних послуг), так і для суб'єкта аудиторської діяльності (тобто передбачає заборону щодо отримання подарунка суб'єктом, з яким такий аудитор перебуває у трудових відносинах (зокрема, з аудиторською фірмою або з фізичною особою-підприємцем, яка є суб'єктом аудиторської діяльності). Зазначене виступає ефективним запобіжником, покликаним мінімізувати ризики залежності аудитора від клієнта та недопущення впливу матеріальної вигоди на об'єктивність і неупередженість професійного судження, що, у підсумку, забезпечує дотримання принципу незалежності аудиторської діяльності та підвищує довіру до результатів надання аудиторської послуги. Для аудиторів як надавачів публічних послуг та квазіфункціонерів публічного сектору до повністю заборонених подарунків також належать подарунки від «юридичної особи та іншого утворення без статусу юридичної особи, яким надаються аудиторські послуги, або пов'язаної особи» [38].

Стосовно форми подарунка, на відміну від Закону-1700 [6], Закон-2258 містить посилання лише на заборону вимагання або прийняття «грошей або

негрошових подарунків» [38]. При цьому, переліку «негрошових подарунків» Закон-2258 не деталізує, що ускладнює правозастосування. Очевидним недоліком ч. 6 ст. 10 Закону-2258 є відсутність вказівки на заборону вимагання подарунка аудитором чи суб'єктом аудиторської діяльності для себе або для близьких їм осіб, за аналогією із ч. 1 ст. 23 Закону-1700, що може породжувати корупційні ризики. У зв'язку із наведеним, ч. 6 ст. 10 Закону-2258 слід викласти у редакції, викладеній у Додатку Б. Запропонована редакція змістовно узгоджується із нормами Закону-1700, та враховує особливості здійснення аудиторської діяльності, визначені нормами Закону-2258.

Положення Закону-3425 [29] не містять заборони щодо вимагання, прийняття чи одержання подарунків, та відповідно не деталізують особливостей застосування обмеження щодо одержання подарунків у діяльності нотаріусів. Окрім того, ППЕН [39] також не визначено вимоги щодо утримання нотаріуса від отримання подарунків, зокрема від помічника нотаріуса або від осіб, які звертаються за вчиненням нотаріальних дій.

Зазначеним обумовлюється потреба в удосконаленні щонайменше положення ст. 3 Закону-3425 [29], якою визначаються вимоги до нотаріуса та його правовий статус, шляхом доповнення ст. 3 Закону-3425 новою частиною, викладеною у Додатку Б. Запропоновані зміни закріплюють належні запобіжники, покликані уникнути у діяльності нотаріусів та суб'єктів, що перебувають у трудових відносин із нотаріусом (в тому числі з помічника нотаріуса) корупційних ризиків.

Діяльність приватних виконавців регулюється нормами Закону-1403 [30], а також КПЕПВ України [40], які не містять жодної норми, якою б регулювалося питання обмеження щодо отримання подарунків приватними виконавцями. Зазначене очевидно негативно впливає на правозастосування, адже створює передумови для неправомірних зловживань та виникнення КІ у діяльності приватних виконавців. З метою усунення виявленої прогалини в правовому регулюванні антикорупційної суб'єктності приватних виконавців пропонуємо доповнити ст. 18 Закону-1403 новою частиною, викладеною у Додатку Б.

Внесення запропонованих змін до тексту Закону-1403 сприятиме уніфікації антикорупційних стандартів діяльності для надавачів публічних послуг, підвищенню прозорості та передбачуваності правозастосування, а також зниженню ризиків КІ під час здійснення примусового виконання рішень.

Діяльність оцінювачів регулюється нормами Закону-2658 [33], які не містять деталізації особливостей застосування до оцінювачів обмеження щодо отримання подарунків, що свідчить про недосконалість спеціалізованого законодавства в частині визначення обсягу антикорупційної суб'єктності оцінювача як надавача публічних послуг. Зазначеним обумовлюється потреба внесенні змін до ст. 6 Закону-2658 [33], та доповнення її новою частиною, викладеною у Додатку Б. Запропоновані зміни закріплюють належні запобіжники, покликані уникнути у діяльності оцінювачів, суб'єктів оціночної діяльності та осіб, що перебувають у трудових відносин із суб'єктами оціночної діяльності корупційних ризиків.

Діяльність експертів регулюється чималою кількістю нормативно-правових актів, зокрема Законом-4038 [42], Законом-52/95 [43], Законом-2059 [44], Положенням про ЕКОВД [45], Положенням про експерта та ЕГ НАЗЯВО [46].

Закон-4038 [42] жодних посилань на обмеження щодо одержання подарунків для судових експертів та осіб, які долучаються до проведення судової експертизи не містить. Зазначене в свою чергу свідчить про недосконалість правового регулювання та наявність у ньому прогалин, що підлягають усуненню шляхом доповнення ст.10 Закону-4038 новою частиною, викладеною у Додатку Б. Внесення запропонованих змін до тексту Закону-4038 сприятиме запровадженню чітких антикорупційних запобіжників у діяльності судових експертів та осіб, залучених до проведення судової експертизи, підвищенню гарантій їх незалежності й неупередженості.

Стосовно експертів ННТЕ, положенням ч. 9 ст. 21 Законом-52/95 закріплено заборону для експертів ННТЕ «приймати від фізичних та юридичних осіб, заінтересованих у певних висновках експертизи, коштовні подарунки, грошову винагороду тощо» [43]. При цьому, сумнівним видається обмеження

кола суб'єктів, отримання подарунків від яких заборонено, фізичними та юридичними особами, які заінтересовані «у певних висновках експертизи» [43]. Цілком очевидно, що дарування подарунку може здійснювати інша особа, яка не має особистої зацікавленості у результаті проведення експертизи, за дорученням іншої зацікавленої у цьому особи. За формально-юридичного підходу така ситуація не буде порушенням встановленої заборони щодо отримання подарунків, що очевидно є несумісним із метою антикорупційних обмежень та створює передумови для зловживань. Окрім того, недоречним є встановлення заборони приймати «коштовні подарунки, грошову винагороду тощо» [43]. Так, норми Закону-52/95 не встановлюють критеріїв визначення коштовного подарунка та некоштовного подарунка; не визначають, чи вважається грошовою винагородою здійснення оплати за проведення ННТЕ. Окрім того, відкритим залишається питання доречності зазначення відкритого переліку засобів, за допомогою яких фізичні та юридичні особи, заінтересовані у певних висновках експертизи, можуть стимулювати експертів до надання таких висновків. Сумнівним видається передбачення заборони виключно щодо прийняття подарунку, без додаткового зазначення щонайменше заборони вимагання такого подарунку експертом наукової і науково-технічної експертизи для себе чи близької для нього особи.

Зазначене обумовлює потребу внесення змін до положення ч. 9 ст. 21 Закону-52/95 з метою розширення змісту обмеження щодо одержання подарунків, та викладення вказаної норми у редакції, зазначеній у Додатку Б. Запропоновані зміни сприятимуть усуненню виявлених недоліків через розширення кола осіб, від яких заборонено одержувати подарунки, конкретизацію змісту заборони, а також узгодження тексту Закону-52/95 із загальними антикорупційними стандартами.

Окрему групу експертів як квазіфункціонерів публічного сектору складають члени ЕКОВД, діяльність яких регулюється нормами Закону-2059 [44] та Положенням про ЕКОВД [45], які жодних норм, які б визначали обсяг антикорупційної суб'єктності членів ЕКОВД або змісту антикорупційних

обмежень не містять. Єдиним положенням, що стосується встановлення засад запобігання корупції у діяльності членів експертних комісій з оцінки впливу на довкілля є положення ч. 2 ст. 10 Закону-2059 [44] та п. 19 Положенням про ЕКОВД [45] щодо поширення на членів ЕКОВД вимог Закону-1700.

Зазначене свідчить про відсутність адаптації в спеціально-правових нормах антикорупційного обмеження щодо одержання подарунків у діяльності членів ЕКОВД, що обумовлює потребу в усуненні виявленої прогалини правового регулювання шляхом доповнення Закону-2059 новою статтею, викладеною у Додатку Б.

Специфічним видом експертів є експерти НАЗЯВО, діяльність яких регулюється лише підзаконними актами, прийнятими НАЗЯВО. Аналіз Положення про експерта та ЕГ НАЗЯВО свідчить про відсутність для експертів НАЗЯВО заборони щодо одержання подарунків взагалі. Слід наголосити, що експерти НАЗЯВО залучаються до проведення акредитації на підставі укладеного цивільно-правового договору (що впливає з положення п. 5 розділу І Положення про експерта та ЕГ НАЗЯВО [46] та положення абз. 5 п. 4 Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти [72]). Проте, у відкритому доступі тексту типового цивільно-правового договору, який укладається з експертом НАЗЯВО, не опубліковано, що унеможлиблює здійснення аналізу його положень в частині передбачення належних механізмів запобігання корупції у діяльності експертів НАЗЯВО.

Зважаючи на відсутність належного правового регулювання, доцільним є доповнення Положення про експерта та ЕГ НАЗЯВО новим пунктом, викладеним у Додатку Б. Внесення запропонованих змін до тексту Положення про експерта та ЕГ НАЗЯВО забезпечить належну конкретизацію антикорупційних обмежень у діяльності експертів та членів ЕГ, уніфікацію їх правового статусу із загальними вимогами ч. 1 ст. 23 Закону-1700, а також посилить гарантії незалежності, неупередженості та доброчесності під час

здійснення надання експертами НАЗЯВО послуг з експертного оцінювання освітніх програм.

Діяльність арбітражних керуючих регулюється нормами Кодексу-2597, згідно з ч. 4 ст. 12 якого «під час реалізації своїх прав та обов'язків арбітражний керуючий зобов'язаний додержуватися вимог Закону України «Про запобігання корупції» щодо обмеження використання своїх повноважень з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб, одержання дарунків (пожертв)» [32].

Зазначення у ч. 4 ст. 12 Кодексу-2597 заборони «одержання дарунків (пожертв)» [32] є недосконалим, адже фактично дублює підхід нормативного регулювання, закріплений нормами ЦК України, яким визначається правова природа пожертви як виду дарунку (ст.ст. 729-730). У той же час норми Закону-1700 взагалі не містять зазначення як виду подарунка пожертви (яка в свою чергу для цілей антикорупційного законодавства очевидно є подарунком, адже згідно з ч. 1 ст. 729 ЦК України пожертвою є «дарування нерухомих та рухомих речей, зокрема грошей та цінних паперів» [10]). Таким чином, норми Кодексу-2597 потребують приведення у відповідність до Закону-1700 шляхом вилучення словосполучення «одержання дарунків (пожертв)» [32] з ч. 4 ст. 12 Кодексу-2597 шляхом та доповнення ст. 12 Кодексу-2597 новою частиною, викладеною у Додатку Б. Запропоновані зміни до Кодексу-2597 забезпечать узгодження спеціального регулювання із вимогами ч. 1 ст. 23 Закону-1700, уніфікацію термінології щодо подарунків, а також підвищення правової визначеності у правозастосуванні при оцінюванні дотримання арбітражними керуючими досліджуваного антикорупційного обмеження.

Діяльність незалежних посередників регулюється Законом-137/98 [31], а також низкою підзаконних актів, зокрема Положенням про посередника [47], Положенням про примирну комісію [48], Положенням про порядок розгляду колективного трудового спору (конфлікту) примирною комісією за участю незалежного посередника [49], Правилами етики посередника (незалежного посередника) [50], жодним із яких для незалежних посередників не закріплено

обмеження щодо одержання подарунків. Вказане свідчить про недосконалість правового регулювання антикорупційної суб'єктності незалежних посередників та обумовлює потребу внесення змін до Закону-137/98 [31] шляхом доповнення ст. 10 новою частиною, викладеною у Додатку Б. Внесення запропонованих змін до тексту Закону-137/98 сприятиме закріпленню чітких і спеціально адаптованих антикорупційних стандартів для незалежних посередників, підвищенню правової визначеності й передбачуваності правозастосування, а також зниженню ризиків виникнення КІ під час розгляду та вирішення колективного трудового спору (конфлікту) примирною комісією за участі незалежного посередника.

Діяльність членів трудового арбітражу регулюється Законом-137/98 [31], а також низкою підзаконних актів, зокрема Положенням про трудовий арбітраж [52], Положенням про арбітра [53], Правилами етики арбітра (члена трудового арбітражу) [54], Регламентом роботи трудового арбітражу по розгляду і вирішенню колективного трудового спору (конфлікту) [55]. Разом з тим, жодним із наведених актів обмеження щодо одержання подарунків для членів трудового арбітражу не передбачено, що свідчить про недосконалість спеціалізованого законодавства в частині визначення обсягу антикорупційної суб'єктності члена трудового арбітражу як надавача публічних послуг. Зазначеним обумовлюється потреба в удосконаленні Положення про трудовий арбітраж [52], яким визначаються порядок утворення та діяльності трудових арбітражів, шляхом його доповнення новим пунктом, викладеним у Додатку Б. Запропоновані зміни закріплюють чітке обмеження щодо одержання подарунків для членів трудового арбітражу, конкретизують антикорупційні стандарти їх діяльності відповідно до ч. 1 ст 23 Закону-1700, а також посилюють гарантії неупередженості й незалежності під час вирішення трудовим арбітражем трудового спору (конфлікту).

Закон-137/98 [31] не містять жодних антикорупційних обмежень чи застережень для членів трудового арбітражу, що очевидно негативно впливає на правозастосування та обумовлює наявність корупційних ризиків у їх діяльності, що обумовлює доцільність доповнення змісту ст. 10 Закону-137/98 новою

частиною, викладеною у Додатку Б, що забезпечить нормативне закріплення чітких, спеціально пристосованих антикорупційних стандартів для членів трудового арбітражу, посилить правову визначеність і прогнозованість правозастосування, а також мінімізує ризики КІ і неправомірного впливу на результати розгляду та врегулювання колективного трудового спору (конфлікту).

Діяльність третейських суддів регулюється нормами Законом-1701 [56], нормами якого не закріплено щодо третейських суддів обмеження щодо одержання подарунків. Зазначене свідчить про наявність прогалин у правовому регулюванні антикорупційної суб'єктності третейських суддів спеціалізованим законодавством. Наявність прогалин у правовому регулюванні обумовлює потребу внесення змін до Закону-1701 та закріплення у його нормах обмеження щодо одержання подарунків для третейських суддів шляхом доповнення Закону-1701 новою статтею, викладеною у Додатку Б. Внесення запропонованих змін до тексту Закону-1701 сприятиме усуненню прогалин у спеціальному правовому регулюванні антикорупційної суб'єктності третейських суддів, уніфікації та конкретизації стандартів доброчесності у третейському розгляді, а також зміцненню гарантій незалежності й неупередженості третейських суддів шляхом мінімізації ризиків КІ і неправомірного впливу на ухвалення ними рішень.

У цілому, обмеження щодо одержання подарунків є одним із базових інструментів адміністративно-правового механізму запобігання корупції у діяльності функціонерів та квазіфункціонерів публічного сектору. Антикорупційне законодавство формує самостійний підхід до розуміння подарунка, який істотно відрізняється від цивільно-правової конструкції дарування як за змістом, так і за функціональним призначенням. Водночас нормативна модель, закріплена у Законі-1700, забезпечує диференціацію подарунків залежно від ступеня допустимості їх одержання та створює систему превентивних застережень, спрямованих на недопущення виникнення приватного інтересу під час реалізації публічно значущих функцій. Окреслений підхід загалом відповідає меті антикорупційного регулювання, оскільки

забезпечує баланс між необхідністю дотримання стандартів доброчесності та неприпустимістю надмірного втручання у приватну сферу особи. На підставі аналізу норм Закону-1700 запропоновано класифікацію подарунків для цілей антикорупційного законодавства, а саме поділ на (1) повністю заборонені подарунки; (2) повністю дозволені подарунки; (3) подарунки, дозволені за певних умов.

Проведений аналіз спеціального законодавства, яким визначається правовий статус окремих надавачів публічних послуг, дозволяє зробити висновок про фрагментарність і нерівномірність нормативного закріплення обмеження щодо одержання подарунків для цієї групи суб'єктів. Для значної частини досліджених суб'єктів спеціальні нормативно-правові акти або взагалі не містять відповідних антикорупційних приписів, або закріплюють їх неповно та без належного узгодження із положеннями Закону-1700. Обґрунтовано, що наявний стан правового регулювання негативно впливає на єдність правозастосування, створює передумови для неоднозначного тлумачення змісту дозволеної поведінки та зумовлює виникнення додаткових корупційних ризиків у професійній діяльності надавачів публічних послуг. У зв'язку із зазначеним висунуто пропозиції щодо удосконалення антикорупційного законодавства з метою уніфікації дії та застосування обмеження щодо одержання подарунків, конкретизації його змісту у спеціальних актах та адаптації антикорупційних стандартів до особливостей діяльності окремих категорій квазіфункціонерів публічного сектору.

Список використаних джерел до Розділу 2

1. Загальне адміністративне право України : підручник / за заг. ред.: акад. С. Ківалова і проф. Л. Білої-Тіунової; Нац. ун-т «Одеська юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2023. 792 с.
2. Лебедєва Т.О. Антикорупційні обмеження державних службовців: поняття і зміст. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2018. № 35. Т. 1. С. 115–118.
3. Магновський І.Й., Назарчук А.В. Теоретико-правова характеристика антикорупційних обмежень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10/22. С. 430–432.
4. Словник української мови online. Т. 1-15. URL: <https://surl.li/ogpbhy> (дата звернення: 03.01.2026 р.)
5. Словник української мови online. Т. 1-15 (а-п'ять). URL: <https://surl.li/ogpbhy> (дата звернення: 03.01.2026 р.)
6. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Дата оновлення: 30.05.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#top> (дата звернення: 05.06.2026 р.).
7. Хамходера О. П. Запобігання корупційним проявам у публічній службі. *Адміністративне право України. Повний курс: підруч. / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін.; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової*. 4-вид. допов. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. С. 427-465.
8. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / Банчук О.А. та ін.; наук. ред. Хавронюк М.І. Київ: Ваіте, 2018. 472 с.
9. Негара О.В. Заходи запобігання корупції у діяльності надавачів публічних послуг. *Нове українське право*. 2025. №. 5. С. 181–191.
10. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Дата оновлення: 18.11.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 02.01.2026 р.).

11. Про ціни і ціноутворення: Закон України від 21.06.2012 № 5007-VI. Дата оновлення: 28.08.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5007-17#Text> (дата звернення: 02.01.2026 р.).

12. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. Дата оновлення: 31.10.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 02.01.2026 р.).

13. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. Дата оновлення: 01.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 02.01.2026 р.).

14. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Мінфінансів України 07.02.2013 № 73. Дата оновлення: 23.12.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 02.01.2026 р.).

15. Про внесення змін до наказу Міністерства юстиції України від 23.08.2013 р. № 1782/5 : Наказ Міністерства юстиції України від 24.05.2022 № 2067/5. Дата оновлення: 24.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0568-22#Text> (дата звернення: 02.01.2026 р.).

16. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII. Дата оновлення: 01.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#n14> (дата звернення: 02.01.2026 р.).

17. Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними: Закон України від 18.11.1997 № 637/97-ВР. Дата оновлення: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#n14> (дата звернення: 02.01.2026 р.).

18. Тлумачення слова «обмеження». *Словник української мови online*. Томи 1-16 (а-ряхтливий). URL: <https://surl.li/ogpbhy> (дата звернення: 02.01.2026 р.).

19. Деякі питання призначення та виплати окремим категоріям осіб з числа членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) члена сім'ї: Постанова КМУ від

30.07.2025 № 936. Дата оновлення: 29.10.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/936-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.01.2026 р.).

20. Тлумачення слова «пільга». *Словник української мови online*. Томи 1-16 (а-ряхтливий). URL: <https://surl.li/ogpbhy> (дата звернення: 02.01.2026 р.).

21. Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива: Постанова КМУ від 21.10.1995 № 848. Дата оновлення: 19.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-95-%D0%BF#Text> (дата звернення: 04.01.2026 р.).

22. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII. Дата оновлення: 01.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 04.01.2026 р.).

23. Про відпустки: Закон України від 15.11.1996 № 504/96-ВР. Дата оновлення: 12.10.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 04.01.2026 р.).

24. Тлумачення слова «послуга». *Словник української мови online*. Томи 1-16 (а-ряхтливий). URL: <https://surl.li/zafqkv> (дата звернення: 04.01.2026 р.).

25. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII. Дата оновлення: 24.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення: 04.01.2026 р.).

26. Steam subscriber agreement. URL: https://store.steampowered.com/subscriber_agreement/ (дата звернення: 05.01.2026 р.).

27. Русанов А. Найдорожчий у світі: скін для автомата з Counter-Strike продали за \$1 млн. ІТС.уа. URL: <https://surl.li/ogpbhy> (дата звернення: 05.01.2026 р.).

28. Трудове право України: навч. посіб. / кол. авторів; за ред. В.О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.

29. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. Дата оновлення: 01.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#top> (дата звернення: 07.01.2026 р.).

30. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02.06.2016 № 1403-VIII. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#n73> (дата звернення: 07.01.2026 р.).

31. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03.03.1998 № 137/98-ВР. Дата оновлення: 13.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 08.01.2026 р.).

32. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 № 2597-VIII. Дата оновлення: 26.12.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#n6> (дата звернення: 08.01.2026 р.).

33. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001 № 2658-III. Дата оновлення: 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text> (дата звернення: 08.01.2026 р.).

34. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення: Закон України від 11.06.2009 № 1508-VI. Втратив чинність. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-17#Text> (дата звернення: 08.01.2026 р.).

35. Про судову практику у справах про хабарництво: Постанова Верховного суду України від 26.04.2002 № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02#Text> (дата звернення: 08.01.2026 р.).

36. Тлумачення слова «вигода». *Словник української мови online*. Томи 1-16 (а-ряхтливий). URL: <https://surl.li/iwymze> (дата звернення: 08.01.2026 р.).

37. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес) : Рішення Конституційного суду України від 01.12.2004 № 18-рп/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04#top> (дата звернення: 09.01.2026 р.).

38. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII. Дата оновлення: 26.12.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення: 09.01.2026 р.).

39. Про затвердження Правил професійної етики нотаріусів України: Наказ Мін'юсту України від 07.06.2021 № 2039/5. Дата оновлення: 31.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0759-21#top> (дата звернення: 09.01.2026 р.).

40. Кодекс професійної етики приватних виконавців України: рішення З'їзду приватних виконавців України № 7 від 26.10.2021. Дата оновлення: 12.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0007943-21#Text> (дата звернення: 09.01.2026 р.).

41. Про затвердження Кодексу професійної етики оцінювача: наказ ФДМ України від 28.04.2025 № 627. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0867-25#Text> (дата звернення: 22.12.2025 р.).

42. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. Дата оновлення: 01.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 10.01.2026 р.).

43. Про наукову і науково-технічну експертизу: Закон України від 10.02.1995 № 51/95-ВР. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80#n129> (дата звернення: 10.01.2026 р.).

44. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 № 2059-VIII. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text> (дата звернення: 10.01.2026 р.).

45. Про забезпечення участі експертів у здійсненні оцінки впливу на довкілля: Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 06.07.2021 № 452. Дата оновлення: 06.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1279-21#n18> (дата звернення: 10.01.2026 р.).

46. Положення про експерта та експертну групу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти: Протокол Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 27.08.2024 року №15 (65). Дата оновлення: 18.11.2025. URL: <https://surl.li/ogpbhy> (дата звернення: 10.01.2026 р.).

47. Про затвердження Положення про посередника: Наказ Національної служби з посередництва та примирення від 18.11.2008 № 133. Дата оновлення: 18.11.2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0133299-08#Text> (дата звернення: 10.01.2026 р.).

48. Про затвердження Положення про примирну комісію: Наказ Національної служби з посередництва та примирення від 01.12.2020 № 67. Дата оновлення: 01.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0067299-20#Text> (дата звернення: 10.01.2026 р.).

49. Про затвердження Положення про порядок розгляду колективного трудового спору (конфлікту) примирною комісією за участю незалежного посередника: Наказ Національної служби з посередництва та примирення від 11.05.2004 № 71. Дата оновлення: 19.07.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0071299-04#Text> (дата звернення: 10.01.2026 р.).

50. Про затвердження Правил етики посередника (незалежного посередника): Наказ Національної служби з посередництва та примирення від 24.01.2001 № 45. Дата оновлення: 24.01.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0045299-01#o106> (дата звернення: 10.01.2026 р.).

51. Про затвердження Регламенту роботи примирної комісії по розгляду і вирішенню колективного трудового спору (конфлікту): Наказ Національної служби з посередництва та примирення від 08.08.2008 № 94. Дата оновлення: 08.08.2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0094299-08#Text> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

52. Про затвердження Положення про трудовий арбітраж: Наказ Національної служби з посередництва та примирення від 01.12.2020 № 68. Дата оновлення: 01.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0068299-20#Text> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

53. Про затвердження Положення про арбітра: Наказ Національної служби з посередництва та примирення від 18.11.2008 № 132. Дата оновлення: 18.11.2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0132299-08#Text> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

54. Про затвердження Правил етики арбітра (члена трудового арбітражу): Наказ Національної служби з посередництва та примирення від 08.09.2000 № 72. Дата оновлення: 08.09.2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0072299-00#Text> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

55. Про затвердження Регламенту роботи трудового арбітражу по розгляду і вирішенню колективного трудового спору (конфлікту): Наказ Національної служби з посередництва та примирення від 08.08.2008 № 95. Дата оновлення: 08.08.2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0095299-08#Text> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

56. Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 № 1701-IV. Дата оновлення: 15.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15#Text> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

57. Тлумачення слова «вимагати». *Словник української мови online*. Томи 1-16 (а-ряхтливий). URL: <https://surl.li/tvdjiq> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

58. Тлумачення слова «просити». *Словник української мови online*. Томи 1-16 (а-ряхтливий). URL: <https://surl.li/pteauy> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

59. Тлумачення слова «одержувати». *Словник української мови online*. Томи 1-16 (а-ряхтливий). URL: <https://surl.li/kxuqgw> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

60. Тлумачення слова «загальнодоступний». *Словник української мови online*. Томи 1-16 (а-ряхтливий). URL: <https://surl.li/taddaw> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

61. Тлумачення слова «доступний». *Словник української мови online*. Томи 1-16 (а-ряхтливий). URL: <https://surl.li/bdzmnb> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

62. Тлумачення слова «знижка». *Словник української мови online*. Томи 1-16 (а-ряхтливий). URL: <https://surl.li/uqmwnt> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

63. Тлумачення слова «відшкодування». *Словник української мови online*. Томи 1-16 (а-ряхтливий). URL: <https://surli.cc/lidfai> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

64. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII. Дата оновлення: 01.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#top> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

65. Про затвердження Порядку передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям: Постанова КМУ від 16.11.2011 р. № 1195. Дата оновлення: 22.06.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1195-2011-%D0%BF#n76> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

66. Тлумачення слова «гостинний». Словник української мови online. Томи 1-16 (а-ряхтливий). URL: <https://surl.li/nlnjsa> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

67. Тлумачення слова «загальновизнаний». Словник української мови online. Томи 1-16 (а-ряхтливий). URL: <https://surl.li/qgylyx> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

68. Загиней З.А. Загальновизнане уявлення про гостинність як індикатор корупціогенності у тексті Закону України «Про запобігання корупції». *Судова апеляція*. 2018. № 2. С. 36–46.

69. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15.07.1999 № 966-XIV. Дата оновлення: 20.01.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#top> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

70. Про Державний бюджет України на 2025 рік: Закон України від 19.11.2024 № 4059-IX. Дата оновлення: 23.10.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#top> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

71. Про Державний бюджет України на 2026 рік: Закон України від 03.12.2025 № 4695-IX. Дата оновлення: 03.12.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4695-20#Text> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

72. Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.05.2024 № 686. Дата оновлення: 15.05.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1013-24#Text> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОБМЕЖЕНЬ НАДАВАЧАМИ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ

3.1. Запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка у діяльності надавачів публічних послуг

Запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка у діяльності надавачів публічних послуг доцільно розглядати як окремий інститут запобігання корупції, спрямований на захист професійної незалежності та неупередженості у ситуаціях, коли приватний інтерес намагається трансформуватися у вплив на публічно значущі рішення. Окреслений механізм запобігання корупції у діяльності надавачів публічних послуг виступає одним із ключових антикорупційних запобіжників, спрямованих на недопущення неформального впливу на зміст і результат професійних рішень та дій.

Специфіка групи надавачів публічних послуг як квазіфункціонерів публічного сектору полягає у поєднанні професійної автономії з виконанням публічно значущих повноважень, у зв'язку із чим надання пропозиції неправомірної вигоди або подарунка виступають типовим каналом формування залежності, лояльності чи прихильності до суб'єкта звернення. У той же час, побудову заходів уникнення впливу на рішення та дії надавачів публічних послуг слід здійснювати зважаючи на форму та спосіб здійснення неправомірного впливу на діяльність, а також на особливості діяльності кожного окремого надавача публічних послуг.

З огляду на зазначене, аналіз заходів запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними доцільно розпочати з розмежування понять «неправомірна вигода» та «подарунок». У цьому дослідженні вже було розкрито зміст поняття «неправомірна вигода» (підрозділ 2.2) та поняття «подарунок» (підрозділ 2.3), встановлено, що зміст досліджуваних категорій

частково перетинається. Так, згідно з абз. 8 ч. 1 ст. 1 Закону-1700, неправомірною вигодою є «грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав» [1]. Відповідно до абз. 11 ч. 1 ст. 1 Закону-1700, подарунком є «грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової» [1]. Із зазначених дефініцій очевидно випливає подібність техніко-юридичних конструкцій, застосованих під час тлумачення категорій «неправомірна вигода» та «подарунок». Разом з тим, досліджувані категорії мають значні сутнісні відмінності, які дозволяють забезпечити їх розмежування.

Питанню співвідношення понять «неправомірна вигода» та «подарунок» присвячені праці великої кількості науковців. Так, А. Габуда та К. Данченко підкреслювали, що «існує безліч підходів і критеріїв відмежування подарунку від неправомірної вигоди і їх цінність переважно лежить у теоретичній площині» [2, с. 47], та підсумували, що «розмежування необхідно проводити на підставі законодавчого визначення та аналізу відповідних юридичних складів адміністративних і кримінальних правопорушень» [2, с. 47]. Додатково вчені наголосили на тому, що «для забезпечення однаковості й стабільності правозастосовної практики ... неодмінно потрібні чіткі правозастосовні орієнтири, сформульовані Верховним Судом України» [2, с. 47]. Подібний підхід до розмежування категорій «неправомірна вигода» та «подарунок» застосували В. Франчук та Д. Корецька-Шукєвіч [3], які досліджували підходи до співвідношення досліджуваних категорій крізь призму практичного застосування ст. 172-5 КУпАП.

Слід погодитись із твердженням А. Габуди та К. Данченко щодо здебільшого теоретичної значущості запропонованих вітчизняними вченими підходів. Разом з тим, посилання на потребу здійснення відмежування досліджуваних категорій лише на підставі «законодавчого визначення та аналізу відповідних юридичних складів адміністративних і кримінальних

правопорушень» [2, с. 47] є сумнівним та таким, що обмежено розкриває відмінність термінів «неправомірна вигода» та «подарунок». Критично слід оцінити посилення науковців на потребу формування «правозастосовних орієнтирів» у практиці Верховного Суду. Так, Верховний Суд, за своїм функціональним призначенням та обсягом повноважень, не здійснює перегляд у касаційному порядку справ про адміністративні правопорушення. Зазначене впливає із системного тлумачення Глави 24 загалом, та змісту ст. 294 КУпАП зокрема. Першочерговим у питанні притягнення функціонерів та квазіфункціонерів публічного сектору до відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, та корупційні правопорушення є правильна кваліфікація діянь останніх. Для досягнення зазначеної мети доцільним є переосмислення поширених у вітчизняній науці підходів до розуміння «неправомірної вигоди» та «подарунка», а також відмежування окреслених категорій між собою.

Першочергово «неправомірна вигода» та «подарунок» відрізняються предметом. Так, предметом подарунка є «грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи» [1]; предметом неправомірної вигоди виступають «грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру» [1]. Тобто, перелік предметів неправомірної вигоди є ширшим, та окрім матеріальних активів та матеріальних благ включає «будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру» [1]. Наведена конструкція побудована таким чином, аби охопити якомога ширше коло матеріальних об'єктів та нематеріальних благ, що можуть бути предметом неправомірної вигоди. Як вже підкреслювалося, подарунок здебільшого має майновий характер (тобто навіть якщо вигода нематеріальна, вона має об'єктивно обумовлену матеріальну цінність). Зазначена обставина для деяких науковців виступає підставою для визнання подарунку як виду неправомірної вигоди. Так, О. Гладун і К. Годуєва зазначають, що «подарунки є різновидом неправомірної вигоди за умови їх надання, а відповідно, й отримання з певною умовою (метою) чи під час виконання службових повноважень» [4, с. 33]. З наведеним твердженням не

можна погодитись з огляду на те, що подарунок, за своєю правовою природою не має ознак корупції, в той час як неправомірна вигода безпосередньо виступає предметом корупції.

При цьому, виключно за предметом остаточно відмежувати між собою неправомірну вигоду та подарунок неможливо, адже грошові кошти згідно Закону-1700 можуть бути і неправомірною вигодою, і подарунком. За таких обставин слід звернутися до інших критеріїв їх відмежування. Так, окрім предмету, «неправомірну вигоду» та «подарунок» відрізняє між собою мета їх передання. Виходячи зі змісту положення абз. 11 ч. 1 ст. 1 Закону-1700, подарунок не має на меті використання функціонером або квазіфункціонером публічного сектору наданих службових повноважень та пов'язаних можливостей у зв'язку із його переданням. При цьому, згідно з абз. 7 ч. 1 ст. 1 Закону-1700, функціонер або квазіфункціонер публічного сектору здійснюють використання «службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди ...» [1]. Тобто, неправомірна вигода виступає метою вчинення корупції.

Разом з тим, в контексті розмежування досліджуваних категорій для цілей антикорупційного законодавства дискусійним залишається питання відокремлення подарунку, отриманого у зв'язку із здійсненням владних повноважень, та неправомірної вигоди. Зазначене питання нормами Закон-1700 не врегульоване. Вбачається, що за подібних обставин належить застосовувати комплекс критеріїв та фактичних обставин, на підставі яких під час правозастосування слід розмежовувати подарунок, отриманий у зв'язку із здійсненням владних повноважень, та неправомірну вигоду.

До таких критеріїв можливо віднести момент передання (до, під час або після реалізації владних повноважень), оплатність або безоплатність (виходячи зі змісту абз. 8 ч. 1 ст. 1 Закону-1700, неправомірна вигода не може бути оплатною, тоді як подарунок може бути переданий безоплатно або за ціною нижчою мінімальної ринкової), поведінку функціонера або квазіфункціонера публічного сектору тощо.

Додатковим критерієм для розмежування «неправомірної вигоди» та «подарунка» є розмір, тобто фінансовий еквівалент. Так, виходячи з положення абз. 11 ч. 1 ст. 1 Закону-1700, предмет може вважатися «подарунком», якщо він одержується «безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової» [1]. Щодо поняття «неправомірна вигода», згідно з абз. 8 ч. 1 ст. 1 Закону-1700 розмір неправомірної вигоди не має значення – за будь-яких обставин її отримання, обіцянка та/або надання заборонені. Окрім цього, нормами Закону-1700 встановлено вартісне обмеження для подарунків, отриманих від однієї особи одноразово (згідно з ч. 2 ст. 23 Закону-1700, «вартість таких подарунків одноразово не перевищує двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на день прийняття подарунка» [1]), та сукупно протягом року (відповідно до ч. 2 ст. 23 Закону-1700, «сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на 1 січня року, в якому прийнято подарунки» [1]). Вказана обставина також дозволяє відмежувати між собою поняття «неправомірна вигода» та «подарунок».

Проведення розмежування неправомірної вигоди та подарунка має прикладне значення, що обумовлюється наслідками отримання «неправомірної вигоди» та «подарунка». Так, згідно з Законом-1700, порушення вимог щодо отримання подарунків є правопорушенням, пов'язаним з корупцією, адже отримання подарунку (навіть за умови порушення норм Закону-1700), є діянням, що не містить ознак корупції, та може тягнути за собою «кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність» (абз. 12 ч. 1 ст. 1 Закону-1700) [1]. Разом з тим, одержання неправомірної вигоди є корупційним правопорушенням, та відповідно є діянням, що має ознаки корупції та може тягнути за собою «кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність» (абз. 6 ч. 1 ст. 1 Закону-1700) [1].

Таким чином, «неправомірна вигода» та «подарунок» для цілей антикорупційного регулювання можна відмежувати за низкою критеріїв, зокрема (1) за предметом, (2) за метою надання, прийняття та/або одержання,

(3) за розміром, тобто встановленим фінансовим еквівалентом (мінімальною та максимальною вартістю). Розмежування неправомірної вигоди та подарунку має значення для правозастосування в частині притягнення осіб, які прийняли неправомірну вигоду або подарунок в порушення вимог Закону-1700, до юридичної відповідальності.

Спільною рисою для понять «неправомірна вигода» та «подарунок» виступає заборона щодо отримання. Щодо неправомірної вигоди, нормами Закону-1700 встановлено заборону її отримання за будь-яких умов, незалежно від форми та вартості. Щодо подарунку, положеннями Закону-1700 визначено як подарунки, отримання яких дозволено за будь-яких обставин (абз. 2 ч. 2 ст. 23 Закону-1700), так і подарунки, отримання яких дозволено лише за дотримання певних ситуативних умов (абз. 1 ч. 2 ст. 23 Закону-1700), або заборонено за будь-яких обставин (ч. 1 ст. 23 Закону-1700).

Передбачення нормами Закону-1700 заборон щодо отримання неправомірної вигоди та подарунків, вимагає передбачення алгоритму дій, які належить вчинити функціонеру або квазіфункціонеру публічного сектору, у випадку надходження пропозиції неправомірної вигоди чи забороненого подарунку, або подарунку, вартість якого перевищує встановлені Законом-1700 обмеження. Зазначене завдання виконується ст. 24 Закону-1700, якою передбачено заходи запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними.

Варто насамперед звернути увагу на техніко-юридичну конструкцію ч. 1 ст. 24 Закону-1700. Закріплений механізм передбачає заходи, які належить вжити у випадку, коли неправомірна вигода або подарунок надаються функціонеру або квазіфункціонеру публічного сектору не лише у разі їх фактичної передачі, але й у разі висловлення пропозиції чи створення умов для прийняття таких благ, тобто на максимально ранній стадії потенційного неправомірного впливу. Зазначеним законодавець закріпив превентивний алгоритм реагування, спрямований на негайне припинення контакту з

корупційним стимулом, його належну фіксацію та ініціювання заходів контролю.

Окрім цього, функціонер або квазіфункціонер публічного сектору має обов'язок невідкладно вжити заходи, передбачені ч. 1 ст. 24 Закону-1700, «незважаючи на приватні інтереси» [1]. Зазначеним підкреслюється те, що функціонер або квазіфункціонер публічного сектору, вирішуючи питання про прийняття або відмову від прийняття неправомірної вигоди та/або подарунка, має в першу чергу керуватися публічними інтересами, що полягають зокрема у забезпеченні неупередженості представників публічного сектору, а не суб'єктивними приватними інтересами, що обумовлені бажанням отримати матеріальну чи нематеріальну вигоду. Вказана обставина слугує вагомим ціннісним орієнтиром та прямо задає пріоритет публічного інтересу над будь-якими особистими мотивами чи вигодами. У такий спосіб законодавець не лише встановлює формальний обов'язок відмови та повідомлення, але й фіксує аксіологічну основу поведінки адресата норми, визначаючи, що будь-яка пропозиція вигоди або подарунка має оцінюватися крізь призму ризику впливу на незалежність, об'єктивність і професійну доброчесність.

Додатково варто зупинитися на тому, що функціонери та квазіфункціонери публічного сектору зобов'язані вжити заходи, визначені ч. 1 ст. 24 Закону-1700 «невідкладно» [1]. Термін «невідкладний» визначається як такий, що «треба здійснювати, розв'язувати негайно» [5]. Таким чином, функціонер або квазіфункціонер публічного сектору після надходження пропозиції неправомірної вигоди або подарунка, мають розпочати здійснення заходів, передбачених ч. 1 ст. 24 Закону-1700, без зволікань. До прикладу, в ч. 2 ст. 24 Закону-1700 також вживається термін «невідкладно», але у поєднанні із конструкцією «але не пізніше одного робочого дня» [1]. Співвідношення положення ч. 1 ст. 24 Закону-1700 зі змістом ч. 2 ст. 24 Закону-1700 свідчить про те, що в першому випадку законодавець не передбачає надання функціонеру або квазіфункціонеру публічного сектору тривалого часу на роздуми перед початком вжиття заходів, визначених ч. 1 ст. 24 Закону-1700.

Видається за необхідне детальніше розглянути заходи, які зобов'язано невідкладно вжити функціонеру або квазіфункціонеру публічного сектору.

Відмова від пропозиції. Зазначений захід позначає не просто вимогу щодо вимовлення слова «ні», а полягає в чіткому й однозначному неприйнятті будь-яких благ, що пропонуються, обіцяються або надаються без законних підстав, а також у припиненні будь-якої поведінки функціонера або квазіфункціонера публічного сектору, яка може бути сприйнята як згода на їх одержання. У випадку надання пропозиції неправомірної вигоди чи подарунка, функціонер або квазіфункціонер публічного сектору має прямо повідомити ініціатору про неприпустимість такої пропозиції і неможливість прийняти неправомірну вигоду чи подарунок, не здійснює їх прийняття та не погоджується на отримання запропонованих благ чи вигод у інший спосіб. Окрім наведеного, відмова від пропозиції охоплює заборону обговорення умов отримання неправомірної вигоди чи подарунка, зокрема їх розміру, форми, способу передання тощо. Якщо неправомірна вигода або подарунок фактично передаються функціонеру або квазіфункціонеру публічного сектору у фізичному вигляді, відмова від пропозиції має передбачати негайне неприйняття предмету неправомірної вигоди чи подарунка, та повернення такого предмету ініціатору. У разі, якщо негайне повернення предмету неправомірної вигоди чи подарунка неможливе, функціонер або квазіфункціонер публічного сектору має вжити дій з метою якнайшвидшого повернення такого предмету із здійсненням фіксації обставин. Якщо пропозиція стосується надання обіцянки/пропозиції неправомірної вигоди або подарунка у формі нематеріальної вигоди, відмова від пропозиції може полягати у недопущенні користування таким благом, та недопущення його оформлення функціонером або квазіфункціонером публічного сектору у будь-якій формі.

Ключовим у реалізації зазначеного заходу є те, що відмова функціонера або квазіфункціонера публічного сектору має бути очевидною, такою, що виключає як можливість фактичного одержання неправомірної вигоди чи подарунка, так і унеможливлення створення уявлення про згоду чи готовність її отримання

функціонером або квазіфункціонером публічного сектору в обмін на певні рішення або дії.

Реалізація зазначеного заходу є обов'язковою та не дозволяє альтернативного варіанту поведінки функціонеру або квазіфункціонеру публічного сектору.

За можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію. Зазначений захід є факультативним, на що очевидно вказує словосполучення «за можливості» [1]. У випадку, коли наявні об'єктивні обставини, що унеможливають здійснення ідентифікації особи, яка зробила пропозицію неправомірної вигоди або подарунка, реалізація окресленого заходу не є обов'язковою.

Стосовно ідентифікації особи, яка зробила пропозицію, «вимога ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію щодо неправомірної вигоди або подарунка, означає необхідність з'ясувати прізвище, ім'я, по батькові цієї особи, місце її роботи, проживання чи будь-які інші дані, які допоможуть спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції знайти її та притягнути до відповідальності за пропозицію неправомірної вигоди» [6, с. 191].

Висунута пропозиція є загальною коректною та прикладною, оскільки конкретизує зміст обов'язку, передбаченого Законом-1700, через перелік типових ідентифікаційних відомостей, які мають доказове та процесуальне значення для подальшої перевірки повідомлення про надходження пропозиції неправомірної вигоди або подарунка. Водночас її доцільно сприймати не як вичерпний алгоритм, а як орієнтир щодо мінімальної кількості інформації, яку належить зібрати для ідентифікації особи, яка зробила пропозицію неправомірної вигоди або подарунка функціонеру або квазіфункціонеру публічного сектору.

Додатково слід відзначити, що доцільність проведення ідентифікації особи, яка пропонує функціонеру або квазіфункціонеру публічного сектору подарунок видається сумнівною з огляду на те, що в чинному законодавстві відповідальність за надання пропозиції подарунка не передбачена.

Залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників. Окреслений захід полягає у забезпеченні присутності однієї або кількох незаінтересованих осіб, які можуть об'єктивно зафіксувати факт і обставини пропозиції неправомірної вигоди або подарунка, а також відмову функціонера або квазіфункціонера публічного сектору від отриманої пропозиції, а також підтвердити подальші дії функціонера або квазіфункціонера публічного сектору. Запропонований механізм виконує гарантійну функцію, оскільки переводить ситуацію з площини приватної комунікації у площину потенційно перевірюваного факту, який можливо довести належними та допустимими доказами, а також сприяє мінімізації ризиків заперечення або ретроспективної інтерпретації події та підсилює доказову базу для подальшого службового або інституційного реагування. Практична реалізація окресленого заходу зводиться до залучення співробітників чи інших осіб як очевидців події або як осіб, які можуть засвідчити ключові деталі, зокрема особу суб'єкта, який висловив пропозицію, характер і форму запропонованого блага, спосіб комунікації та поведінку особи, якій така пропозиція адресувалася.

Словосполучення «якщо це можливо» відображає варіативність реальних умов і означає, що залучення свідків не є абсолютною вимогою у кожному випадку, а залежить від фактичної можливості забезпечити присутність сторонніх осіб без створення додаткових ризиків чи перешкод. При цьому, за наявності такої можливості відповідний захід розглядається як необхідний елемент належної антикорупційної обачності та процедурної доброчесності. В цілому, зазначення у п. 3 ч. 1 ст. 24 Закону-1700 словосполучення «якщо це можливо» свідчить про факультативність зазначеного заходу та можливість не реалізовувати його функціонером або квазіфункціонером публічного сектору виходячи із обставин, що склалися.

Письмово повідомити про пропозицію безпосереднього керівника (за наявності) або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації, спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Першочергово варто відмітити форму повідомлення про пропозицію, яка чітко

визначена нормами Законк-1700, а саме – письмову. В цьому контексті письмовою є форма або паперова, або електронна. Нормами Закону-1700 не визначено обов’язкових реквізитів такого повідомлення, у зв’язку із чим виникає потреба у деталізації змісту повідомлення про пропозицію неправомірної вигоди або подарунка.

Повідомлення про пропозицію неправомірної вигоди або подарунка має містити: (1) ім’я (прізвище, ім’я та по батькові) безпосереднього керівника, посаду, повне найменування органу, в якому зайнята посада, або ім’я (прізвище, ім’я та по батькові) керівника підприємства, установи, організації, повне найменування підприємства, установи, організації, або повне найменування спеціально уповноваженого суб’єкта у сфері протидії корупції; (2) ім’я (прізвище, ім’я та по батькові) особи, посаду особи, яка подає повідомлення; (3) відомості про надану пропозицію (зокрема, дата, час та місце надання пропозиції, опис обставин, за яких було здійснено пропозицію, в якому вигляді була запропонована неправомірна вигода або подарунок, його орієнтована вартість, інші відомості про предмет, пропозицію щодо надання якого одержав функціонер або квазіфункціонер публічного сектору тощо); (4) відомості про особу, яка надала пропозицію неправомірної вигоди або подарунка (зокрема, прізвище, ім’я, по батькові цієї особи, місце її роботи, проживання чи будь-які інші дані, які допоможуть таку особу ідентифікувати); (5) обставини, за яких було зроблено пропозицію неправомірної вигоди або подарунка (зокрема, з якою метою було надано пропозицію, у зв’язку із вирішенням якого питання була зроблена пропозиція тощо); (6) відомості про залучення свідків; у разі залучення свідків – відомості про осіб, що були залучені у якості свідків (зокрема, прізвище, ім’я, по батькові цієї особи, місце її роботи, проживання чи будь-які інші дані, які допоможуть таку особу ідентифікувати); за наявності – письмові пояснення свідків щодо обставин надання пропозиції неправомірної вигоди або подарунка, які їм відомі; (7) інформацію про заходи, які здійснив функціонер або квазіфункціонер публічного сектору, на виконання вимог ст. 24 Закону-1700; (8) дата написання повідомлення про пропозицію, прізвище та ім’я особи, яка

подає повідомлення про пропозицію, підпис особи (власноручний або електронний цифровий).

Запропонований перелік обов'язкових реквізитів повідомлення про пропозицію неправомірної вигоди або подарунка є орієнтовним та сприяє уніфікації практики фіксації випадків надходження пропозиції неправомірної вигоди або подарунка, підвищенню повноти й доказової якості первинної інформації, а також мінімізації ризиків втрати істотних відомостей, необхідних для подальшої перевірки та належного реагування. Запропонований перелік реквізитів забезпечує структурованість викладу, дозволяє чітко відтворити зміст і контекст події, встановити часово-просторові параметри та коло причетних осіб, а також підтвердити дотримання адресантом повідомлення алгоритму належної поведінки. У підсумку запропонована стандартизація підсилює передбачуваність правозастосування та сприяє формуванню внутрішніх антикорупційних процедур, орієнтованих на превенцію неправомірного впливу і забезпечення інституційної довіри до діяльності надавачів публічних послуг.

Додатково слід зазначити, що подання повідомлення про пропозицію безпосередньому керівнику у відповідності до положень ст. 24 Закону-1700 здійснюється лише за наявності такого керівника. Згідно з п. 1 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про державну службу», безпосереднім керівником є «найближчий керівник, якому прямо підпорядкований державний службовець» [7]. З наведеного можна зробити висновок, що здебільшого безпосередній керівник наявний у державних службовців як функціонерів публічного сектору, що не виключає можливості наявності безпосереднього керівника у інших функціонерів публічного сектору. Окрім цього, у випадку, якщо пропозиція неправомірної вигоди чи подарунку була надана керівнику органу, підприємства, установи чи організації, повідомлення про пропозицію може бути направлено лише спеціально уповноваженому суб'єкту у сфері протидії корупції.

Аналіз заходів, передбачених ч. 1 ст. 24 Закону-1700, свідчить про те, що метою їх запровадження досліджених є негайне припинення та недопущення одержання неправомірної вигоди або подарунка функціонером або

квазіфункціонером публічного сектору, а також у нейтралізація неправомірного впливу на рішення чи поведінку зазначених суб'єктів. Окреслені заходи спрямовані на мінімізацію корупційних ризиків на етапі надання неправомірної пропозиції, та покликані не допустити виникнення залежності або КІ у діях функціонера або квазіфункціонера публічного сектору.

Заходи, визначені ч. 1 ст. 24 Закону-1700 передбачають алгоритм дій у випадку, коли пропозицію неправомірної вигоди або подарунка надають функціонеру або квазіфункціонеру публічного сектору під час особистого контакту. При цьому, логічно припустити, що неправомірна вигода або подарунок можуть надаватися функціонеру або квазіфункціонеру публічного сектору без особистого контакту та іноді без відома представника публічного сектору. Для таких ситуацій положеннями Закону-1700 також передбачено окремий механізм дій, закріплений абз. 1 ч. 2 ст. 24 Закону-1700 [1].

Першочергово варто звернути увагу на строк, адже письмове повідомлення про факт виявлення неправомірної вигоди або подарунка подається «невідкладно, але не пізніше одного робочого дня» [1]. У контексті абз. 1 ч. 2 ст. 24 Закону-1700 «невідкладність» не є підставою для негайного вжиття заходів у вигляді подання письмового повідомлення, адже техніко-юридична конструкція норми надає функціонеру або квазіфункціонеру публічного сектору час для встановлення обставин, що передували виявленню у службовому приміщенні майна, яке «може бути неправомірною вигодою, або подарунку» [1]. Метою запровадження саме такої конструкції виступає забезпечення балансу між оперативністю реагування та реалістичністю виконання обов'язку повідомлення, оскільки виявлення майна часто потребує мінімальної перевірки фактичних даних для коректного фіксування події. Додатково варто звернути увагу на очевидний недолік антикорупційного регулювання у частині відсутності деталізації заходів, які належить вживати у випадку, коли майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок у службовому приміщенні виявив керівник відповідного органу, підприємства, установи, організації. За формального підходу видається, що у такій ситуації

керівник відповідного органу, підприємства, установи, організації не має обов'язку повідомляти жодного суб'єкта взагалі.

Окремої уваги слід приділити формі повідомлення про факт виявлення у службовому приміщенні майна, що може бути неправомірною вигодою або подарунку. Положенням абз. 1 ч. 2 ст. 24 Закону-1700 прямо передбачено, що таке повідомлення має бути поданим у письмовій формі. У цьому контексті письмовою слід вважати або паперову, або електронну форму. При цьому, Законом-1700 не визначено обов'язкових реквізитів такого повідомлення, у зв'язку із чим виникає потреба у деталізації змісту повідомлення про факт виявлення у службовому приміщенні майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунку.

Повідомлення про факт виявлення у службовому приміщенні майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунку має містити: (1) ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) безпосереднього керівника, посаду, повне найменування органу, в якому зайнята посада, або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) керівника підприємства, установи, організації, повне найменування підприємства, установи, організації, або повне найменування спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції; (2) ім'я (прізвище, ім'я та по батькові), посаду особи, яка подає повідомлення; (3) відомості про обставини, за яких виявлено у службовому приміщенні чи отримано майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунку (зокрема, дата, час виявлення, опис обставин, за яких було встановлено факт наявності такого майна або подарунку у службовому приміщенні тощо); (4) дата написання повідомлення про пропозицію, прізвище та ім'я особи, яка подає повідомлення про пропозицію, підпис особи (власноручний або електронний цифровий). Запропонований перелік обов'язкових реквізитів повідомлення про факт виявлення у службовому приміщенні майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунку є орієнтовним, та визначає мінімальну кількість відомостей, що мають бути відображені у такому повідомленні.

Відповідно до абз. 2 ч. 2 ст. 24 Закону-1700, «про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та її безпосереднім керівником або керівником відповідного органу, підприємства, установи, організації» [1]. Варто зауважити, що складання акта про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка, виходячи із системного аналізу ст. 24 Закону-1700, здійснюється після здійснення письмового повідомлення безпосереднього керівника або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації у порядку, визначеному абз. 1 ч. 2 ст. 24 Закону-1700. Положеннями Закону-1700 не встановлено строк, протягом якого має бути складений такий акт, що очевидно негативно впливає на реалізацію положення абз. 2 ч. 2 ст. 24 Закону-1700. Окрім того, чинним законодавством не закріплено форми такого акта (його обов'язкових реквізитів), що також породжує складнощі під час правозастосування. Вбачається, що форма акта про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка має бути затверджена НАЗК. Разом з тим, досліджуване питання не дістало підзаконного регулювання, що обумовлює потребу у розробці типової форми такого акта.

Для забезпечення юридичної визначеності та передбачуваності антикорупційного регулювання, пропонуємо положення абз. 2 ч. 2 ст. 24 Закону-1700 доповнити словами «та складається невідкладно, але не пізніше двох робочих днів з дня виявлення у службовому приміщенні чи отримання майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка». Типову форму акта пропонується затвердити у вигляді, запропонованому у Додатку В. Слід зауважити, що акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка має містити детальний перелік або опис блага, яке було знайдено у службовому приміщенні чи отримане функціонером або квазіфункціонером публічного сектору.

Порядок дій у випадку виявлення майна керівником закріплено абз. 3 ч. 2 ст. 24 Закону-1700 [1], який передбачає підписання акта щонайменше

двома особами (керівником та особою, яка уповноважена на виконання обов'язків керівника). Зазначений механізм покликаний забезпечити додатковий рівень об'єктивності та процесуальної надійності фіксації факту виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка у випадках, коли потенційним адресатом відповідного блага є особа, наділена найвищими організаційно-розпорядчими повноваженнями. Вимога підписання акта двома посадовими особами унеможливорює одноосібне оформлення події керівником, мінімізує ризики приховування, вибіркового відображення обставин або маніпулювання змістом документа, а також підсилює гарантії неупередженості внутрішньої перевірки. У підсумку така конструкція сприяє підвищенню довіри до процедури документування, забезпечує належний доказовий стандарт і створює передумови для подальшого контролю та реагування відповідними уповноваженими суб'єктами.

Окремої уваги заслуговує проблематика реалізації зазначеного механізму особами, які є надавачами публічних послуг та здійснюють свою діяльність індивідуально. Організаційна модель діяльності більшості надавачів публічних послуг не передбачає наявності керівника, адже діяльність окресленої групи квазіфункціонерів публічного сектору виконують свою професійну діяльність індивідуально та незалежно. З огляду на наведене, порядок дій у разі виявлення у службовому приміщенні чи отримання майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунку, має бути адаптований для надавачів публічних послуг.

Згідно з ч. 4 ст. 24 Закону-1700, «положення цієї статті не поширюються на випадки одержання подарунка за наявності обставин, передбачених частиною другою статті 23 цього Закону» [1], тобто на подарунки, які дозволені за певних умов (абз. 1 ч. 2 ст. 23 Закону-1700) та подарунки, отримання яких дозволено (абз. 2 ч. 2 ст. 23 Закону-1700).

Відповідно до ч. 5 ст. 24 Закону-1700, «у випадку наявності в особи, зазначеної у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону, сумнівів щодо можливості одержання нею подарунка, вона має право письмово звернутися для одержання консультації з цього питання до Національного агентства, яке надає

відповідне роз'яснення» [1]. Призначенням механізму, закріпленого ч. 5 ст. 24 Закону-1700, є здійснення попередження можливого вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією. При цьому, чинним законодавством визначено, що зазначений механізм є правом, а не обов'язком функціонера або квазіфункціонера публічного сектору. Окремо варто підкреслити, що роз'яснення Національного агентства з питань запобігання корупції у межах цієї процедури виконує функцію забезпечення правової визначеності та передбачуваності правозастосування. Щодо форми звернення, ч. 5 ст. 24 Закону-1700 прямо передбачено, що таке звернення має бути письмовим. Отже, видом такого письмового звернення може бути заява, подана у паперовій або електронній формі. Зважаючи на відсутність вказівок щодо структури та реквізитів такої заяви, вона складається та подається у довільній формі. Системний аналіз положень Закону-1700 дає підстави зробити висновок, що письмове звернення, визначене ч. 5 ст. 24 Закону-1700, має містити наступні реквізити: (1) відомості про особу отримувача подарунка (зокрема ППБ, посада тощо); (2) відомості про особу дарувальника (зокрема ППБ, посада тощо); (3) відомості про наявність родинних зв'язків між дарувальником та обдаровуваним; (4) вид подарунка та його вартість; (5) обставини, за яких відбулося дарування, із зазначенням зокрема дати дарування; (6) інші відомості, які мають значення для вирішення питання щодо можливості одержання подарунка.

Аналіз ст. 24 Закону-1700 свідчить, що заходи запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка поширюються на квазіфункціонерів публічного сектору в цілому, та надавачів публічних послуг зокрема. При цьому, окреслені механізми не враховують специфіки діяльності кожного окремого надавача публічних послуг, у зв'язку із чим видається доречним встановити особливості застосування заходів запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними відносно надавачів публічних послуг, з урахуванням спеціального законодавства.

Діяльність аудиторів регулюється нормами Закону-2258 [8], нормами якого не передбачено заходів щодо запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка. При цьому, Законом-2258 передбачено заборону вимагання або прийняття подарунка як для аудитора (як безпосереднього надавача публічних послуг), так і для суб'єкта аудиторської. Таким чином, аудитор, як надавач публічних послуг, має обмеження щодо одержання подарунків (ч. 6 ст. 10 Закону-2258), а також щодо аудитора галузевим законодавством встановлено заборону отримання неправомірної вигоди (ч. 5 ст. 4 Закону-2258), разом з тим, нормами Закону-2258 не визначено заходів, які належить вживати аудитору у випадку отримання пропозиції неправомірної вигоди або подарунка. Зазначене очевидно негативно впливає на практику правозастосування, оскільки залишає аудитора без чіткого процедурного алгоритму реагування на корупційно ризикові ситуації та зумовлює фрагментарність спеціального регулювання. За відсутності у галузевому законодавстві вимог щодо відмови від пропозиції, фіксації інциденту, ідентифікації ініціатора та повідомлення уповноважених осіб підвищується ризик як фактичного прийняття неправомірного стимулу, так і виникнення ситуацій, коли добросовісна поведінка аудитора не може бути належно підтверджена. У зв'язку із наведеним ст. 10 Закону-2258 слід доповнити новою частиною, викладеною у Додатку Б. Запропоновані зміни узгоджується із нормами Закону-1700, та враховують особливості здійснення аудиторської діяльності, визначені нормами Закону-2258, забезпечують повноту нормативного регулювання механізму дій аудитора у сфері запобігання одержання неправомірної вигоди або подарунка.

Діяльність нотаріусів регулюється нормами Закону-3425 [9], нормами якого не передбачено заборони щодо одержання подарунків, та відповідно не визначено заходів запобігання одержання неправомірної вигоди або подарунка. ППЕН України [10] також не визначено механізму дій нотаріуса, які належить вживати з метою запобігання одержання неправомірної вигоди або подарунка. Вказане обумовлює необхідність доповнення ст. 3 Закону-3425 новою частиною,

викладеною у Додатку Б. Пропоновані зміни сприятимуть усуненню прогалин у спеціально-правовому регулюванні антикорупційних стандартів професійної діяльності нотаріусів, зокрема шляхом нормативного закріплення заходів, які належить вживати нотаріусу у випадку отримання пропозиції неправомірної вигоди або подарунка, або у випадку виявлення чи отримання неправомірної вигоди або подарунка.

Діяльність приватних виконавців регулюється нормами Закону-1403 [11], а також КПЕПВ України [12]. Слід зауважити, що положення Закону-1403 не закріплюють заходи запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка, що в свою чергу очевидно негативно впливає на ефективність антикорупційних запобіжників у сфері примусового виконання рішень, оскільки залишає приватного виконавця без нормативно визначеного алгоритму реагування на пропозиції чи факти надання відповідних благ. Підзаконне регулювання в цьому контексті є більш досконалим. Так, ст. 19 КПЕПВ України [12] визначає порядок дій приватного виконавця у випадку надходження незаконної пропозиції. Разом з тим, передбачена заборона неправомірної вигоди не поширюється на випадки, коли стягувач намагається вплинути на діяльність приватного виконавця шляхом надання неправомірної вигоди. В цьому контексті дії особи навпаки сприяють якнайшвидшому виконанню вимог виконавчого документа. Положення ст. 19 КПЕПВ України передбачає для приватного виконавця фактично три дії: (1) рішуче відмовитись; (2) «максимально повно та об'єктивно» [12] роз'яснити «необхідність виконання вимог виконавчого документа» [12]; (3) запропонувати сторонам виконавчого провадження альтернативні способи «втілення вимог виконавчого документа» [12]. Як вбачається, зміст окреслених заходів не передбачає алгоритму дій, пов'язаних зокрема із поводженням із пропозицією неправомірної вигоди або подарунка, із поводженням з знайденою у службовому приміщенні або отриманою неправомірною вигодою або подарунком. Окрім цього, положення ст. 19 КПЕПВ України не передбачає щонайменше попередження боржника та інших осіб про кримінальну відповідальність за підкуп надавача публічних послуг. Очевидно,

що КПЕПВ України потребує удосконалення з урахуванням положень Закону-1700.

Наведене є підставою для висунення пропозицій щодо удосконалення ст. 18 Закону-1403 шляхом доповнення її тексту новою частиною, викладеною у Додатку Б. Доповнення тексту Закону-1403 новою частиною забезпечить підвищення рівня правової визначеності щодо змісту антикорупційних вимог, обов'язків та стандартів поведінки приватного виконавця як надавача публічних послуг, сприятиме усуненню прогалин та мінімізації корупційних ризиків.

Діяльність оцінювачів регулюється нормами Закону-2658 [13], положення якого не містять прямо передбаченої заборони одержання подарунків та, відповідно, не встановлюють механізмів запобігання отриманню неправомірної вигоди або подарунка. Зважаючи на наведене виникає потреба у доповненні Закону-2658 новою статтею, викладеною у Додатку Б. Запропоновані зміни спрямовані на ліквідацію прогалин у спеціальному правовому регулюванні антикорупційних стандартів професійної оціночної діяльності, зокрема шляхом нормативного визначення заходів, яких має вживати оцінювач у разі надходження пропозиції неправомірної вигоди або подарунка, а також у випадку виявлення чи фактичного отримання зазначених благ.

Діяльність експертів регулюється чималою кількістю нормативно-правових актів, зокрема Законом-4038 [14], Законом-52/95 [15], Законом-2059 [16], Положенням про ЕКОВД [17], Положенням про експерта та ЕГ НАЗЯВО [18].

Стосовно судових експертів, Закон-4038 [14] не містить положень, які б встановлювали порядок дій у випадку отримання пропозиції неправомірної вигоди або подарунка, а також у випадку знайдення у службовому приміщенні або отримання майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунку. Зазначене вказує на недосконалість нормативного регулювання та наявність прогалин, які доцільно усунути шляхом доповнення Закону-4038 новою статтею, викладеною у Додатку Б. Запровадження наведених змін забезпечить встановлення чітких антикорупційних запобіжників у діяльності судових експертів і осіб, залучених до проведення судової експертизи, посилить гарантії

їх незалежності та неупередженості, а також мінімізує можливості впливу заінтересованих осіб на висновок експерта.

Відповідно до ч. 9 ст. 21 Законом-52/95 щодо експертів ННТЕ закріплено заборону щодо одержання подарунків, проте не передбачено заходів запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка. Вказане свідчить про недосконалість правового регулювання, що обумовлює потребу у розширенні змісту ст. 21 Закону-52/95 шляхом доповнення новою частиною, викладеною у Додатку Б. Пропоновані зміни забезпечать нормативне закріплення чітких антикорупційних запобіжників у діяльності експертів наукової і науково-технічної експертизи, уніфікують практику реагування на пропозиції неправомірної вигоди чи подарунків, посилять гарантії незалежності та об'єктивності експертів ННТЕ.

Особливим видом експертів є члени ЕКОВД, правову основу діяльності яких складають Закон-2059 [16] та Положення про ЕКОВД [17]. При цьому, жодних норм, якими регулюється питання запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка, зазначеними нормативно-правовими актами не передбачено. Вказане створює передумови для виникнення корупційних ризиків під час підготовки та ухвалення експертних висновків, зокрема через можливість впливу заінтересованих осіб на позицію членів комісії шляхом матеріального стимулювання та вказує на недосконалість нормативного регулювання та наявність прогалин, які доцільно усунути шляхом доповнення Закону-2059 новою статтею, викладеною у Додатку Б. Внесення запропонованих змін до тексту Закону-2059 забезпечить чітке визначення та належне нормативне оформлення антикорупційних стандартів у діяльності членів ЕКОВД та посилить гарантії незалежності, неупередженості та доброчесності під час здійснення відповідної експертної діяльності.

Специфічну категорію експертів становлять експерти НАЗЯВО, діяльність яких врегульована виключно підзаконними нормативними актами, прийнятими НАЗЯВО, а саме Положенням про експерта та ЕГ НАЗЯВО [18], нормами якого питання запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка не

врегульовано. У зв'язку із відсутністю нормативного регулювання заходів запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними у діяльності експертів НАЗЯВО, доречним є доповнення змісту Положення про експерта та ЕГ НАЗЯВО [18] новим пунктом, викладеним у Додатку Б. Пропоновані зміни сприятимуть інституціоналізації антикорупційних стандартів у роботі експертів НАЗЯВО, зокрема шляхом визначення чітких правил поведінки та алгоритмів реагування у разі надходження пропозиції неправомірної вигоди чи подарунка, а також у випадку виявлення або отримання таких благ, що, у підсумку, посилить гарантії незалежності, неупередженості та доброчесності під час здійснення професійної діяльності експертів НАЗЯВО.

Діяльність арбітражних керуючих регулюється нормами Кодексу-2597 [19], яким питання запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка не врегульовано. Зазначене слугує передумовою виникнення корупційних ризиків у діяльності арбітражних керуючих, що обумовлює потребу в удосконаленні правового регулювання діяльності арбітражних керуючих як надавачів публічних послуг шляхом доповнення ст. 12 Кодексу-2597 новою частиною, викладеною у Додатку Б. Запропоновані зміни забезпечать інституціоналізацію антикорупційних стандартів арбітражних керуючих шляхом визначення алгоритму дій арбітражного керуючого у разі надходження пропозиції неправомірної вигоди або подарунка, виявлення у службовому приміщенні майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка, та сприятиме посиленню гарантій незалежності й неупередженості арбітражних керуючих, мінімізації можливостей впливу заінтересованих осіб на реалізацію процедур банкрутства.

Діяльність незалежних посередників регулюється нормами Закону-137/98 [20], а також низкою підзаконних актів, зокрема Положенням про посередника [21], Положенням про примирну комісію [22], Положенням про порядок розгляду колективного трудового спору (конфлікту) примирною комісією за участю незалежного посередника [23], Правилами етики посередника (незалежного посередника) [24]. Наведені підзаконні нормативно-

правові акти не приділяють уваги питанню закріплення заходів запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними незалежними посередниками.

Закон-137/98 також обмежено визначає правовий статус незалежних посередників, та не передбачається заходів запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними у діяльності досліджуваного виду надавачів публічних послуг. Наведене свідчить про наявність прогалин у правовому регулюванні антикорупційної суб'єктності незалежних посередників, та, в свою чергу, обумовлює потребу внесення змін до ст. 10 Закону-137/98 [20], та доповнення її новою частиною, викладеною у Додатку Б. Внесення запропонованих змін сприятиме удосконаленню правового регулювання антикорупційної суб'єктності незалежних посередників та забезпеченню єдиного підходу до антикорупційного регулювання реалізації ними повноважень.

Діяльність членів трудового арбітражу регулюється нормами Закону-137/98 [20], а також низкою підзаконних актів, зокрема Положенням про трудовий арбітраж [25], Положенням про арбітра [26], Правилами етики арбітра (члена трудового арбітражу) [27], Регламентом роботи трудового арбітражу по розгляду і вирішенню колективного трудового спору (конфлікту) [28]. Окреслені підзаконні акти не забезпечують належного правового регулювання антикорупційної суб'єктності членів трудового арбітражу. Так, Положенням про трудовий арбітраж [25] не передбачено деталізації заходів запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка, що свідчить про фрагментарність та недосконалість нормативного регулювання статусу членів трудового арбітражу як квазіфункціонерів публічного сектору. Зазначеним обумовлюється потреба у доповненні тексту Положення про трудовий арбітраж [25] новим пунктом, викладеним у Додатку Б. Положення Закону-137/98 [20] також не містять жодних антикорупційних обмежень для членів трудового арбітражу. Фрагментарність та неповнота правового регулювання антикорупційної суб'єктності членів трудового арбітражу нормами

Закону-137/98 [20] обумовлює потребу у доповненні змісту ст. 10 Закону-137/98 новою частиною, викладеною у Додатку Б. Запропоновані зміни, як і пропозиції щодо удосконалення тексту Положення про трудовий арбітраж [25], забезпечать передбачуваність та правову визначеність антикорупційних вимог до членів трудового арбітражу, забезпечать нормативне закріплення алгоритму дій члена трудового арбітражу у випадку віднайдення у службовому приміщенні або отримання майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка, сприятиме мінімізації корупційних ризиків під час виконання професійної діяльності членами трудового арбітражу щодо розгляду і вирішення колективних трудових спорів (конфліктів).

Діяльність третейських суддів регулюється Законом-1701 [29], який не передбачає заходів запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними для третейських суддів. Проте, зважаючи на специфіку діяльності третейських суддів, положення ст. 24 Закону-1700 не можуть беззастережно застосовуватись щодо третейських суддів, та очевидно потребують адаптації та деталізації у межах спеціального регулювання. Вказаним обумовлюється потреба у внесенні змін до Закону-1701 та закріплення у його нормах заходів запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними, шляхом доповнення Закону-1701 новою статтею, викладеною у Додатку Б. Доповнення тексту Закону-1701 новою нормою забезпечить нормативне закріплення спеціально адаптованих антикорупційних стандартів для третейських суддів, підвищить рівень правової визначеності та передбачуваності правозастосування у сфері третейського розгляду, а також сприятиме мінімізації ризиків КІ і неправомірного впливу на прийняття рішень третейським судом.

Підводячи підсумки, варто наголосити, що заходи запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка виступають самостійним елементом механізму адміністративно-правового забезпечення доброчесності у діяльності квазіфункціонерів публічного сектору. Метою закріплення заходів, які належить вживати у випадку надходження пропозиції неправомірної вигоди або подарунку

є забезпечення своєчасного виявлення, припинення та належної фіксації спроб неправомірного впливу на діяльність надавачів публічних послуг, а також мінімізація ризиків виникнення КІ, залежності чи упередженості під час реалізації професійних повноважень. У цьому контексті передбачений ст. 24 Закону-1700 алгоритм дій має комплексний превентивний характер, оскільки спрямований не лише на недопущення фактичного одержання неправомірної вигоди або забороненого подарунка, а й на створення належного доказового та процедурного механізму реагування на відповідні корупційні ризики.

Проведений аналіз нормативно-правових актів, що регулюють діяльність надавачів публічних послуг, свідчить про те, що для значної частини досліджуваних квазіфункціонерів публічного сектору або взагалі не визначено заходів запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка, або відповідні положення мають фрагментарний та декларативний характер. Зазначене негативно впливає на єдність правозастосування та створює передумови для виникнення корупційних ризиків у професійній діяльності таких суб'єктів. У зв'язку із цим обґрунтовано необхідність внесення змін до спеціалізованих нормативно-правових актів шляхом нормативного закріплення чітких алгоритмів дій у разі надходження пропозиції неправомірної вигоди або подарунка, порядку документування відповідних фактів та особливостей застосування антикорупційних механізмів з урахуванням специфіки діяльності кожного окремого надавача публічних послуг.

3.2. Врегулювання конфлікту інтересів у діяльності надавачів публічних послуг

Конфлікт інтересів є передумовою виникнення більшості корупційних ризиків у діяльності функціонерів та квазіфункціонерів публічного сектору. При цьому, у науковому середовищі немає єдиного підходу до розуміння поняття «конфлікт інтересів». Чинним законодавством не закріплено нормативної

дефініції терміну «конфлікт інтересів», проте у тексті Закону-1700 досліджуване словосполучення вживається доволі часто.

Питанню запобігання та врегулювання КІ присвячено Розділ V Закону-1700, проте тлумачення «конфлікт інтересів» здійснюється через визначення його видів шляхом поділу на потенційний та реальний. Наведеним обумовлюється доцільність звернення до праць вітчизняних науковців для формування усталеного підходу до визначення поняття «конфлікт інтересів».

В. Образцова під конфліктом інтересів пропонує розуміти «суперечність між публічними й особистісними інтересами посадової особи, що мають певний вплив на результативність й ефективність реалізації публічно-управлінських відносин» [30, с. 95]. Разом з тим, наведене визначення не може беззастережно застосовуватись у межах антикорупційного регулювання, адже воно адаптоване до публічно-управлінських відносин. В той же час, норми Закону-1700 в частині ЗтВКІ поширюються не лише на функціонерів публічного сектору, а й на квазіфункціонерів, які не є носіями публічно-владних управлінських функцій в класичному вигляді, а здійснюють виконання повноважень, прирівняних до функцій держави або місцевого самоврядування, що обумовлює специфіку правового статусу квазіфункціонерів публічного сектору.

Д. Лук'янець пропонує визначати конфлікт інтересів як «правову ситуацію, при якій сторона, укладаючи угоду, потенційно може одержати вигоду, здійснюючи дії і завдаючи збитків іншій стороні» [31]. Запропоноване визначення не відповідає ані меті антикорупційного законодавства, ані змісту діяльності надавачів публічних послуг. Очевидним є здійснення тлумачення поняття КІ Д. Лук'янцем з позиції приватного права, що в свою чергу свідчить про неможливість застосування запропонованої дефініції у межах публічного права.

Іншого підходу дотримується Б. Витвицький, який під КІ розуміє «протиріччя між приватними інтересами публічного службовця та інтересами служби, наявність якого може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи не вчинення дій у процесі його

службової діяльності» [32, с. 7]. Висловлена позиція найбільш повно відображає сутність КІ. При цьому, наведене тлумачення, не зважаючи на його порівняно із іншими дослідженими дефініціями високу якість, не може застосовуватись беззастережно в межах антикорупційного законодавства. По-перше, пропонуване визначення визначає зміст КІ лише для публічних службовців, тобто залишає поза увагою квазіфункціонерів публічного сектору. По-друге, наведене визначення фактично охоплює лише один вид КІ, а саме потенційний КІ (через посилання на те, що суперечність «... може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи не вчинення дій ...» [32, с. 7]).

У зв'язку із наведеним, актуалізується потреба у розробці універсальної дефініції, яка може застосовуватись як в межах антикорупційного законодавства, так і теорії адміністративного права. З метою виконання поставленого завдання пропонуємо звернутись до норм Закону-1700 в частині визначення поняття реального та потенційного КІ.

Так, потенційним конфліктом інтересів, згідно з абз. 10 ч. 1 ст. 1 Закону-1700, є «наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень» [1], а реальним конфліктом інтересів, згідно з абз. 14 ч. 1 ст. 1 Закону-1700, є «суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень» [1].

З наведених визначень випливає, що до спільних ознак реального та потенційного КІ належить суб'єкт, у діяннях якого може виникати реальний чи потенційний конфлікт інтересів. Виходячи із ч. 1 ст. 28 Закону-1700, заходи ЗтВКІ поширюються лише на функціонерів та квазіфункціонерів публічного сектору.

Окрім того, спільною рисою для реального та потенційного КІ виступає наявність приватного інтересу, сутність якого розкривалася у підрозділі 2.2. Зазначимо, що коло можливих інтересів функціонера або квазіфункціонера охоплює настільки неосяжну кількість зацікавленостей матеріального та/або нематеріального характеру, що закріплення всіх можливих сфер або об'єктів, які можуть до нього належати, є неможливим. Зазначене обумовлює те, що визначення поняття приватного інтересу у нормах Закону-1700 починається неозначеним займенником «будь-який», та особливо підкреслює варіативність можливого приватного інтересу у функціонера та квазіфункціонера публічного сектору.

До спільних ознак також слід віднести об'єкт впливу, адже приватний інтерес посягає на об'єктивність та неупередженість функціонера або квазіфункціонера публічного сектору.

Ключовою відмінністю між досліджуваними категоріями виступає різний ступінь об'єктизації приватного інтересу у площині реалізації службових чи представницьких повноважень, оскільки потенційний конфлікт інтересів свідчить лише про наявність ризику впливу приватного інтересу на належне виконання особою відповідних повноважень, тоді як реальний конфлікт інтересів характеризується вже існуючою суперечністю між приватним інтересом і владними повноваженнями, наслідком чого є фактичне викривлення об'єктивності або неупередженості владно-організаційної поведінки надавача публічних послуг.

Проведення співвідношення категорій «потенційний конфлікт інтересів» та «реальний конфлікт інтересів» дозволяє сформулювати підхід до тлумачення словосполучення «конфлікт інтересів» через застосування спільних для досліджуваних категорій ознак. У зв'язку із чим, варто визначати конфлікт інтересів як наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, який протирічить меті, з якою такі повноваження були надані, та обумовлює необ'єктивність або упередженість під час прийняття рішень, або вчинення чи невчинення нею дій

під час виконання наданих повноважень. З урахуванням цього, «встановлення обмеження щодо ЗтВКІ для надавачів публічних послуг є не лише доцільним, а й необхідним елементом антикорупційної системи, що впливає з самої природи їхньої діяльності як квазіфункціонерів публічного сектору» [33, с. 187]. Зазначене обумовлює аналіз Розділу V Закону-1700, який безпосередньо регулює питання ЗтВКІ.

Загальний порядок ЗтВКІ закріплений ч. 1 ст. 28 Закону-1700 [1]. Розглянемо його детальніше. Так, п. 1 ч. 1 ст. 28 Закону-1700 передбачено зобов'язання вживати «заходів щодо недопущення виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів» [1]. Разом з тим, нормами чинного законодавства не передбачено способів або механізмів, які належить вживати функціонеру або квазіфункціонеру публічного сектору для забезпечення виконання вимог п. 1 ч. 1 ст. 28 Закону-1700. За Великим тлумачним словником сучасної української мови термін «недопущення» визначається як «створення перешкоди, неможливості для здійснення, появи і т. ін. чого-небудь; уникнення чого-небудь» [34]. Логічно припустити, що недопущення має проявлятися в діяннях (діях чи бездіяльності). Зважаючи на підходи до розуміння реального та потенційного КІ (сформульовані крізь призму приватного інтересу) недопущення їх виникнення має проявлятися у обмеженні приватних інтересів особи, яка є функціонером або квазіфункціонером публічного сектору. Проте, відсутність законодавчого закріплення заходів «недопущення виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів» [1] свідчить про те, що вказаний обов'язок є здебільшого етичною вимогою до поведінки, що формує високі моральні якості та ціннісні орієнтири у функціонера або квазіфункціонера публічного сектору.

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 28 Закону-1700, функціонери та квазіфункціонери публічного сектору зобов'язані «повідомляти не пізніше наступного робочого дня ... про наявність у неї реального чи потенційного конфлікту інтересів безпосереднього керівника, а у випадку перебування особи на посаді, яка не передбачає наявності у неї безпосереднього керівника, або в колегіальному

органі - Національне агентство чи інший визначений законом орган або колегіальний орган, під час виконання повноважень у якому виник конфлікт інтересів, відповідно» [1].

Першочергово варто зупинитися на техніко-юридичній конструкції окресленої норми. Так, п. 2 ч. 1 ст. 28 Закону-1700 передбачено конкретний строк – «не пізніше наступного робочого дня», без посилання на «невідкладність» чи «негайність» виконання обов’язку щодо повідомлення про конфлікт інтересів. Зазначене породжує право функціонера або квазіфункціонера публічного сектору повідомити про конфлікт інтересів в будь-який момент протягом наданого строку, а не тільки при першій можливості.

Окремої уваги слід приділити суб’єкту, якого належить повідомляти про наявність КІ (потенційного чи реального). Так, п. 2 ч. 1 ст. 28 Закону-1700 передбачено обов’язок повідомляти (1) «безпосереднього керівника»; у разі його відсутності – (2) «Національне агентство» (прим. авт. йдеться про НАЗК) або (3) «інший визначений законом орган або колегіальний орган». Встановлено, що наявність безпосереднього керівника в розумінні Закону-1700 є характерним виключно для публічної служби; при цьому, посади публічної служби належать до підгрупи функціонерів публічного сектору. Окрім того, організаційно-правова структура діяльності надавачів публічних послуг здебільшого передбачає відсутність керівника як такого. З наведеного випливає, що надавачі публічних послуг не здійснюють повідомлення безпосереднього керівника про наявність КІ, що пов’язується із особливостями їхнього правового статусу.

Стосовно повідомлення НАЗК, варто зауважити, що згідно з ч. 1 ст. 4 Закону-1700 НАЗК «є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику» [1]. Будучи ЦОВВ, НАЗК не має територіальних органів, що в свою чергу обумовлює обмеженість штатної чисельності державних службовців та працівників, а також наявність високої завантаженості зазначених службовців та працівників. Окреслене свідчить про те, що реагування НАЗК на повідомлення про наявність потенційного чи реального КІ у діяльності

функціонера або квазіфункціонера публічного сектору може бути неналежним (із затримкою термінів надання відповіді), тому подання повідомлення безпосередньо до НАЗК може виступити як формальність, яка в свою чергу не матиме жодних юридично значущих наслідків у вигляді врегулювання наявного КІ.

Окрім наведеного, для суб'єктів, які займають посаду в колегіальному органі, визначено обов'язок повідомляти НАЗК або «колегіальний орган, під час виконання повноважень у якому виник конфлікт інтересів» [1]. При цьому, техніко-юридична конструкція п. 2 ч. 1 ст. 28 Закону-1700 надає функціонеру або квазіфункціонеру публічного сектору, які не мають безпосереднього керівника або займають посаду в колегіальному органі два доступні варіанти вибору (для тих суб'єктів, які не мають безпосереднього керівника – НАЗК або «інший визначений законом орган» [1]; для тих суб'єктів, які займають посаду в колегіальному органі – НАЗК або «колегіальний орган, під час виконання повноважень у якому виник конфлікт інтересів» [1]) не надаючи переваги жодному із них. Зазначене створює передумови для зловживань через наявність формального звернення до НАЗК, неотримання відповіді по суті порушеного питання та відсутності звернення безпосередньо до визначеного законом органу або колегіального органу. За таких обставин, орган, який відповідно до законодавства має контрольні повноваження щодо функціонера або квазіфункціонера публічного сектору, або колегіальний орган, в якому останній займає посаду, фактично можуть залишитись неповідомленими про наявність потенційного або реального КІ.

Стосовно надавачів публічних послуг, зважаючи на специфіку та різність правових статусів та організаційних форм діяльності, доречним видається дослідження та визначення суб'єкта, якого належить повідомляти про потенційний чи реальний КІ у діяльності кожного окремого надавача публічних послуг. Слід підкреслити, що п. 2 ч. 1 ст. 28 Закону-1700 не визначає форми та обов'язкових реквізитів повідомлення про наявність потенційного чи реального КІ. Зазначене свідчить про можливість здійснювати таке повідомлення як в

усній, так і в письмовій формі. Разом з тим, зважаючи на важливість засвідчення факту своєчасного подання повідомлення про конфлікт інтересів, останнє доречно здійснювати в письмовій формі. Окреслене забезпечить не лише належне документальне підтвердження факту повідомлення, а й фіксацію змісту такого повідомлення, а також усіх істотних обставин, пов'язаних із обставинами виникнення потенційного чи реального КІ.

Повідомлення про конфлікт має містити: (1) ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) безпосереднього керівника, посаду, повне найменування органу, в якому зайнята посада, або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) керівника підприємства, установи, організації, повне найменування підприємства, установи, організації, або повне найменування колегіального органу, під час виконання повноважень в якому виник конфлікт інтересів, або повне найменування спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції; (2) ім'я (прізвище, ім'я та по батькові), посаду особи, яка подає повідомлення; (3) вид КІ, який виник у особи (зокрема, потенційний КІ чи реальний КІ); (4) відомості про обставини, за у особи виник КІ (зокрема інформацію про приватний інтерес, наявний у особи, обставини, за яких особа дізналася про наявність потенційного чи реального КІ тощо); (5) інформацію про заходи, які вживала особа з метою недопущення виникнення потенційного чи реального КІ (на виконання п. 1 ч. 1 ст. 28 Закону-1700); (6) відомості про звернення до НАЗК з метою отримання підтвердження про наявність/відсутність КІ (в порядку ч. 5 ст. 28 Закону-1700); (7) дату написання повідомлення про КІ, прізвище та ім'я особи, яка подає повідомлення, підпис особи (власноручний або електронний цифровий). Запропоновані реквізити можуть бути покладені в основу уніфікованої форми повідомлення про конфлікт інтересів, оскільки забезпечують належну ідентифікацію суб'єктів повідомлення, фіксацію юридично значущих обставин виникнення КІ, а також створюють належне підґрунтя для своєчасного прийняття рішення щодо його врегулювання.

Строки надання відповіді на повідомлення про наявність потенційного чи реального КІ визначені ч. 3 ст. 28 Закону-1700, відповідно до якої «безпосередній

керівник ... протягом двох робочих днів після отримання повідомлення ... приймає рішення щодо врегулювання конфлікту інтересів, про що повідомляє відповідну особу» [1]. Очевидним недоліком цитованого положення виступає те, що ч. 3 ст. 28 Закону-1700 не визначено строку та порядку розгляду повідомлення про наявність потенційного чи реального КІ у випадку, якщо таке повідомлення було направлено колегіальному органу, «під час виконання повноважень у якому виник конфлікт інтересів» [1]. Зазначене може негативно вплинути на правозастосування та стати передумовою неналежного дотримання вимог антикорупційного законодавства щодо ЗтВКІ.

Додаткової уваги заслуговує положення ч. 2 ст. 28 Закону-1700, відповідно до якого для функціонерів та квазіфункціонерів публічного сектору встановлено заборону «прямо чи опосередковано спонукати у будь-який спосіб підлеглих до прийняття рішень, вчинення дій або бездіяльності всупереч закону на користь своїх приватних інтересів або приватних інтересів третіх осіб» [1]. Окреслене положення виступає ціннісним орієнтиром діяльності керівного складу функціонерів та квазіфункціонерів публічного сектору, які, маючи специфічні повноваження щодо підлеглих осіб (зокрема щодо звільнення або ініціювання звільнення з посади, преміювання та застосування інших заохочень, накладання дисциплінарних стягнень тощо), можуть впливати на підлеглу особу та спонукати її до вчинення протиправних дій. Проте, поза увагою норм Закону-1700 залишилися ситуації щодо можливого впливу на прийняття рішень, вчинення дій або бездіяльності в порушення вимог чинного законодавства особами на прохання іншої особи, яка займає рівнозначну посаду (тобто, обидві особи виконують ідентичні функції, мають ідентичний або подібний обсяг службових повноважень, та перебувають у підпорядкуванні одного суб'єкта). Так, не дивлячись на відсутність можливості впливати на умови праці особами, які займають рівнозначні посади, не виключається вірогідність прийняття рішень, вчинення дій чи бездіяльності для задоволення приватного інтересу іншої підлеглої особи зважаючи на соціальні зв'язки, які встановилися між колегами. Зазначене обумовлює потребу у доповненні тексту ч. 2 ст. 28 Закону-

1700 словами «та інших посадових, службових осіб, осіб, які перебувають у трудових відносинах із державними органами, підприємствами, установами, організаціями» після слів «у будь-який спосіб підлеглих».

Відповідно до ч. 4 ст. 28 Закону-1700, «безпосередній керівник ..., якому стало відомо про конфлікт інтересів підлеглої йому особи, зобов'язаний вжити передбачені цим Законом заходи для запобігання та врегулювання конфлікту інтересів такої особи» [1]. Цитоване положення унормовує ситуації, за яких підлегла особа виконала вимогу п. 2 ч. 1 ст. 28 Закону-1700 (тобто подала письмове повідомлення про конфлікт інтересів), так і ситуації, за яких керівнику з інших джерел стало відомо про конфлікт інтересів (тобто коли підлегла особа не виконала вимоги п. 2 ч. 1 ст. 28 Закону-1700, або подала таке повідомлення не керівнику підприємства, установи або організації, а, наприклад, НАЗК). Разом з тим, сам факт неповідомлення особою про наявність у неї потенційного чи реального КІ не несе юридичних наслідків, хоча може бути підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Законом-1700 (а саме ч.ч. 5,6 ст. 28) також передбачено можливість звернення до НАЗК у випадку наявності сумнівів щодо наявності або відсутності КІ. Вказані положення підкреслюють особливу роль НАЗК у вирішенні питань, пов'язаних з КІ, у діяльності функціонерів та квазіфункціонерів публічного сектору та створюють підґрунтя для уникнення подвійного тлумачення норм Закону-1700.

Так, відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 11 Закону-1700, до повноважень НАЗК входить роз'яснення, методична та консультаційна допомога щодо застосування Закону-1700 [1], чим обумовлюється наявність у НАЗК специфічних повноважень щодо роз'яснення порядку застосування норм Закону-1700, зокрема щодо КІ. На офіційному веб-порталі НАЗК міститься окремий розділ, що має назву «База знань» [35], який вміщує методичні рекомендації та роз'яснення НАЗК з питань застосування Закону-1700.

Значної уваги у «Базі знань» НАЗК приділено питанню ЗтВКІ [36]. Зокрема, Методичними рекомендаціями НАЗК роз'яснено порядок застосування ч. 4 та

ч. 5 ст. 28 Закону-1700, та розміщено рекомендовану форму звернення за роз'ясненням до НАЗК [37]. Окреслені норми Закону-1700 та методичні рекомендації НАЗК щодо КІ значно спрощують правозастосування та створюють передумови для належного виконання положень Закону-1700 щодо ЗтВКІ функціонерами та квазіфункціонерами публічного сектору.

Заходи врегулювання КІ визначені ст.ст. 29-36 Закону-1700. Так, зважаючи на положення ст. 29 Закону-1700, можна виділити два види заходів врегулювання КІ – самостійні та зовнішні. Особливості реалізації заходів самостійного врегулювання КІ визначені ч. 2 ст. 29 Закону-1700, відповідно до якої функціонери та квазіфункціонери публічного сектору, за наявності КІ, «можуть самостійно вжити заходів щодо його врегулювання шляхом позбавлення відповідного приватного інтересу ... Позбавлення приватного інтересу має виключати будь-яку можливість його приховування» [1]. З наведеного випливає, що самостійне врегулювання КІ Закон-1700 пов'язує виключно з усуненням самого приватного інтересу як першооснови виникнення конфлікту. Отже, застосування такого заходу є можливим лише за умови, коли приватний інтерес може бути реально, остаточно та об'єктивно усунутий самою особою, а факт такого усунення – належним чином підтверджений документально. Водночас, законодавча вимога про виключення будь-якої можливості приховування позбавлення приватного інтересу свідчить про підвищений стандарт прозорості при реалізації зазначеного заходу врегулювання КІ та про недопустимість формального підходу до його застосування. У зв'язку з цим самостійне врегулювання КІ слід розглядати як пріоритетний, проте обмежений за сферою застосування спосіб усунення КІ, який може бути використаний лише тоді, коли приватний інтерес піддається фактичному припиненню, а не лише декларуванню наміру відмовитися від нього.

Зовнішнє врегулювання КІ здійснюється шляхом вжиття заходів, передбачених ч. 1 ст. 29 Закону-1700 [1]. Видається, що вони потребують більш детального розгляду.

Усунення від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті здійснюється в порядку ст. 30 Закону-1700 [1].

Слід відмітити, що «вказаний захід застосовується керівником органу, підприємства, установи, організації або структурного підрозділу, в якому працює той, у кого наявний конфлікт інтересів, за сукупності таких умов: 1) конфлікт інтересів є тимчасовим; 2) до прийняття рішення або вчинення дій, від яких усувається особа, в якій наявний конфлікт інтересів, є можливість залучити інших працівників органу, підприємства, установи, організації (це, наприклад, може бути безпосередній керівник підлеглого, в якого наявний конфлікт інтересів)» [6, с. 244]. Тобто, відсутність хоча б однієї з умов, визначених ч. 1 ст. 30 Закону-1700 унеможливує застосування досліджуваного заходу зовнішнього врегулювання КІ.

Порядок усунення функціонера або квазіфункціонера публічного сектору від виконання повноважень визначений ч. 2 ст. 30 Закону-1700 [1]. При цьому, досліджуваний захід не може застосовуватись щодо суб'єктів, які є функціонерами або квазіфункціонерами публічного сектору, та не мають керівника. Прийняття рішення про застосування досліджуваного заходу зовнішнього врегулювання КІ не може здійснюватися суб'єктом, який не є керівником. Таким чином, відносно більшості надавачів публічних послуг відсутня можливість застосування заходу зовнішнього врегулювання КІ у вигляді усунення від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті у зв'язку із фактичною відсутністю керівника.

Окремо варто зауважити, що чинним законодавством у сфері запобігання корупції не визначено вимог до форми або змісту рішення керівника про усунення функціонера або квазіфункціонера публічного сектору від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті. Видається, таке рішення доцільно ухвалювати саме у письмовій формі, оскільки це забезпечує належну фіксацію підстав, меж і правових наслідків застосування відповідного заходу зовнішнього врегулювання КІ, а також створює можливість для подальшої перевірки його законності, обґрунтованості та дотримання.

Водночас формування уніфікованого бланка такого рішення на рівні загального антикорупційного регулювання видається недоцільним, адже органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також підприємства, установи й організації публічного сектору характеризуються організаційними та процедурними відмінностями у порядку підготовки, оформлення і прийняття рішень керівником. У зв'язку з цим більш виправданим є визначення не єдиної типової форми, а мінімальних змістовних вимог до такого рішення. Зокрема, у такому рішенні мають бути зазначені відомості про особу, щодо якої застосовується відповідний захід зовнішнього врегулювання КІ, зокрема її прізвище, ім'я та по батькові, посада, найменування органу, підприємства, установи чи організації, у межах яких вона здійснює службову або іншу передбачену законом діяльність, обставини, що зумовили необхідність застосування відповідного заходу, конкретний зміст установлених для неї обмежень, строк застосування такого заходу, а також обставини, за яких дія рішення про усунення від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті підлягає достроковому припиненню. Закріплення запропонованих елементів у змісті рішення має істотне значення для дотримання принципу правової визначеності, недопущення свавільного обмеження повноважень особи та забезпечення належного контролю за застосуванням окресленого заходу зовнішнього врегулювання КІ.

Обмеження доступу до інформації здійснюється в порядку ст. 31 Закону-1700. Зазначений захід зовнішнього врегулювання КІ «застосовується керівником органу, підприємства, установи, організації або структурного підрозділу, в якому працює той, у кого наявний конфлікт інтересів, за сукупності таких умов: 1) конфлікт інтересів має постійний характер; 2) він пов'язаний з доступом до інформації; 3) існує можливість продовження належного виконання особою, в якій виник конфлікт інтересів і доступ якої до інформації буде обмежений, своїх повноважень на посаді, за умови такого обмеження; 4) існує можливість доручити роботу з відповідною інформацією іншому працівнику органу, підприємства, установи, організації» [6, с. 245]. Таким чином, відсутність

хоча б однієї з умов, визначених ч. 1 ст. 31 Закону-1700 унеможливилося застосування досліджуваного заходу зовнішнього врегулювання КІ.

Зважаючи на ч. 1 ст. 31 Закону-1700, рішення про обмеження доступу до інформації має постійний характер та є безстроковим (не має часових меж застосування). Окрім того, обмеження доступу до інформації може бути застосоване лише щодо суб'єктів, які є функціонерами або квазіфункціонерами публічного сектору, та мають керівника. З наведеного вбачається, що стосовно більшості надавачів публічних послуг захід зовнішнього врегулювання КІ у вигляді обмеження доступу до інформації застосуванню не підлягає.

Додатково слід зауважити, що чинним законодавством у сфері запобігання корупції не визначено вимог до форми або змісту рішення керівника про застосування заходу зовнішнього врегулювання КІ у вигляді обмеження доступу до інформації. Водночас, з огляду на зміст ч. 1 ст. 31 Закону-1700, окреслений захід застосовується за наявності реального або потенційного КІ, пов'язаного саме з доступом особи до певної інформації. У зв'язку із зазначеним, рішення про обмеження доступу до інформації доцільно ухвалювати у письмовій формі, оскільки лише письмова форма забезпечує належну фіксацію підстав застосування зазначеного заходу, обсягу встановлених для особи обмежень, меж її подальшої участі у службовій діяльності, а також створює передумови для перевірки законності, обґрунтованості та пропорційності відповідного рішення.

Водночас запровадження уніфікованого бланка такого рішення видається недоцільним, адже різні суб'єкти владних повноважень мають організаційні й процедурні відмінності у порядку підготовки, оформлення та прийняття рішень керівника. У зв'язку з цим більш виправданим є визначення мінімальних змістовних вимог до такого рішення. Зокрема, у рішенні про застосування заходу зовнішнього контролю у вигляді обмеження доступу до інформації мають бути зазначені відомості про особу, щодо якої застосовується відповідний захід, що дають змогу її належним чином ідентифікувати, обставини, які зумовили виникнення КІ, вид та обсяг інформації, доступ до якої підлягає обмеженню,

зміст установлених обмежень, працівник або структурний підрозділ, якому доручається робота з відповідною інформацією.

У попередньому випадку також зазначалося про потребу зазначення обставин, за яких дія рішення про застосування заходу зовнішнього врегулювання КІ може бути припинено. Проте, усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті застосовується у випадку, якщо конфлікт інтересів не має постійного характеру. В той же час, обмеження доступу до інформації застосовується виключно тоді, коли конфлікт інтересів має постійний характер, що в свою чергу слугує підставою для висновку, що строку застосування зазначеного обмеження передбачено бути не може, як і обставин дострокового припинення застосування заходу зовнішнього врегулювання КІ.

У коментарі до Закону-1700 також висуваються пропозиції щодо змісту рішення керівника про обмеження доступу до інформації, та наголошується на тому, що в рішенні можуть бути зазначені «обов'язки як зазначеної особи (прим. автора - мається на увазі особа, якій доручається виконувати роботу з використанням інформації, до якої обмежений доступ того, до кого застосований аналізований захід), так й інших працівників вживати заходів, які унеможливлять доступ до відповідної інформації з боку того, до кого застосований захід» [6, с. 245]. Проте, передбачення подібних обов'язків для підлеглих осіб керівником є недоречним та покладає на посадових осіб, які є підлеглими, додаткові контрольні повноваження, що є несумісним з правовою природою підпорядкованих службових відносин, оскільки функція контролю за дотриманням встановленого обмеження доступу до інформації повинна покладатися не на інших працівників, які перебувають у підпорядкуванні, а безпосередньо на керівника або на визначених у встановленому порядку осіб, уповноважених на здійснення відповідних організаційно-розпорядчих чи контрольних заходів. Покладення таких обов'язків на підлеглих працівників фактично призводить до розширення меж їхньої компетенції без належного

нормативного підґрунтя, створює ризик невизначеності у розподілі відповідальності та може негативно впливати на внутрішню службу ієрархії.

Перегляд обсягу службових повноважень здійснюється в порядку ст. 32 Закону-1700. Досліджуваний захід зовнішнього врегулювання КІ «застосовується керівником органу, підприємства, установи, організації або структурного підрозділу, в якому працює той, у кого наявний конфлікт інтересів, за **сукупності** таких умов: 1) конфлікт інтересів має постійний характер; 2) він пов'язаний з конкретними повноваженнями особи, які потребують перегляду; 3) існує можливість продовження належного виконання особою службових завдань у випадку такого перегляду; 4) існує можливість наділення відповідними повноваженнями іншого працівника» [6, с. 246]. З наведеного очевидно випливає, що недотримання будь-якої із визначених умов має наслідком неможливість застосування заходу зовнішнього врегулювання КІ у вигляді перегляду обсягу службових повноважень.

При цьому, перегляд обсягу повноважень як захід зовнішнього врегулювання КІ фактично свідчить про зменшення питань, віднесених до відання функціонера або квазіфункціонера публічного сектору. Зважаючи на специфіку функціонування та обсягу повноважень надавачів публічних послуг, можна дійти висновку про неможливість беззастережного застосування відносно всіх надавачів публічних послуг заходу зовнішнього врегулювання КІ у вигляді перегляду обсягу повноважень.

Рішення про застосування досліджуваного заходу зовнішнього врегулювання КІ приймається керівником. Разом з тим, за аналогією із попередніми аналізованими заходами, нормативного закріплення форми та змісту рішення про перегляд обсягу службових повноважень не передбачено. Здебільшого рішення про перегляд обсягу службових повноважень має кадровий характер, тобто пов'язується із унормуванням питання реалізації службової діяльності, що обумовлює потребу у закріпленні письмової форми такого рішення. До обов'язкових реквізитів рішення про перегляд обсягу повноважень варто віднести зокрема відомості про особу, щодо якої здійснюється перегляд

обсягу повноважень (а саме прізвище, ім'я та по батькові, посада, найменування органу, підприємства, установи чи організації, у межах яких вона здійснює службову або іншу передбачену законом діяльність тощо), відомості про особу, яка наділяється новими повноваженнями (а саме прізвище, ім'я та по батькові, посада, найменування органу, підприємства, установи чи організації, у межах яких вона здійснює службову або іншу передбачену законом діяльність), обставини, які свідчать про потребу застосування заходу зовнішнього врегулювання КІ у вигляді перегляду обсягу службових повноважень.

Здійснення повноважень під зовнішнім контролем здійснюється в порядку ст. 33 Закону-1700. Окреслений захід є альтернативою між найбільш м'якими засобами врегулювання КІ, та найбільш суворими, які передбачають або істотну зміну умов праці, або звільнення. Зазначений захід характеризується детальним правовим регулюванням.

Так, положенням ст. 33 Закону-1700 передбачено не лише обставини, за яких належить застосовувати досліджуваний захід, а й закріплює виключний перелік його форм, викладених у ч. 2 ст. 33 Закону-1700 [1].

Положення ст. 33 Закону-1700 фактично вимагає від керівника не лише обрання належної форми зовнішнього контролю, а й визначення особи працівника, який буде здійснювати зовнішній контроль. При цьому, працівник, який буде здійснювати контроль, має бути незалежним (тобто не мати приватного інтересу), у нього повинні бути відсутні дружні або інші соціальні зв'язки із особою, відносно якої здійснюється зовнішній контроль, вони не мають бути у відносинах підпорядкування (тобто керівник або безпосередній керівник не може здійснювати зовнішній контроль щодо підлеглої особи, та навпаки – підлегла особа не може здійснювати зовнішній контроль щодо свого керівника). Неврахування зовнішніх обставин може призвести до «виникнення нового конфлікту інтересів» [6, с. 247].

Доречно зауважити, що в ч. 1 ст. 33 Закону-1700 не деталізовано, у випадку наявності якого виду КІ (постійного чи тимчасового) можливим є застосування досліджуваного заходу. При цьому, логічно припустити, що здійснення

повноважень під зовнішнім контролем доцільно застосовувати, якщо конфлікт інтересів не має постійного характеру. Вказане обумовлюється тим, що застосування зовнішнього контролю над здійсненням повноважень передбачає покладання додаткових обов'язків на суб'єкта, відносно якого здійснюється зовнішній контроль, а також на суб'єкта, який здійснює контрольні повноваження (зокрема, пов'язані із перевіркою належності виконання повноважень іншим суб'єктом, в якого наявний конфлікт інтересів).

Зважаючи на описану специфіку, відносно надавачів публічних послуг зовнішній контроль у формах, визначених п. 1 та 2 ч. 2 ст. 33 Закону-1700 застосований бути не може. Зазначене обумовлюється тим, що надавачі публічних послуг у своїй діяльності є незалежними, та здебільшого виконують свої повноваження індивідуально (тобто самостійно, як фізичні особи-підприємці або самозайняті особи).

Стосовно зовнішнього контролю у формі участі «уповноваженої особи Національного агентства в роботі колегіального органу в статусі спостерігача без права голосу» [1], серед надавачів публічних послуг є суб'єкти, які здійснюють свої повноваження в колегіальних органах (незалежні посередники, члени трудового арбітражу, члени ЕКОВД, експерти НАЗЯВО, третейські судді тощо), Зважаючи на наведене, зовнішній контроль у формі участі уповноваженої особи НАЗК в роботі колегіального органу в статусі спостерігача без права голосу може бути застосоване до певних видів надавачів публічних послуг із певними застереженнями.

Стосовно форми та змісту рішення про застосування зовнішнього контролю, відповідно до ч. 3 ст. 33 Закону-1700, «у рішенні про здійснення зовнішнього контролю визначаються форма контролю, уповноважений на проведення контролю працівник, а також обов'язки особи у зв'язку із застосуванням зовнішнього контролю за виконанням нею відповідного завдання, вчиненням нею дій чи прийняття рішень» [1]. Наведене положення свідчить, що для цього заходу зовнішнього врегулювання КІ законодавець, на відміну від окремих інших заходів, прямо визначив мінімально необхідні елементи змісту

відповідного рішення керівника. Це забезпечує вищий рівень правової визначеності при застосуванні зовнішнього контролю та, водночас, зобов'язує керівника індивідуалізувати такий захід з урахуванням конкретної службової ситуації. При цьому, наведений перелік відомостей не є вичерпним, та може бути доповнений щонайменше інформацією відносно особи, щодо якої застосовується зовнішній контроль (зокрема прізвище, ім'я та по батькові, посада, найменування органу, підприємства, установи чи організації, у межах яких вона здійснює службову або іншу передбачену законом діяльність тощо) обставини, які свідчать про потребу застосування заходу зовнішнього врегулювання КІ у вигляді здійснення зовнішнього контролю. Окрім наведеного, у рішенні про здійснення зовнішнього контролю доцільно конкретизувати не лише форму такого контролю та особу, уповноважену на його проведення, а й межі її контрольних повноважень, порядок фіксації результатів контролю, строк застосування відповідного заходу або обставини, з настанням яких його дія припиняється достроково.

Переведення, звільнення особи у зв'язку з наявністю КІ здійснюється в порядку ч. 1 ст. 34 Закону-1700. Виходячи зі змісту абз. 1 ч. 1 ст. 34 Закону-1700 [1], виключно за умови одночасного дотримання усіх перелічених умов можливе застосування переведення на іншу посаду. Додатково варто підкреслити, що у Законі-1700 наголошено, що зазначений захід може бути застосований виключно за умови, якщо будь-який інший захід зовнішнього врегулювання КІ застосований бути не може.

Згідно з абз. 2 ч. 1 ст. 34 Закону-1700, «переведення на іншу посаду може здійснюватися лише за згодою особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи» [1]. Зважаючи на контекст та важливість підтвердження належним чином факту згоди на переведення, погодження переведення має бути викладене функціонером або квазіфункціонером публічного сектору письмово. При цьому, коли останній буде надавати згоду на переведення, йому має бути вже відомо посаду, яку

функціонер або квазіфункціонер публічного сектору буде обіймати після переведення.

У цілому питання переведення регулюється нормами трудового права, що обумовлює потребу у зверненні до норм КЗпП України. Так, згідно з ч. 1 ст. 32 КЗпП України, «переведення на іншу роботу ... допускається тільки за згодою працівника ...» [38]. При цьому, відповідно до ч. 2 ст. 32 КЗпП України, «не вважається переведенням на іншу роботу і не потребує згоди працівника переміщення його на тому ж підприємстві, в установі, організації на інше робоче місце, в інший структурний підрозділ у тій же місцевості, доручення роботи на іншому механізмі або обладнанні у межах спеціальності, кваліфікації чи посади, обумовленої трудовим договором» [38]. Зазначені положення КЗпП України варто враховувати при застосуванні заходу зовнішнього врегулювання КІ у вигляді переведення на іншу посаду.

Слід констатувати, що коли йдеться про надавачів публічних послуг як квазіфункціонерів публічного сектору, застосування щодо них заходу зовнішнього врегулювання КІ у вигляді переведення на іншу посаду є неможливим. Так, переведення на іншу посаду фактично означає зміну змісту та обсягу службових повноважень без зміни організаційної належності (тобто включення до конкретного виду функціонерів та квазіфункціонерів публічного сектору). Для надавачів публічних послуг зміна змісту та обсягу службових повноважень фактично означає втрату можливості здійснювати діяльність з надання публічної послуги, що в свою чергу призводить до втрати правового статусу надавача публічної послуги.

Звільнення особи здійснюється в порядку ч. 2 ст. 34 Закону-1700. Як з іншими заходами зовнішнього врегулювання КІ, що звільнення може бути застосовано лише у випадку, якщо (1) конфлікт інтересів має постійний характер; (2) не може бути інакшим чином врегульованим, та виключно за умови сукупності зазначених обставин.

Досліджуваний захід є крайнім та найбільш суворим способом зовнішнього врегулювання КІ, який, зважаючи на специфіку правового регулювання

діяльності надавачів публічних послуг, до досліджуваної групи квазіфункціонерів публічного сектору також беззастережно застосований бути не може у зв'язку із передбаченням спеціальним законодавством особливого порядку набуття та припинення повноважень надавачами публічних послуг.

Окремої уваги заслуговує положення ч. 7 ст. 28 Закону-1700, яким передбачено потребу спеціального законодавства «передбачати порядок та шляхи врегулювання КІ службових осіб, діяльність яких вони регулюють» [1]. Зазначеним положенням Закон-1700 фактично визначає, що правові акти, які регулюють діяльність кожного окремого виду функціонерів або квазіфункціонерів публічного сектору, має передбачати заходи ЗтВКІ у їх діяльності із врахуванням положень Закону-1700 та особливостей діяльності кожного окремого функціонера або квазіфункціонера публічного сектору.

Діяльність аудиторів регулюється Законом-2258 [10], який визначає поняття КІ (п. 13 ч. 1 ст. 1) та має посилання на обов'язок аудитора щодо недопущення КІ (ч. 2 ст. 10). Окреслені положення покладають на аудиторів обов'язок уникати ситуацій, за який у них може виникнути реальний чи потенційний конфлікт інтересів. Положеннями п. 2 ч. 4 ст. 10 Закону-2258 [10] фактично визначаються обставини, за яких очевидним є наявність КІ у діяльності аудитора, та як засіб реагування на конфлікт інтересів встановлюється заборона на надання аудиторських послуг.

Інші норми Закону-2258, що містять згадку про конфлікт інтересів (потенційний чи реальний) носять здебільшого декларативний характер, адже обмежуються фіксацією загального стандарту відсутності реального чи потенційного КІ (про що свідчать зокрема положення ч. 5 ст. 15, ч. 6 ст. 15, абз. 3 ч. 7 ст. 15, абз. 1 ч. 8 ст. 15, ч. 13 ст. 15, абз. 2 ч. 1 ст. 17, абз. 5 ч. 1 ст. 17, ч. 7 ст. 40, абз. 7 ч. 8 ст. 40 та абз. 9 ч. 2 ст. 52 Закону-2258). Зважаючи на наведене, для аудиторів конфлікт інтересів постає не стільки як підстава для подальшого вибору між різними заходами врегулювання КІ, скільки як професійний ризик, що має бути своєчасно виявлений, належно

задокументований і усунутий, а за неможливості усунення – зумовлює відмову від надання аудиторських послуг.

Стосовно заходів врегулювання КІ в контексті положень Розділу V Закону-1700 та специфіки аудиторської діяльності, відносно аудиторів застосовними є лише два заходи врегулювання КІ, а саме: (1) самостійне врегулювання КІ; (2) усунення від надання аудиторських та неаудиторських послуг в умовах реального чи потенційного КІ. Щодо аудиторів, які провадять аудиторську діяльність у аудиторській фірмі, можливо також застосовувати захід зовнішнього врегулювання КІ у вигляді обмеження доступу до певної інформації (зокрема через те, що в складі аудиторської фірми наявний керівник, який може прийняти рішення про потребу такого обмеження, а також є інші аудитори, які здатні незалежно, без наявності КІ, реалізовувати надання аудиторських та неаудиторських послуг).

Зважаючи на особливості правового регулювання діяльності аудиторів, визначених нормами Закону-2258, відносно аудитора не може бути застосований зовнішній контроль з огляду на положення п. 3 ч. 4 ст. 10 Закону-2258, яка визначає заборону надання аудиторських послуг у ситуаціях, які можуть призвести до КІ. Перегляд обсягу службових повноважень, переведення або звільнення аудитора в порядку, визначеному Законом-1700 є незастосовним щодо аудиторів, адже останні мають специфічну процедуру набуття та припинення повноважень, обсяг яких також є нормативно визначеним та не підлягає зменшенню інакше як через внесення змін до тексту Закону-2258.

Самостійне врегулювання КІ полягає у позбавленні приватного інтересу аудитором самостійно у порядку, визначеному ч. 2 ст. 29 Закону-1700. Усунення від надання аудиторських та неаудиторських послуг в умовах реального чи потенційного КІ полягає в усуненні аудитора від вчинення дій та прийняття рішень за умови наявності особистої зацікавленості за рішенням суб'єкта аудиторської діяльності. У випадку, якщо аудитор провадить аудиторську діяльність як фізична особа - підприємець або провадить незалежну професійну діяльність, єдиним належним заходом врегулювання КІ буде відмова від

вчинення аудиторської діяльності в умовах КІ. Обмеження доступу до певної інформації може здійснюватися керівником аудиторської фірми щодо аудитора, який перебуває у трудових відносинах із аудиторською фірмою та має приватний інтерес у результаті здійснення аудиторської діяльності щодо конкретного суб'єкта.

Діяльність нотаріусів регулюється Законом-3425 [11], норми якого не містять жодної згадки ані про конфлікт інтересів, ані про особливості ЗтВКІ у діяльності нотаріусів. Єдиною нормою, яка обмежено стосується запобігання КІ у діяльності нотаріусів є положення ст. 9 Закону-3425 [11]. Разом з тим, закріплене обмеження у праві вчинення нотаріальних дій навряд чи може розглядатися як цілісний механізм ЗтВКІ у діяльності нотаріусів, оскільки воно спрямоване лише на недопущення вчинення нотаріальних дій у чітко визначеному колі випадків, пов'язаних із особою нотаріуса або його близькими особами, іншими суб'єктами, що мають зв'язки із нотаріусом, зокрема трудові.

Положення ст. 9 Закону-3425 слід характеризувати не як прояв повноцінного інституту запобігання КІ, а як окреме спеціальне обмеження, спрямоване на недопущення найбільш очевидних випадків особистої заінтересованості під час вчинення нотаріальних дій. Такий підхід, хоча і має безперечне превентивне значення, водночас свідчить про фрагментарність правового регулювання у відповідній сфері, оскільки поза межами законодавчої регламентації залишаються інші можливі прояви приватного інтересу нотаріуса, які здатні вплинути на його об'єктивність, безсторонність та професійну незалежність. Додатково уваги потребує п. 6 Розділу V ППЕН України, згідно якого «нотаріус зобов'язаний запобігати виникненню КІ, а в разі його виникнення вжити заходів врегулювання» [12]. Проте, деталізації закріпленого обов'язку ППЕН України не містять.

Стосовно заходів врегулювання КІ в контексті положень Розділу V Закону-1700 та специфіки нотаріальної діяльності, щодо нотаріусів може бути застосований різний обсяг заходів врегулювання КІ залежно від того, яким

чином нотаріус провадить свою діяльність (як державний нотаріус чи як приватний).

Стосовно приватних нотаріусів можливо застосувати лише два заходи врегулювання КІ, а саме: (1) самостійне врегулювання КІ; (2) усунення від вчинення нотаріальних дій в умовах реального чи потенційного КІ шляхом відмови у вчиненні нотаріальних дій. Зважаючи на особливості правового регулювання діяльності приватних нотаріусів, визначених нормами Закону-3425, відносно приватного нотаріуса не можуть бути застосовані заходи зовнішнього врегулювання КІ, передбачені п.п. 2-6 ч. 1 ст. 29 Закону-1700.

Стосовно державних нотаріусів застосовними є наступні заходи врегулювання КІ: (1) самостійне врегулювання КІ; (2) усунення від вчинення нотаріальних дій в умовах реального чи потенційного КІ; (3) обмеження доступу до певної інформації. Інші заходи зовнішнього врегулювання КІ, передбачені п.п. 2, 4-6 ч. 1 ст. 29 Закону-1700, не можуть застосовуватись щодо державних нотаріусів з огляду на особливий правовий статус нотаріусів як надавачів публічних послуг.

Зовнішній контроль не може бути застосований щодо нотаріусів з огляду на що нотаріуси у своїй діяльності є рівними та незалежними. Перегляд обсягу службових повноважень, переведення або звільнення в порядку, визначеному Законом-1700, щодо нотаріуса неможливо застосувати, адже останні мають специфічну процедуру набуття та припинення повноважень, обсяг яких є нормативно визначеним та не підлягає зменшенню інакше як через внесення змін до тексту Закону-3425.

Самостійне врегулювання КІ полягає у позбавленні приватного інтересу нотаріусом самостійно у порядку, визначеному ч. 2 ст. 29 Закону-1700. Щодо усунення від вчинення нотаріальних дій в умовах реального чи потенційного КІ, у випадку, коли нотаріус провадить незалежну професійну діяльність єдиним належним заходом врегулювання КІ буде відмова від вчинення нотаріальних дій в умовах КІ. Якщо нотаріус провадить діяльність у державній нотаріальній конторі, за рішенням завідувача державної нотаріальної контори останнього

може бути усунено від вчинення нотаріальних дій в умовах реального чи потенційного КІ або обмежено в доступі до певної інформації, що становить для нотаріуса приватний інтерес.

Діяльність приватних виконавців регулюється нормами Закону-1403 [13], а також КПЕПВ України [14], які доволі фрагментарно та недосконало регулюють питання врегулювання КІ. Так, абз. 2 ч. 4 ст. 4 Закону-1403 [13] визначає поняття КІ, яке враховує специфіку професійної діяльності виконавців загалом (як державних, так і приватних), що очевидно є виправданим та кореспондує принципам справедливості, неупередженості, об'єктивності та незалежності, закріпленими у п.п. 3 і 4 ч. 1 ст. 4 Закону-1403.

Згідно з абз. 1 ч. 4 ст. 4 Закону-1403, «державний виконавець, приватний виконавець зобов'язані вживати всіх необхідних заходів, спрямованих на запобігання чи усунення конфлікту інтересів» [13]. При цьому, покладаючи на державного виконавця і приватного виконавця обов'язок вживати всіх необхідних заходів, спрямованих на запобігання чи усунення КІ, Закон-1403 не деталізує спеціальної процедури його виявлення, повідомлення та врегулювання, а тому відповідне нормативне регулювання слід розглядати як таке, що фіксує галузеву специфіку КІ для приватних виконавців, але не формує завершеного процедурного механізму його врегулювання.

Частково питання ЗтВКІ врегульовано положеннями КПЕПВ України. До прикладу, ст. 22 КПЕПВ України [14] встановлюють загальний етичний стандарт поведінки приватного виконавця, відповідно до якого він повинен уникати взаємовідносин, здатних вплинути на його незалежність і неупередженість, а також визначають перелік ситуацій КІ, в яких може опинитися приватний виконавець. Очевидним недоліком зазначеного переліку виступає те, що положення ст. 22 КПЕПВ України не систематизують можливі прояви приватного інтересу приватного виконавця та не дають змоги чітко відмежувати власне конфлікт інтересів від інших обставин, які лише потенційно впливають на незалежність його професійної діяльності. Попри безумовне превентивне значення цитованих положень КПЕПВ України, останні не формують

самостійного процедурного механізму ЗтВКІ, оскільки не визначають ані порядку його виявлення, ані обов'язку повідомлення про нього, ані спеціальних способів його врегулювання.

Стосовно заходів врегулювання КІ слід зазначити, що стосовно приватних виконавців можливо застосувати лише два заходи врегулювання КІ, а саме: (1) самостійне врегулювання КІ; (2) усунення від діяльності щодо примусового виконання судових рішень та рішень інших органів в умовах реального чи потенційного КІ шляхом відмови у примусовому виконанні.

Зважаючи на особливості правового регулювання діяльності приватних виконавців, до них не може бути застосований зовнішній контроль з огляду на положення ч. 2 ст. 16 Закону-1403, яка встановлює, що останні є суб'єктами «незалежної професійної діяльності» [13]. Перегляд обсягу службових повноважень, переведення або звільнення аудитора в порядку, визначеному Законом-1700 є незастосовним щодо приватних виконавців, адже останні мають специфічну процедуру набуття та припинення повноважень, обсяг яких також є нормативно визначеним та не підлягає зменшенню інакше як через внесення змін до тексту Закону-1403.

Діяльність оцінювачів регулюється Законом-2658 [15], який не містить жодної згадки про конфлікт інтересів взагалі. Вказане очевидно має негативні наслідки для правового регулювання антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг.

Стосовно заходів врегулювання КІ в контексті положень Розділу V Закону-1700 та специфіки професійної оціночної діяльності, до оцінювачів застосовними є лише два заходи врегулювання КІ, а саме: (1) самостійне врегулювання КІ; (2) усунення від провадження професійної оціночної діяльності в умовах реального чи потенційного КІ. Стосовно оцінювачів, які провадять професійну діяльність суб'єкта господарювання у вигляді юридичної особи (незалежно від її організаційно-правової форми), можливо також застосовувати захід зовнішнього врегулювання КІ у вигляді обмеження доступу до певної інформації (зокрема через те, що в складі суб'єкта оціночної діяльності,

утвореного у вигляді юридичної особи, наявний керівник, який може прийняти рішення про потребу такого обмеження, а також є інші оцінювачі, які здатні незалежно, без наявності КІ, реалізовувати діяльність з оцінки майна, майнових прав та професійної оціночної діяльності).

Зважаючи на особливості правового регулювання діяльності оцінювачів, визначених нормами Закону-2658, відносно оцінювачів не можуть бути застосовані інші заходи зовнішнього врегулювання КІ. Так, зовнішній контроль не може бути застосований щодо оцінювачів з огляду на те, що оцінювачі у своїй діяльності мають бути незалежними. Перегляд обсягу службових повноважень, переведення або звільнення оцінювача в порядку, визначеному Законом-1700 є незастосовним щодо наведеної групи квазіфункціонерів публічного сектору, адже вони мають специфічну процедуру набуття та припинення повноважень (тобто набуття статусу оцінювача). Окрім цього, обсяг повноважень оцінювача є нормативно визначеним та не підлягає зменшенню інакше як через внесення змін до тексту Закону-2658.

Самостійне врегулювання КІ полягає у позбавленні приватного інтересу оцінювачем самостійно у порядку, визначеному ч. 2 ст. 29 Закону-1700. Усунення від здійснення професійної оціночної діяльності в умовах реального чи потенційного КІ полягає в усуненні оцінювача від вчинення дій та прийняття рішень за умови наявності особистої зацікавленості у результаті оціночної діяльності. У випадку, якщо оцінювач провадить професійну оціночну діяльність як фізична особа - підприємець, єдиним належним заходом врегулювання КІ буде відмова від надання послуг щодо оцінки майна чи майнових прав в умовах КІ. Обмеження доступу до певної інформації може здійснюватися керівником юридичної особи, яка є суб'єктом оціночної діяльності, щодо оцінювача, який перебуває у трудових відносинах із такою юридичною особою та має приватний інтерес у результаті здійснення професійної оціночної діяльності, а також за умови, що у трудових відносинах із такою юридичною особою перебуває щонайменше один інших суб'єкт, який має статус оцінювача. В іншому випадку

юридична особа, яка є суб'єктом оціночної діяльності, має відмовити у наданні послуг з оцінки майна чи майнових прав.

Діяльність експертів регулюється чималою кількістю нормативно-правових актів, зокрема Законом-4038 [16], Законом-52/95 [17], Законом-2059 [18], Положенням про ЕКОВД [19], Положенням про експерта та ЕГ НАЗЯВО [20].

Законом-4038 [16] врегульований правовий статус судових експертів, проте регулюванню питання КІ уваги не приділено. Разом з тим, зважаючи на положення ч. 7 ст. 28 Закону-1700, логічно передбачити для судових експертів у галузевому законодавстві закріплення заходів ЗтВКІ, що матиме позитивний вплив на правове регулювання антикорупційної суб'єктності судових експертів як надавачів публічних послуг.

Стосовно заходів врегулювання КІ стосовно судових експертів (як і підгрупи експертів в цілому) єдиним заходом, який забезпечить усунення будь-якої приватної зацікавленості у результаті проведення експертизи, усунення від експертної діяльності, зокрема шляхом самовідводу в порядку ч. 1 ст. 12 Закону-4038 [16]. При цьому, нормами Закону-4038 підстав для самовідводу не визначено. Застосовуючи аналогію права, можна дійти висновку, що наявність особистої зацікавленості в результаті проведення експертизи або результаті розгляду справи, в межах якої призначено експертизу (тобто наявність КІ), є безумовною підставою для самовідводу судового експерта та, як наслідок, його усунення від здійснення судово-експертної діяльності в умовах реального чи потенційного КІ.

Правовий статус експертів ННТЕ визначається Законом-52/95 [17], положення якого прямого закріплення заходів ЗтВКІ не містять. Проте, низка положень Закону-52/95 фрагментарно встановлює заборони та обмеження, покликані уникнути КІ у діяльності експертів наукової і науково-технічної експертизи. До прикладу, ч. 9 ст. 4 Закону-52/95, встановлює заборону проведення експертизи щодо об'єкта, створеного експертом. У контексті заходів запобігання КІ значення ч. 9 ст. 4 Закону-52/95 полягає в тому, що вона не вимагає попереднього доведення упередженості експерта або настання

негативних наслідків, а встановлює превентивну несумісність статусів. Інакше кажучи, йдеться не про врегулювання вже наявного КІ, а про його недопущення шляхом нормативного усунення самої можливості одночасного набуття статусу особи, заінтересованої в отриманні експертного висновку, та експерта. Водночас, положення ч. 9 ст. 4 Закону-52/95 охоплює лише один із проявів КІ, а саме поєднання ролі заінтересованої особи та експерта. З огляду на наведене, цитоване положення слід оцінювати як окремий спеціальний антикорупційний запобіжник у сфері наукової і науково-технічної експертизи, а не як повноцінний механізм виявлення, повідомлення та врегулювання КІ. Окрім того, абз. 10 ч. 1 ст. 35 Закону-52/95 до правопорушень у сфері ННТЕ відносить недотримання заборони, передбаченої ч. 9 ст. 4 Закону-52/95. Таким чином, законодавець прямо виходить із несумісності статусу експерта зі статусом автора відповідної розробки або іншої особи, яка має безпосередню заінтересованість у результатах експертизи, що в контексті врегулювання КІ визнає власне залучення заінтересованого експерта до проведення експертизи окремим правопорушенням.

Водночас, за своїм змістом наведені норми Закону-52/95 не утворюють завершеної процедури врегулювання КІ, оскільки лише фрагментарно визначають окремі його прояви у діяльності експертів ННТЕ, та не встановлюють порядку виявлення КІ, форми повідомлення про нього, способів його усунення або алгоритму дій після встановлення відповідних обставин.

Стосовно заходів врегулювання КІ у діяльності експертів ННТЕ слід зазначити, що стосовно цього виду експертів єдиним заходом, який забезпечить усунення будь-якої приватної зацікавленості у результаті проведення експертизи, усунення від здійснення ННТЕ.

Окрему групу експертів як квазіфункціонерів публічного сектору складають члени ЕКОВД, діяльність яких регулюється нормами Закону-2059 [18] та Положенням про ЕКОВД [19]. Не дивлячись на те, що ч. 2 ст. 10 Закону-2059 та п. 19 Положенням про ЕКОВД встановлено, що на членів ЕКОВД поширюються вимоги Закону-1700, зазначені акти не закріплюють ані заходів врегулювання КІ

у діяльності членів експертних комісій з оцінки впливу на довкілля, ані загалом встановлення заборони щодо використання повноважень в умовах реального чи потенційного КІ. Вказане очевидно негативно впливає на нормативне регулювання правового статусу експертів з оцінки впливу на довкілля та свідчить про фрагментарність Закону-2059. У той же час, норми Положення про ЕКОВД більш досконало унормовують питання ЗтВКІ, встановлюючи пряму заборону наявності потенційного чи реального КІ (ст. 19). Зазначене змістовно відображає базовий антикорупційний імператив, відповідно до якого участь у підготовці експертного висновку може брати лише особа, здатна діяти незалежно, об'єктивно та неупереджено, без впливу приватного інтересу на реалізацію своїх повноважень.

Згідно з п. 20 Положення про ЕКОВД, конфлікт інтересів визначено як підставу для усунення членів ЕКОВД від роботи в ЕКОВД. Окресленим положенням передбачається фактично єдиний захід врегулювання КІ членів експертних комісій з оцінки впливу на довкілля, який, зважаючи на його сутність, є заходом зовнішнього врегулювання. При цьому, п. 20 Положення про ЕКОВД не визначає на який строк член ЕКОВД усувається (на певний строк чи безстроково).

Одразу варто відзначити, що члени ЕКОВД здійснюють свою професійну діяльність виключно у складі ЕКОВД, які виконують свої повноваження у затвердженому складі протягом трьох років (у відповідності до абз. 1 п. 10 Положення про ЕКОВД [19]). З наведеного випливає, що ЕКОВД є постійно діючим колегіальним органом, тому до членів ЕКОВД може застосовуватись захід зовнішнього врегулювання КІ у вигляді здійснення повноважень під зовнішнім контролем у формі, визначеній п. 3 ч. 2 ст. 33 Закону-1700 [1]. Проте, ані нормами Закону-2059 [18], ані Положенням про ЕКОВД [19] можливості застосування такого заходу врегулювання КІ прямо не передбачено, що створює колізійність правового регулювання в цій частині.

Окрім наведеного, Положення про ЕКОВД закріплює для членів ЕКОВД обов'язок повідомляти орган, рішенням якого утворено ЕКОВД (ст. 21).

Зазначене змістовно узгоджується з п. 2 ч. 1 ст. 28 Закону-1700 та є більш конкретизованим, адже не лише відтворює загальну вимогу щодо повідомлення, закріплену антикорупційним законодавством, а й прямо визначає адресата такого повідомлення для членів ЕКОВД. Зазначений припис слід розглядати як приклад належної імплементації загального антикорупційного обов'язку у спеціальному регулюванні діяльності членів експертних комісій з оцінки впливу на довкілля.

Діяльність експертів НАЗЯВО регулюється Положенням про експерта та ЕГ НАЗЯВО [20]. Системний аналіз змісту Положення про експерта та ЕГ НАЗЯВО свідчить, що ЗтВКІ у діяльності експертів НАЗЯВО носить превентивний характер, та має на меті уникнути залучення до процедури акредитації освітніх програм експертів, які мають потенційний чи реальний конфлікт інтересів (що впливає з пп. 4 п. 2 Розділу IV). Окрім наведеного, Додатком 2 до Положення про експерта та ЕГ НАЗЯВО[20] визначено перелік типових ситуацій КІ, в яких може опинитися експерт НАЗЯВО, та які фактично слугують передумовою невключення експерта НАЗЯВО до складу експертної групи. Наведений «перелік типових ситуацій КІ не є вичерпним, наявність будь-якого приватного інтересу може зумовлювати ситуації, при яких буде мати місце конфлікт інтересів» [20]. Зазначене положення належно деталізує обставини, за яких вважається наявним конфлікт інтересів. В цілому, досліджувані нормативні конструкції дають змогу виявляти ризики упередженості ще до початку процедури акредитації освітньої програми та мінімізувати ймовірність залучення до неї осіб, приватний інтерес яких може вплинути на об'єктивність процедури акредитації. Очевидним недоліком виступає те, що Положення про експерта та ЕГ НАЗЯВО [20] не передбачено безпосереднього порядку дій експерта НАЗЯВО у випадку наявності у нього КІ. Зазначене питання унормовано Положенням про порядок запобігання та врегулювання конфлікту інтересів в НАЗЯВО [39].

Додатково слід звернути увагу на Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти [40].

Нормами зазначеного акта регулюється порядок відкликання експерта НАЗЯВО (п. 11 Розділу II), а також передбачає наслідки встановлення наявності КІ після початку процедури акредитації (п. 12 Розділу II). Наведене свідчить, що Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, визначає дві належні форми зовнішнього врегулювання КІ у діяльності експерта НАЗЯВО та виключні підстави для їх застосування, що в свою чергу забезпечує сталість передбачуваність та процесуальну безперервність акредитаційної процедури, оскільки дає змогу своєчасно реагувати на обставини, що ставлять під сумнів об'єктивність експертного оцінювання, залежно від стадії, на якій такі обставини були виявлені. На підставі аналізу підзаконних актів, які врегульовують питання діяльності експертів НАЗЯВО та процедури акредитації освітніх програм, можна зробити висновок, що НАЗЯВО забезпечує належний рівень правового регулювання та містить дієві та адаптовані до специфіки діяльності експертів НАЗЯВО механізми ЗтВКІ.

Діяльність арбітражних керуючих регулюється нормами Кодексу-2597 [21], які вирізняються достатньо високим рівнем прогресивності у частині визначення та конкретизації антикорупційних обмежень, встановлених для арбітражних керуючих. При цьому, положення щодо ЗтВКІ носять здебільшого превентивний характер, передбачаючи заборону залучення до процедур банкрутства арбітражного керуючого, який має потенційний чи реальний конфлікт інтересів. Вказане впливає одночасно з низки положень Кодексу-2597, а саме: п. 4 ч. 3 ст. 28; п. 4 ч. 4 ст. 33-2 тощо. Окрім зазначених положень, норми Кодексу-2597 встановлюють обов'язок для арбітражних керуючих «вживати заходів до недопущення будь-якої можливості виникнення реального чи потенційного КІ та невідкладно повідомляти суду про наявність такого КІ» (п. 9 ч. 2 ст. 12) [21], що змістовно узгоджується із положенням п.п. 1, 2 ч. 1 ст. 28 Закону-1700.

При цьому, Кодекс-2597 не деталізує, яких заходів належить вживати арбітражному керуючому з метою «недопущення будь-якої можливості виникнення реального чи потенційного конфлікту інтересів» (п. 9 ч. 2 ст. 12 Кодексу-2597) [21], що очевидно свідчить про

неповноту спеціального правового регулювання запобігання КІ у діяльності арбітражного керуючого. Наведене дає підстави для висновку, що цитоване положення є здебільшого декларативним антикорупційним приписом, який фіксує загальний стандарт належної поведінки арбітражного керуючого, та спрямований на формування морально-етичного підґрунтя діяльності досліджуваного виду надавачів публічних послуг.

Додатково варто підкреслити, що нормами Кодексу-2597 не визначено можливості арбітражного керуючого самостійного врегулювання КІ, та передбачено фактично один механізм зовнішнього врегулювання КІ, відмінний від заходів, визначених ч. 1 ст. 29 Закону-1700. Так, ч. 5 ст. 12 Кодексу-2597, передбачає, що у випадку наявності КІ арбітражний керуючий підлягає відстороненню. Процедурно порядок відсторонення арбітражного керуючого деталізовано у положенні п. 6 ч. 4 ст. 28 Кодексу-2597 [21]. Загалом, спеціальне регулювання у цій частині має обмежений характер, оскільки не пропонує системи альтернативних заходів врегулювання КІ, а зводить реагування на його виникнення переважно до припинення участі арбітражного керуючого у конкретному провадженні. При цьому, запропонований підхід має очевидну перевагу у вигляді оперативності та високого рівня гарантування неупередженості результату процедури банкрутства.

Окремо слід зауважити, що закріплення Кодексом-2597 механізму врегулювання КІ свідчить про неможливість застосування щодо арбітражного керуючого як надавача публічних послуг заходів зовнішнього та самостійного врегулювання КІ, визначених Розділом V Закону-1700.

Діяльність незалежних посередників регулюється нормами Законом-137/98 [22], Положенням про посередника [23], Положенням про примирну комісію [24], Положенням про порядок розгляду колективного трудового спору (конфлікту) примирною комісією за участю незалежного посередника [25], Правилами етики посередника (незалежного посередника) [26]. Разом з тим, жоден нормативний акт (законодавчий чи підзаконний), який регулює питання

діяльності незалежних посередників, не передбачає заходів ЗтВКІ у діяльності досліджуваної групи квазіфункціонерів публічного сектору.

Стосовно заходів врегулювання КІ у діяльності незалежних посередників, останні є суб'єктами, які включаються до складу примирної комісії «у разі потреби» (п. 2.4. Положення про примирну комісію) [24]. З наведеного випливає, що незалежні посередники здійснюють свої повноваження лише на час залучення до роботи примирної комісії, та, будучи надавачами публічних послуг, не перебувають у трудових відносинах ані з примірною комісією, ані з НСПП, що обумовлює неможливість застосування щодо незалежних посередників заходів зовнішнього врегулювання КІ, визначених ч. 1 ст. 29 Закону-1700. Проте, відносно незалежного посередника як надавача публічних послуг у разі виникнення потенційного чи реального КІ має бути застосовано виключно захід реагування у вигляді усунення його від участі у роботі примирної комісії. Будь-який інший механізм остаточно не забезпечить усунення ризику впливу приватного інтересу на здійснення ним примирної функції. Оскільки незалежний посередник залучається до складу примирної комісії лише у разі потреби, а законодавча модель зовнішнього врегулювання КІ, визначена ч. 1 ст. 29 Закону-1700, орієнтована передусім на осіб, діяльність яких здійснюється в межах сталих організаційно-службових зв'язків, саме усунення незалежного посередника від участі у роботі примирної комісії є єдиним заходом, який відповідає особливостям його правового статусу та здатен реально забезпечити неупередженість примирної процедури.

Діяльність членів трудового арбітражу регулюється нормами Законом-137/98 [22], Положенням про трудовий арбітраж [27], Положенням про арбітра [28], Правилами етики арбітра (члена трудового арбітражу) [29], Регламентом роботи трудового арбітражу по розгляду і вирішенню колективного трудового спору (конфлікту) [30].

Положення про трудовий арбітраж [27] не містить посилань на заходи ЗтВКІ у діяльності членів трудового арбітражу, проте містить положення, які за своїм змістом відповідають заходам ЗтВКІ у діяльності членів трудового арбітражу. До

прикладу, встановлює заборону залучення особи, яка має особисту зацікавленість у вирішенні трудового спору (конфлікту) (п. 2.5), закріплює вимоги щодо несумісності члена трудового арбітражу (п. 2.6), покладає обов'язок повідомляти про конфлікт інтересів (п. 2.7) тощо. За своїм змістом наведені приписи фактично встановлюють спеціальні запобіжники, спрямовані на недопущення участі у розгляді колективного трудового спору осіб, чия заінтересованість або зв'язки можуть поставити під сумнів їхню неупередженість. Водночас таке регулювання має фрагментарний характер, оскільки воно охоплює переважно питання добору, відводу та самовідводу членів трудового арбітражу, але не формує цілісного механізму запобігання, виявлення, повідомлення та врегулювання реального чи потенційного КІ у діяльності цієї категорії квазіфункціонерів публічного сектору.

Аналіз положень Закону-137/98 [22] дає підстави для висновку, що правовий статус члена трудового арбітражу врегульовано без урахування антикорупційної складової, адже його норми не передбачають ані спеціальних антикорупційних обмежень, ані відповідних застережень щодо діяльності таких осіб. Відсутність подібних приписів об'єктивно ускладнює належне правозастосування та створює передумови для виникнення корупційних ризиків у діяльності членів трудового арбітражу.

Стосовно заходів врегулювання КІ у діяльності членів трудового арбітражу, виходячи зі змісту п. 2.3 Положення про трудовий арбітраж, члени трудового арбітражу реалізують свої повноваження лише на період їх включення до складу трудового арбітражу. При цьому, будучи надавачами публічних послуг, члени трудового арбітражу не мають трудових правовідносин (або інших організаційно-службових відносин) із будь-яким суб'єктом, що унеможлиблює застосування щодо членів трудового арбітражу заходів зовнішнього врегулювання КІ, визначених ч. 1 ст. 29 Закону-1700. За таких обставин, відносно члена трудового арбітражу у разі виникнення потенційного чи реального КІ має бути застосовано виключно захід реагування у вигляді відводу та, як наслідок, припинення його повноважень члена трудового арбітражу.

Механізм, передбачений нормами Положення про трудовий арбітраж в цілому відповідає особливостям його правового статусу та здатен реально забезпечити неупередженість процедури вирішення трудового спору (конфлікту).

Діяльність третейських суддів регулюється нормами Законом-1701 [31], нормами якого не закріплено заходів ЗтВКІ. При цьому, деякі норми Закону-1701 містять положення, які за своїм змістом забезпечують закріплення заходів запобігання виникненню КІ через закріплення вимог щодо несумісності (ч. 1 ст. 19 Закону-1701). Проте, жодних інших норм, якими б визначався порядок та шляхи врегулювання КІ у діяльності третейських суддів, текст Закону-1701 не містить. Викладене дає підстави констатувати наявність прогалин у спеціальному правовому регулюванні антикорупційної суб'єктності третейських суддів.

Стосовно заходів врегулювання КІ у діяльності третейських суддів, «склад третейського суду формується шляхом призначення чи обрання третейських суддів (третейського судді)» (ч. 1 ст. 16 Закону-1701) [31]. Як нами зазначалося, третейські судді можуть здійснювати свою діяльність у складі постійно діючого третейського суду або у третейському суді, створеному для вирішення конкретного спору. При цьому, заходи усунення КІ для третейських суддів (враховуючи зміст ч. 1 ст. 19 Закону-1701) є ідентичними з огляду на специфіку діяльності третейських суддів, та полягає у усуненні від виконання повноважень щодо третейського розгляду в порядку відводу або самовідводу. Разом з тим, відмінним є суб'єкт, якого належить повідомляти про конфлікт інтересів. Так, у випадку, якщо третейський суддя здійснює повноваження у третейському суді, створеному для вирішення конкретного спору, останньому належить повідомляти сторін третейського розгляду як суб'єктів, що уклали третейську угоду. Якщо суддя здійснює свою діяльність у складі постійно діючого третейського суду, останньому належить повідомляти відповідного голову постійно діючого третейського суду.

Таким чином, конфлікт інтересів у діяльності надавачів публічних послуг варто розуміти як наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій надавач

публічних послуг виконує повноваження, який протирічить меті, з якою такі повноваження були надані, та обумовлює необ'єктивність або упередженість під час прийняття рішень, або вчинення чи невчинення дій під час виконання наданих повноважень. Встановлено, що чинним законодавством виокремлено два види КІ, а саме потенційний та реальний. Проаналізовано заходи врегулювання КІ, на підставі якого встановлено, що законодавство в частині визначення обов'язкових реквізитів повідомлення про наявність КІ. Визначено види заходів врегулювання КІ, та обґрунтовано, що заходи самостійного та зовнішнього врегулювання КІ не можуть беззастережно застосовуватись щодо надавачів публічних послуг.

3.3. Юридична відповідальність за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією

Юридична відповідальність надавачів публічних послуг за правопорушення, пов'язані з корупцією, є одним із ключових елементів механізму забезпечення доброчесності, неупередженості та законності у сфері виконання повноважень квазіфункціонерів публічного сектору. Особливість правового статусу таких осіб полягає в тому, що, не будучи класичними функціонерами публічного сектору, вони водночас здійснюють діяльність, яка має публічно-значущий характер і безпосередньо впливає на реалізацію прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб. Саме ця обставина зумовлює поширення на них вимог антикорупційного законодавства та, відповідно, можливість притягнення до юридичної відповідальності у разі вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією. Наведене актуалізує потребу дослідження природи юридичної відповідальності. Пропонуємо розглянути доктринальні підходи до визначення поняття юридичної відповідальності.

В. Котюк наголошує, що юридична відповідальність – «це міра покарання правопорушника шляхом позбавлення його певних соціальних благ чи цінностей (матеріальних, духовних чи особистих), які йому належали до факту

правопорушення, від імені держави (суспільства), на підставі закону або іншого нормативного акта з метою попередження правопорушень в перспективі і відновлення (чи відшкодування) втрачених суб'єктивних прав на матеріальні і духовні цінності» [41, с. 121]. Подібного підходу до визначення юридичної відповідальності підтримується Є. Подорожній, який визначає юридичну відповідальність як «передбачені законом вид і міру державно-владного (примусового) зазнання особою втрат благ особистого, організаційного та майнового характеру за вчинене правопорушення» [42, с. с. 12–13].

Сумнівним видається зведення розуміння юридичної відповідальності суто до покарання, яке виступає наслідком застосування санкції. Так, норми КУпАП та КК України передбачають випадки, за яких відносно особи може не застосовуватись санкція статті (тобто особа може бути звільнена від фактичного відбування покарання), проте особа навіть за таких обставин буде нести юридичну відповідальність.

Іншого підходу до розуміння юридичної відповідальності дотримується В. Примак визначає юридичну відповідальність як «різновид санкції, зміст якої полягає в нововиниклих правоохоронних відносинах, закріплюється у відповідних правових нормах (санкціях правових норм) і формує специфіку кожної санкції, що є заходом цивільної відповідальності» [43, с. 58-59]. При цьому, В. Примак не здійснює розмежування таких категорій як «покарання», «відповідальність» та «санкція». Подібного підходу дотримується також П. Рабінович, який сутність юридичної відповідальності вбачає «в закріпленому в законодавстві й забезпечуваному державою юридичному обов'язкові правопорушника зазнати примусового позбавлення певних цінностей, що йому належали» [44, с. 136].

Очевидним недоліком підходу, викладеного у працях В.Примака, П. Рабіновича, І. Самощенко та М. Фаркушина є те, що наведені підходи не враховують специфіки юридичної відповідальності як правового явища, яка має комплексний характер та не може зводитися виключно до реалізації санкції

правової норми. При цьому, слід зауважити, що застосування санкції наочно відображає настання юридичної відповідальності.

Д. Лук'янець визначає юридичну відповідальність як «регламентовану правовими нормами реакція з боку уповноважених суб'єктів на діяння фізичних або юридичних осіб (колективних суб'єктів), що проявляються в недотриманні встановлених законом заборон, невиконанні встановлених законом обов'язків, порушенні цивільно-правових зобов'язань, заподіянні шкоди або завданні збитків і виражена в застосуванні до осіб, які вчинили такі діяння, засобів впливу, що тягнуть за собою позбавлення особистого, майнового або організаційного характеру» [45, с. 28]. Запропоноване визначення юридичної відповідальності є комплексним і системним, оскільки охоплює як нормативну основу відповідальності, так і механізм її реалізації через діяльність уповноважених суб'єктів. Перевагою підходу є акцент на зв'язку відповідальності з правопорушенням та конкретизація її наслідків у вигляді позбавлень особистого, майнового чи організаційного характеру. Водночас визначення переважно відображає ретроспективний (каральний) аспект юридичної відповідальності, недостатньо враховуючи її превентивну функцію.

Розглянуті дефініції категорії «юридична відповідальність» дають підстави погодитися з висновком професора В. Венедиктова про те, що «в теорії права немає єдності думок, точок зору, позицій вчених щодо змісту й суті юридичної відповідальності» [46, с. 15-16].

А. Машков, аналізуючи сутність юридичної відповідальності, зазначає, що «в юридичній літературі звертається увага на існування семи підходів щодо тлумачення юридичної відповідальності: 1) ретроспективний; 2) проспективний (позитивний); 3) двохаспектний» [47, с. 74]. Ретроспективний підхід для юридичної науки України виступає традиційним, та пов'язує юридичну відповідальність з можливістю застосування державно-владного примусу. Позитивний аспект юридичної відповідальності проявляється в стимулюванні належної поведінки суб'єктів, щодо яких адресовані ті чи інші приписи права. Стосовно двохаспектного підходу до визначення юридичної відповідальності

слушно висловився Н. Берлач, який вказав, що «юридична відповідальність виступає комплексним правовим інститутом, який спрямований на забезпечення стабільності суспільного устрою, забезпечення правопорядку і який для ефективного виконання поставлених завдань знаходить свій прояв у формі негативної (ретроспективної) та позитивної (перспективної) відповідальності» [48, с. 80].

У той же час, кількість підходів до розуміння правової природи юридичної відповідальності не обмежується пропозиціями, висунутими А. Машковим. Так, В. Жорнокуй, аналізуючи доктринальні підходи до розуміння юридичної відповідальності, виділила сім підходів, а саме як: «1) правовідношення; 2) обов'язку; 3) елементу правового статусу особи; 4) санкції; 5) форми «державного примусу/впливу»; 6) заснований на законі цивільно-правовий (як правило, майновий) вплив на винного правопорушника; 7) системного явища (системи правових засобів)» [49, с. 85-86].

Першого підходу дотримується Т. Ківалова, яка зазначає, що відповідальністю є «охоронні правовідносини, елементом яких є відповідні суб'єкти, об'єкти і зміст» [50, с. 9]. Другого підходу дотримуються науковці, що розглядають юридичну відповідальність як обов'язок. З цього приводу В. Примак наголошує, що юридичну відповідальність належить розуміти як додатковий обов'язок правопорушника, що «покладається на нього разом із належним виконанням зобов'язання, чи його заміна іншим обов'язком, якого не було до правопорушення» [51, с. 47]. Третього підходу дотримується М. Матузов. Проте, як підкреслює В. Жорнокуй, «вказаний підхід не отримав загальної підтримки серед фахівців» [52, с. 94]. Четвертий підхід набув найбільшого поширення у вітчизняній науці, та, відповідно, користується найбільшою підтримкою серед вчених. Так, прихильником зазначеного підходу є В. Луць, який зазначає, що відповідальністю є «правова санкція, яка полягає в позбавленні правопорушника належних йому майнових прав без надання відповідної компенсації, встановлена з метою відновлення майнового стану потерпілої особи від правопорушника, а також стимулювання необхідного

дотримання цивільних прав та обов'язків, яка покладається у встановленому порядку, що забезпечує юридичну рівність сторін» [53, с. 126]. П'ятий підхід ґрунтується на тезі, що юридична відповідальність є формою державного примусу. Як зазначає Р. Шишка, який є прихильником п'ятого підходу, відповідальність є «застосуванням до деліквента передбачених нормою права (закону чи договору) заходів державного примусу й метою відновлення чи виправлення правового (майнового становища) потерпілої особи чи встановлення правової превенції проти можливості порушення прав у майбутньому» [54, с. 168]. Стосовно шостого підходу влучно висловлюється В. Жорнокуй, яка зазначає, що за цим підходом «у розкритті сутності юридичної відповідальності в основу покладено концепцію вини» [52, с. 96]. З цього приводу Б. Карнаух пише, що «значення вини як факту – бути передумовою покладання відповідальності, значення вини як юридичного поняття – слугувати критерієм для встановлення наявності вини як факту» [55, с. 46, 51, 53]. Сьомий підхід, як пише В. Жорнокуй, «є найбільш компромісним» [52, с. 96] та полягає у розумінні юридичної відповідальності як системного явища (системи правових засобів). Зазначений підхід розкривається в працях І. Канзафарова [56], Ю. Бауліна [57] та інших.

Узагальнюючи наведене, доцільно констатувати, що жоден із підходів не розкриває сутність юридичної відповідальності вичерпно, оскільки кожен із них відображає лише окремі її ознаки. У цьому контексті найбільш обґрунтованим видається комплексний (системний) підхід, який дозволяє розглядати юридичну відповідальність як багатокомпонентне явище, що поєднує у собі елементи правовідносин, обов'язку, санкції та державного примусу, а також враховує роль вини як необхідної умови її настання. Саме такий підхід забезпечує найбільш повне розуміння природи юридичної відповідальності та створює належне теоретичне підґрунтя для її подальшого дослідження.

Стосовно видів юридичної відповідальності, найбільш доречним в контексті цього дисертаційного дослідження є поділ на підставі галузевої належності санкції норми, що застосовується, на: 1) конституційну; 2) кримінальну;

3) адміністративну; 4) цивільну; 5) дисциплінарну; 6) матеріальну» [58, с. 34-35]. Як відзначає Д. Калаянов, «диференціація видів юридичної відповідальності має наукове значення та практичний сенс для законодавця та правозастосовників, оскільки для окремих із цих видів законодавець установлює різні підстави виникнення та дії, різні правові наслідки, що визначаються характером відповідних правопорушень» [59, с. 221]. Разом з тим, здійснення аналізу юридичної відповідальності надавачів публічних послуг варто здійснювати в контексті положення абз. 12 ч 1 ст. 1 Закону-1700, згідно з яким правопорушенням, пов'язаним з корупцією, є «діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону (прим. автора – функціонером або квазіфункціонером публічного сектору), за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність» [1]. Зважаючи на мету дослідження, належить проаналізувати особливості адміністративної, дисциплінарної та цивільно-правової відповідальності надавачів публічних послуг за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Т. Аверочкина наголошує, що адміністративна відповідальність є різновидом «соціальної юридичної відповідальності, що встановлюється за порушення суспільних відносин, які охороняються нормами адміністративного права до осіб, які вчинили адміністративні проступки шляхом накладення адміністративних стягнень у порядку визначеному законодавством» [60, с. 656]. Як зазначає, І. Задоя, адміністративна відповідальність «настає за наявності певних підстав» [61, с. 38], які не дістали законодавчого закріплення. Проте, законодавчого закріплення дістали склади адміністративних правопорушень, за вчинення яких особу може бути притягнуто до відповідальності.

Застосування адміністративної відповідальності «передбачає реалізацію низки послідовних дій, що мають становити цілісну адміністративну процедуру, яка, у свою чергу, забезпечує баланс між оперативністю державного реагування та гарантіями прав людини» [62, с. 408].

Результатом притягнення до адміністративної відповідальності є застосування адміністративної санкції, яка «є комплексним механізмом завершення правових конфліктів у публічному управлінні, що поєднує матеріально-правові наслідки та процесуальні гарантії виконання рішень» [63, с. 610-611].

Реалізація накладеного адміністративного стягнення забезпечується можливістю застосування примусу як методу публічного адміністрування, який «застосовується за наявності спротиву суб'єкта виконати обов'язкові приписи» [64, с. 83], чим обумовлюється неможливість уникнення адміністративної відповідальності.

При цьому, забезпечення реалізації акта, яким накладається адміністративне стягнення, є свідченням належності правового регулювання та ефективності роботи суб'єктів, уповноважених накладати адміністративні стягнення. В контексті запобігання корупції зазначені питання набувають обов'язкової ваги, зважаючи на значення інституту запобігання корупції для забезпечення належної діяльності публічної адміністрації в цілому.

Слід зазначити, що КУпАП містить окрему главу, яким визначено склади адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. Так, Главою 13-А КУпАП [65] передбачено адміністративну відповідальність за вчинення наступних правопорушень, пов'язаних з корупцією: порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 172-4); порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (ст. 172-5); порушення вимог фінансового контролю (ст. 172-6); порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (ст. 172-7); незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень (ст. 172-8); порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (ст. 172-8-1); невжиття заходів щодо протидії корупції (ст. 172-9); порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з

маніпулюванням офіційним спортивним змаганням (ст. 172-9-1); порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля (ст. 172-9-2).

Разом з тим, надавачі публічних послуг є специфічною групою суб'єктів, на яких поширюються лише частина заходів запобігання корупції, визначених Законом-1700. Вказане обумовлює потребу в проведенні аналізу норм КУпАП, якими встановлено адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, з метою визначення адміністративних правопорушень, суб'єктом вчинення яких можуть виступати надавачі публічних послуг.

Так, ст. 172-4 КУпАП встановлено відповідальність за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності. Варто наголосити, що вказане обмеження передбачено ст. 25 Закону-1700. Відповідно до ч. 1 ст. 25 Закону-1700, вказане обмеження поширюється виключно на функціонерів публічного сектору, у зв'язку із чим слід констатувати, що надавачі публічних послуг як квазіфункціонери публічного сектору не є суб'єктами адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172-4 КУпАП. Зроблений висновок підкріплюється безпосередньо нормами КУпАП, а саме приміткою до ст. 172-4 КУпАП [65]. Зауважимо, що зміст примітки до ст. 172-4 КУпАП є недосконалим, адже у якості виключення з переліку суб'єктів зазначає тих, які не є суб'єктами, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства. Зазначену проблематику у своїх наукових статтях розкривали Стрельников А. [66], Хамходера О. [67], що обумовлює неможливість беззастережного використання у правозастосовчій діяльності змісту примітки до ст. 172-4 КУпАП.

Положенням ст. 172-5 КУпАП встановлено адміністративну відповідальність за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків, яке, згідно з ч. 1 ст. 23 Закону-1700 поширюється на надавачів публічних послуг. Зроблений висновок узгоджується зі змістом примітки до ст. 172-5 КУпАП [65]. Як зазначає Ю. Дрофич, «традиційно структура юридичного складу адміністративного правопорушення представлена сукупністю чотирьох елементів, до яких відносяться: об'єкт, об'єктивна сторона,

суб'єкт та суб'єктивна сторона» [68, с. 243]. Пропонується більш детально розглянути склад адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, передбаченого ст. 172-5 КУпАП.

Відповідно до ч. 1 ст. 172-5 КУпАП, «порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка» [65]. Безпосереднім об'єктом зазначеного правопорушення С. Рощупкіна запропонував розглядати «суспільні відносини у сфері дотримання правил етичної поведінки та відповідних антикорупційних вимог, заборон та обмежень під час одержання особами, уповноваженими на виконання функцій держави та органів місцевого самоврядування подарунків» [69, с. 52]. До обов'язкових ознак об'єкта наведеного правопорушення слід також віднести предмет правопорушення, а саме подарунок у розумінні абз. 11 ч. 1 ст. 1 Закону-1700. Об'єктивна сторона порушення полягає в недотриманні обмежень, встановлених ст. 23 та 24 Закону-1700, які визначають сутність обмеження щодо одержання подарунків, встановлюють дозволений розмір подарунка, а також визначають алгоритм дій у випадку, коли функціонеру або квазіфункціонеру публічного сектору пропонують/передають подарунок із недотриманням вимог Закону-1700. Положенням ч. 2 ст. 172-5 КУпАП додатково передбачено обов'язкову кваліфікуючу ознаку об'єктивної сторони складу адміністративного правопорушення у вигляді повторності (тобто вчинення тієї самої дії повторно протягом року). Суб'єктом правопорушення можуть виступати функціонери або квазіфункціонери публічного сектору, визначені у п.п. 1, 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700. Стосовно суб'єктивної сторони С. Рощупкін зазначає, що її елементами виступають вина, мета і мотив [69, с. 81]. Подібного підходу дотримується О. Клок, яка робить акцент на тому, що «визначальним складником кваліфікації діяння як адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією є його доведеність і встановлення такого обов'язкового елемента суб'єктивної сторони, як мета діяння» [70, с. 35]. Доцільно підкреслити, що диспозиція ст. 172-5 КУпАП не містить посилань на мету та мотив порушення обмежень щодо

одержання подарунків, у зв'язку із чим спірною видається позиція С. Рощупкіна та О. Клок щодо включення до обов'язкових ознак суб'єктивної сторони досліджуваного адміністративного правопорушення мети та мотиву. За таких обставин, єдиною ознакою, яка характеризує суб'єктивну сторону адміністративного правопорушення у вигляді порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків є вина, яка характеризується прямим умислом (згідно з ч. 1 ст. 10 КУпАП, «адміністративне правопорушення визнається вчиненим умисно, коли особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки і бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків» [65]).

Аналіз судової практики притягнення до адміністративної відповідальності функціонерів та квазіфункціонерів публічного сектору за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків свідчить про проблематику доказування істотних обставин, що мають значення для справи, та, як наслідок, притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності. Висунута гіпотеза підтверджується результатами аналізу судової статистики, відповідно до якої у 2022-2024 роках у справах про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 172-5 КУпАП, винесено 32 постанови, серед яких: 17 справ, які суд першої інстанції закрит через відсутність події чи складу правопорушення; 8 справ, у яких судом першої інстанції накладено адміністративне стягнення; 6 справ, у яких особу не притягнуто до відповідальності у зв'язку із закінченням строків накладення адміністративного стягнення [71, с. 37].

Як підкреслюється у Звіті за результатами аналізу судової практики притягнення до відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією (за 2014-2024 роки), опублікованому Національним агентством з питань запобігання корупції, «аналіз судових рішень дає змогу припустити, що це може бути пов'язано зі складністю виявлення таких правопорушень та їх доказування. Крім того, на рівень виявлення цієї категорії правопорушень та притягнення осіб до відповідальності може впливати рівень їх корупціогенності,

зокрема у випадках, якщо подарунком виступають нерухомі та цінні рухомі об'єкти, а також недостатній рівень обізнаності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, про передбачені законодавством обмеження, коли особа, фактично приймаючи подарунок, не усвідомлює, що вчиняє правопорушення» [71, с. 37].

Стосовно надавачів публічних послуг проблематика притягнення до адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків обмежується не лише потребою у доведенні у їх діях порушення вимог Закону-1700, а й доведення поширення на зазначеного суб'єкта дії Закону-1700 загалом та обмеження щодо одержання подарунків зокрема. Зазначене підтверджується не лише на підставі теоретичних висновків, зроблених в межах дисертаційного дослідження, але й практикою застосування окреслених положень національними судами. Так, Апеляційним судом Донецької області на підставі аналізу судової практики розгляду судами справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією (ст.ст. 172-2 - 172-9 КУпАП) зроблено висновок, що «в більшості випадків підставами скасування постанов з винесенням нових постанов апеляційним судом стали порушення суддями першої інстанції вимог закону в частині того, що судді приходили до помилкового висновку про відсутність події і складу адміністративно правопорушення, тому що вважали осіб, які притягуються до відповідальності не суб'єктами, на яких поширюється дія Закону» [72]. Зазначене додатково підтверджує актуальність та доцільність здійснення ґрунтовного аналізу змісту Закону-1700 в частині визначення переліку суб'єктів, на яких поширюються антикорупційні обмеження і заборони.

Наступним адміністративним правопорушенням, закріпленим Розділом 13-А КУпАП є порушення вимог фінансового контролю (ст. 172-6). Вимоги фінансового контролю визначені Розділом 7 Закону-1700. Відповідно до ч. 1 ст. 45 Закону-1700, вимога щодо фінансового контролю поширюється на функціонерів публічного сектору та квазіфункціонерів публічного сектору, визначених пп. «а», «в»-«г» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700. Зазначене дає підстави

зробити висновок, що надавачі публічних послуг не можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю.

Положенням ст. 172-7 КУпАП передбачено адміністративну відповідальність за порушення вимог щодо ЗтВКІ. Заходи ЗтВКІ передбачені Розділом 5 Закону-1700. Згідно з приміткою до ст. 172-7 КУпАП, суб'єктом правопорушень у цій статті є функціонери та квазіфункціонери публічного сектору, визначені п. 1, 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700. Надавачі публічних послуг, будучи квазіфункціонерами публічного сектору, є суб'єктами, на яких поширюються вимоги Закону-1700 щодо ЗтВКІ, у зв'язку із чим зазначені суб'єкти можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності на підставі ст. 172-7 КУпАП. Видається за необхідне проаналізувати склад зазначеного адміністративного правопорушення.

Відповідно до ч. 1 ст. 172-7 КУпАП, адміністративним правопорушенням є «неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів» [65]. При цьому, слід звернути увагу на те, що адміністративна відповідальність настає виключно за неповідомлення про наявність реального КІ. Невиконання вимоги п. 2 ч. 1 ст. 28 Закону-1700 щодо обов'язку повідомляти про наявність потенційного КІ складу адміністративного правопорушення не утворює.

Згідно з ч. 2 ст. 172-7 КУпАП, адміністративним правопорушенням також виступає «вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів» [65]. Варто підкреслити, що положеннями Закону-1700 не визначено заборони щодо вчинення дій чи прийняття рішень в умовах потенційного КІ. Вказане пояснюється тим, що при вчиненні дії/прийнятті рішення конфлікт інтересів у функціонера або квазіфункціонера публічного сектору втрачає ознаку «потенційності», та стає реальним, тобто таким, що «впливає на об'єктивність або неупередженість» [1].

Положенням ч. 3 ст. 172-7 КУпАП додатково передбачено обов'язкову кваліфікуючу ознаку об'єктивної сторони складу адміністративного правопорушення у вигляді повторності.

Безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172-7 КУпАП, виступають суспільні відносини у сфері дотримання вимог щодо ЗтВКІ. Об'єктивна сторона може виражатися у двох формах: (1) неповідомлення у порядку, визначеному п. 2 ч. 1 ст. 28 Закону-1700, про наявність у особи реального КІ; (2) вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального КІ. При цьому, об'єктивна сторона досліджуваного адміністративного правопорушення не охоплює випадків, коли особа вчинила бездіяльність в умовах реального КІ (тобто з метою задоволення приватного інтересу не вчинила дій, які мала вчинити). Суб'єктом вчинення виступають функціонери та квазіфункціонери публічного сектору, визначені п. 1, 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700, зокрема надавачі публічних послуг. Суб'єктивна сторона характеризується виною у вигляді умислу.

Аналіз судової практики свідчить про наявність ускладнень в питанні притягнення функціонерів та квазіфункціонерів публічного сектору до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, передбаченого ст. 172-7 КУпАП. Так, у Звіті за результатами аналізу судової практики притягнення до відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією (за 2014-2024 роки), опублікованому НАЗК, підкреслюється, що «суди закривають провадження на підставі відсутності складу або події правопорушення у зв'язку з: невстановленням (недоведенням наявності) уповноваженим органом суперечності між особистими інтересами особи та її службовими чи представницькими повноваженнями; відсутністю належних та допустимих доказів на підтвердження вини особи; незазначенням відомостей, які б поза розумним сумнівом вказували на наявність вини особи; недодержання вимог, передбачених ст. 256 КУпАП (наприклад, протокол складено без участі особи, яка притягається до відповідальності, без її належного виклику, протокол не підписано, не вручено копії протоколу)» [71, с. 80].

Стосовно надавачів публічних послуг також наявні практика притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 172-7 КУпАП. Так, постановою Шевченківського районного суду м. Харкова від 29 жовтня 2025 року у справі

№ 638/12861/25 особу, яка має статус арбітражного керуючого, притягнуто до адміністративної відповідальності за скоєння адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 172-7 КУпАП [73]. Окрім того, в Єдиному державному реєстрі судових рішень наявні приклади справ, в межах яких щодо надавачів публічних послуг було встановлено відсутність у їх діях події та складу адміністративного правопорушення. Так, постановою Любашівського районного суду Одеської області від 16 квітня 2024 року у справі № 507/496/24 було закрито провадження у справі про адміністративне правопорушення щодо особи, яка працює державним нотаріусом Любашівської державної нотаріальної контори Одеської області, у зв'язку з відсутністю події і складу адміністративного правопорушення, а саме через недоведення наявності реального КІ у його діях [74].

Наступним адміністративним правопорушенням, закріпленим Розділом 13-А КУпАП є незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень (ст. 172-8). Згідно з приміткою до ст. 172-8 КУпАП, суб'єктом зазначеного адміністративного правопорушення є функціонери публічного сектору та квазіфункціонери публічного сектору, визначені пп. «в» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700, а також особи, зазначені в ч. 2 ст. 17 Закону-743 [65]. При цьому, положення ч. 2 ст. 17 Закону-743 визначає перелік суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення, що впливають на результати офіційних спортивних змагань [75], до яких належать (1) спортсмени, особи допоміжного спортивного персоналу, які беруть участь у спортивному змаганні, посадові особи у сфері спорту, які вчинили корупційне правопорушення; (2) особи, які порушили заборону розміщувати ставки на спорт щодо результатів офіційного спортивного змагання, в якому вони або їхня команда беруть участь; (3) особи, які примушували чи підбурювали цих суб'єктів до правопорушень або вступили з ними у змову. При цьому, надавачі публічних послуг, будучи фізичними особами, можуть належати до суб'єктів, визначених ч. 2 ст. 17 Закону-743, проте така належність не пов'язується із наявністю чи

відсутністю у останніх функцій, прирівняних до функцій держави чи місцевого самоврядування у вигляді наявності повноважень щодо надання публічних послуг. Зважаючи на наведене, надавачі публічних послуг як специфічна група квазіфункціонерів публічного сектору не можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності за ст. 172-8 КУпАП.

Наступним адміністративним правопорушенням, закріпленим Розділом 13-А КУпАП є порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (ст. 172-8-1). Виходячи зі змісту диспозиції ст. 172-8-1 КУпАП, суб'єктом вчинення зазначеного адміністративного правопорушення є спеціальний суб'єкт, а саме член Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. Відповідно до законодавства України члени Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг не належать до надавачів публічних послуг, у зв'язку із чим можна зробити висновок, що надавачі публічних послуг не можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, передбаченого ст. 172-8-1 КУпАП.

Положенням ст. 172-9 КУпАП передбачено адміністративну відповідальність за невжиття заходів щодо протидії корупції. Виходячи з диспозиції ч. 1 ст. 172-9 КУпАП, суб'єктом вчинення зазначеного адміністративного правопорушення виступає посадова чи службова особа органу державної влади, посадова особа місцевого самоврядування, юридичної особи, їх структурних підрозділів. При цьому, адміністративна відповідальність настає у випадку невиконання вимоги, визначеної ч. 6 ст. 53 Закону-1700 [1]. У цьому контексті слід зауважити, що частину надавачів публічних послуг може бути притягнуто до адміністративної відповідальності за невжиття заходів щодо протидії корупції, проте не як спеціальних суб'єктів – надавачів публічних послуг, а як суб'єктів, які виступають керівником (тобто особою, яка представляє суб'єкта владних повноважень у відносинах із іншими суб'єктами). Наприклад,

обов'язок, визначений ч. 6 ст. 53 Закону-1700 покладається на завідувача державної нотаріальної контори. Проте, можливість накладання адміністративного стягнення, передбаченого ст. 172-9 КУпАП, пов'язується не із наявністю статусу надавача публічних послуг, а із наявністю адміністративних повноважень (як керівника), у зв'язку із чим слід констатувати, що надавачі публічних послуг як квазіфункціонери публічного сектору не можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності за нежиття заходів щодо протидії корупції.

Наступним адміністративним правопорушенням, закріпленим Розділом 13-А КУпАП є порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням (ст. 172-9-1). Відповідно до примітки до ст. 172-9-1 КУпАП, суб'єктом вчинення зазначеного адміністративного правопорушення є особи, зазначені в ч. 2 ст. 17 Закону-743. Проте, як уже зазначалось, надавачі публічних послуг як квазіфункціонери публічного сектору не належать до суб'єктів, визначених ч. 2 ст. 17 Закону-743, у зв'язку із чим надавачі публічних послуг не можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності за ст. 172-9-1 КУпАП.

Положенням ст. 172-9-2 КУпАП передбачено адміністративну відповідальність за порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля. Відповідно до примітки до ст. 172-9-2 КУпАП, суб'єктом зазначеного правопорушення виступають функціонери публічного сектору та квазіфункціонери публічного сектору, визначені пп. «а», «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700 [65]. З наведеного випливає, що безпосередньо змістом КУпАП підтверджується факт належності надавачів публічних послуг до суб'єктів зазначеного правопорушення. Об'єктом правопорушення в цьому контексті виступають суспільні відносини у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки. Об'єктивна сторона має вираження у таких формах: (1) порушення встановленої законодавством процедури оцінки впливу на довкілля; (2) порушення встановлених законодавством строків здійснення оцінки впливу на довкілля;

(3) втручання у підготовку та надання висновку з оцінки впливу на довкілля; (4) втручання у підготовку та надання рішення про врахування результатів оцінки транскордонного впливу на довкілля; (5) відмова уповноваженим законом територіальним органом, уповноваженим законом центральним органом виконавчої влади у видачі висновку з оцінки впливу на довкілля з підстав, не встановлених законом. Положенням ч. 2 ст. 172-9-2 КУпАП додатково передбачено обов'язкову кваліфікуючу ознаку об'єктивної сторони складу адміністративного правопорушення у вигляді повторності (тобто вчинення тієї самої дії особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення). Суб'єктивна сторона характеризується умислом.

Аналіз судових рішень, опублікованих у Єдиному державному реєстрі судових рішень, свідчить про те, що з моменту доповнення змісту КУпАП статтею 172-9-2 дотепер до адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля жодного разу не притягалися члени експертної комісії з оцінки впливу на довкілля як надавачі публічних послуг. Разом з тим, диспозиція ст. 172-9-2 КУпАП надає процесуальну можливість забезпечити притягнення зазначеного виду надавачів публічних послуг до адміністративної відповідальності.

У відповідності до абз. 12 ч. 1 ст. 1 Закону-1700, у випадку вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, особу може бути притягнуто також до дисциплінарної відповідальності. Питання дисциплінарної відповідальності та дотримання службової дисципліни дістало найбільш ґрунтовного дослідження в межах інституту службового права у працях таких вчених, як Т. Аверочкіна [76], Н. Вапнярчук [77], І. Задоя [78], Д. Калаянов [79], Л. Біла-Тіунова [80], Є. Фролова [81] тощо. Наведені здобутки теорії права можуть бути застосовані при здійсненні аналізу особливостей притягнення до дисциплінарної відповідальності надавачів публічних послуг за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Як зазначає І. Задоя, «дисциплінарна відповідальність є особливим видом юридичної відповідальності» [78, с. 110], яка «полягає в накладенні дисциплінарних стягнень на державного службовця згідно із чинним законодавством» [77, с. 37]. Д. Калайнов визначає дисциплінарну відповідальність як міру «обов'язку зазнавати відповідних негативних наслідків примусового та обмежувального характеру за вчинення дисциплінарного проступку, що визначено у встановленому законом порядку» [82, с. 686]. Л. Біла-Тіунова підкреслює, що «підставою для притягнення державного службовця до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку» [80, с. 354]. При цьому, дисциплінарному проступку притаманна визначена єдність об'єктивних і суб'єктивних ознак, сукупність яких називається складом правопорушення [83, с. 63]. Як зазначає Т. Аверочкіна, «можливість притягнення до дисциплінарної відповідальності як результату вчинення дисциплінарного проступку» [84, с. 354] є засобом забезпечення дисципліни, тобто визначають не лише належне виконання повноважень, а і належну поведінку.

Нормативною основою дисциплінарної відповідальності є «норми, які містяться в: а) законах України; б) підзаконних нормативно-правових актах; в) міжнародних договорах; г) нормах м'якого права» [79, с. 471]. Зазначеним обумовлюється потреба дослідження питання дисциплінарної відповідальності надавачів публічних послуг безпосередньо галузевим законодавством.

Діяльність аудиторів регулюється нормами Закону-2258. Питанню професійної відповідальності аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності присвячено Розділ VIII Закону-2258. Системний аналіз положень Розділу VIII Закону-2258 дає підстави для висновку, що притягнення до дисциплінарної відповідальності аудиторів має особливості порівняно із традиційним підходом до дисциплінарного провадження. Відповідно до ч. 1 ст. 42 Закону-2258, «аудитора та суб'єкта аудиторської діяльності може бути притягнуто до професійної відповідальності у порядку дисциплінарного провадження» [8]. Згідно з ч. 4 ст. 42 Закону-2258, «підставою для притягнення аудитора та/або

суб'єкта аудиторської діяльності до професійної відповідальності є вчинення ними професійного проступку» [8]. З наведених норм вбачається, що підставою для початку дисциплінарного провадження щодо аудитора виступає не дисциплінарний проступок (що є притаманним для доктрини адміністративного права), а професійний проступок. Діяння, які визначаються як професійний проступок аудитора або суб'єкта аудиторської діяльності, закріплені ч. 5 ст. 42 Закону-2258. Зважаючи на найменування ст. 42 Закону-2258 («Дисциплінарні заходи, що застосовуються до аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності») логічно припустити, що професійна відповідальність фактично є дисциплінарною. Видається, що потреба позначення дисциплінарних заходів щодо аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності саме професійною відповідальністю обумовлюється тим, що дисциплінарна відповідальність як вид юридичної відповідальності може бути застосована виключно щодо фізичних осіб. Натомість професійна відповідальність (в розумінні Розділу VIII Закону-2258) є заходом впливу, який може застосовуватись не лише до аудиторів, а й до суб'єктів аудиторської діяльності (а саме аудиторських фірм). Перелік стягнень, які можуть бути накладені у випадку притягнення до професійної відповідальності визначені ч. 6 ст. 42 Закону-2258. Варто зауважити, що перелічені стягнення можуть бути застосовані як до аудитора безпосередньо, так і до суб'єкта аудиторської діяльності зокрема.

Окремо слід зупинитися на діяннях, які у розумінні Закону-2258 є професійними проступками. Так, ч. 5 ст. 42 Закону-2258 прямо не закріплює недотримання вимог законодавства у сфері запобігання корупції як виду професійного проступку, проте закріплює можливість притягнення до професійної відповідальності за порушення обов'язків, визначених Законом-2258. При цьому, як уже підкреслювалося, більшість антикорупційних обмежень, які поширюються на аудиторів як на надавачів публічних послуг, не знайшли свого відображення у тексті Закону-2258. Зазначене свідчить про потребу доповнення змісту ч. 5 ст. 42 Закону-2258 новим пунктом наступного змісту: «5-3) недотримання вимог законодавства у сфері запобігання корупції»,

що безпосередньо забезпечить можливість притягнення аудиторів до дисциплінарної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Діяльність нотаріусів регулюється нормами Закону-3425. Положення Закону-3425 [9] не містять жодної норми, яка б регулювала питання притягнення нотаріуса до дисциплінарної відповідальності. При цьому, як підкреслюють Л. Ладіна та М. Веселов, відповідно до законодавства України, яке регулює нотаріальну діяльність, дисциплінарна відповідальність державного та приватного нотаріуса мають певні відмінності [85, с. 669]. Так, державний нотаріус, будучи особою, яка перебуває у трудових відносинах із державною нотаріальною конторою, може підлягати дисциплінарній відповідальності за трудових законодавством в порядку, визначеному КЗпП України. Стосовно дисциплінарної відповідальності приватного нотаріуса, «питання про її існування є предметом дискусій, оскільки приватний нотаріус не перебуває у трудових правовідносинах чи у відносинах адміністративної підлеглості з іншим суб'єктом» [85, с. 669]. Окреслена проблематика потребує подальшого аналізу та формування пропозицій щодо унормування питання дисциплінарної відповідальності нотаріусів. При цьому, зважаючи на мету дисертаційного дослідження здійснити окреслений аналіз не видається можливим.

Діяльність приватних виконавців регулюється нормами Закону-1403 [11]. Питання дисциплінарної відповідальності приватного виконавця належним чином врегульовані нормами Закону-1403, зокрема ст.ст. 38-41. Поняття дисциплінарної відповідальності приватного виконавця нормами Закону-1403 не розкривається, проте положенням ч. 1 ст. 37 Закону-1403 закріплено можливість притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності. Відповідно до ч. 1 ст. 38 Закону-1403, «підставою для притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку» [11]. Перелік діянь, які у розумінні Закону-1403 вважаються дисциплінарними проступками, закріплений ч. 2 ст. 38 Закону-1403, який не визначає як дисциплінарний проступок порушення вимог законодавства у сфері

запобігання корупції. Зазначене є очевидним недоліком та фактично унеможлиблює притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією. Наведене свідчить про потребу доповнення ч. 2 ст. 38 Закону-1403 новим пунктом наступного змісту: «5-1) недотримання вимог законодавства у сфері запобігання корупції». Дисциплінарні стягнення, які можуть бути застосовані до приватного виконавця визначені ч. 1 ст. 41 Закону-1403. В цілому, положення Закону-1403 утворюють належне підґрунтя та забезпечують можливість у випадку вчинення дисциплінарного проступку притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності.

Діяльність оцінювачів регулюється нормами Закону-2658 [13]. Питання професійної відповідальності оцінювачів врегульовані ст. 16 Закону-2658 [13]. Згідно з ч. 4 ст. 16 Закону-2658, «підставою для притягнення оцінювача до професійної відповідальності є вчинення ним професійного проступку» [13]. Положенням ч. 5 ст. 16 Закону-2658 закріплено перелік діянь, які є професійними проступками. Разом з тим, аналіз змісту ст. 16 Закону-2658 свідчить про те, що у тексті Закону-2658 поняття «дисциплінарна відповідальність» та «професійна відповідальність» вживаються як тотожні. Так, зокрема, сукупність процедурних дій, пов'язаних із притягненням оцінювача до професійної відповідальності носять назву «дисциплінарне провадження», органом, який здійснює дисциплінарне провадження, є Кваліфікаційно-дисциплінарною комісія оцінювачів, яка уповноважена здійснювати розгляд та вирішення «дисциплінарної справи», за наслідками розгляду якої на оцінювача може бути накладено «дисциплінарне стягнення» (ч. 2 ст. 16 Закону-2658). Перелік професійних проступків оцінювача є закритим (тобто відсутні посилання на можливість притягнення оцінювача до професійної відповідальності за діяння, не передбачені прямо ч. 5 ст. 16 Закону-2658). При цьому, положенням ч. 5 ст. 16 Закону-2658 не передбачено можливість притягнення оцінювача до дисциплінарної відповідальності за порушення вимог антикорупційного законодавства, що очевидно виступає недоліком правового регулювання

антикорупційної суб'єктності оцінювача як надавача публічних послуг. У зв'язку із наведеним, видається за необхідне доповнити ч. 5 ст. 16 Закону-2658 новим пунктом наступного змісту: «10-1) недотримання вимог законодавства у сфері запобігання корупції». Перелік видів дисциплінарних стягнень визначений ч. 6 ст. 16 Закону-2658. Загалом норми Закону-2658 доволі детально визначають підстави, процедуру та особливості дисциплінарного провадження щодо оцінювачів, що свідчить про належність правового регулювання досліджуваного питання.

Діяльність експертів регулюється чималою кількістю нормативно-правових актів, що пов'язується із наявністю великої кількості видів експертів, зокрема Законом-4038 [14], Законом-52/95 [15], Законом-2059 [16], Положенням про ЕКОВД [17], Положенням про експерта та ЕГ НАЗЯВО [18].

Діяльність судових експертів регулюється Законом-4038 [14], який визначає засади відповідальності судових експертів у ст. 14 Закону-4038. Так, згідно з ч. 2 ст. 14 Закону-4038, «судовий експерт може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності за вчинення дисциплінарного проступку» [14]. Перелік дисциплінарних проступків судового експерта визначено ч. 3 ст. 14 Закону-4038, яка закріплює виключний перелік дисциплінарних проступків, який при цьому не передбачає можливість притягнення судового експерта до дисциплінарної відповідальності за порушення вимог антикорупційного законодавства. Вказаним обумовлюється потреба доповнення змісту ч. 3 ст. 14 Закону-4038 новим пунктом наступного змісту: «12-1) недотримання вимог законодавства у сфері запобігання корупції». Перелік видів дисциплінарних стягнень, які можуть бути застосовані до судового експерта, визначені ч. 4 ст. 14 Закону-4038. Окрім того, ст. 14 Закону-4038 визначає етапи процедури притягнення судових експертів до дисциплінарної відповідальності, закріплює права та обов'язки учасників дисциплінарного провадження, що свідчить про достатньо високий рівень нормативної визначеності та системності правового регулювання у цій сфері. Загалом законодавець комплексно врегулював як підстави, так і порядок притягнення

судових експертів до дисциплінарної відповідальності, забезпечивши баланс між гарантіями незалежності експертної діяльності та необхідністю належного контролю за дотриманням професійних стандартів

Діяльність експертів наукової і науково-технічної експертизи регулюється Законом-52/95 [15]. При цьому, положення Закону-52/95 доволі фрагментарно та недосконало регулюють питання відповідальності експертів наукової і науково-технічної експертизи. Так, Розділ VII Закону-52/95 має назву «Відповідальність за порушення законодавства у сфері наукової і науково-технічної експертизи» [15]. Разом з тим, зазначений розділ налічує виключно одну статтю, якою визначені правопорушення у сфері наукової і науково-технічної експертизи. При цьому, виходячи з ч. 2 ст. 35 Закону-52/95, суб'єктом вчинення правопорушень, визначених ч. 1 ст. 35 Закону-52/95, може бути будь-яка особа, а не лише експерт наукової і науково-технічної експертизи. Вказане ускладнює притягнення експертів наукової і науково-технічної експертизи до дисциплінарної відповідальності зважаючи на відсутність належного правового регулювання, що обумовлює потребу у переосмисленні інституту дисциплінарної відповідальності експертів наукової і науково-технічної експертизи, що виходить за межі даного дисертаційного дослідження.

Діяльність членів експертних комісій з оцінки впливу на довкілля регулюється нормами Закону-2059 [16] та Положенням про ЕКОВД [17]. Подібно до правового регулювання дисциплінарної відповідальності експертів наукової і науково-технічної експертизи, положення Закону-2059 містять виключно посилання на відповідальність за порушення законодавства про оцінку впливу на довкілля (ст. 15 Закону-2059), за вчинення яких до «дисциплінарної, адміністративної, цивільної чи кримінальної відповідальності» може бути притягнуто будь-яких осіб, які «винні в порушенні законодавства про оцінку впливу на довкілля» (ч. 1 ст. 15 Закону-2059) [16]. Вказане очевидно ускладнює процедуру притягнення членів експертних комісій з оцінки впливу на довкілля до дисциплінарної відповідальності та обумовлює потребу доповнення змісту ч. 1 ст. 15 Закону-2059 новим пунктом наступного змісту: «7-1) недотримання

вимог законодавства у сфері запобігання корупції». Вказане сприятиме дотриманню вимог законодавства у сфері запобігання корупції у діяльності членів експертних комісій з оцінки впливу на довкілля.

Положення про ЕКОВД також не визначає ані підстав, ані порядку притягнення членів експертних комісій з оцінки впливу на довкілля до дисциплінарної відповідальності. Особливої уваги заслуговує положення п. 23 Положення про ЕКОВД, відповідно до якого «член Експертної комісії письмово попереджається про юридичну відповідальність за вчинення дій та прийняття рішень в умовах реального КІ, вчинення інших корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, а також за розголошення конфіденційної інформації, яка стала йому відома у зв'язку з виконанням обов'язків члена Експертної комісії» [17], яке безпосередньо закріплює можливість притягнення до юридичної відповідальності членів експертних комісій з оцінки впливу на довкілля за порушення вимог антикорупційного законодавства. Проте, п. 23 Положення про ЕКОВД не передбачено порядку притягнення до дисциплінарної відповідальності представників досліджуваної групи квазіфункціонерів публічного сектору, що свідчить про фрагментарність та недосконалість правового регулювання.

Специфічним видом експертів є експерти НАЗЯВО, діяльність яких регулюється лише підзаконними актами, прийнятими НАЗЯВО, зокрема Положенням про експерта та ЕГ НАЗЯВО [17]. Проте, текст Положення про експерта та ЕГ НАЗЯВО не закріплює для експертів НАЗЯВО особливостей дисциплінарного провадження, підстав для притягнення до дисциплінарної відповідальності та переліку дисциплінарних проступків, що свідчить про недосконалість правового регулювання діяльності досліджуваної підгрупи надавачів публічних послуг. Зазначеним обумовлюється потреба подальшого дослідження питання дисциплінарної відповідальності експертів НАЗЯВО, яке в межах даного дисертаційного дослідження здійснювати недоцільно.

Діяльність арбітражних керуючих регулюється нормами Кодексу-2597 [19]. Питанню дисциплінарної відповідальності арбітражних керуючих

присвячено низку статей Кодексу-2597, пропонуємо звернутися до їх змісту. Згідно з ч. 2 ст. 21 Кодексу-2597 Відповідно до ч. 1 ст. 19 Кодексу-2597, «підставою для притягнення арбітражного керуючого до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку» [19]. Види дисциплінарних проступків арбітражних керуючих визначені ч. 2 ст. 19 Кодексу-2597, яка не визначає порушення законодавства у сфері запобігання корупції як дисциплінарний проступок, що фактично унеможливорює притягнення арбітражного керуючого до дисциплінарної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією. Зазначене свідчить про потребу доповнення ч. 2 ст. 19 Кодексу-2597 новим пунктом наступного змісту: «3-1) недотримання вимог законодавства у сфері запобігання корупції». Перелік видів дисциплінарних стягнень, що застосовуються до арбітражного керуючого, визначені ст. 23 Кодексу-2597. Порядок діяльності дисциплінарної комісії та обсяг її повноважень визначені ст. 22 Кодексу-2597. Аналіз норм Кодексу-2597 дає підстави зробити висновок, що відносно арбітражних керуючих забезпечено належне правове підґрунтя, яке дозволяє забезпечити початок та проведення дисциплінарного провадження щодо арбітражного керуючого, та у випадку доведеності факту дисциплінарного проступку – притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Діяльність незалежних посередників регулюється нормами Законом-137/98 [20], а також Положенням про посередника [21]. Текст Закону-137/98 містить окремий розділ, присвячений питанню відповідальності за порушення законодавства про колективні трудові спори (конфлікти). Разом з тим, зміст Розділу IV Закону-137/98 лише опосередковано стосується питання дисциплінарної відповідальності незалежних посередників, закріплюючи положення, відповідно до якого «особи, винні в порушенні законодавства про колективні трудові спори (конфлікти), несуть дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову або кримінальну відповідальність згідно із законодавством» (ч. 1 ст. 29 Закону-137/98) [20]. Інші статті розділу IV Закону-137/98 передбачають підстави для відповідальності осіб, які тим чи іншим чином

порушують трудові права працівників, або сприяють порушенням з боку працівників, не визначаючи ані переліку дисциплінарних проступків незалежних посередників, ані видів дисциплінарних стягнень. Вказаним обумовлюється потреба переосмислення законодавчого підходу до врегулювання порядку вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) в цілому, та перегляду підходу до визначення змісту і обсягу антикорупційної суб'єктності незалежних посередників як надавачів публічних послуг.

Стосовно змісту Положення про посередника [21], слід констатувати, що окреслений підзаконний акт також не визначає поняття дисциплінарного провадження, не визначає сутності дисциплінарного проступку як підстави для початку дисциплінарного провадження, не окреслює переліку дисциплінарних проступків та видів дисциплінарних стягнень, які можуть застосовуватись до незалежних посередників. Втім, Розділ 7 Положення про посередника [21] доволі абстрактно визначає питання відповідальності незалежних посередників. Зокрема, п. 7.1 Положення про посередника передбачено, що «посередник у разі залучення його сторонами колективного трудового спору (конфлікту) несе відповідальність за належне здійснення повноважень незалежного посередника, дотримання норм чинного законодавства та неупередженості до кожної із сторін колективного трудового спору (конфлікту)» [21]. При цьому, аналіз цитованого положення не дозволяє зробити висновок про правову природу відповідальності, до якої може бути притягнуто незалежного посередника. Зазначене дає підстави зробити висновок, що нормативне регулювання дисциплінарної відповідальності незалежних посередників є недосконалим та потребує ґрунтовного переосмислення, здійснити яке в межах даного дисертаційного дослідження неможливо.

Діяльність членів трудового арбітражу регулюється нормами Законом-137/98 [20], а також Положенням про трудовий арбітраж [25] та Положенням про арбітра [26]. Здійснений аналіз змісту Закону-137/98 [20] в частині регулювання дисциплінарної відповідальності членів трудового арбітражу є недосконалим, що обумовлюється абстрактністю та відсутністю конкретизації положень

Закону-137/98 щодо відповідальності. Наведене свідчить про потребу удосконалення законодавчого регулювання дисциплінарної відповідальності членів трудового арбітражу нормами Закону-137/98. Щодо підзаконних актів, відповідно до абз. 2 п. 2.10 Положенням про трудовий арбітраж, «у разі невиконання або неналежного виконання членом трудового арбітражу своїх обов'язків без поважних причин він несе відповідальність» [25], передбачену ст. 29 Закону-137/98 [20]. При цьому, норма, до якої відсилає положення абз. 2 п. 2.10 Положенням про трудовий арбітраж, не закріплює жодних особливостей притягнення членів трудового арбітражу до дисциплінарної відповідальності. Розділом 7 Положення про арбітра визначено підстави відповідальності арбітра. Зокрема, п. 7.1 Положення про арбітра передбачено, що «арбітр як член трудового арбітражу несе відповідальність за дотримання під час розгляду колективного трудового спору (конфлікту) неупередженості до жодної із його сторін» [26]; відповідно до п. 7.2 Положення про арбітра, «арбітр як член трудового арбітражу несе відповідальність за дотримання під час розгляду колективного трудового спору (конфлікту) норм чинного законодавства цього Положення, Правил етики арбітра (члена трудового арбітражу)» [26]. Разом з тим, цитовані положення не визначають виду відповідальності, до якої належить за таких обставин притягати арбітра, та не визначає відповідальності ані арбітра, ані інших членів трудового арбітражу за порушення вимог законодавства у сфері запобігання корупції. У цілому недосконалість правового регулювання дисциплінарної відповідальності членів трудового арбітражу унеможливорює притягнення досліджуваного виду надавачів публічних послуг до дисциплінарної відповідальності загалом, та за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією зокрема. Питання дисциплінарної відповідальності членів трудового арбітражу потребує подальших досліджень.

Діяльність третейських суддів регулюється нормами Законом-1701 [29], нормами якого питання дисциплінарної відповідальності належно не врегульовано, адже не передбачає можливості притягнення третейського судді

до дисциплінарної або професійної відповідальності, не визначає переліку діянь, які належить вважати дисциплінарними або професійними проступками, та, відповідно, не визначає видів стягнень, яким може бути піддано третейського суддю. Натомість, положення ч. 1 ст. 22 Закону-1701 визначено, що «у разі невиконання або неналежного виконання третейським суддею своїх обов'язків без поважних причин він несе відповідальність, передбачену регламентом третейського суду або Положенням про постійно діючий третейський суд чи контрактом, укладеним згідно із статтею 24 цього Закону, крім випадків, коли дії третейських суддів містять ознаки складу правопорушень, за вчинення яких законом передбачено адміністративну чи кримінальну відповідальність» [29]. Логічно припустити, що відсутність нормативного закріплення щонайменше стандартів притягнення третейських суддів до дисциплінарної відповідальності має наслідком неможливість притягнення вказаного виду надавачів публічних послуг до дисциплінарної відповідальності. Зважаючи на наведене, слід констатувати, що нормами Закону-1701 не забезпечується нормативне підґрунтя для притягнення третейських суддів як надавачів публічних послуг до дисциплінарної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Стосовно цивільно-правової відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, слід зазначити наступне. Надавачі публічних послуг виступають особливою групою квазіфункціонерів публічного сектору, які своїми діями (через реалізацію наданих повноважень), сприяють реалізації прав, свобод та законних інтересів фізичних осіб та юридичних осіб приватного права. Відповідно, у випадку неналежного виконання наданих повноважень надавачі публічних послуг можуть заподіяти шкоду правам, свободам та законним інтересам приватних осіб, які, в свою чергу, у відповідності до ст. 56 Конституції України, мають право на відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю суб'єктів владних повноважень. Разом з тим, беручи до уваги квазіпублічний статус надавачів публічних послуг (тобто їх прирівняння для цілей антикорупційного

законодавства до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування), логічним є закріплення механізму відшкодування шкоди, завданої приватним суб'єктам діями надавачів публічних послуг.

Цивільно-правова відповідальність у зазначених обставинах виступає механізмом забезпечення відшкодування шкоди, завданої рішеннями, діями чи бездіяльністю представників публічного сектору (в межах даного дослідження – надавачів публічних послуг) приватним суб'єктам – фізичним особам та юридичним особам приватного права. Підставою для притягнення надавачів публічного сектору за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, є норми ЦК України. Питання відшкодування завданої шкоди регулюються Главою 82 ЦК України. Притягнення надавачів публічних послуг до цивільно-правової відповідальності здійснюється у судовому порядку шляхом звернення із позовною заявою до місцевого загального суду. Судовий розгляд проводиться в порядку ЦПК України [86]. Додатково слід підкреслити, що настання цивільно-правової відповідальності надавачів публічних послуг за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, може виключно у випадку, якщо вчинене правопорушення спричинило негативні наслідки у вигляді заподіяння моральної чи матеріальної шкоди.

На підставі здійсненого дослідження встановлено, що у разі порушення антикорупційного законодавства надавачі публічних послуг можуть бути притягнуті до кримінальної, адміністративної, дисциплінарної та цивільно-правової відповідальності. Юридичну відповідальність охарактеризовано як комплексне явище, що поєднує елементи правовідносин, санкцій, державного примусу та вини як обов'язкової умови її настання.

З'ясовано, що адміністративна відповідальність настає за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, передбачених Главою 13-А КУпАП, зокрема ст.ст. 172-5, 172-7 та 172-9-2 КУпАП.

Визначено, що дисциплінарна відповідальність спрямована на забезпечення трудової дисципліни та дотримання вимог законодавства під час виконання професійних повноважень. Водночас встановлено, що спеціальне законодавство

щодо окремих категорій надавачів публічних послуг часто не передбачає відповідальності за порушення антикорупційного законодавства.

Встановлено, що цивільно-правова відповідальність до надавачів публічних послуг застосовується відповідно до ЦК України та спрямована на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої правопорушеннями, пов'язаними з корупцією. Зазначено, що така відповідальність реалізується виключно у судовому порядку.

Список використаних джерел до Розділу 3

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Дата оновлення: 30.05.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#top> (дата звернення: 05.06.2026 р.).
2. Габуда А.С., Данченко К.М. Розмежування понять «подарунок» і «неправомірна вигода» в адміністративному та кримінальному праві. *Теорія і практика правознавства*. 2022. Вип. 1(21). С. 38–51.
3. Франчук В., Корецька-Шукєвіч Д. Теоретичні та прикладні проблеми адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків. *Соціально-правові студії*. 2020. Вип. 1(7). С. 112–119.
4. Гладун О., Годуєва К. Запобігання корупції шляхом встановлення обмежень щодо одержання подарунків. *Вісник національної академії прокуратури України*. 2017. № 1(47). С. 32–38.
5. Тлумачення слова «невідкладний». *Словник української мови online*. Томи 1-16 (а-ряхтливий). URL: <https://surl.li/tvrmxk> (дата звернення: 11.01.2026 р.).
6. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / Банчук О.А. та ін.; наук. ред. Хавронюк М.І. Київ: Ваіте, 2018. 472 с.
7. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. Дата оновлення: 24.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 10.02.2026 р.).
8. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII. Дата оновлення: 26.12.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення: 09.01.2026 р.).
9. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. Дата оновлення: 01.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#top> (дата звернення: 07.01.2026 р.).

10. Про затвердження Правил професійної етики нотаріусів України: Наказ Міністерства юстиції України від 07.06.2021 № 2039/5. Дата оновлення: 31.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0759-21#top> (дата звернення: 09.01.2026 р.).

11. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02.06.2016 № 1403-VIII. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#n73> (дата звернення: 07.01.2026 р.).

12. Кодекс професійної етики приватних виконавців України: рішення З'їзду приватних виконавців України № 7 від 26.10.2021. Дата оновлення: 12.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0007943-21#Text> (дата звернення: 09.01.2026 р.).

13. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001 № 2658-III. Дата оновлення: 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text> (дата звернення: 08.01.2026 р.).

14. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. Дата оновлення: 01.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 10.01.2026 р.).

15. Про наукову і науково-технічну експертизу: Закон України від 10.02.1995 № 51/95-ВР. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80#n129> (дата звернення: 10.01.2026 р.).

16. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 № 2059-VIII. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text> (дата звернення: 10.01.2026 р.).

17. Про забезпечення участі експертів у здійсненні оцінки впливу на довкілля : Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 06.07.2021 № 452. Дата оновлення: 06.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1279-21#n18> (дата звернення: 10.01.2026 р.).

18. Положення про експерта та експертну групу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти: Протокол Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 27.08.2024 року №15 (65). Дата оновлення: 18.11.2025. URL: <https://surl.li/ogpbhy> (дата звернення: 10.01.2026 р.).

19. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 № 2597-VIII. Дата оновлення: 26.12.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#n6> (дата звернення: 08.01.2026 р.).

20. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03.03.1998 № 137/98-ВР. Дата оновлення: 13.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 08.01.2026 р.).

21. Про затвердження Положення про посередника: Наказ Національної служби з посередництва та примирення від 18.11.2008 № 133. Дата оновлення: 18.11.2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0133299-08#Text> (дата звернення: 10.01.2026 р.).

22. Про затвердження Положення про примирну комісію: Наказ Національної служби з посередництва та примирення від 01.12.2020 № 67. Дата оновлення: 01.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0067299-20#Text> (дата звернення: 10.01.2026 р.).

23. Про затвердження Положення про порядок розгляду колективного трудового спору (конфлікту) примирною комісією за участю незалежного посередника: Наказ Національної служби з посередництва та примирення від 11.05.2004 № 71. Дата оновлення: 19.07.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0071299-04#Text> (дата звернення: 10.01.2026 р.).

24. Про затвердження Правил етики посередника (незалежного посередника): Наказ Національної служби з посередництва та примирення від 24.01.2001 № 45. Дата оновлення: 24.01.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0045299-01#o106> (дата звернення: 10.01.2026 р.).

25. Про затвердження Положення про трудовий арбітраж: Наказ Національної служби з посередництва та примирення від 01.12.2020 № 68. Дата

оновлення: 01.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0068299-20#Text> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

26. Про затвердження Положення про арбітра: Наказ Національної служби з посередництва та примирення від 18.11.2008 № 132. Дата оновлення: 18.11.2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0132299-08#Text> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

27. Про затвердження Правил етики арбітра (члена трудового арбітражу): Наказ Національної служби з посередництва та примирення від 08.09.2000 № 72. Дата оновлення: 08.09.2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0072299-00#Text> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

28. Про затвердження Регламенту роботи трудового арбітражу по розгляду і вирішенню колективного трудового спору (конфлікту): Наказ Національної служби з посередництва та примирення від 08.08.2008 № 95. Дата оновлення: 08.08.2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0095299-08#Text> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

29. Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 № 1701-IV. Дата оновлення: 15.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15#Text> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

30. Образцова В.В. Теоретичні засади конфлікту інтересів у публічно-управлінських відносинах. *Державне управління*. 2017. № 2(58). С. 93–96.

31. Лук'янець Д.М. Реформа регулювання професійної етики публічних службовців в Україні. URL: <https://surl.li/ogpbhy> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

32. Витвицький Б. Корупція у публічному секторі: методи попередження та протидії. *Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування*. 2009. № 1. С. 5–8.

33. Негра О.В. Заходи запобігання корупції у діяльності надавачів публічних послуг. *Нове українське право*. 2025, Вип. 5. С. 181–191.

34. Тлумачення слова «недопущення». *Словник української мови online*. Томи 1-16 (а-ряхтливий). URL: <https://surl.li/zbsyuf> (дата звернення: 11.01.2026 р.).

35. База знань. Офіційний вебсайт НАЗК. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/> (дата звернення: 19.02.2026 р.).
36. Конфлікт інтересів. Офіційний вебсайт Національного агентства з питань запобігання корупції. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/category/konflikt-interesiv/> (дата звернення: 19.02.2026 р.).
37. Дії особи у разі існування сумнівів щодо наявності конфлікту інтересів. Офіційний вебсайт Національного агентства з питань запобігання корупції. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/> (дата звернення: 19.02.2026 р.).
38. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII. Дата оновлення: 01.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 19.02.2026 р.).
39. Положення про порядок запобігання та врегулювання конфлікту інтересів в Національному агентстві із забезпечення якості вищої освіти: наказ Голови НАЗЯВО від 17.12.2024 №62. Дата оновлення: 17.12.2024. URL: <https://surl.li/ogpbhy> (дата звернення: 17.03.2026 р.).
40. Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 15 травня 2024 року № 686. Дата оновлення: 15.05.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1013-24#top> (дата звернення: 08.01.2026 р.).
41. Котюк В.О. Теорія права : [курс лекцій]. Київ: Вентурі, 1996. 208 с.
42. Подорожній Є.Ю. Теоретичні підходи до визначення поняття «юридична відповідальність». *Вісник ХНУВС*. 2014. №3 (66). С. 6-15.
43. Примак В. Відповідальність як цивільно-правова санкція. *Юридична Україна*. 2003. № 5. С. 58–59.
44. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посіб. ; Львів. Нац. ун-т ім. Івана Франка. 9-е вид., зі змін. Львів: Край, 2007. 188 с.
45. Лук'янець Д.М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку: монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. 2001. 220 с.

46. Венедиктов В.С. Юридична відповідальність працівників ОВС України: монографія. Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. 269 с.

47. Машков А. Обґрунтування доцільності двохаспектного погляду на юридичну відповідальність для сучасної правової науки. *Про українське право*. 2010. № 5. С. 74–85.

48. Берлач Н.А. Перспективи розвитку позитивної юридичної відповідальності в демократичному суспільстві. *Форум права*. 2012. № 1. С. 77–81.

49. Жорнокуй В.Г. Про розуміння сутності юридичної відповідальності в сучасній доктрині цивільного права. *Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних та сімейних прав у сучасних умовах в Україні*: матеріали наук.-практ. конф., присв. пам'яті проф. Чингізхана Нуфатовича Азімова (Харків, 12 січня 2024 р.). Харків, 2024. С. 84–87.

50. Ківалова Т.С. Зобов'язання відшкодування шкоди за цивільним законодавством України: теоретичні проблеми: дис. ... д-ра юрид. наук. Одеса, 2008. 458 с.

51. Примак В.Д. Цивільно-правова відповідальність юридичних осіб: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2005. 209 с.

52. Жорнокуй В.Г. Юридична відповідальність: сім доктринальних підходів до розуміння сутності. *Право і безпека*. 2024. № 1(92). С. 90–100.

53. Луць В.В. Контракти у підприємницькій діяльності: навч. посіб. 2-ге вид., стер. Київ: Юрін-ком Інтер, 2008. 576 с.

54. Цивільне право України. Особлива частина : підруч. / за заг. ред. Р.Б. Шишки. Київ: Ліра-К, 2015. 1024 с.

55. Карнаух Б.П. Вина як умова цивільно-правової відповідальності: монографія. Харків : Право, 2014. 224 с.

56. Канзафарова І. С. Теоретичні основи цивільно-правової відповідальності в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2007. 453 с.

57. Юридична відповідальність: проблеми виключення та звільнення / відп. ред. Ю.В. Баулін. Донецьк: ВД «Кальміус», 2013. 424 с.
58. Олейников С.М. Види юридичної відповідальності. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2017. Т. 3 : Загальна теорія права. С. 32–35.
59. Калаянов Д.П. Теоретичний аспект визначення дисциплінарної відповідальності поліцейських. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2023. № 2(80). С. 221–226.
60. Аверочкіна Т.В., Білоус-Осінь Т.І. Співвідношення дисциплінарної та адміністративної відповідальності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 655–657.
61. Задоя І.І. Нормативні підстави адміністративної відповідальності за порушення законодавства про тишу. *Юридичний вісник*, 2024. № 4. С. 37–45.
62. Панфілов О.Є., Фролова Є.І. Адміністративна процедура притягнення до відповідальності: проблеми ефективності та дотримання прав особи. *Правові новели*. 2025. № 26. С. 407–414.
63. Задоя І.І. Адміністративні санкції як інструменти вирішення правових конфліктів. *Право і суспільство*. 2025. № 6. С. 606–611.
64. Тодощак О.В., Фролова Є.І. Оптимізація методів публічного адміністрування в умовах цифровізації. *Науковий Вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія «Право». 2023. Вип. 76 (2). С. 79–84.
65. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. Дата оновлення: 11.12.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 16.03.2026 р.).
66. Стрельников А.В. Антикорупційна суб'єктність патронатних службовців: ретроспектива нормативного регулювання. *Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 16 трав. 2025 р.) : у 2 т. Одеса, 2025. Т. 1. С. 44–47.

67. Хамходера О.П. Антикорупційна суб'єктність патронатних службовців: ірраціональності піврічних новацій. *Правове життя сучасної України*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) у 3 т. / відп. ред. М.Р. Аракелян. Одеса: Гельветика, 2020. Т. 2. С. 30–34.

68. Дрофич Ю.В. Особливості юридичного складу адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 4(2022). С. 242–247.

69. Рощупкін С.В. Адміністративна відповідальність за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2020. 156 с.

70. Клок О.В. Протидія корупційним правопорушенням засобами адміністративного права: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2015. 214 с.

71. Звіт за результатами аналізу судової практики притягнення до відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією (за 2014-2024 роки). Національне агентство з питань запобігання корупції, громадська організація «Центр політико-правових реформ». 2025. 167 с.

72. Аналіз судової практики розгляду судами справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією (ст.ст. 172-2 – 172-9 КУпАП) за 2016 р.: Апеляційний суд Донецької області. 2017. URL: <https://sl.dn.court.gov.ua/sud0544/pres-centr/general/364605/> (дата звернення: 14.01.2026 р.).

73. Постанова Шевченківського районного суду м. Харкова від 29.10.2025 р. у справі № 638/12861/25: Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131350331> (дата звернення: 14.01.2026 р.).

74. Постанова Любашівського районного суду Одеської області від 16.04.2024 р. у справі № 507/496/24 : Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118373377> (дата звернення: 14.01.2026 р.).

75. Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань: Закон України від 03.11.2015 № 743-VIII. Дата

оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/743-19#Text> (дата звернення: 14.01.2026 р.).

76. Аверочкіна Т.В. Особливості підстав притягнення до дисциплінарної відповідальності посадових осіб митних органів. *Правова позиція*. 2023. № 1(38). С. 195–198.

77. Вапнярчук Н.М. Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання дисциплінарної відповідальності державних службовців в Україні: монографія. Харків: Юрайт, 2012. 312 с.

78. Задоя І.І. Особливості дисциплінарної відповідальності державних службовців. *Правова позиція*. 2024. № 2(43). С.106–110.

79. Калаянов Д.П., Слободянюк М.А. Нормативно-правові засади притягнення до дисциплінарної відповідальності поліцейських. *Правові новели*. 2023. № 19. С. 470–475.

80. Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підруч. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с.

81. Liubov Bila-Tiunova, Natalia Panova, Yevheniia Frolova Encouragement as a method of managing social relations: applied significance in public service. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 8 №. 3. 2022. Pp. 20-26.

82. Калаянов Д.П., Білоус-Осінь Т.І. Особливості дисциплінарного провадження щодо працівників органів поліції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 686–688.

83. Дисциплінарно-деліктне право України : навч. посіб. / за заг. ред. Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова. Київ: Ін Юре, 2016. 464 с.

84. Аверочкіна Т.В. Правове забезпечення дисципліни в митних органах. *Правові новели*. 2023. № 19. С. 353–358.

85. Ладіна Л.С., Веселов М.Ю. Правові аспекти професійної відповідальності приватного нотаріуса. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2023. №10. С. 668–670.

86. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV.
Дата оновлення: 24.04.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 30.05.2026 р.)

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження було зроблено такі **Висновки**:

1. Визначено, що публічна послуга – це діяльність уповноваженого суб'єкта, яка заснована на наявності власних або делегованих повноважень, має юридичну та/або соціальну значущість, обумовлену наявністю публічного інтересу, що спрямовано на адресне задоволення приватного інтересу фізичною або юридичної особи за її зверненням або без такого. Виокремлено такі ознаки публічної послуги, як: (а) публічно-владний характер; (б) спрямованість на задоволення приватного інтересу; (в) надання за зверненням фізичних та юридичних осіб, або без такого; адресність; (г) юридична значущість та/або соціальна значущість (здатність впливати на суспільство в цілому та впорядковувати суспільні відносини зокрема); (д) обумовлена наявністю публічного інтересу.

2. Обґрунтовано, що під антикорупційною суб'єктністю слід розуміти особливу якісну характеристику правового статусу функціонерів та квазіфункціонерів публічного сектору, що має вираження в сукупності встановлених антикорупційним законодавством вимог, обмежень, заборон, обов'язків, гарантій та спеціальних прав, які покликані мінімізувати корупційні ризики, пов'язані з виконанням ними публічних функцій. Визначено, що антикорупційна суб'єктність окреслює не здатність суб'єкта у цілому бути учасником антикорупційних правовідносин, а специфічний режим «антикорупційного навантаження» її публічно-службового чи прирівняного до нього статусу. Встановлено, що антикорупційна суб'єктність не є різновидом загальної правосуб'єктності, а є спеціальною, функціонально обумовленою характеристикою правового становища певної групи суб'єктів, яка відображає спрямованість державної антикорупційної політики на підвищення доброчесності, підзвітності та прозорості осіб, наділених певним обсягом владних управлінських функцій. Визначено, що антикорупційна суб'єктність охоплює нормативно визначене коло осіб, на яких поширюється дія спеціальних

антикорупційних обмежень, зазначених ч. 1 ст. 3 Закону-1700; комплекс позитивних обов'язків, які покладаються на коло суб'єктів, встановлених ч. 1 ст. 3 Закону-1700; система обмежень і заборон, передбачених для суб'єктів, виокремлених ч. 1 ст. 3 Закону-1700, у поєднанні з гарантіями захисту прав зазначених суб'єктів.

3. З'ясовано, що з теоретико-правової точки зору надавачів публічних послуг доцільно аналізувати у трьох взаємопов'язаних вимірах: (1) як суб'єктів публічного управління у власному розумінні (класичні функціонери публічного сектору – органи державної влади, органи місцевого самоврядування та їх посадові особи); (2) як суб'єктів делегованих повноважень – приватних осіб, яким законом або на підставі договору доручено виконання публічно значущих функцій; (3) як учасників публічно-правових відносин, що здійснюють владні або квазівладні дії стосовно конкретних адресатів. Встановлено, що такий підхід сприяє розумінню надавачів публічних послуг як носіїв особливого публічно-службового чи квазіслужбового статусу, який об'єктивно породжує корупційні ризики й робить їх закономірним об'єктом спеціального антикорупційного регулювання. Визначено, що методологічно дослідження надавачів публічних послуг спирається передусім на системний, функціональний, інституційний та аксіологічний підходи. Обґрунтовано доцільність віднесення надавачів публічних послуг до квазіфункціонерів публічного сектору з огляду на природу правового статусу та зважаючи на обсяг і характер наданих публічно-владних повноважень.

4. Визначено, що положеннями чинного законодавства у сфері запобігання корупції закріплено відкритий перелік надавачів публічних послуг. Встановлено момент набуття та втрати антикорупційної суб'єктності кожним окремим представником надавачів публічних послуг, зокрема: (1) для більшості надавачів публічних послуг моментом набуття антикорупційної суб'єктності є набуття повноважень щодо надання публічних послуг; (2) втрата антикорупційної суб'єктності здебільшого пов'язується із припиненням повноважень щодо надання публічних послуг. Встановлено, що до переліку надавачів публічних

послуг законодавством також віднесено уповноважених осіб або службових осіб Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та державних реєстраторів. Обґрунтовано потребу доповнення пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700 та розширення переліку надавачів публічних послуг шляхом включення до нього уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Визначено, що державні реєстратори за посадою є або державними службовцями, або посадовими особами місцевого самоврядування, або нотаріусами. Доведено недоцільність доповнення пп. «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону-1700 та розширення переліку надавачів публічних послуг шляхом включення до нього державних реєстраторів.

5. Обґрунтовано, що правове регулювання антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг здійснюється великою кількістю нормативно-правових актів різної юридичної сили, зокрема Конституцією України, законами та кодексами України, підзаконними актами. Виокремлено два рівні нормативно-правових актів, якими визначено антикорупційну суб'єктність надавачів публічних послуг, зокрема такі, як: 1) загальний (Конституція України, Закон-1700, КУпАП); 2) спеціальний (закони та підзаконні нормативні акти, якими визначено правовий статус кожного виду надавачів публічних послуг).

6. Визначено, що під антикорупційним обмеженням слід розуміти встановлення законом або іншим нормативно правовим актом допустимих меж та умов поведінки визначених законодавством суб'єктів з метою протидії корупції, запобігання виникненню корупційних ризиків під час реалізації публічних (владних) управлінських функцій, та недопущення використання повноважень чи службових можливостей з метою задоволення приватних інтересів. Встановлено, що на надавачів публічних послуг поширюються обмеження, пов'язані із використанням службових повноважень чи свого становища, а також щодо одержання подарунків.

7. Обґрунтовано доцільність застосування щодо надавачів публічних послуг антикорупційних обмежень після припинення виконання повноважень, пов'язаних щонайменше із заборонаю розголошення інформації, яка стала

відома у зв'язку із наданням публічних послуг. Встановлено доцільність поширення щодо окремих видів надавачів публічних послуг обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності нормами спеціального законодавства (наприклад, нотаріусів, оцінювачів тощо).

8. Встановлено, що обмеження щодо використання службових повноважень та становища надавачами публічних послуг полягає у забороні використання службових повноважень, службового становища та пов'язаних із ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або задоволення приватного інтересу. Доведено, що обмеження щодо використання службових повноважень та становища виступає підґрунтям для формування ціннісно-етичних орієнтирів у діяльності надавачів публічних послуг. Сформовано пропозиції щодо удосконалення актів законодавства, якими регулюється діяльність надавачів публічних послуг, заборонаю щодо використання службових повноважень та свого становища. Визначено особливості застосування обмеження щодо одержання подарунків відносно надавачів публічних послуг і запропоновано внесення змін до законодавства, яким врегульовано правовий статус кожного окремого виду надавачів публічних послуг. Запропоновані зміни викладені у Додатку Б.

9. Констатовано, що на надавачів публічних послуг поширюються вимоги Закону-1700 щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. Окреслено перелік обов'язкових відомостей, які мають бути відображені у письмовому повідомленні про надходження пропозиції неправомірної вигоди або подарунка та повідомленні повідомлення про факт виявлення у службовому приміщенні майна, що може бути неправомірною вигодою або подарунку. Визначено, що у випадку виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка, має бути складений акт. Висунуто пропозиції щодо форми та змісту акта про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка (Додаток В).

10. Визначено, що під конфліктом інтересів слід розуміти наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи

представницькі повноваження, який протирічить меті, з якою такі повноваження були надані, та обумовлює необ'єктивність або упередженість під час прийняття рішень, або вчинення чи невчинення дій під час виконання наданих повноважень. Встановлено, що чинним законодавством визначено два види КІ – потенційний та реальний. Обґрунтовано, що застосування самостійних заходів врегулювання КІ є можливим лише за умови, коли приватний інтерес може бути реально, остаточно та об'єктивно усунутий самою особою, а факт такого усунення – належним чином підтверджений документально. Встановлено, що стосовно надавачів публічних послуг неможливо беззастережно застосувати заходи зовнішнього врегулювання КІ. Адаптовано заходи зовнішнього врегулювання КІ до особливостей діяльності кожного окремого виду надавачів публічних послуг та запропоновано зміни до чинного законодавства, викладені у Додатку Б.

11. Встановлено, що у випадку порушення вимог законодавства у сфері запобігання корупції, надавачі публічних послуг притягуються до юридичної відповідальності. Обґрунтовано, що юридичну відповідальність слід розглядати як багатокомпонентне явище, що поєднує у собі елементи правовідносин, обов'язку, санкції та державного примусу, а також враховує роль вини як необхідної умови її настання. Визначено, що за вчинення надавачем публічних послуг правопорушення, пов'язаного з корупцією, останній може бути притягнутий до кримінальної, адміністративної, дисциплінарної та цивільно-правової відповідальності.

12. Визначено, що підставою для притягнення до адміністративної відповідальності є вчинення адміністративного правопорушення. Встановлено, що надавачі публічних послуг можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, визначені ст.ст. 172-5 (порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків), 172-7 (порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів), 172-9-2 (порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля) КУпАП.

13. Встановлено, що за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, надавачів публічних послуг може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності. Визначено, що дисциплінарна відповідальність є заходом впливу, націленим на підтримання трудової дисципліни та недопущення порушень законодавства під час виконання наданих повноважень. Обґрунтовано, що особливістю дисциплінарної відповідальності надавачів публічних послуг є наявність спеціального регулювання, яке є індивідуальним для кожного окремого виду надавачів публічних послуг.

14. Встановлено, що цивільно-правова відповідальність застосовується до надавачів публічних послуг за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, у порядку, визначеному Цивільним кодексом України. Обґрунтовано, що цивільно-правова відповідальність виступає механізмом забезпечення відшкодування шкоди, завданої рішеннями, діями чи бездіяльністю надавачів публічних послуг приватним суб'єктам та державі. Визначено, що притягнення надавачів публічних послуг до цивільно-правової відповідальності здійснюється у судовому порядку виключно у випадку, коли вчинене надавачем публічних послуг правопорушення, пов'язане з корупцією, мало наслідком завдання матеріальної чи моральної шкоди.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Негара О.В. Заходи запобігання корупції у діяльності надавачів публічних послуг. *Нове українське право*. 2025. № 5. С. 181–191. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.5.25>

2. Негара О.В. До питання антикорупційної суб'єктності аудиторів як надавачів публічних послуг. *Правові новели*. 2026. № 28. С. 199–207. DOI: <https://doi.org/10.32782/ln.2026.28.25>.

3. Негара О.В. До питання антикорупційної суб'єктності нотаріусів як надавачів публічних послуг. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2026. № 4. С. 144–148. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2026-4/31>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Негара О.В. Суб'єктна асистемність квазіфункціонерів публічного сектору (у контексті протидії корупції). *Priority directions of science and technology development: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 20–22 лют. 2021 р.). Київ, 2021. С. 927–934.

2. Nehara O.V. Inhomogeneity of anti-corruption subjectivity of evaluators and experts. *Сучасні тенденції розвитку законодавства України в контексті проведення державних реформ: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Чернівці, 04 берез. 2021 р.) / відп. ред. Т.А. Латковська; МОН України, Чернівець. юрид. ін-т Нац. ун-ту «Одес. юрид. акад.». Чернівці, 2021. С. 121–123.

3. Негара О.В. До питання тлумачення терміна «публічна послуга». *Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень: у 2 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за заг. ред. С.В. Ківалова. Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. Т. 2. С. 75–78.

4. Негара О.В. Неоднорідність антикорупційної суб'єктності оцінювачів та експертів. *Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квіт. 2024 р.) / за заг. ред. С.В. Ківалова ; відп. за вип. М.Р. Аракелян. Одеса, 2024. С. 70–72.

5. Негара О.В. Сегментування статусів незалежних посередників і членів трудового арбітражу (для антикорупційних цілей). *Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 16 трав. 2025 р.): у 2 т. Одеса, 2025. Т. 1. С. 75–78. URL: <https://hdl.handle.net/11300/30761>.

6. Негара О.В. Правове регулювання антикорупційної суб'єктності надавачів публічних послуг. *Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху: сучасні виклики*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квітня 2026 р.). Одеса: Фенікс, 2026. Т. 1. С. 82–85. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.32991/>

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ МАТЕРІАЛІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Основні результати дисертації доповідалися та обговорювалися на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, а також круглих столах, зокрема таких як:

1. VI Міжнародна науково-практична конференція «Priority directions of science and technology development» (м. Київ, 20-22 лютого 2021 року) – дистанційна форма участі;
2. Сучасні тенденції розвитку законодавства України в контексті проведення державних реформ (м. Чернівці, 04 березня 2021 р.) – дистанційна форма участі;
3. Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) – очна форма участі;

4. Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів (Одеса, 26 квітня 2024 р.) – очна форма участі;
5. Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час (м. Одеса, 16 травня 2025 р.) – очна форма участі;
6. Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху: сучасні виклики (м. Одеса, 22 квітня 2026 р.) – очна форма участі.

**ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО
ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО РЕГУЛЮВАННЯ
АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ НАДАВАЧІВ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ**

№№ п\п	Назва нормативно-правового акта	Зміст змін до нормативно-правового акта
1.	<i>Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність»</i>	Частина 6 ст. 10: «6. Аудитору, суб'єкту аудиторської діяльності, ключовому партнеру з аудиту, посадовій особі та особі, яка залучалася до здійснення аудиторської діяльності, включаючи працівників суб'єкта аудиторської діяльності та інших залучених осіб, забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичної особи та іншого утворення без статусу юридичної особи, яким надаються аудиторські послуги, або пов'язаної особи: 1) у зв'язку із здійсненням аудиторської діяльності, наданням аудиторських та неаудиторських послуг; 2) якщо особа, яка дарує, перебуває у підпорядкуванні такої особи; 3) якщо особа, яка дарує, має трудові або інші зв'язки із юридичною особою або іншого утворення без статусу юридичної особи, яким надаються аудиторські послуги. Аудитор може приймати подарунки, які відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених абзацем першим частини шостої цієї статті, якщо вартість таких подарунків одноразово не перевищує двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на день прийняття подарунка, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на 1 січня року, в якому прийнято подарунки. Передбачене абзацем п'ятим частини шостої цієї статті обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які: 1) даруються близькими особами;

		2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси; 3) одержуються як відшкодування або покриття витрат на службове відрядження, якщо таке відшкодування або покриття витрат здійснюється за рахунок коштів суб'єкта аудиторської діяльності, коштів міжнародних міжурядових організацій, коштів міжнародної технічної допомоги, а також коштів організатора (співорганізатора) заходу, для участі в якому особа перебуває у службовому відрядженні».
		Частина 9 ст. 10: «9. Аудитори, суб'єкти аудиторської діяльності у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів: 1) відмовитися від пропозиції; 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників; 4) письмово повідомити про пропозицію керівника суб'єкта аудиторської діяльності або спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Якщо аудитор, особа, яка перебуває у трудових відносинах із суб'єктом аудиторської діяльності, виявила у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, вона зобов'язана невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт керівника суб'єкта аудиторської діяльності або спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та керівником суб'єкта аудиторської діяльності. У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє особа, яка є керівником суб'єкта аудиторської діяльності, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається комісією у складі двох осіб та керівника суб'єкта аудиторської діяльності. У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє аудитор, який провадить свою діяльність як фізична особа - підприємець або провадить незалежну професійну діяльність, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка не складається. В такому випадку аудитор невідкладно повідомляє

		спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції про факт виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка. На аудиторів поширюють заходи запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними, визначені нормами Закону України «Про запобігання корупції».»
2.	Закон України «Про нотаріат»	Частина 6 ст. 3: «Нотаріусу, помічнику нотаріуса, іншим працівникам, які знаходяться у трудових відносинах з нотаріусом, забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від фізичних та юридичних осіб: 1) у зв'язку із здійсненням нотаріальної діяльності; 2) якщо особа, яка дарує, перебуває у підпорядкуванні такої особи; 3) якщо особа, яка дарує, має трудові або інші зв'язки із суб'єктом, який звернувся за вчиненням нотаріальних дій. Нотаріус може приймати подарунки, які відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених абзацем першим частини шостої цієї статті, якщо вартість таких подарунків одноразово не перевищує двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на день прийняття подарунка, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на 1 січня року, в якому прийнято подарунки. Передбачене абзацем п'ятим частини шостої цієї статті обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які: 1) даруються близькими особами; 2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси; 3) одержуються як відшкодування або покриття витрат на службове відрядження, якщо таке відшкодування або покриття витрат здійснюється за рахунок коштів державного чи місцевого бюджету, коштів міжнародних міждержавних організацій, коштів міжнародної технічної допомоги, а також коштів організатора (співорганізатора) заходу, для участі в якому особа перебуває у службовому відрядженні».

		Частина 7 ст. 3: «7. Нотаріус, помічник нотаріуса у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів: 1) відмовитися від пропозиції; 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників; 4) письмово повідомити про пропозицію завідувача державної нотаріальної контори, завідувача державного нотаріального архіву або спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Якщо нотаріус, помічник нотаріуса, особа, яка перебуває у трудових відносинах із приватним нотаріусом, державною нотаріальною конторою, державним нотаріальним архівом, виявила у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, він зобов'язаний невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт завідувача державної нотаріальної контори, завідувача державного нотаріального архіву або спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та завідувачем державної нотаріальної контори, завідувачем державного нотаріального архіву. У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє особа, яка є завідувачем державної нотаріальної контори, завідувачем державного нотаріального архіву, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка підписує ця особа та особа, уповноважена на виконання обов'язків завідувача державної нотаріальної контори, державного нотаріального архіву у разі його відсутності. У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє особа, яка приватним нотаріусом, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка не складається. В такому випадку приватний нотаріус невідкладно повідомляє спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції про факт виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка.
--	--	---

		На нотаріусів поширюють заходи запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними, визначені нормами Закону України «Про запобігання корупції».»
3.	<i>Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»</i>	<i>Частина 4 ст. 18:</i> «4. Приватному виконавцю, помічнику приватного виконавця, іншим працівникам, які знаходяться у трудових відносинах з приватним виконавцем, забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від фізичних та юридичних осіб: 1) у зв'язку із здійсненням діяльності з примусового виконання рішень у порядку, встановленому законом; 2) якщо особа, яка дарує, перебуває у підпорядкуванні такої особи; 3) якщо особа, яка дарує, має трудові або інші зв'язки із суб'єктом, який звернувся за примусовим виконанням рішення, або яка є боржником у такому виконавчому провадженні. Приватний виконавець може приймати подарунки, які відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених абзацем першим частини шостої цієї статті, якщо вартість таких подарунків одноразово не перевищує двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на день прийняття подарунка, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на 1 січня року, в якому прийнято подарунки. Передбачене абзацем п'ятим частини шостої цієї статті обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які: 1) даруються близькими особами; 2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси; 3) одержуються як відшкодування або покриття витрат на службове відрядження, якщо таке відшкодування або покриття витрат здійснюється за рахунок коштів державного чи місцевого бюджету, коштів міжнародних міжурядових організацій, коштів міжнародної технічної допомоги, а також коштів організатора (співорганізатора) заходу, для участі в якому особа перебуває у службовому відрядженні».

		Частина 5 ст. 18: «5. Приватні виконавці у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів: 1) відмовитися від пропозиції; 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; 3) залучити свідків, якщо це можливо; 4) письмово повідомити про пропозицію спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Якщо приватний виконавець виявив у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, він зобов'язаний невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. На приватних виконавців поширюють заходи запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поведження з ними, визначені нормами Закону України «Про запобігання корупції».»
4.	Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні»	Частина 5 ст. 6: «Оцінювачу, особам, які знаходяться у трудових відносинах з суб'єктами оціночної діяльності, забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від фізичних та юридичних осіб: 1) у зв'язку із здійсненням професійної оціночної діяльності; 2) якщо особа, яка дарує, перебуває у підпорядкуванні такої особи; 3) якщо особа, яка дарує, має трудові або інші зв'язки із суб'єктом, який звернувся за оцінкою майна, майнових прав, або який володіє майном, майновими правами, щодо яких здійснюється оцінка. Оцінювач може приймати подарунки, які відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених абзацем першим частини шостої цієї статті, якщо вартість таких подарунків одноразово не перевищує двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на день прийняття подарунка, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на 1 січня року, в якому прийнято подарунки.

		Передбачене абзацем п'ятим частини шостої цієї статті обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які: 1) даруються близькими особами; 2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси; 3) одержуються як відшкодування або покриття витрат на службове відрядження, якщо таке відшкодування або покриття витрат здійснюється за рахунок коштів державного чи місцевого бюджету, коштів міжнародних міжурядових організацій, коштів міжнародної технічної допомоги, а також коштів організатора (співорганізатора) заходу, для участі в якому особа перебуває у службовому відрядженні».
		Стаття 6-1: «Стаття 6-1. Оцінювач, особи, які знаходяться у трудових відносинах з суб'єктом оціночної діяльності у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів: 1) відмовитися від пропозиції; 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників; 4) письмово повідомити про пропозицію керівника суб'єкта оціночної діяльності або спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Якщо оцінювач, особа, яка перебуває у трудових відносинах із суб'єктом оціночної діяльності, виявила у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, вона зобов'язана невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт керівника суб'єкта оціночної діяльності або спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та керівником суб'єкта оціночної діяльності. У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє особа, яка є керівником суб'єкта оціночної діяльності, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається комісією у складі двох осіб та керівника суб'єкта оціночної діяльності.

		У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє оцінювач, який провадить свою діяльність як фізична особа - підприємець або провадить незалежну професійну діяльність, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка не складається. В такому випадку оцінювач невідкладно повідомляє спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції про факт виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка. На оцінювачів поширюють заходи запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними, визначені нормами Закону України «Про запобігання корупції».»
5.	Закон України «Про судову експертизу»	Частина 6 ст. 10: «Судовому експерту, особам, які залучаються до здійснення судово-експертної діяльності, забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від фізичних та юридичних осіб: 1) у зв'язку із здійсненням судово-експертної діяльності; 2) якщо особа, яка дарує, перебуває у підпорядкуванні такої особи; 3) якщо особа, яка дарує, має трудові або інші зв'язки із суб'єктом, який звернувся для отримання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду, або який має особисту зацікавленість у результаті проведення судової експертизи. Судовий експерт може приймати подарунки, які відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених абзацем першим частини шостої цієї статті, якщо вартість таких подарунків одноразово не перевищує двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на день прийняття подарунка, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на 1 січня року, в якому прийнято подарунки. Передбачене абзацем п'ятим частини шостої цієї статті обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які: 1) даруються близькими особами; 2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси; 3) одержуються як відшкодування або покриття витрат на службове відрядження, якщо таке відшкодування або покриття витрат здійснюється за рахунок коштів державного чи місцевого бюджету, коштів міжнародних міжурядових організацій, коштів

		міжнародної технічної допомоги, а також коштів організатора (співорганізатора) заходу, для участі в якому особа перебуває у службовому відрядженні».
		Стаття 10-1: «Стаття 10-1. Судові експерти, особи, які перебувають у трудових відносинах із суб'єктами судово-експертної діяльності, особи, які залучаються до здійснення судово-експертної діяльності, у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів: 1) відмовитися від пропозиції; 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників; 4) письмово повідомити про пропозицію керівника суб'єкта судово-експертної діяльності або спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Якщо судовий експерт, особа, яка перебуває у трудових відносинах із суб'єктом судово-експертної діяльності, особа, яка залучається до здійснення судово-експертної діяльності, виявила у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, вона зобов'язана невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт свого керівника суб'єкта судово-експертної діяльності або спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та керівником суб'єкта судово-експертної діяльності. У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє особа, яка є керівником суб'єкта судово-експертної діяльності, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається комісією у складі двох осіб та керівника суб'єкта судово-експертної діяльності. У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє судовий експерт, який провадить свою діяльність як фізична особа - підприємець або провадить незалежну професійну діяльність, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка не складається. В такому випадку судовий експерт невідкладно повідомляє спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції про факт виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка.

		На судових експертів поширюють заходи запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними, визначені нормами Закону України «Про запобігання корупції».»
6.	Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу»	Частина 9 ст. 21: «Експерту наукової і науково-технічної експертизи, особам, які залучаються до здійснення наукової і науково-технічної експертизи, забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від фізичних та юридичних осіб: 1) у зв'язку із здійсненням наукової і науково-технічної експертизи; 2) якщо особа, яка дарує, перебуває у підпорядкуванні такої особи; 3) якщо особа, яка дарує, має трудові або інші зв'язки із суб'єктом, який звернувся для отримання висновку наукової і науково-технічної експертизи, або який має особисту зацікавленість у результаті проведення наукової і науково-технічної експертизи. Експерт наукової і науково-технічної експертизи може приймати подарунки, які відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених абзацем першим частини шостої цієї статті, якщо вартість таких подарунків одноразово не перевищує двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на день прийняття подарунка, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на 1 січня року, в якому прийнято подарунки. Передбачене абзацем п'ятим частини шостої цієї статті обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які: 1) даруються близькими особами; 2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси; 3) одержуються як відшкодування або покриття витрат на службове відрядження, якщо таке відшкодування або покриття витрат здійснюється за рахунок коштів державного чи місцевого бюджету, коштів міжнародних міжурядових організацій, коштів міжнародної технічної допомоги, а також коштів організатора (співорганізатора) заходу, для участі в якому особа перебуває у службовому відрядженні».

		Частина II ст. 21: «11. Експерти, організатори наукової та науково-технічної експертизи у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів: 1) відмовитися від пропозиції; 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників; 4) письмово повідомити про пропозицію керівника організатора наукової та науково-технічної експертизи або спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Якщо експерт, особа, яка перебуває у трудових відносинах із організатором наукової та науково-технічної експертизи виявила у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, вона зобов'язана невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт свого керівника організатора наукової та науково-технічної експертизи. Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та керівником організатора наукової та науково-технічної експертизи. У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє особа, яка є керівником організатора наукової та науково-технічної експертизи, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається комісією у складі двох осіб та керівника організатора наукової та науково-технічної експертизи. У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє експерт, який провадить свою діяльність як фізична особа - підприємець або провадить незалежну професійну діяльність, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка не складається. В такому випадку експерт невідкладно повідомляє спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції про факт виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка. На експертів поширюють заходи запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними, визначені нормами Закону України «Про запобігання корупції».»
--	--	--

7.	Закон України «Про оцінку впливу на довкілля»	Стаття 10-1: «Стаття 10-1. Обмеження щодо одержання подарунків експертними комісіями з оцінки впливу на довкілля 1. Членам експертних комісій з оцінки впливу на довкілля, особам, які залучаються до проведення оцінки впливу на довкілля, забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від фізичних та юридичних осіб: 1) у зв'язку із здійсненням оцінки впливу на довкілля; 2) якщо особа, яка дарує, перебуває у підпорядкуванні такої особи або входить до складу комісії з оцінки впливу на довкілля; 3) якщо особа, яка дарує, має трудові або інші зв'язки із суб'єктом, який звернувся для отримання висновку з оцінки впливу на довкілля, або який має особисту зацікавленість у результаті проведення оцінки впливу на довкілля. 2. Член експертної з оцінки впливу на довкілля може приймати подарунки, які відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених частиною першою цієї статті, якщо вартість таких подарунків одноразово не перевищує двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на день прийняття подарунка, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на 1 січня року, в якому прийнято подарунки. 3. Передбачене частиною другою цієї статті обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які: 1) даруються близькими особами; 2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси; 3) одержуються як відшкодування або покриття витрат на службове відрядження, якщо таке відшкодування або покриття витрат здійснюється за рахунок коштів державного чи місцевого бюджету, коштів міжнародних міжурядових організацій, коштів міжнародної технічної допомоги, а також коштів організатора (співорганізатора) заходу, для участі в якому особа перебуває у службовому відрядженні».
----	--	---

		Стаття 10-2: «10-2. Члени експертних комісій з оцінки впливу на довкілля у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів: 1) відмовитися від пропозиції; 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників; 4) письмово повідомити про пропозицію безпосереднього керівника (за наявності) або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації, спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Якщо член експертної комісії з оцінки впливу на довкілля виявив у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, він зобов'язаний невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт голову експертної комісії з оцінки впливу та керівника уповноваженого центрального органу або уповноваженого територіального органу, рішенням якого утворено експертну комісію з оцінки впливу на довкілля. Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та головою експертної комісії з оцінки впливу на довкілля. У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє особа, яка є головою експертної комісії з оцінки впливу на довкілля, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається комісією у складі двох осіб та голови експертної комісії з оцінки впливу на довкілля. На членів експертної комісії з оцінки впливу на довкілля поширюють заходи запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поведження з ними, визначені нормами Закону України «Про запобігання корупції»»
8.	Положення про експерта та експертну групу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти	Пункт 2-1 Розділу 1: «2-1. Експерту забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від фізичних та юридичних осіб: 1) у зв'язку із наданням послуг з експертного оцінювання освітньої програми; 2) якщо особа, яка дарує, входить до складу експертної групи для проведення акредитаційної експертизи освітньої програми;

		3) якщо особа, яка дарує, має трудові або інші зв'язки із закладом вищої освіти, який звернувся до Національного агентства із заявою про проведення акредитації. Експерт може приймати подарунки, які відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених абзацем першим пункту 2-1 цього розділу, якщо вартість таких подарунків одноразово не перевищує двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на день прийняття подарунка, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на 1 січня року, в якому прийнято подарунки. Передбачене абзацем п'ятим пункту 2-1 цього розділу обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які: 1) даруються близькими особами; 2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси; 3) одержуються як відшкодування або покриття витрат на службове відрядження, якщо таке відшкодування або покриття витрат здійснюється за рахунок коштів державного чи місцевого бюджету, коштів міжнародних міждержавних організацій, коштів міжнародної технічної допомоги, а також коштів організатора (співорганізатора) заходу, для участі в якому особа перебуває у службовому відрядженні».
		Пункт 2-2 Розділу 1: «2-2. Члени експертних комісій з оцінки впливу на довкілля у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів: 1) відмовитися від пропозиції; 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників; 4) письмово повідомити про пропозицію безпосереднього керівника (за наявності) або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації, спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Якщо член експертної комісії з оцінки впливу на довкілля виявив у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, він зобов'язаний невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт голову експертної комісії з оцінки впливу та керівника уповноваженого

		центрального органу або уповноваженого територіального органу, рішенням якого утворено експертну комісію з оцінки впливу на довкілля. Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та головою експертної комісії з оцінки впливу на довкілля. У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє особа, яка є головою експертної комісії з оцінки впливу на довкілля, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається комісією у складі двох осіб та голови експертної комісії з оцінки впливу на довкілля. На членів експертної комісії з оцінки впливу на довкілля поширюють заходи запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поведження з ними, визначені нормами Закону України «Про запобігання корупції».
9.	Кодекс України з процедур банкрутства	Частина 4-1 ст. 12: «4-1. Арбітражному керуючому, помічнику арбітражного керуючого, особам, які знаходяться у трудових відносинах з арбітражним керуючим, забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від фізичних та юридичних осіб: 1) у зв'язку із здійсненням професійної діяльності арбітражного керуючого; 2) якщо особа, яка дарує, перебуває у підпорядкуванні такої особи; 3) якщо особа, яка дарує, має трудові або інші зв'язки із юридичною особою, щодо якої арбітражного керуючого призначено керуючим санацією або ліквідатором. Арбітражний керуючий може приймати подарунки, які відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених абзацем першим частини шостої цієї статті, якщо вартість таких подарунків одноразово не перевищує двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на день прийняття подарунка, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на 1 січня року, в якому прийнято подарунки. Передбачене абзацем п'ятим частини шостої цієї статті обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які: 1) даруються близькими особами; 2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси;

		3) одержуються як відшкодування або покриття витрат на службове відрядження, якщо таке відшкодування або покриття витрат здійснюється за рахунок коштів державного чи місцевого бюджету, коштів міжнародних міжурядових організацій, коштів міжнародної технічної допомоги, а також коштів організатора (співорганізатора) заходу, для участі в якому особа перебуває у службовому відрядженні».
		Частина 4-2 ст. 12: «4-2. Арбітражні керуючі у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів: 1) відмовитися від пропозиції; 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників; 4) письмово повідомити про пропозицію спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Якщо арбітражний керуючий виявив у своєму службовому приміщенні чи отримав майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, він зобов'язаний невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. У разі виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунку арбітражний невідкладно повідомляє спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції про факт виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка. Предмети неправомірної вигоди, а також одержані чи виявлені подарунки зберігаються в органі до їх передачі спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції. На арбітражних керуючих поширюють заходи запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поведження з ними, визначені нормами Закону України «Про запобігання корупції».»
10.	Закон України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)»	Частина 2 ст. 10: «Незалежним посередникам забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від фізичних та юридичних осіб: 1) у зв'язку із здійсненням діяльності незалежного посередника щодо участі у вирішенні трудового спору (конфлікту);

		2) якщо особа, яка дарує, перебуває у підпорядкуванні такої особи або входить до складу примирної комісії; 3) якщо особа, яка дарує, має трудові або інші зв'язки із сторонами трудового спору (конфлікту), до вирішення якого залучено незалежного посередника, або яка має особисту зацікавленість у результаті вирішення трудового спору (конфлікту). Незалежний посередник може приймати подарунки, які відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених абзацем першим частини другої цієї статті, якщо вартість таких подарунків одноразово не перевищує двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на день прийняття подарунка, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на 1 січня року, в якому прийнято подарунки. Передбачене абзацем п'ятим частини другої цієї статті обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які: 1) даруються близькими особами; 2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси; 3) одержуються як відшкодування або покриття витрат на службове відрядження, якщо таке відшкодування або покриття витрат здійснюється за рахунок коштів державного чи місцевого бюджету, коштів міжнародних міжурядових організацій, коштів міжнародної технічної допомоги, а також коштів організатора (співорганізатора) заходу, для участі в якому особа перебуває у службовому відрядженні».
		Частина 3 ст. 10: «Незалежні посередники у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів: 1) відмовитися від пропозиції; 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників; 4) письмово повідомити про пропозицію голову примирної комісії та спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Якщо незалежний посередник виявив у своєму службовому приміщенні чи отримав майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, він зобов'язана

		невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт голову примирної комісії. Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та головою примирної комісії. У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє особа, яка є головою примирної комісії, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається комісією у складі двох осіб та голови примирної комісії. На незалежних посередників поширюють заходи запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними, визначені нормами Закону України «Про запобігання корупції».»
		Частина 6 ст. 11: «Члени трудового арбітражу у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів: 1) відмовитися від пропозиції; 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників; 4) письмово повідомити про пропозицію голову трудового арбітражу та спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Якщо член трудового арбітражу виявив у своєму службовому приміщенні чи отримав майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, він зобов'язаний невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт голову трудового арбітражу. Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та головою трудового арбітражу. У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє особа, яка є головою примирної комісії, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається комісією у складі двох осіб та голови трудового арбітражу.

		На членів трудового арбітражу поширюють заходи запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поведження з ними, визначені нормами Закону України «Про запобігання корупції».
		Частина 7 ст. 11: «Членам трудового арбітражу забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від фізичних та юридичних осіб: 1) у зв'язку із здійсненням діяльності трудового арбітражу щодо вирішення трудового спору (конфлікту); 2) якщо особа, яка дарує, перебуває у підпорядкуванні такої особи або входить до складу трудового арбітражу; 3) якщо особа, яка дарує, має трудові або інші зв'язки із сторонами трудового спору (конфлікту), для вирішення якого створено трудовий арбітраж, або яка має особисту зацікавленість у результаті вирішення трудового спору (конфлікту). Член трудового арбітражу може приймати подарунки, які відповідають загальноновизнаним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених абзацем першим частини другої цієї статті, якщо вартість таких подарунків одноразово не перевищує двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на день прийняття подарунка, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на 1 січня року, в якому прийнято подарунки. Передбачене абзацем п'ятим частини другої цієї статті обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які: 1) даруються близькими особами; 2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси; 3) одержуються як відшкодування або покриття витрат на службове відрядження, якщо таке відшкодування або покриття витрат здійснюється за рахунок коштів державного чи місцевого бюджету, коштів міжнародних міжурядових організацій, коштів міжнародної технічної допомоги, а також коштів організатора (співорганізатора) заходу, для участі в якому особа перебуває у службовому відрядженні».

11.	Положення про трудовий арбітраж	Пункт 2.5-1 Розділу 1: «2.5-1. Членам трудового арбітражу забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від фізичних та юридичних осіб: 1) у зв'язку із здійсненням діяльності трудового арбітражу щодо вирішення трудового спору (конфлікту); 2) якщо особа, яка дарує, перебуває у підпорядкуванні такої особи або входить до складу трудового арбітражу; 3) якщо особа, яка дарує, має трудові або інші зв'язки із сторонами трудового спору (конфлікту), для вирішення якого створено трудовий арбітраж, або яка має особисту зацікавленість у результаті вирішення трудового спору (конфлікту). Член трудового арбітражу може приймати подарунки, які відповідають загально визнаним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених абзацем першим цього пункту, якщо вартість таких подарунків одноразово не перевищує двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на день прийняття подарунка, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на 1 січня року, в якому прийнято подарунки. Передбачене абзацем п'ятим цього пункту обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які: 1) даруються близькими особами; 2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси; 3) одержуються як відшкодування або покриття витрат на службове відрядження, якщо таке відшкодування або покриття витрат здійснюється за рахунок коштів державного чи місцевого бюджету, коштів міжнародних міждержавних організацій, коштів міжнародної технічної допомоги, а також коштів організатора (співорганізатора) заходу, для участі в якому особа перебуває у службовому відрядженні».
		Пункт 2.5-2 Розділу 1: «2.5-2. Члени трудового арбітражу у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів: 1) відмовитися від пропозиції;

		2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників; 4) письмово повідомити про пропозицію голову трудового арбітражу та спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Якщо член трудового арбітражу виявив у своєму службовому приміщенні чи отримав майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, він зобов'язаний невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт голову трудового арбітражу. Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та головою трудового арбітражу. У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє особа, яка є головою примирної комісії, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається комісією у складі двох осіб та голови трудового арбітражу. На членів трудового арбітражу поширюють заходи запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поведінки з ними, визначені нормами Закону України «Про запобігання корупції».
12	<i>Закон України «Про третейські суди»</i>	Частина 5 ст. 6: «Третейським суддям забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від фізичних та юридичних осіб: 1) у зв'язку із здійсненням третейського розгляду; 2) якщо особа, яка дарує, перебуває у підпорядкуванні такої особи або входить до складу третейського суду; 3) якщо особа, яка дарує, має трудові або інші зв'язки із сторонами третейського розгляду. Третейський суддя може приймати подарунки, які відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених абзацем першим частини шостої цієї статті, якщо вартість таких подарунків одноразово не перевищує двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на день прийняття подарунка, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не

		перевищує чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на 1 січня року, в якому прийнято подарунки. Передбачене абзацем п'ятим частини шостої цієї статті обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які: 1) даруються близькими особами; 2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси; 3) одержуються як відшкодування або покриття витрат на службове відрядження, якщо таке відшкодування або покриття витрат здійснюється за рахунок коштів державного чи місцевого бюджету, коштів міжнародних міжурядових організацій, коштів міжнародної технічної допомоги, а також коштів організатора (співорганізатора) заходу, для участі в якому особа перебуває у службовому відрядженні».
		Частина 6 ст. 6: «6. Третейські судді у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів: 1) відмовитися від пропозиції; 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників; 4) письмово повідомити про пропозицію голову постійно діючого третейського суду (за наявності), сторін третейської угоди (за наявності) або спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Якщо третейський суддя виявив у своєму службовому приміщенні чи отримав майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, він зобов'язаний невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт голову постійно діючого третейського суду або сторін третейської угоди. Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та голова постійно діючого третейського суду. У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє особа, яка є головою постійно діючого третейського суду, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається комісією у складі двох осіб та голови постійно діючого третейського суду.

		На третейських суддів поширюють заходи запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними, визначені нормами Закону України «Про запобігання корупції».
--	--	--

ДОДАТОК В

ПРОЕКТ ТИПОВОЇ ФОРМИ АКТА ПРО ВИЯВЛЕННЯ МАЙНА, ЩО МОЖЕ БУТИ НЕПРАВОМІРНОЮ ВИГОДОЮ, АБО ПОДАРУНКА

Акт

про виявлення майна, що може бути
неправомірною вигодою, або подарунка

(місце складання)

(дата складання)

_____,
(ПІБ особи, у службовому приміщенні якої було виявлено або отримано
майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, посада)

_____,
(ПІБ особи, яка є безпосереднім керівником або керівником органу, підприємства, установи, організації)

склали цей акт про те, що _____ року у службовому

(дата віднайдення у службовому приміщенні або отримання майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка)

приміщенні _____

(номер кабінету)

(назва органу, підприємства, установи, організації)

було знайдено/отримано:

(зайве закреслити)

майно, що може бути неправомірною вигодою, а саме: _____

подарунок, а саме: _____

Посада безпосереднього керівника
або керівника органу, підприємства,
установи, організації

(підпис)

(ім'я та прізвище)

Посада особи, у службовому приміщенні
якої було виявлено або отримано
майно, що може бути неправомірною
вигодою, або подарунок

(підпис)

(ім'я та прізвище)